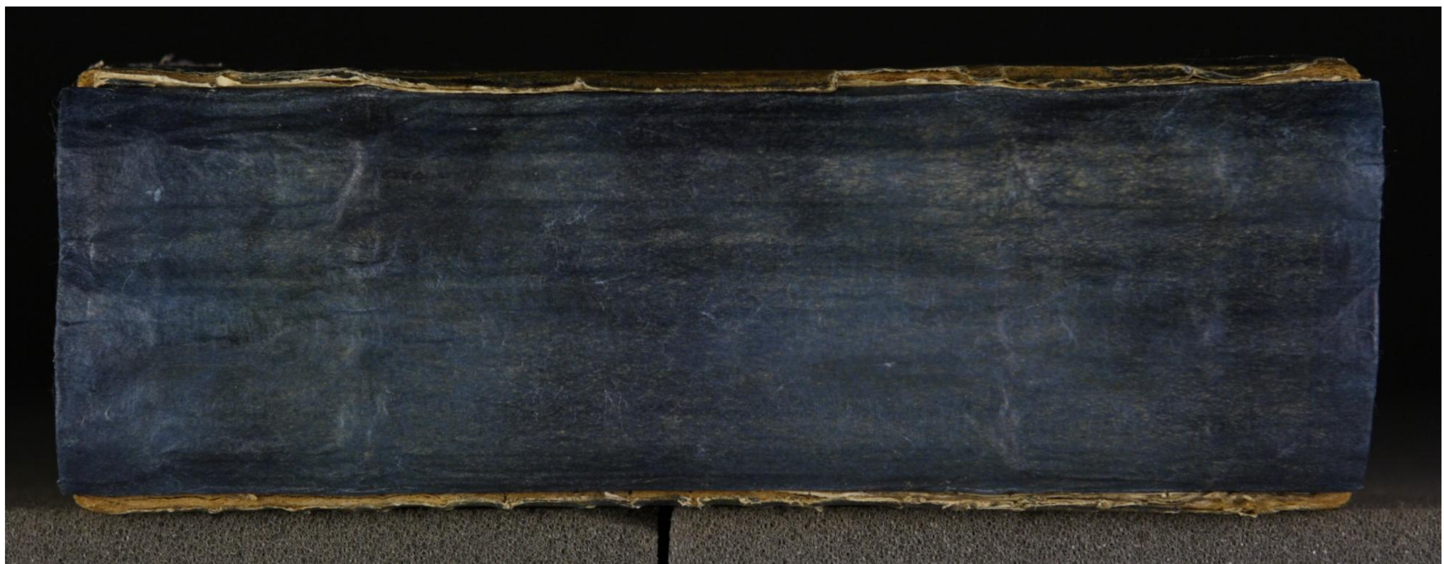
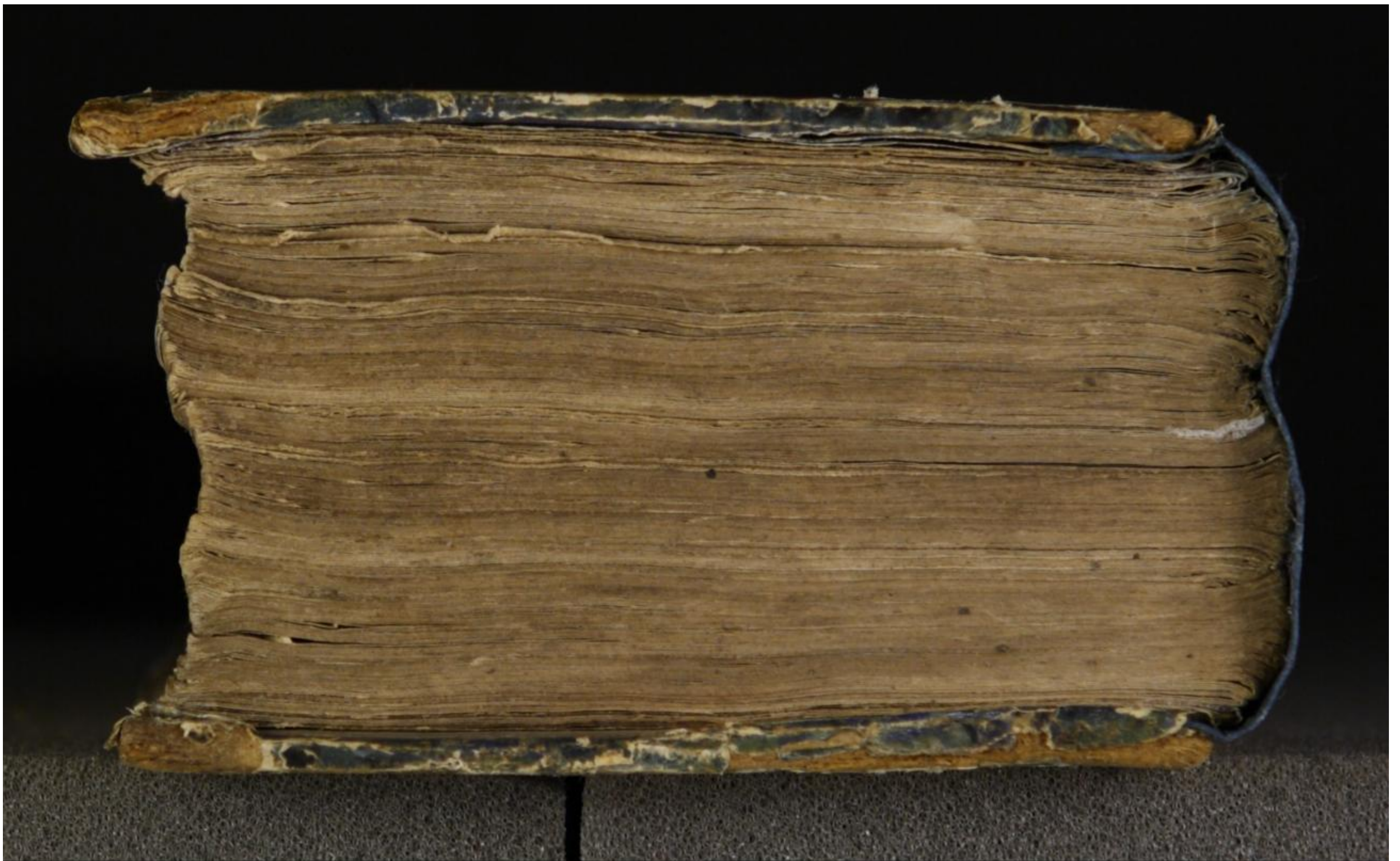

ERLING G. MADSEN
LÆGE
VENNEMINDEVEJ 21
RYVANG 6070
TRÆFFES 1-2

Faaet af Tante Anna.
D. 24/1 1946.

Henrick Smids

fierde Urtegaard / fliteligc tilsammen læst aff lærde Lægers Bøger / faar Quindfolcks oc vnge Spædebørns Siugdomme.

Prentet i Lübeck.
ANNO
1598.

Erlig oc Velbyrdig Quinde / Frue Anne Claus Vrnis til Beltebierg / ynsker ieg Henrick Smid i Malmø Naade oc Fred aff vor HErre Christo.

Kiere Frue Anne / ieg haffuer handlet vdi min tredie Vrtegaards Bog om atskillige Soter / Brist oc Breck som baade Mend oc Quindfolck almindelige vederfaris. Men i denne min fierde Vrtegaards Bog / vil ieg aleniste handle om nogle Siugdomme som det ærlige Quindfolck vederfaris / oc først om det Quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster / oc ere bleffne siuglige / huorledis de dem skicke skulle / oc met dem handlis skal. Der efter vil ieg handle om de andre quindfolckis Breck oc Soter som icke ere begaffuede met Lyffsens fruct / men haffue dog nogle besynderlige siugdomme / huilcke som Gud oc Natu-

ren

ren dem til ſkicket haffuer. Oc paa
det ſidſte om vnge oc ſpæde Børns
Siugdomme/ oc dette vil ieg giøre oc
handle det høffueligſte ſom mig mue-
lig er / Eders Velbyrdighed eller no-
gen anden erlig Quindis Perſone
icke til nogen foractelſe / bluſel / eller
fortalelſe i nogen maade.

Kiere Frue Anne / ieg i ſandhed
veed / oc haffuer det offte forfaret/
at mangen erlig / from oc dydelig
Quindis Perſone haffuer ombaaret
oc miſt ſin Helbrede oc førlighed aff
ret forſømmelſe / huilcken mand vel
haffde kundet hulpet met en føye oc
ringe Lægedom / der ſom der haffde
veret nogen met det førſte ſom haffde
giffuet hende gode Raad / eller hun
dem ſelff viſt haffde. Somme quind-
folck ere oc ſaa blue/ at de tørre icke
obenbare deris Brøſt oc Breck faar
nogen Læge / men gaa heden indtil
Siugen bliffuer ſtadfeſt oc tager offu-
uerhaand/ oc da nødis de til at oben-
bare den/ oc da er det forſilde oc ſtaar

icke vel til at hielpis/ Oc om de end hielpis / da skeer det met stor wmage oc bekaastning / Oc saadanne quindfolck handle som den Poete Horatius siger: Daarernis onde Blusel skiuler de Saar som ere wlægte. Men met rette skulde de handle oc giøre som den vise Mand Boetius lærer / der som hand saa siger: Vilt du at Lægen skal hielpe dig / da giøre det behoff at du obenbaret hannem Saarerne.

Kiere Frue Anne/ effterdi at Gud vor kiere himmelske Vader haffuer oc begaffuet eders Velbyrdighed met Liffsens Fruct / oc her i disse Land oc Riger er stor brøst paa ret forstandige Læger oc retsindige Jordemodre / som kunde giffue det quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster/ eller oc ere beladne met nogen anden Siugdom/ gode Raad. Fordens skyld haffuer ieg atter igiennem vandret de lærdiste Lægers Vrtegaarde/ oc haffuer (som ere deris Bøger) oc

der

der opſancket oc tilſammen leſt de bæ-
ſte Vrter / Blomſter oc Gummer/
ſom quindfolck tiene for deris atſkilli-
ge Soter / bryſt oc breck / paa det at
eders Velbyrdighed oc andre / mue
nu ſelffue i eders nød oc trang hielpe
eder / oc eders vnge oc Spæde børn/
om mand icke kand bekomme nogen
forſtandig oc forfaren Læge.

Kiere Frue Anne/ dette mit Ar-
beyde tilſcriffuer oc ſkencker ieg eders
Velbyrdighed/Bedendis eder ydmy-
gelige oc kierlige/ diſliggiſte oc alle
godeærlige/dydelige/oc from̄e quind-
folck ſom det ſee / høre eller læſe / at
eders Velbyrdighed/oc de tage det til
tacke/ oc icke legge mig det til det ver-
ſte i nogen maade / Thi ſaadan Ar-
beyde haffuer ieg giort eders Velbyr-
dighed oc dem alle til villie oc tieniſte/
Her met eders Velbyrdighed / met
alt det i vel ville den euige Gud befa-
lendis. Scriffuet i Malmø den
xxij. Dag Aprilis S. Gre-
gorij Dag. M.D. Lvij.

Det første Capittel.

Om Quinden er suuglig met Foster.

NAar en Quindis Person er suuglig / oc haffuer vndfanget Foster / der regnis oc aff Læ-gerne iblant Siugdommer-ne. Thi vil ieg her noget scriff-ue / huorledis Fosteret vndfangis / forua-ris / vaaxer oc forøgis i Moderens Liff. Oc først vil ieg sige huad Quindfolcks Moder er. Saa skal mand vide / at Mo-deren er en Lem giort aff Gud oc aff Na-turen / der til skicket / at vndfange Sæden vdi / saa at Fosteret vndfangis i hende / oc anammer der it Legemes skabning. Mode-ren er trind oc skabt fuldnær som en Blæ-re / hun er giort oc tilsammen sæt aff sen-actig Materie met mange Aarer / met huilcke Aarer hun er tilbunden Hoffue-det / Leffueren / Brystene oc Hiertet / Dis-ligiste oc meste parten aff alle andre Lem-mer. Disse Aarer ere hule / oc de kaldis aff somme læger Cotolonides, met huilcke de hinder som Fosteret vdi ligger i Mode-rens Liff til sammen holdis / oc Fosteret anammer sin føde igennem dem / Om

huilcke

Det andet Capittel.

Huorledis mand kand forfare oc vide/ om en Quindis Persone er fiug-lig met Foster eller icke.

DEt kand mand forfare aff naturlige ting oc tegn/ saaledis: Om Quinden icke haffuer sin Tid oc Blomster vdi rette tide/ som hun van er at haffue/ Thi naar som hun haffuer vndfanget oc er bleffuen fiuglig/ da forwandlis den vædske/ som flyder aff de Aarer som Quindens Tid skulde flyde vd oc aff samme vædske bliffuer den anden Hinde/ Vdi huilcken Fosteret ligger/ oc samme vædske giffuer sig icke mere ned/ men vp till Quindens Bryst/ oc foruandlis der til Melck. Men dette tegen feyler vel stundom/ for atskillig anden breck som Quindfolck faa.

Om hun faar Hoffuetuerck oc Suimelse oc hendis Ansictis farffue eller lyd foruandlis. Om Øyene dummis oc huad som hun seer siunis for hende at det løber omkring/ De Aarer huilcke som side imellem Øynene oc Næsen/ de siunis store oc ere fulde aff Blod. Om Brysternis Aarer bliffue sorte/ oc omsier blaa eller gule.

Om

Om Brysterne hoffnis oc bliffue haarde/
oc Vaarterne røde / Om hun dricker no-
gen Drick/ huilcken som er kaalder/ oc hun
føler oc fornemmer den at løbe i Bryste-
ne saa kaalder / om hun faar vemmelse/
spyer oc bryder sig offte / Om Madens lyst
forgaar / eller hun faar lyst til atskillig
wnaturlig Mad / eller til andet vnderligt
oc sielsomt ting/ Om hun faar Lendeuerck/
oc hun føler vret/ oc haffuer ont hos Naff-
len / oc hos den lønlige Lem. Hendis
Vand er skønt huit oc klart/ oc mand
seer vdi det nogle ting som op oc ned far/
lige som Støff giør i Solen. J den før-
ste Maanet effter hun er bleffuen siuglig/
seer mand i Glasset paa Bonden aff hen-
dis Vand noget liggendis/ lige som det
vaare Sand / Meel eller Bomuld / oc
naar som mand/ rører Glasset met Van-
det / da skillet det at / oc flyder lige som det
vaare reen Bomuld.

Hipocrates Læge siger: Om mand
tager Vin/ Vand oc Honning/ lige me-
get aff huert/ oc giør her aff en Drick/ oc
om Quinden tager den til sig om Affte-
nen naar hun vil sig nedlegge til Søffns/
oc føler hun samme Nat sting oc pine vdi
Bugen/ da er hun siuglig met Foster / men
for-

fornemmer hun den icke / da er hun icke siuglig met Foster.

Somme de forfare det saaledis: De tage Quindens Vand i it Glas/ oc giøre det vel tæt til/ oc sætte det mod Solen i tre dage/ der effter sie de det igiennem en Linklud/ Oc findis der da smaa leffuendis ting/ lige som det vaare smaa Lus der vdi/ da skal dette vere it vist tegen der til at hun er siuglig met Foster / oc ere de samme smaa leffuendis Diur røde/ da er hun met it Drenge Foster/ men ere huide/ da er hun met Pige Foster.

Somme tage en Synaal oc legge hende i it Messings Becken/ i huilcket Quinden haffuer lat sit vand/ oc lade Naalen ligge der en nat/ Kommer der da paa samma Naal mange sma røde øyen eller sma plette/ da er hun siuglig met Foster/ Men røstis Naalen/ da er hun icke siuglig.

Det tredie Capittel.

Om Nogen Quindis Persone er met Dreng/ Pige/ eller met Tuillinge/ huorledis det kand forfaris.

ER Quinden siuglig met Drenge Foster/ da haffuer hun en skøn oc smuck lyd/ eller farffue vnder Ansictet/ det høyre Kindbeen er fast rødere end det venstre/ hun er lætsindig/ oc venlig at omgaas met. Oc naar som hun haffuer sidet paa nogen sted/ oc hun vil reyse sig/ da tager hun oc hielper sig mere met den høyre Haand end met den venstre/ oc naar som hun gaar aff sted/ setter hun stedse det høyre Fod først frem. Det høyre Bryst bliffuer haarder oc større end det venstre/ oc Vaartens farffue foruandlis/ Der gaar oc Melck aff det før end aff det venstre/ Om mand lader aff samme Melck vdi it Glas/ oc sætter det mod Solen/ da løber hun til sammen/ oc bliffuer lige som en trind Bold/ oc klar som en Perle/ Oc om mand lader aff samme Melck paa samme Quindis vand/ da siuncker den ned til bonds. Den høyre Side aff hendis Bug er høyre oc spedsactigere end den venstre/ Oc it Drenge Foster rører sig almindelige gerne i den høyre Side den lx. dag effter at det er vndfanget/ Men it Pige Foster icke før den xc. dag/ oc det skeer vdi den venstre Side mest.

Men

Men seer mand paa nogen siuglig Quindis Persone de Tegen som ere lige imod disse forsagde / Da er hun siuglig met Pige Foster.

Er nogen Quindis Persone siuglig met tuillinge / eller met tuende Foster / da er hendis Bug fuld aff knorter oc rynker / Hun haffuer en ond oc slem farffue vnder Ansictet oc seer ilde vd. Om hun er til lige met Dreng oc Pige / da leffuer Pigen nøye lenge.

Aristoteles scriffuer / At en Quindis Persone haffuer født tuende karske oc sunde Tuillinge / Oc den femte Maanet der effter fødde hun atter it Foster / men det vaar død.

Det fierde Capittel.

Huorledis mand kand vide oc forforfare om Fosteret er helbrede eller siugt / oc om Quinden skal føde flere Foster

ER Quindens Bryst haarde oc der flyder ingen Melck aff dem / som er vandactig da er Fosteret vdi Moderens liff starck oc helbrede. Men flyder saadan Melck aff dem som er vandactig / da er Fosteret siugt / Thi det

skulde

skulde haffue saadan Melck til sin føde oc ophold.

Om Fosteret rører sig offte i rette tid/ da er det helbrede oc karske.

Bliffuer nogen Quindis persone siuglig/ oc vndfanger Foster/ før end hun haffuer hafft sin Tid/ oc den haffuer icke hafft sin rette gang som sig bør/ det Foster som saa vndfangis/ det bliffuer wreent oc spedalske.

Huilcket Foster som fødis i den tiende eller ellefte Maanet/ det er almindelige gierne siugt oc skrøbeligt.

Men om saa skeer/ at nogen vng Quindis persone vndfinge oc bleffue siuglig met Foster/ før end hun haffde hafft sin Tid første gang/ det Foster som saa fødis bliffuer it skønt oc fuldkommet Foster.

Vil mand forfare oc vide/ om en quindis persone skal føde flere Børn/ effter at hun haffuer født sit første Føster/ da skal mand giffue act paa Fosterens Naffle/ saa mange Knuder eller Knaarter som den haffuer/ fra Barnsens Liff vdat/ saa mange Børn skal hun siden føde/ Men haffuer det ingen/ da skal hun icke heller føde flere Børn. Oc om samme Knuder eller Knaarter staa nær hos huer andre/

dre / da føder hun inden en stacket tid igien. Men staa de langt fra hin anden/ da skal der oc vere langt imellem før hun føder igien. De sorte eller røde Knuder mercke Drengebørn/ De huide Pigebørn.

Dat femte Capittel.

Om Hußbonden eller Hustruen er wfructsommelig/ huorledis det kant forfaris.

AT Hußbonden oc Hustruen affle icke Børn tilsammen / det skeer for atskillige sager skyld. Stundem er det Husbundens oc stundem Hustruens skyld. Hues skyld det er / det forfares aff samme saaledis:

De tage en Leerpaatte fuld aff Byg/ oc der paa lade de det Menniskis Vand/ hues Wfructsommelighed / de ville forfare/ Om Bygget giffuer sig vd oc spirer paa den tredie dag / da er den Persone fructsommelig / Men om det icke saa skeer/ da er den wfructsommelig.

Andre de tage Bønner oc handle met dem lige saaledis som sagt er om Bygget.

Andre de tage Huedekled / oc lade der paa Menniskens Vand / oc vaaxer der

Vrine i dem / da er samme Menniske wfructsommeligt.

Somme forsøge det saaledis. Husbonden slar sit Vand eller piss paa en sted der som Neller eller Katost vaaxe / oc Hustruen slar oc sit i en anden sted paa samme Vrter / Oc hues Vrter først bortuissne eller tøris / den skal vere wfructsommelig.

Hipocrates lærer / huorledis mand kand forfare oc vide om en Quinde eller Jomfru er wfructsommelig oc det skeer saaledis.

Quinden eller Jomfruen skal sættis paa en Stol som haffuer it hul mit vdi / oc skal hun neden til tættis vel met Klæder / oc skal giøris en Røg vnder op aff gode velluctendis ting / vere sig aff Nelicker / Myrrha / Aloes / Træ / Storax Calamita / eller oc aff andre saadanne / Føler hun at saadan god velluctendis Røg gaar vd aff hendis Mund oc Nese / da er hun icke wfructsommelig / men Husbonden.

Her vil ieg sætte nogle Lægedomme huilcke som Moderen rense oc giøre Quindfolck fructsommelige / oc de skulle brugis naar som Quinden haffuer haffe sin Tid vdi tre eller fire dage.

Byncke saadan i Vin eller i Øl / oc

drucket

drucket driffuer Quindernis Tid/ oc renser Moderen.

Mesterurt / Hiertensfryd / oc Bønncke / saadne i Vin eller Øll / oc der aff druncket giør det samme. Ostrutium. Melissa. Arthemisia. Milissa.

Hiertensfryd saaledis brugt som sagt er / giør det samme. Mand skal oc siude aff hende i Vand / oc der met sig vnder op røge oc bade.

Basilicon saaden i Vand / oc der met vnder op røget oc badet / oc paa Quindens Bug lagt / giør det samme. Basilicon.

Siuder mand Skarlagis Urt i Vand / røger oc bader sig vnder op met hende / da rensis Moderen / oc Quinden bliffuer fructsommelig. Gallitricum.

Det samme giør oc Maru eller Katte Urt / om den brugis som offuen saare sagt er. Nepeta.

Meyran saaden i Vand oc den brugt vnder op som sagt er giør det samme. Maiorana.

Tormentilla saaden i Regnuand / her met badet som sagt er / giør Quinden fructsommelig. Mand skal oc støde aff hende met Honnig / oc der aff plaaster giøre / oc legge det paa Quindens Bug. Tormentillæ.

Regnfan tiurt oc stødt til puluer / Her aff it halfft Lodt til sig taget met Vin / Tanacetum.

renser Moderen oc giør Quinden fruct-
sommelig.

Det siette Capittel.

Huorledis de singlige Quindfolck/ som ere met Foster skulle skicke oc holde dem/ effter de haffue vndfanget.

JEg haffuer sagt oc lært huorledis Fosteret vndfangis / oc huorledis mand kand vide oc forfare om en Quinde er met Foster eller ey/ oc om hun er met Dreng eller Pige/ Disligeste oc om Husbonden eller Hustruen / ere wfructsommelige: Men nu vil jeg lære de singlige Quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster/ Huorledis de ret skickelige skulle holde dem / paa det at den dyrbare Guds gaffue som de ere begaffuede met / skal icke vederfaris nogen skade/ Huilcket saaledis skal skee.

Quinden skal haffue sin værelse oc omgengelse paa de steder der som god lufft er / oc der haffue glædskaff met hønisk skempt/ snack oc anden tidkørting/ hun skal vocte sig for graad/ græmmelse/ vred/ hastighed oc fortørnelse/ hun skal oc vere stille/ oc holde sig tuctelige i all hendis handel/ Hun

skal

skal icke Dantze / Springe/ Hoppe/ Løbe/
Ride/ icke heller sig hasteligе nedsætte/ oc ey
heller opløffte noget som er tungt/ ey heller
giøre suart Arbeyde / oc ey raade høyt/
Paa det at den Aare som gaar fra Quin-
dens Bryst oc ind vdi Fosterens Naffle
(igiennem huilcken Fosteret den stund det
er i Moderens Liff / sin næring oc føde
haffuer) skal icke sønderbryste/ huilcket
lettelige skeer / om den siuglige Quinde
icke holder sig skickelige oc tilbørlige/ som
sagt er.

Den Mad som lettelige fordøffuis
eller fortæris skal den siuglige Quinde Forboden Mad.
bruge/ lige som disse oc deris lige ere: Saat
ferskt Oxekiød/ Vnge fede Høns/ Giede-
kiød / Kalffkiød / vilde oc tamme Fule/
Blødsaadne Eg / Byggrød oc Velling/
oc anden saadan Mad. Den siuglige
Quinde skal icke nyde eller bruge/ røget
eller saltet Kiød / Bønner / Hirsegryn/
Melck / Ost / eller raa Fruct / vere sig Eble
Peeter/ eller anden saadan Fruct.

Hipocrates lærer oc siger / at inter
siugligt Quindfolck som met Foster er be-
gaffuet / skal icke vdi de fire første Maane-
der effter at hun haffuer vndfanget / bruge
nogen Lægedom som skolgang giør / oc ey

heller Aareladts eller Koppesættis / vden saa er at det skeer met en god vijs oc vel forfaren Lægis Raad.

Løsen. **Om siuglige Quinder forstoppis oc kand icke gaa til stols oc haffue sit mag / da skal hun bruge den Mad huilcken som Bugen bløder oc obner som denne effterfølgendis giør.**

Beta, Oleum Hispanicum. Hun maa æde aff vnge Høns som saaden ere met Bede.

Eller hun maa æde den Kaal som er giort oc beredt aff Spinas/ oc met Smør vel fed giort.

Lactuca. Eller hun maa tage Lectyge oc lade den faa en opsød/ oc her aff giøre en Salat met Vinædicke oc Salt / oc den æde om afftenen naar som hun vil sig nedlegge til Søffns.

Stegte Eble edne om morgenen met Sucker / oc der paa drucket en god drick Vin/ eller Eblemost som er giort aff søde Eble/ obner bugen oc giør Løsen.

Figen saadne oc ædne giøre oc Løsen.

Om den Siuglige Quinde vore saa haardelige forstoppet saa at hun icke

Folia Senæ Alexandrinæ. finge Løsen oc stolgang aff faareschreffne Lægedom/ da maa hun bruge den Purgat oc Lægedom oc som giøris aff Seneblad.

Eller

Eller hun maa bruge en aff de Tappe som bag indstingis oc Løsen giøre.

Eller mand maa sætte hende bag ind vden al Sorg oc fare it Clister/ som giort er aff ferst Oxekiødsaad / eller aff Hønse-kiødsaad. Clistere.

Om nogen siuglig Quindis Persone bleffue skrøbelig oc mactløs / oc hendis styrcke forsuinder / da maa mand giffue hende aff Electuario de Gemmis, eller Diamargariton, eller aff Leticia Galeni, huer gang it quintin met Vand aff Rosen/ oc aff Surer brent vel til sammen blende. Disse Electuaria styrcke Hiernen/Hiertet/ Maffuen/ Leffueren/ oc Quindfolckernis fødsels Lemmer/ oc fordriffue Melancholiam / oc de som ere halff døde faa deris styrcke igien. Electuarium de Gemmis. Diamargariton. Læticia Galeni.

Mand maa oc vel giffue den siuglige Quinde it helt/eller it halfft quintin / aff Andromachi eller aff Galeni Theragelse / effter Personens styrcke oc leylighed/Aff disse styrckis Quindens Moder oc Fosteret i Moders Liff. Theriaca Andromachi vel Galeni.

Men den Theragelse Diatessaron/eller den som kremerne i Kramboderne fal haffue/skal den siuglige Quinde i denne tid ingelunde bruge / Thi at hun oc Fosteret kunde forgiffuis aff dem. Theriaca Dyatessaron.

Mand

At styrcke Hiertet. Mand maa oc vel saaledis styrcke Hiertet. Mand skal tage Rosenuand/ Oxetungis vrtis Vand / disse tilsammen blende/ oc her vdi røre nogen Canelebarck/ Neglicker / oc Saffran smaa støtte til Puluer / Her vdi skal vodgiøris en lin Klud som fire gange er lagt tilsammen/ oc det vaade vdkryst / oc den skal offuer Hiertet liggis.

Cinamomum. Garyophyli. Crocus.

Om nogen singlig Quinde finge pine oc stor vee vdi Liffuet/ saa at hende siunttis at hun skulde føde Fosteret før end hendis rette Tid kommer/ da skal der giøris en Røg vnder op aff gaat huid Røgelse / aff saadan Røg styrckis Moderen oc Fosteret.

Thus album.

Mand skal oc siude Holtzurt/ Gallas/ oc Consolide maioris rod/ i Vand/ Vin oc Edicke / her met skal den siulige Quindis Bug thois effter at hun er saaledis røget som sagt er.

Ennula. Galla. Consolida.

Om nogen singlig Quinde finge Vemmelse til mad oc dricke / da skal mand giffue hende huer morgen at dricke aff denne Lægedom/ førre vel varm giort.

Vemmelse til mad.

Mand skal tage Syrup aff Granate Eble it halt Quintin/ Desmer/ Moscus kaldet / Aloes træ/ aff huert tredieddelen af it quin

Syrupus malorum. Granatorum. Moscus.

quindin | Canelebarck | saa meget som ti Bygkorn veye / disse skulle blendis met sex sødt Surevand. Lignum Aloes. Cinnamomum.

Mand skal oc giffue den siuglige Quinde om morgenen / middagen oc om afftenen | huer gang effter hendis Maaltid | en aff de smaa Kager som stedze findis beredde i Apoteken | oc det kaldis Confectio Diambræ, her aff styrckis Hoffuedet | Hiernen | Hiertet | Maffuen oc alle indvaartis Lemmer / Disligiste Fordøffuelsen oc Fødselens Lemmer. Aqua acetosæ. Confectio Diambræ

Mand skal oc tage Mastix | Myrrhe | oc huid Røgelse | oc dem støde til Puluer / oc blende dem met Æisebons Olie | Her met skal Maffuens mund eller indgang vduaartis smøris. Mastix. Mentha. Olibanū. Oleum Oliuarum.

Faar noget siugligt Quindfolck som er met Foster sin Tid før hun haffuer født | da skal mand slycke gloendis Staal offte i sød Melck | oc giffue hende den at dricke | Eller mand maa rede Grød eller Velling aff samme Melck oc giffue hende den at æde. Quindens Tid.

Eller mand maa giøre it Karbad til den siuglige Quinde met / desse efftersølgendis Vrter saadne vdi Vand | oc sætte hende der i at hun kand vel suedis. Bad.

Plantago maior. Penthaphilon. Enula campana. Fimus columbarum.

Mand skal tage aff den store Veybrede/ Fem fingers vrt / Holtzurt / Quemøg/ Bønne straa / Haffrestraa / aff huert en Haand fuld/disse skulle brugis som sagt er.

Føde for tilige.

Capillus veneris Chamomilla. Anetum. Sal.

Der ere oc nogle Quindfolck til / huilcke sielden gaa deris rette tid vd/ Men føde deris Foster for tilige / de skulle saaledis handle. Den stund de ere singlige skulle de tage/ Stenrude/ Cammilleblommer / Dil / oc Salt / aff huert en haand fuld/ disse skulle siudis i Vand/ oc her aff giøris it Fødeuand / her vdi skal den singlige Quinde huer dag bade sine Fødder/ om Afftenen før end hun giør sin afften Maltid/Disligiste saaledis tre timer effter sin Nadere / Siden skulle Fødderne vel gnidis oc tørris met varme lin Klude/ huer gang de saaledis ere tone oc bade.

Denne ere oc en god/ forfaren oc offte forsøgt Lægedom faar forsagde breck: Mand skal tage det Skin/ eller den Hud som sidder i Maffuen paa Høns / Det skal torris oc stødis til puluer/ Her aff skal Quinden vdi nogle dage om morgenen tage til sig / saa meget som en Gylden veyer/ met en drick Vin.

Det siuende Capittel.

Nogle tegen aff huilcke mand kand forfare/ at Fødselens tid tilstunder.

HEr vil ieg lære de vnge quindfolck nogle Tegen aff huilcke de kunde vide oc forfare at Fødselens tid tilstunder/ oc nogle Tegen aff huilcke mand kand forfare / om Fosteret skal fødis.

Første tegn Naar Fødselens tid kommer oc tilstunder/ da faar Quinden pine nedre i sin Bug vnder Nafflen/ Disligiste i Ryggen / i Rørrerne / oc den lønlige Lem hoffnis / Hun fornemmer oc nogen Vædske som nedrinder.

Aff disse efterfølgendis Tegen kand forfaris oc vidis om Fosteret skal fødis oc komme til Verden: Om Fosteret rører sig i Moderens Liff/ Om pinen nedsættis til den lønlige Lem/ Om Quinden er helbrede oc fer / oc haffuer en sterck Aande / saa at hun kand arbeyde oc nedtryste Fosteret. Gode Tegen.

Men disse ere onde Tegen om Quinden sueder kaalder Sued/ oc hendis Aarer sla saare fast oc hastelige / Om hun daaner / besuimer oc vorder mactløs / Disse ere Dødsens tegen. Onde Tegen.

Det ottende Capittel/

Om Quinde pinis met Fosteret oc kand det icke føde.

I Den niende Maanet er Fosteret aldelis fuldkommet oc voxer sterckt/ oc kand da icke lenger faa sin næring oc føde nock aff den Aare som gaar fra Moderen Bryst ind i Barnsens Naffle/oc da rører sig Fosteret saare i Moderens Liff/ oc vender sig om til sin vdgang/ huilcket vel offte forhindris aff atskillige ting. Stundem aff Quindens Moder/ som er forsneffuer eller forliden/ eller er oc bullen/ oc met Vaarter eller andet om beset/ for hues skyld hun kand icke obnis nock oc skicke sig til Fosterens vdgang. Stundem er det hendis Blæris skyld/ eller de Gyldene Aares/ huilcke som sidde bag i Artzen/ oc ere besætte met Vaarter eller Bylder. Stundem er det Fosterens skyld / huilcket stort er/ saa at det icke kand igiennem gaa Moderens Laase. Stundem oc for den skyld/ at Fosteret er siugt/ lidet oc læt / saa at det kand sig icke selff vende oc hielpe til sin Vdgang. Stundem oc fordi/ at der ere flere end it Foster/ eller om det haffuer flere Lemmer/

end

end som it naturligt Menniske bør at haffue. Sammeledis oc/ om det kommer før end den rette tid er/den stund Baandene ere end faste i Moderens Liff. Eller oc om det kommer for silde/ for Sot oc Siugdoms skyld. Stundem oc/ at Fosteret er død i Moderens Liff. Eller oc om den Hinde/ i huilcken Fosteret ligger/ er forsterck / eller oc forblød/ oc bryster sønder/ før end Fosteret haffuer vent oc sticket sig til sin vdgang. Stundem oc for den store Kuld eller Hede skyld/ aff huilcke baade Moderē oc Fosteret faa stor skade. Stundem oc der aff/ at den siuglige Quinde haffuer æt oc brugt den Mad som tilsammen drager/ sneffuer giør eller oc stopper/ lige som disse efterfølgendis giøre: Castanier/ Agerne/ Slaan/ Hirsegryn/ Risengryn/Eg saadne haarde eller stegt/ erød Vin. Stundem skeer det oc aff megen Veet/ Angest/ Sorrig/Bedrøffuelse/ aff megen faste Tørst/ oc for andre saadanne Sagers skyld/forhindris offte Fødselen.

Mad som stopper.

Oc efterdi at her i vore Land ere mange vforstandige Jordemodre til/ som ieg i sandhed forfaret haffuer/ huilcke som skulde giffue de vnge siuglige Quindfolck gode Raad/ Da vil ieg dem her lære/ huorledis

Bad.

ledis

ledis de lættelige met Guds hielp / skulle føde deris Foster til Verden.

Tolff eller fiorten dage før end Fødselens tid tilstunder / oc Quinden nogen Ve oc Pine føler / da skal hun lade siude i Vand Katteost / Cammilleblommer / Amur / Stenrude / Hørfrø / Fœnū Græcum, oc andre saadanne Vrter / som bløde oc smidig giøre / Her aff skal giøris it Karbad / i huilcket Quinden skal offte oc idelige bade oc skal side der i / saa at Vandet gaar offuer hendis Naffle / dog skal hun icke forlenge side der i tillige / paa det at hun skal icke bliffue for skrøbelig oc mactløs.

Malva. Chamomilla. Melilotum. Cappillus veneris. Semen Lini. Fœnum græcum.

Men vaare det saa / at den siuglige Quinde vaare siug oc skrøbelig / oc haffde føye styrcke / eller oc vaare mactløs / saa at hun icke kunde taale oc fordrage saadant it Karbad / da skal mand vaadgiøre en Suamp eller en vlden Klud i forschreffne vand / oc der met bade hendis Lender / Fødder / begge Rører / oc den lønlige Lem. Men saadanne siuglige Quindfolck de skulle icke bade vdi Badstue / eller i noget Suedbad. Oc naar som Quinden er saaledis badet som sagt er / da skal hendis Ryg / Lender / Bugen vnder Nafflen / begge Rører oc den lønlige Lem / vel sinøre-

ris oc gnidis met Lilieolie/eller met Mandelolie. Haffuer mand icke disse Olier/ da maa mand bruge i deris sted god klaret Gaaseister / Hønseister / eller Andeister/ huilcket mand aff disse kand faa oc bekomme. Den siuglige Quinde skal oc vaadgiøre it stycke aff en Suamp / eller nogen Bomuld i forscreffne Olier/ eller i Fettet/ oc den stingt i den lønlige Lem. Saadanne Bad oc Smørelser skulle besynderlige de vnge/maffre oc dørre quindfolck bruge.

Oc naar som Fødselens Tid kommer/ skal Jordemoderen vere til stede/ met hues hun skal paaholde/oc besynderlige met den Stol / paa huilcken den siuglige Quinde skal sættis/som der til serdelis skal vere giort / hun skal oc haffue til Stede met sig Suāp/ Sax/Naal oc Traad/disligeste de Olier/ eller Fet/ som offuenfaare omtalet er/ Met huilcke hun skal smørie sine Hender saa tit oc offte som hun handler oc tager paa den siuglige Quinde oc Foster. Jordemoderen skal tröste / husuale / bede oc formane den siuglige Quinde / oc de andre Dannequinder som der til stede ere / at de falde met hende paa deris Knæ oc paakalde Gud oc læse en Fader vor / oc bede hannem inderlige aff

Huad Jordemoderen skal haffue til stede.

Hier-

Hiertens grund / at hand vil vere tilstede met sin hellige Aand oc Naade/ oc giøre dem hielp oc bistand/ saa at det maa faaen lycksalig fremgang som nu forhender er. Oc naar som dette saa er skeet / skal Jordemoderen sætte den siuglige Quinde paa Stolen / trøste oc husuale hende som oc før er sagt/ oc bede hende arbeyde trolige/ om saa er / at moderen fornemmer/ at Fosteret vil giffue sig aff sted / arbeyder hun ellers / da skeer det forgeffuis / oc Quinden træt giøris / saa at naar som hun met rette skulde arbeyde oc giøre sin beste / da er hun forskrøbelig / oc haffuer ingen mact der til/ at hun kand giøre det.

Jordemoderen skal oc haffue tilstede hos sig de Olier som offuen faare screffne staa / hun skal blende nogen aff dem met god Hønseister/ Oc om hun vil/ maa hun lade det i en Eggeblomme/ eller det huide aff it Eg/ oc her met skal hun smørre den siuglige Quindis Bug.

Oc om Fosteret vilde icke komme aff sig selff/ da maa Jordemoderen giffue den siuglige Quinde en aff disse efterfølgendis Lægedomme / huilcke som hun kand faa oc bekomme/ Thi de lætgiøre Fødselē.

At mand kommer den siuglige Quinde

Rageknif opskære den døde Quinde
anas at vdi den venstre Side/ Thi denne
Side er mere tom oc fri / end den høyre/
or lefftuerens skyld som vdi hende ligger/
Oc naar som Quinden er opskaaren / skal
mand indtage met begge Hender/ oc vdta-
e Fosteret. Saaledis ere mange vdtagne
c ere siden bleffne merckelige Mend oc
Quinder.

Her effter vil ieg handle om atskillig
reck oc Siugdomme/ huilcke som Quind-
olck hender / effter at de haffue født deris
Børn.

Det xij. Capittel.

Om Quindens Tid.

OM Quindens Tid icke kom-
mer/ effter hun haffuer født Barn/
saa som hun bør at komme. Da
skal mand komme hende til hielp
met de ting som komme den at flyde / huor-
dis det skal ske/ vide mange erlige Quin-
e vel selffue/ vere sig met Bad/ Røg/ off-
en eller oc neden ind/ met Plaaster at leg-
e paa hendis Bug/ aff saadne Vrter eller
ndet / Eller oc met Smørelse / effter
Quindens oc Siugdommens leylighed.

Arthemisia. Salvia. Pulegium. Cerefolium. Anisum. Feniculũ. Grana Iuniperi. Ruta. Cinnamomum. Spicanardus.

Quinden skal oc rensis met varme ting/ huilcke som giøre at pisse. Thi alt huad som giør vel at pisse / det driffuer Quindens Tid / oc renser dem effter de haffue født/ Disligiste oc met de ting huilcke somme Blodet til at flyde/ oc rømme Aarerne/ oc vædsken neddriffue. Lige som disse giøre/ Byncke / Seuenbõ/ Polleye/ Kørel/ Anis/ Fenickel/ Eneber/ Lauerber / Rude/ Canelebarck/ Spicanardus oc mange andre saadanne. Dog skulle de brugis met forstand / paa det at Heden icke forøgis.

Naar som mand vil komme den stinge Quindis Tid til at flyde / da skal mand komme hende til at nyse eller pruste / met nogle aff de ting som giøre at nyse / Hun skal holde for Munden oc Næsen/ oc holde Anden inde/ oc kryste vel nedat.

Hun skal oc lade sætte Kaapper inden paa Laarene/ hart hos hendis lønlige Lem.

Vngula equi.

Eller mand maa oc giøre en Røg vnder op / aff en Hestehou.

Om disse forscreffne vilde icke hielpe/ oc om Quinden saa sterck er / at hun det taale kand / oc skal hun lade sla oc obne den Aare/ Saphena, som sidder induaar-

dis

kis vnder Anckelen paa Foden / ſaa faar hun ſin Tid.

Det xiij. Capittel.

Om Quinden finge den Kaalde ſiuge.

OM Quindẽ finge den Kaaldeſiuge / det er / vnaturlig hede / efter hun haffuer født Barn / huilcken de almindelig gierne faa / for deris Tids forhindrelſis ſkyld / da ſkal hun ladeſla oc obne den Aare neden for Anckelen / ſom her offuen faare ſagt er. Oc mand ſkal giffue hende Byguand at dricke / Eller oc det Vand huor vdi de Erter Cicer oc Byg ſaadne ere. Mand maa oc giffue hende gaat Hønſekiøds ſaad at dricke. Her aff faar Quinden ſin Tid / oc den vnaturlige hede køltis / oc Bugen ſom forſtoppet er / bløbnis oc obnis.

Det xiiij. Capittel.

Om Bugen hoffnis.

HOffnis eller opblæſis Quindens Bug / effter hun haffuer født Barn.

Da ſkal mand giffue hende Vand at dri-

Cicer. Ciminum.

atdricke huor vdi Erter eller Cicer ere saadne/ met noget støt Spisekommen.

Diamargariton.

Eller mand maa lade hente i Apotecken, Diamargariton, oc giffue hende her aff it quintin til lige met en dricke Vin.

Det xv. Capittel.

Ont i Bugen/ i Moderen/ eller i den lønlige Lem.

Malva. Althea. Trifolium odoratum. Fœnum græcum. Ciminum. Melilotũ. Chamomilla.

NAar Quinden ont i Bugen/ i Moderen/ eller vdi sin lønlige Lem/ effter hun haffuer født Barn. Da skal mand giøre Røg eller Bad til hende met de ting/ huilcken Pinen sacte/ som disse giøre/ Katteost/ den Katteost Althea kaldet/ den Urt som wi kalde Nardus eller Stutider/ Fœnum græcum, Spisekommen/ Amur/ Cammilleblomer.

Oleum Amigdalarum.

Det er oc gaat/ at mand smør hende met Olie giort aff de søde Mandele.

Theriaca. Andromachi.

Haffuer hun icke for stor hede/ da maa mand giffue hende aff den Theragelse/ huilcken som Andromachus haffuer bescreffuet/ it quintin til lige met Vin/ huor vdi Byncke eller Matrem ere saadne.

Arthemisia.

Tag Polleye/ Pilurt eller Loppeurt/ oc

oc sex blad aff Lauerbere Træ / siud disse Matricaria.
vdi Vand / røg oc bad Quinden her met/ Pulegium.
som hun haffuer pine vdi sin lønlige Lem. Pulicaria. Folia Lauri.

Tag Rude/rød Byncke/Abrød/ lige meget aff huert/ stød dem vel met Olie aff Polleye/oc vind dem saa i en lin Klud/oc lad Quinden stige disse vdi sin lønlige Lem / da forgaar den lønlige Lems pine som kommen er effter at Barnet vaar født. Ruta. Arthemisia. Abrothonum. Oleum Pulegij.

Tag Cammilleblommer / Hørfrø/ aff huert fire Hender fulde / stød disse vel tilsammen/oc leg dem i en lin pose/oc stød dem vdi huid Vin / leg dem paa Quindens Bug / saa hed som hun hedest taale kand/Dette borttager oc den lønlige Lems pine som kommer effter at Barnet er født. Chamomilla. Semi. Lini.

Giffuer mand Quinden saa meget Desmer som tu Huedekorn veye met Vin at dricke/da stillis pinen. Moscus.

Tag rød Løg/ steg dem vel vdi hed Ildmørre/Skal dem saa rene/Stød oc bland dem vel met Maymaanets Smør som vsaltet er/ giør her aff Plaaster / Leg det varmt paa Quindens Bug. Cepe.

Giør en Røg vnder op aff huid Røgelse/oc aff den Gummi Storax.

Det xvj. Capittel.

Faar Quinden Ryguerck effter hun haffuer født Barn.

TAg Cammilleblommer to Hender fulde/ Malurt/ Abrød/ aff huert en haand fuld/ Byncke tre Hender fulde/ Canelebarck/ Muskater/ aff huert it lodt/ Siud disse vdi Vand/ vaadgiøren Suomp her vdi/ oc bad hendis Ryg her met/ det hediste hun taale kand/ Mand maa oc vel legge disse Vrter vdi en linpose/ oc binde den paa hendis Ryg/ saa hed som hun taale kand.

Om Pinen icke her aff forgaar/ da skal mand tage Balsemolie/ oc Olie aff huide Lilier/ aff huert try lodt/ Muskater smaa støt til Puluer it quintin/ Disse skulle blandis tilsammen/ oc her met skal Ryggen smøris.

Oleum Spice. Oleum Lilij. Nux Muscatæ.

Eller mand maa tage Olie aff Dild/ aff Cammilleblommer/ aff huert tu lodt. Olie aff huide Lilier fire lodt/ Vaax it halfft lodt/ Her aff skal giøris en Smørelse/ oc Quindens Ryg skal her met smøris.

Oleum de Aneto. Oleum de Chamomilla.

Det xvij. Capittel.

Haffuer

Haffuer Quinden sin tid formeget.

HAffuer Quinden sin Tid formeget efter hun haffuer født Barn | saa at hun der aff siug oc skrøbelig vorder | da skal mand handle saaledis met hende.

Tag oc bint hart begge hendis Arme | saa hart som hun haardist taale kand | Mē hendis Been oc Fødder skulle icke bindis | sæt saa en stor Koppe eller it passeligt Vinglas vnder hendis Bryst | Men der skal icke huggis hul paa den sted som Koppen staar | Leg saa paa hendis Bug vnder Nafflen / oc paa hendis lønlige Lem en Klud som vaadgiort er vdi god stercke Edicke. Mand skal oc stinge vdi hendis lønlige Lem aff de ting som Blød stille / lige som disse giøre / Bolus Armenus, Terra sigillata, Drageblod | Blodsten | Huid Røgelse | Gallas æble | røde Rosen | Aff disse skal mand tage / Huilcke mand aff dem kand faa / lige meget aff huert oc støde dem til it smaat Puluer | oc blande dem tilsammen met rød Vin | oc legget vdi en Linpose saa lang som en Finger | oc saa tyck som Tommelfingeren er /

Carabe. Bolus Armenus. Terra sigillata. Hematites. Thus albū.

Absynthiũ. Plantago. Prunorum immaturorum. Accatie imma. Pira agrestia. Rosa rubea. Cortices querci. Penthaphilum. Tormentilla. Calicum glandis. Glans. Gallæ. Bursa pastoris. Athanasia.

Mand skal oc binde om den ene aff samme Linpose it lidet Snore eller Traad/oc stinge den ind vdi den lønlige lem.

Giør Quinden dette Bad/oc lad hende sidde her vdi offuer Nafflen/ Det stopper saare vel. Tag Malurt / aff begge Veybred / vnge spirer som først om Aaret vdløbe paa Blaabers vrt / wmode Slaaen / wmode Skou Perer/aff huert to hender fulde / Røde Rosen tre hender fulde/ Egebarcke fire hender fulde / Femfingers vrt oc Rod / Tormentilla / aff huert en haand fuld / Agerne hatte / it gaat Fad fuld/Agerne oc Gallas æble/Hønse bane/ Bursa pastoris kaldet / to hender fulde. Stød oc skeer disse smaa / Siud dem vdi Vand/huor vdi tolff stycke gloende Smedesinder ere tre gange slucte/Oc naar som Quinden vdgaar aff dette Bad / da giff hende it halfft lodt Athanasia, met try eller fire lodt Veybrede vand at dricke.

Trochisci Carabe.

I Apotecken findis smaa Kager som ere giorde aff det gule Raff/Giff Quinden her aff it Quintin til lige met Veybrede vand.

Trochisci Boli armeni.

Eller giff Quinden aff de Kager/som ere giorde aff Bolo Armeno it quintin met Vand aff Veyebrede vand.

Det

Det xviij. Capittel.

Byld/Saar/eller Røde i Moderen eller i den lønlige Lem.

NAar Quinden effter hun haffuer født Barn / Byld / Saar eller Røde vdi sin Moder/eller i den lønlige Lem / da skal mand der met saaledis handle.

Lægedom.

Tag Osen aff Nadskadeber/ Osen aff Veybrede/ Rosen Olie/ blend disse vel tilsammen/ Tag saa Bomuld/ vaadgiør den i forscreffne Lægedom / oc leg den paa steden der som skaden er/ da rensis Bylden/ oc pinen stillis oc lægis. Vna Vulpis. Succus plantaginis. Oleum Rosarum.

Tag det hvide aff it Æg / Quindemelck oc Portulake Oes / Blend disse vel tilsammen / oc handle her met som her offuen fore sagt er. Albumen ovi. Lac mulieris. Succus Portulace.

Tag Rosen / Agerne oc deris Hatte/ Gallas æble/ Egebarck/ Tormentilla/ Femfingers Urt oc Rod/ Siud disse vdi vand/ oc lad Quinden sidde der i offuer Nafflen/ oc bade sig her vdi/ Naar hun haffuer saa badet/ da smør hendis lønlige Lem oc Moder met en aff forscreffne Smørelser/ Rosa rubea Calices glandium. Gallæ. Cortex querci. Tormentilla.

Peataphilō eller met nogen anden Smørelse som køler.

Det xix. Capittel.

Om Bagtarmen vd gaar.

Naar nogen Quindis Bagtarm vd / efter hun haffuer født Barn. Da skal Jordemoderen verme sine Hender vdi varm Vin / oc subtilige indsætte Tarmen met sine varme Hender igien vdi sin rette sted.

Er Bagtarmen hoffuen / da skal Jordemoderen tage vsaltet Smør / oc smelte det vdi huid Vin / Her i skal hun vaadgiøre Bomuld / oc vinde den om Tarmen / oc bade hannem her met / indtil Heffuelsen forgaar / oc siden indsætte hannem igien.

Jordemoderen maa taage sød Melck oc varm giøre den / oc handle met Tarmen som sagt er.

Jordemoderen skal tage it stycke Vaax oc smelte det / oc røre der vdi noget Mastix / eller oc noget huid Røgelse / som er støt til smaat Puluer / Oc naar som det er bleffuet kalt / da skal hun tage her aff / oc giøre det trint / oc opstinge det paa Tarmen

Mastix. Thus albū.

men/oc det forbinde / saa at det falder icke vd igien / oc saa offte som Quinden gaar til stols/ da skal der met handlis som sagt er / indtil saa lengen at Tarmen aldelis inde bliffuer / oc er stadfest igien som hand førre vaar.

Vil mand icke bruge det Vaax som offuen faare sagt er / da maa mand tage vdi den sted Bomuld / oc giøre den trind/ oc vaad giøre den vdi Olie aff Mastix/ eller vdi Spicke Olie/ huilcken oc Balsam Olie kaldis/oc den varm paa legge/ oc saaledis forbinde som sagt er. Oleum Mastichinum. Oleum Nardi spicati.

Mand kand oc saaledis hielpe samme Tarm: Mand skal tho hannem vdi Vand / huor vdi de ting som tørre oc tilsammen drage saadne ere/ lige som disse giøre/ Gallas/ gult Raff/Mastix/Røgelse / Drageblod / Mand skal oc strø Hiortehorn paa Tarmen/ oc indsætte hannem som sagt er. Gallæ. Carabe. Mastix. Olibanum. Sanguis Draconis. Cornu Cervi combusti.

Det xx. Capittel.

Om Moderen vdgaar.

HAar Quindens Moder vd effter at Barnet er født / da skal hun badis vdi varmt vand/ huor i disse Vrter ere saadne.

Lege-

Lægedom.

Nuces Cipresse. Rosa rubea Psidie. Balaustiũ. Calicum, glandis. Sorbe immature. Prune immature. Scatio immatura.

Tag alle disse/ eller oc huilcke som du kant faa oc bekomme som ere / Cipresse Nødder/ røde Rosen| Spicanardus|skalerne aff Granater Eble oc Blomsterne| Agere oc deris Hatte| aff huert tu lodt| wmode Skoukrabber| oc Skoupærer| wmode Blommer oc wmode Slaan/ aff huert en haand fuld| Huad som stødis skal| det stød/ oc huad som skæris skal| det skær| Siud disse vdi Regnuand| oc lad Quinden sidde her vdi i it Kar indtil Nafflen. Men er Quinden siug oc skrøbelig| at hun icke kand taale oc fordrage Bad| da maa mand vaadgiøre en suamp| eller Bomuld her vdi / oc bade Moderen her met. Oc naar som Moderen er saaledis badet/skal hun tørris met en bløð lin Klud| oc skal strøis paa hende aff dette efterfølgendis Puluer|huilcket som skal vere smaat støt oc sictet igiennem en lin Klud.

Olibanum. Carabe. Gallæ. Psidie. Nuces Cipresse. Alumen. Antimonium.

Mand skal tage aff disse huilcke som mand faa oc bekomme kand| som ere| Røgelse| gult Raff| eller Brendesten | Gallas Eble / Granate Eble oc deris Blomster| Cipresse Nødder| Alun| Spisglas/ Bolus Armenus, Mastix| Her aff skal mand

strø

skrø paa Moderen oc indsætte hende / oc den forbinde met varme lin Klude. Bolus armenus. Mastix.

Er Moderen haard oc hoffuen / saa at hun kand icke indsættis / da skal det fordriffuis met Vin oc vsaltet Smør / lige som offuen faare om Bagtarmen sagt er / oc saa indsættis igien / Mand skal oc paa hendis Bug paa begge sider lit offuen faare hendis lønlige Lem sætte Kopper. Quinden skal oc ligge paa sin Ryg / vel høyt met Lenderne / oc dette Puluer oc bond skal brugis indtil Moderen aldelis inde bliffuer oc icke mere vdgaar.

Mand maa oc vel tage Milck oc Lissebons Olie / oc giøre dem varme bade Moderen her met som før sagt er. Laç. Oleum Olivarum.

Eller mand maa tage Lissebons Olie / oc giøre den varm oc bade Moderen her met / Men dog skal mand haffue god tilsiun at Olien bliffuer icke for varm / paa det mand skal icke giøre Moderen skade. Oleum Olivarum

Denne er en forsøct Lægedom / til at komme Moderen ind vdi sin sted igien naar som hun vdi er. Tag Huideløg stød den vel smaa / oc rør den siden vel vdi Vand / oc tho den vdgangne Moder vel met samme Vand. Allium.

Det xxj. Capittel.

Om Nafflen vdgaar.

VDgaar Quindens Nafle efter Barn er født / da skal mand hende saaledis hielpe.

Olibanum. Albumen ovi.

Tag huid Røgelse støt det smaat til Puluer / rør det saa met det huide aff it Æg / saa at det bliffuer tyck som Honnig / vaadgiør her vdi skaffuelse aff en lin-Klud / Leg det paa Nafflen / oc opfylt hannem her met / Bint saa en linKlud der offuer.

Det xxij. Capittel.

Om den part imellem Fødselens Lem oc Stolgangens Lem bryster.

DEt skeer oc stundem at Quinden vdi sin Fødsel lider stor nød oc pine / saa at den part som er imellem hendis fødsels Lem / oc hendis Stolgangs Lem / bryster den ene Lem vdi den anden / oc Moderen vdgaar / Oc det skeer fordi at Moderens vdgang er forsneffuer / oc Fosteret er saare stort / Thi prytter mellem parten vd. Naar som saa skeer / da skal Quinden saaledis hielpis:

Er Moderen vde oc er hoffuen/da skal hun thois oc badis / lige som offuenfaare sagt er / om den vdgangne Moder / oc saa indsættis. Siden skal Saaret met fire eller fem sting efftter som behoff giøris/ tilsyis oc hectis met en sterck Silcke-traad.

Mand kand oc hielpe hende / saa at mand syer icke Saaret eller Huden saa tilsammen/ huilcket saaledis skeer.

Mand skal tage stercke linKlude/ huer saa lang som vdbrystet er/ oc huer saa bred som to Fingre/oc der skal ingen søm-me vere paa disse lin Klude/Der skal smø-ris paa den god sterck Hefftesalue / som vel kleffuer oc henger ved / oc mand skal legge it aff disse Plaaster paa huer andre som it Straabret eller lit mere / Siden skulle samme Plaaster syis tilsammen met en sterck Traad oc dragis tilsammen / dog saa at Huden røris icke met Naalen/huil-cket huer læge bør at vide / da kommer Saaret tilsammen / Saa skal der leggis oppaa bløt Beg eller Tiærre / Aff denne luct bliffuer Moderen inde oc gaar icke vd.

Mand maa tage Consolidam maio-rem, oc tørre den vel / Spisekommen oc

Consolida maior. Cinnamomum.

Canalebarck lige meget aff huert/oc giøre dem til it subtiligt oc rent Puluer/Her aff skal mand strø paa Saaret.

Det xxiij. Capittel.

Om Fødderne hoffne.

TAg Vin oc Edicke lige meget aff huert / verm disse/ Her vdi skal Quinden bade sine Fødder tit oc offte/da forgaar Heffuelsen.

Mand maa verme Salt/ oc legge det vdi en Linnepose / oc den legge paa Benene.

Om Quinde Bryst.

Fortalen.

DEn almectigste oc euige Gud haffuer skabt Quindens Bryst der til / at der nyfødde Barn skal spisis igiennem dem / ind til det sterckere oc groffuere Mad taale oc fordrage kand / de ere oc giorde aff Aarer oc Sener / iblant huilcke er it rom eller hul/ opfylt met bløt Kiød / vdi huilcket Blodet omuendis til Melck/lige som Chilus i

i Mad / Hun kand ey heller fortære den/ Oc naar som hun end fastendis er/ da sinis hende at hun vilde gierne spy / hun and dog intet spy/ Hun haffuer Hoffuetverck/ Ryguerck / oc ont vdi alle Lemmer/ Oc stundem giffuer Moderen sig vd for endis lønlige Sted. Denne siugdom oc Breck vederfaris offte Quindfolck/ Tager un offuerhaanden oc bliffuer gammel/ a fordriffuis hun neppelige / oc met stor ød/ Huo som denne Siugdom oc Breck affuer/ skal icke bruge vdi sin Mad/ Peer/ Løg/ Huidløg/ Edick/ Men de Vrter aa hun bruge som giffue en god luct fra em/ lige som Neglicker/ Muskater/ Muatteblommer giøre/ Hun skal oc idelige icte til dem/ oc til andre saadanne Vrter om giffue en god luct fra dem.

Gario-phyli.
Nux Myri-stica.
Macis.

Lægedom.

Er Quinden sterck oc fuld aff Blod/ a skal hun lade sla en Aare paa den anen side tuert imod Leffueren/ oc der effter al hun lade sætte Kopper paa same side.

Mand maa oc giffue den siuge quinis persone aff disse Electuaria, som ere: Diagalanga, Diamargariton, eller oc corus conditus.

Diagalan-ga.
Diamarga-riton.
Acorus con-ditus.

Mel. Oleum oliuarum. Stød Spisekommen smaa/ oc siud den vdi Honnig oc Lissebons olie / vaadgiør her vdi Bomuld/ oc leg den paa Bugen.

Myrrha. Bacce lauri: Cornu Ceruí. Galbanũ. Armoniacum. Tag Myrrhe / Lauerber / oc brent Hiorte horn / lige meget aff huert / Siud disse vdi Vin / oc giff den Siuge her aff at dricke. Mand maa oc vel giøre en Røg vnden op aff Galbano oc Armoniaco.

Hiertens fryd saaden vdi Vin/ oc den drucket/ stiller Moderens wrolighed.

Grani peoniæ. Femten Peonie stene støtte til Puluer/ oc drucket met Miød / stiller den wrolige Moder.

Grana Iuniperi. Eneber saadne vdi Vin oc den drucket/ stille Moderens wrolighed.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Moderen er bullen.

DEr vaaxe oc Bulder i Moderen / lige som paa andre Lemmer/ stundem ere de induaartis/ stundem paa en Side/ oc stundem i Moderens indgang. Disse Bulder komme stundem aff stød/ fald/ stundem aff Fosterens vdgang / oc serdelis om Jordemoderen icke rettelige handler met den siuglig Quinde som hende bør at handle/ Her om haffe-

affuer ieg offuen faare handlet Stun-
erne komme de oc aff den naturlige sæds
ndholdelse / eller oc aff Quindens Tids
forstoppelse.

Moderens Bylders tegn / ere lige
som andre Bylders tegn. Men dog be-
ynderlige haffuer det siuge quindfolck stor
ine oc vee hos den lønlige Lem / Maff-
uens store vemmelse / en tung suar Aan-
e / De haffue oc Lendeuerck.

Lægedom oc raad.

Først skal mand lade sla leffuer Aa-
ren / oc siden den Aare som kaldis Saphe-
na, huilcken Aare som sider neden for An-
kelen / inden paa Foden.

Ere disse Bylder aff Hede / da smør
dem met Populeone smørelse. Men ere
de aff Kuld / da smør dem met den Smø-
relse Dialthea kaldet.

Oleum populeonis. Dialthea.

Her effterfølger de vnge oc Spædebørns Vrtegaard/ oc først Taffelen til ſamme Vrtegaard.

Tafflen.

HIppocrates, Galle: Rasis, Auicenna, Averroes oc andre Læger/ de lære oc scriffue om atskillige Sotter oc Siugdomme/ som vnge oc spæde Børn faa oc plagis met/ huilcke her alle at opregne oc forklare forlangt vaaxe. Thi vil ieg alenniste her for mig tage de Sotter oc Siugdomme som saadanne Børn almindelige vederfaris/ paa det at de ocsaa skulle haffue nogen hielp oc trøst aff denne min Lægebog.

Det j. Capittel.

Børne hoffuet som stort er.

ER noget ny født Barns hoffuet stort eller lidet aff ret naturel det kand icke affuendis met nogen Lægedom. Men er det haaffuet oc opblæst aff nogen vnaturlig vædske/ som nogle Børn gierne vederfaris den siuende dag effter at de til Verden fødde ere/ da skulle de saaledis hielpis/ som her nu efterfølger.

Moderen eller Ammen skal holde sig lige som hun haffde saadan brøst oc breck/ oc hun skal lade rense oc purgere sit Hoffuet ved de Lægedomme som der til høre/

Oc hun skal fly al den Mad huilcken som Maffuen opblæs/oc i Hoffuedet opfar.

Mand skal tage Saluie oc legge den Saluia.
vdi en Linpose/ oc den siude vdi det Vand som mand vil bade eller løbe Barnet vdi / Oc samme Pose met Saluien skal bindis om Barnsens Hoffuet. Barnet skal vere fastendis / naar det badis/ Oc effter badet skal mand smøre met en Fier ind vdi Barnsens Næse/ Olie aff de beste Mandele / blandede met Olie aff Oleum Amigdalarum. Oleum Anetin.
Dil/oc saa nedlegge Barnet til søffns/ før end mand giffuer det noget at æde eller at di.

Tag Huidløg / steg den vdi en hed Ild mørre / skale hannem siden ren / oc stød den / oc bland der saa vdi blant it Thus albū.
halfft lodt Huidrøgelse / saa at det vorder som en Smørelse / Leg saa her aff paa Barnsens hoffuet / oc bind det saa offuer en Huffue eller Hyllicke / Her aff vddragis det onde/oc Hoffuedet kommer til sin rette skick oc laue igien.

Hoffuedet hoffnis oc opblæsis

stundem aff Vær / eller aff Vædske / Aff huilcket det er / kand mand saaledis forfare: Er det aff vnaturlig Vædske / da bliffuer der en hule igien/ naar mand met

Origanum. Castoreũ. Cuminum.

Fingeren der paa føler / Men er det aff Vær/ da bliffuer der ingen.

Er Hoffuedet hoffuet aff Vær / da tag den vilde Meyran/ som oc kaldis Kong Bibergel/ oc Spisekommen/ lige meget aff huert/ Stød disse til Puluer/ oc giff Barnet her aff met Vand aff Meyran brent/ saa meget som try Bygkorn kunde veye. Haffuer mand icke Meyran vand/ da maa mand blande forscreffne puluer met Rosen Honnig / oc smøre saa der aff vdi Barnsens Mund. Mand maa oc vel om mand vil/ giffue Barnet den ene dag denne forscreffne Lægedom / oc den anden dag/ lit god Theragelse.

Mel Rosarum.

Theriaca.

Personatia.

Er noget Barns hoffuet vdslaget/ oc flyder saare/ saa leg Hoffblad der paa.

Det ij. Capittel.

Om Tendernis Siugdom.

SOmme Børns Tender vaaxe slættelige vden stor pine/ oc de falde almindelige gierne snart vd igien. Men faa de dem met stor pine/ da side de diss fastere. Oc naar som Tenderne først vaaxe/ da faa Børne atskillige Siugdomme/ Tandgærren oc Halsen hoffnis paa

dem / oc vorde løse vdi Liffuet/ oc faa andre saadanne. Oc met dem skal mand saaledis handle.

Naar mand Tanden seer eller føler/ da skal mand gnide Tandgæren met Honnig oc Salt tilsammen blandede/ da stillis pinen/ oc Tandgæren sterckis.

Oc naar som Tenderne vaaxe/ skal mand faa dem noget som bløđ er/ paa huilcket de kunde stedse tygge/ vere sig Figen/ eller oc it stycke Vaax/ Men det som hart er/ der paa skulle de icke tygge.

Om nogen Bulde vaaxe paa Tandgæren / eller induaartis vdi Munden/ da skal samme Bulde sactelige krystis oc tørris met en Finger/oc siden skal Tandgæren eller steden smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Tag Hønse Ister/ oc Hiernen aff en Hare / oc Olie aff Cammilleblommer/ Honnig eller Terpentin / giør heraff en Smørelse/ oc gnid Tandgæren her met/ da stillis pinen. Pinguedo Gallinæ Cerebrum leporis. Oleum Chammomillæ. Mel. Terebinthina.

Bland Smør oc Honnig tilsammen/ oc gnid Tandgæren her met. Butirum. Mel.

Gnid Tandgæren met Hønse hierne/ da vaaxe Tenderne vdi all pine. Cerebrum Gallinæ.

Henger mand Tender aff it vngt

Føl / som Aar gammelt er / om Barnsens Hals / da vaaxe Barnens Tender vden all pine.

Chammomilla.
Anetum.

Mand skal oc siude Dil oc Camilleblommer vdi Vand / oc holde det to Spander høyt fra Barnsens Hoffuet / oc lade det saa sactelige rinde ned paa Barnsens Hoffuet.

Det skeer oc stundem / at Kindbenene hoffne paa vnge oc spæde Børn / naar som deris Tender først vaaxe / da skulle Kindbenene smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Oleum Rosarum.
Oleum violarum.
Cera.

Tag Rosen olie oc Fiole olie lige meget aff huert / oc nyt Vaax / Smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / Bint her aff paa Steden / met varme-Klude / oc Steden skal varm holdis.

Furfures.
Oleum Laurini.

Eller blend Klid met Lauer Olie / oc bint her aff paa Steden.

Det iij. Capittel

For en stacket oc trang Aande.

Semen Lini.

NAar som Barnet faar en stacket oc trang Aande / da brug disse Lægedomme.

Giør Hørfrø til puluer / oc bland

det met Honnig / oc giff Barnet der aff.

Mand skal oc smøre Barnsens Øre/ oc bag Ørnene met Kiſſebons Olte. Oleum Oliuarum.

Om det Barn som en stacket oc trang Aande haffuer/ bleffue løſt vdi Liff-uet / eller finge Blodsot/ da stød Dadele/ oc siud dem met Huedemel oc melck/ saa at det vorder som en Grød/ oc giff Barnet her aff. Dactili.

Det iiij. Capittel.

Blegner som vaare vdi Munden eller paa Tungen.

DEr vaare stundem i Munden oc paa Tungen Blegner/ paa vnge oc spæde Børn/ huilcke komne ere aff Moderens eller aff Ammens skarpe Melck/ oc Barnsens Mund oc Tunge ere saare bløde oc subtiliget Thi saar giøris de lætteligt/ Oc naar som de ere saar giorde / giør det da Barnet saare ont / Oc om samme Blegner ere sorte / oc icke bliffue vel mode/ da ere de farlige/oc Barnet kand dø aff dem. Men ere de huide eller gule / da ere de icke saa farlige oc onde. De som her aff breck haffue / met dem skal mand saaledis handle.

Viola. Stød Fioler | oc leg her aff i Barnsens Mund.

Viola. Rosa. Xylocaracta. Tag Fioler/Rosen/oc S. Hansis brød| Xylocaracta kaldet/stød disse tilsammen| oc leg her aff paa Blegnerne.

Succus lactucæ Solathri. Portulacæ. Tag Osen aff Lectyge aff Natskade/ oc aff Portulake| Blend disse tilsammen| oc smør her aff paa Blegnerne. Men ere saadane Blegner sorte oc icke mode/ da tag til forscreffne Os/Osen aff Skersøde.

Myrrha. Galla. Olibanum. Mel. Ere Blegnerne fulde aff vædske / da tag Myrrhe / Gallas Eble / oc Røgelse/ stød disse til Puluer | oc blende dem met Honnig | oc smør her aff paa Barnsens Tunge.

Agresta. Mand maa oc kryste Osen aff de sure Vinber | som her vdi Riget vaaxe/ oc smør der paa Tungen.

Galla. Eller mand maa tho saadanne Blegner met Vin | oc tørre dem | oc siden strø paa dem Gallas/ støt til Puluer.

Røe. Amedam. Ere Blegnerne røde som vaaxe paa Tungen| oc vdi Munden paa Barnet| da skal Moderen eller Ammen æde den Mad som aff kaald nature er. Oc skal tage Amedam eller Stiffuelse | oc blande den

met

met Rosen vand / Her aff skal hun smøre paa Barnsens Tunge. — Succus Cidoniæ.

Eller hun maa smøre den met Osen aff Queer eller aff Skouffkrabber Erter. — Succus malorum. Macianorum.

Ere Blegnerne gule / da maa mand tage til forscreffne Oes / Osen aff Lectyge / oc Portulake. — Succus lactucæ & Portulacæ.

Ere Blegnerne huide / da skal mand tage Saffran oc Myrrhe / aff huert it quintin / oc it halfft lodt huid sucker / blend disse tilsammen / eller blend den met Rosen Honnig / oc smør Blegnerne oc Tungen her met. — Huide. Crocus. Myrrha. Mel rosarum.

Det v. Capittel.

Mund eller Læbe reffnede.

Børnsens Munde oc Læbe vdslas eller reffne / huilcket kommer aff Moderens vaarters skarphed oc haardhed / da skal mand tage Osen aff Veybred / eller vsaltet Smør / eller oc ferskt Hønse Ister / oc smelte disse alle tilsammen om mand vil / Saa skal mand her vdi vaadgiøre nogen Bomuld / oc legge den paa steden som faargiort er. — Succus plantaginis. Butirum. Pinguedo gallinæ.

Det vj. Capittel.

Byld

Byld som vaaxer vdi Børne hals.

FOr de Bylder som vaaxe vdi Halsen paa vnge oc spæde Børn / Skal mand oc giffue Barnet vand at dricke / huor vdi Fiøle blomster saadne ere.

Flores violarum.

Mand maa siude Figen vdi Vand / oc lade Barnet her met klucke vdi Halsen.

Det vij. Capittel.

Ørnene om de flyde eller rinde.

ØRnene rinde eller flyde stundem paa vnge oc spæde Børn / huilcket som kommer aff Hoffuedens offuerflødige vædske / oc serdelis aff Hiernens / oc de som denne brect haffue / skulle saaledis hielpis.

Tag rød Vin / Honnig / lidt stødt Alun / eller oc Saffran / Bland disse tilsammen / oc vaadgiør Bomuld eller skaffuelse aff en linKlud her vdi / oc sting den vdi Ørnene / oc naar som samme Vld er dragẽ fuld aff ond vædske / da tag den vd / oc indsæt der en anden igien som vaadgiort vdi forscreffne.

Vinum rubeum.
Mel.
Alumen.
Crocus.

Mand maa oc lade vdi Øret rent skummet Honnig / blandet met Vand.

Mel.

Gallas

Gallas Eble støtte til stuluer oc [Galla.]
blandet met Edicke / her aff i Ørnene la-
det / er oc gaat for saadan breck.

Er saadan breck aff Vær / eller aff [Myrrha.]
Vædske / Da maa mand siude Myrrhe [Oleum]
vdi Lissebons Olie / Eller oc vild Meyran / [oliuarum.]
oc dryppe saa aff samme Olie / førre lidet [Origanū.]
suncket giort / vdi Ørerne.

Mand maa lade tre eller fire taare
aff god Miød i Øerne / oc vende saa Bar-
net ned at / saa at Miøden vdrinder igien /
Dette skal brugis tre eller fire gange / ind
til Miøden rinder smuct klart vd igien.
Siden skal mand lade vdi Øerne tre taare
Vin oc Miød tilsammen blandede / huor
Myrrhe oc Gallas Eble støtte til pul- [Myrrha.]
uer blandede ere. [Gallæ.]

Det viij. Capittel.

Naar vnge oc spæde Børn icke kunde soffue.

NAar som vnge oc spæde Børn
formeget vaage / oc icke faa søffn /
der aff faa de atskillige Siugdom-
me / Huilcke alle søffuen borttager oc
fortærer. At de icke haffue deris natur-
lige søffn / kommer almindelige aff Mo-
derens eller Ammens groffue oc onde

Melck

Melck/ hues onde damp opfar i Barnsens hoffuet / Oc huo som her aff breck haffuer/ skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lac amagdalarum. Lac papavaris.

Moderen eller Ammen skal dricke en god drick Mandelemelck / blandet met Valmue melck / om afftenen naar hun vil nedlegge sig til søffns.

Oleum lactuce. Oleum papaveris.

Blend Hoffuederne aff Valmuer met deris frø met Lectyge Olie / oc Olie aff Valmuer vel tilsammen/ vaadgiør her vdi lin Klude / leg dem fore paa Barnsens Pande oc vdi Tindingerne.

Oleum violarum.

Blend Fiole Olie met lit Edicke/ smør her aff vdi Barnsens Næsebor.

Oleum rosarum. Succus lactuce.

Blend Rosen Olie met Lectyge Oes/ Her met smør Barnsens Hoffuet oc Maffue.

Sirupus ex papauere. Oleum violarum. Crocus.

Giff Barnet Sirup giort aff huide Valmue frø: Oc smør saa Barnsens Pande oc Tindinger met Fiole Olie/ huor vdi lidet Saffran oc Opium ere vel sønder gnedne.

Oleum populeonis. Seme papaueris. Hyosciamus.

Tag it lodt Populeons smørelse/ huit Valmue frø oc Bulme frø/ aff huert saa meget som ti Bygkorn veye / Blend disse tilsammen / smør Barnsens Pande

oc

Tindinger her met/ oc bint saa en Klud
r offuer.

Tag Quinde melck som giffuer it ige Barn at di/ oc bland den met det ude aff Eg/ oc met Lectyge Oes/ Smør r aff paa Barnsens pande oc vdi Tindingerne/ Eller vaadgiør en lin Klud her i/ oc bint paa Panden oc i Tindingerne. Lac mulieris.

Det ix. Capittel.

For den faldende Sot.

Unge oc spæ Børn faa oc stundem den faldende Sot oc Siugdom/ oc det skeer vdi tuende maade. Først / Somme Børn dis met denne Siugdom/ huilcket skeer r Hiernens onde vædske oc Kaaldhedz yld. Vdi anden maade kommer denne Siugdom effter at Barnet er født/ aff ndre Siugdomme.

Haffuer Barnet denne Siugdom oc breck aff naturen/ da skal Moderen Barnet holde dem skickelig/ oc skulle de uge den Mad oc Dricke / som vermer oc rrer.

Naar som den faldende Sot tager get vngt oc spæd Barn vdi sin Vngdom/

dom / da forlader hun det icke gierne om det er it drenge Barn / før end det er fem oc tiue Aar gammelt Oc om det er it pige barn / naar som hun først faar sin Tid. Oc om denne Siugdom icke fordriffuis met det første met Lægedom / eller oc naturen den icke selff fordriffuer / da beholde de den almindelige gierne / vere sig Dreng eller Pige / all den stund de leffue her vdi Verden.

Men er denne Siugdom kommen effter Fødselen / aff nogen anden Siugdom / da skal Moderen eller Ammen giøre all sin flit der til / at hendis Melck kand bliffue ret naturlig oc god. Oc om det giøris behoff / skal Moderens eller Ammens Hoffuet rensis met Lægedom som der til hør oc bequem ere. Moderen eller Ammen skal fly all den Mad som aff nature kald oc vædskuren er / oc Barnet skal icke giffuis mere di til lige end det vel fortære oc fordøffue kand.

Lægedom.

Oleum Castorei. Oleum Euforbij. Ruta. Asa fœtida.

Barnsens Næsebor skal smøris met Olie aff Bibergel / eller met Olie aff Euforbio, Mand skal oc holde Rude / eller oc den Gummi Asam fœtidam for Barnsens Næse / oc lade det lucte der til.

Naar

Naar som Maanen afftager oc er Nærerne/ da heng om Barnsens hals onie kierner oc Peonie rød. Grana peo-niæ.

Giff Barnet at dricke Løben aff en are/ met Fiole vand/ Oc samme dag skal icke di nogen Melck. Coagulum Leporis.

Siud Blomsterne aff Fioler vdi sk vand/ oc giff Barnet det at dricke. Flores Violarum.

Det x. Capittel.

Om Øynenis breck.

BØrn faa stundem ont i Øyne-ne / oc de hoffne paa dem / huilcket som kommer aff Hoffuedens væd- oc flydelse. Stundem er der hede vdi m/ oc da ere de røde/ Men om der er icke de vdi dem/ da ere de huide.

Lægedom.

Er der hede vdi dem/ da tag Vand m brent er aff Bønners Blomster/ Ro-n vand / oc Bethonie vand/ lige meget f huert /Blend disse tilsammen/ vaad-ør her vdi en linklud/ oc leg den offuer ynene.

Camphora

Sønder gnid lid Campher m Quindefolck melck / her aff smør om af tenen en taar vdi Barnsens Næse.

Licium.

Ere Oyene hoffne / da tag den O Licium, blande den met Quinde melck vaadgiør en linKlud her vdi / oc leg den offuer Oynene. Der effter tho Oynen met Vand / huor vdi Cammilleblomme oc Basilicon saadne ere.

Chamomilla.
Basilicon.

Ere Oynene icke hoffne eller røde / o Panden er ey heller hed / da tag Aloe Myrrhe / Rosen oc Saffran / smaa stø disse / der effter blande det met en god Vin vaadgiør en linKlud her vdi / oc leg den offuer Oynene.

Aloes.
Myrrha.
Rosa.
Crocus.

Lad vdi Næsen om Afften en taar Ambram, vel sønder gnedet met Quinde melck.

Ambra.
Succus solatri.
Aqua solatri.

Om Børne Oyestene vaare røde det aff at det haffde meget græt / da lad Natska de Oes vdi dem / eller oc Natskade vand.

Om Børns øyene Laag vaare røde hoffne / eller vdslagne oc skabbede / der a at det haffde græt meget / da smør Natska de Oes paa dem.

De

Det xj. Capittel.

Pruster eller Nyser.

NYser eller pruster noget Barn formeget / huilcket kommer aff den Bulde som er vdi Hier-en/det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal smøre eller oc legge de
ing paa Barnsens hoffuet / huilcke som
ole/ Vere sig Smørelse/ Olie eller Osen/
c saadanne andre ting.

Mand maa støde Basilicon/ vere sig
røn eller tør/oc lade her aff vdi Næsen.

Det xij. Capittel.

For Hoste.

HOster noget Barn saare / oc Vædsken aff Hoffuedet nedfalder i Munden i Næsen/ eller vdi Bry-et/det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal holde varme Vand ved
ry quarter aff en Alen offuen offuer

Barnſens hoffuet / oc øſe det met haan-
den ned paa Barnſens Hoffuet / huer
gang mand dette giør / ſkal det giøris en
halff time / Mand ſkal oc ſmøre Honni-
paa Barnſens tunge/oc kryſte ſaa ſactelig-
ge Tungen ned met en Finger/ paa det at
Barnet kand vdſpy den onde Vædſke / oc
faa ſaa bedre igien.

Amigdala. Stød ſøde Mandele ſmaa / oc giff
Baarnet her Morgen oc Afften met Fe-
nickel vand.

Aqua Feniculi. Eller giff Barnet Fenickel vand/
blendet met Melck.

Om Barnſens Tunge oc Halſen
induaartis ere ſaargiorde aff Hoſten / da
Semen Cydonij. tag Kierner aff Queer to Skeder fulde/
ſtød dem lit ſønder / leg dem ſaa vdi ſex
Skeder fulde aff varmt Vand / oc lad
dem ſaa ligge der vdi / i to eller tre timer/
Kryſt dem ſaa igiennem en linklud / lad
Saccharum Penidiarũ. ſaa vdi det Sucker Penidiarum, met lit
Mandele Olie / oc giør ſaa her aff it Ele-
ctuarium, giff Barnet offte her aff.

Semen papaveris. Haffuer Barnet Hoſten met Hede/
Dragantũ. da tag huit Valmue frø/ oc aff den Gum-
Granorum Curcubitorum. mi Dragantum, aff huert it halfft lod/
Kierner ſom vaaxe vdi Greſkar it lod re-
ne ſkalene / Stød alle diſſe ſmaa / Siu
dem

dem saa vdi Vand huor vdi Rosiner saad- Passuli.
ne ere / giff Barnet offte her aff.

Er Hosten kommen aff Kuld / da stød lit Myrrhe / oc bland det met Hon- Myrrha.
nig / som vel saadet oc rent skummet er / Oleum Amigdali.
oc met lit Mandelolie giort aff de søde Mandele / giff Barnet her aff.

Det er oc gaat at mand smør Barnens Bryst met den Smørelse Dialthea aldet / oc met Smør.

Moderen eller Ammen skal fly de ing som giøre at hoste / lige som disse ere: Edicke / Nydder / salt Mad oc andre saaanne.

Det xiij. Capittel

Om Blegner vaaxe paa Børnenis Legeme.

DEr vaaxe stundem paa vnge oc spæde Børns Legeme mange atskillige slags Blegner. Ere de sorte oc der er røde vdi dem / da re de farlige / oc Børnene kunde faa deris ød aff dem / io flere de ere io verre de ere. Men ere saadanne Blegner huide / eller c røde / da ere de icke farlige / Oc de som er met plassuis / skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Rosa. Mirtus. Tamariscus. Oleum rosarum. Oleum Mirtinum. Oleum Tamarisci. Cerusa.

Mand skal siude Rosen / Mirtus oc Tamariscus vdi Vand/her vdi skulle Lin-klude giøris vaade/oc leggis paa Blegnerne.

Tag Rosen olie / Oleum Mirtinum, oc Oleum Tamarisci, blend disse tilsammen/smør Blegnerne her met.

Ere saadanne Blegner huide eller røde/ da lad dem moes / Oc naar de obne/ da smør Blyhuit paa en Linklud / leg den paa dem.

Siud Honnig oc Vand tilsammen/ smelt der vdi siden nogen Salpeyter / tho Blegnerne her met.

Det xiiij. Capittel.

For den huide Ild.

VNge oc spæde Børn faa oc den huide Ild / naar som Naturen vddriffuer det onde hede Blod/ Oc denne breck kommer almindelige gierne vnder Ansictet/ oc begyndis gierne paa Næsen først / oc vdspreder sig siden offuer det gantske Ansict.

Lægedom.

Om Barnet end dier / da skal Moderen eller Ammen holde sig met Mad oc Drick/lige som hun haffde den Kaaldesiuge/Hun skal oc lade sla Leffuer aaren paa den høyre Arm eller Haand / Oc om det ydermere behoff giøris / da skal hun rensis aff den offuerflødige vædske. Hun skal oc dricke vand som brent er aff den store Jernurt/eller Vand aff Rahels vrt. Aqua Cichorei.

Naar som den huide Ild er vel vdslagen/oc icke vil tørris/ da skal den offuerflødige Hede vdslyckis oc pinen fordriffuis saaledis: Mand skal vaadgiøre en Linklud vdi kalt Vand / eller i Vand som brend er aff Chammilleblomster/ eller vdi Natskade Vand/ oc der offuer legge. Men mand skal haffue god tilsiun der til/ at mand det icke fortilige vdslycker/ paa det at den skal icke indslas til de dyrebariste Lemmer. Mand skal oc giffue Barnet at dricke aff forscreffne Vand/ paa det at de induaartis Lemmer kunde der aff styrckis.

Aqua Chamomille.
Aqua Solatri.

Det xv. Capittel

For de smaa Kopper.

For de smaa Kopper.

BØrnene faa den smaa Kopper aff Moderens hede / forbrende Blod / huilcken wrenhed Barnet til sig tager / oc endog at Barnet i Moderens Liff spisis aff det reniste oc beste Blod/ alligeuel bliffuer Barnsens Blod wrent/ saa at huert Barn skal en gang vdi met mindste rensis ved smaa Kopper før det døer. Men faa de dem mere end en gang/ da skeer det faar den skyld / at Børnene holdis icke skickelige oc tilbørlige som dem burdis. Merck oc at smaa Børn faa almindelige gierne fra de ere tu eller try Aar gamle oc indtil de bliffue siu Aar disse Koper. De faa dem oc vel stundem førre/Disligeste oc siermere/effter huers Naturis leylighed.

Tegn. Ved disse Tegn kand mand mercke oc forfare at Børn skulle faa smaa Kopper / men dog regere disse Tegen mere vdi somme/end vdi somme.

Naar de haffue stor hede/ tørst / en stacket oc trang Aande/ Hoffuetuerck/ kunde icke soffue/Øynene vandis/ haffue sting vdi alle Lemmer/naar de staa paa Benene/ da skelffue de oc rystis/oc de spytte meget.

Øynene. Naar mand fornemmer at Børn faa

saa de smaa Kopper / da skulle disse fem Lemmer vel foruaris / før end de vdslas.

Mand skal tage Rosenuand / oc røre der noget Campher vdi / Her aff skal ladis en gang en Taar i Øynene. Aqua Rosarum. Camphora

Der effter tag Rosen vand / Bethonie vand / oc Bønne blomsters vand / lige meget aff huert / Blande disse tilsammen / vaadgiør lin Klude her vdi / oc leg dem offuer Barnsens øyne. Næsen skal oc offte baade induaartis oc vduaartis smøris met Rosen vand. Munden vduaartis oc Halsen skulle beskermis / Oc det skal mand giøre met den Oes som er giort aff Skoukrabber. Næsen. Munden. Succus sorbe.

Eller mand maa siude Rosiner vdi vãd / oc lade det vdi Osẽ aff de vmode / Morbær / Her met skal mand klucke vdi Halsen. Passuli.

Lungen oc Brystet skulle beskermis met Sucker Candie / det skal holdis vdi Munden ind til det smeltis / saa skal det nedsiunckis.

Tarmene skulle oc beskermis met Trochisci de spodio, Her aff skal mand giffue Barnet en gang om Morgenen saa meget som tredive Bygkorn veye / met Rosen vand. Termene. Trochisci de spodio.

Du skalt vide / at de Sorte / Blaa

oc

oc Mørckafftige Kopper oc Blegner ere onde / Thi de Børn som dem faa / de dø almindelige gierne. Men de som ere Huide oc Røde / De læcgis vel / naar som foresagde Tegen mindskis / Oc om saadanne Tegen icke mindskis / Da er det it Tegen / der til at de ere icke vel vdslagne. Oc om de snart vdslaes effter at Barnet er bleffuet siugt / som er paa den anden / fierde eller siuende dag / da er det it Tegen der til / at de lægis vel igien. Men vdslas de først paa den siuende dag / da ere de farlige. Jo flere der vdslas / Jo bedre det er / Om de icke henge vdi her anden / men huer sider for sig selff. Men vdslas de / oc indslas siden igien / oc Barnet faa en stacket Aande oc stor Hede / de Børn dø almindelige gierne / vden saa er at de driffuis vd igien met stor flittighed. Naar som de smaa Kopper først vdsla / da bliffuer legemet rød / oc de siunis som det vaar smaa Hirsegrynn.

Met denne Lægedom vddriffuis Kopperne. Tag sex Figen oc skeer dem smaa / Fenickel frø it quintin / Saffran saa meget som try Bygkorn veyer / eller lidet mere / Siud disse vdi fire potter fersk vand / indtil helten indsaaden er / si det saa igien-

Carice. Semen Feniculi. Crocus.

nem

nem en linKlud / Oc naar som det er bleffuet kalt/da giff Barnet her aff.

Børnene skulle holdis varme / oc mand skal legge it røt Sengklæde paa dem / det giør dem saare gaat / oc naar som de modne ere/oc de ville icke forgaa oc læggis aff dem selff / da maa mand røge dem met tørre Rosen / Mand skal oc strø paa deris Lagen Hirsegryn smaa støtte som Mel / eller oc Bønnemel. Rosa. Milium.

Det xvj. Capittel.

For Heffuelse hos den lønlige Lem.

DEt skeer oc stundem at Børnene faar nogen Heffuelse hos den lønlige Lem i liuskerne / eller oc at der bryder noget hul vdi samme sted / huilcket der aff kommer at de meget græde oc skryge saaledis skal der handlis met dem.

Lægedom.

Stød Ameos smaat til Puluer / blende det saa met det huide aff Æg / giør Plofter her aff / oc leg det paa Heffuelsen / eller paa Hullet. Ameos.

Tag Lupini amari, som brende ere / oc Myrrhe / siud disse vdi Vin / oc giør

Plaaster her aff oc leg det offuer Heffuelsen/ eller offuer Saaret.

Alumen. Gallæ. Tag Alun try lodt oc Gallas try lodt / stød dem vel smaa / oc siud disse saa vdi rød Vin indtil det bliffuer tyckt / Leg saa her aff paa Saaret/vaadgiør ocsaa en suamp vdi Edicke som met vand er blandet/leg den der offuer/oc forny det offte.

Det xvij. Capittel.

For Hicke.

UNge oc spæde Børn faa oc stundem Hickelse / Huilcket stundem der aff kommer at de haffue ædt eller diet formeget / Stundem kommer den aff stor hunger oc Maffuens tomhed.

Lægedom.

Oleum laurinum. Kommer det aff Maffuens tomhed/ eller oc at hand er forkølet/da smør Maffuen met Lauerolie/ eller met nogen anden Olie som vermer.

Seminis Aneti. Stød Dillefrø til Puluer / blende det saa met Osen aff Mynthe / leg her aff paa Maffuen.

Kommer Hicken aff en tom oc hungrig

ig Maffue / da tag Fiole olie eller Rosen olie blende den met Osen aff vrter som kø-e / oc met Quindemelck / smør Maffuen ner met. Oleum Violarum. Oleum Rosarum.

Tag den Nød som kaldis Nux Indi-a, smaa stød den / giff Barnet her aff at ede met Sucker. Nux Indica.

Giff Barnet melck eller nogen an-en god drick at dricke / oc om det end gien vdspyer / alligeuel bliffuer der noget nde igien / saa at Maffuen bliffuer vod.

Det xviij. Capittel.

Om Børn offte spy.

AT vnge oc spæde Børn offte spy / skeer almindelige gierne for disse sager skyld. Først Om det ier formeget / oc kand icke fordøffue eller ortære det som det saa dier. Anden / naar om Melcken tyndis / vandafftig oc forme-et vædskafftig er. Tredie / Naar som Melcken wren er. Oc serdelis spy de naar om de haffue en ond vædskafftig Maffue / c de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff Barnet lidet at di / giff saa act

der

der paa/om det som det vdspyer lucter eff-ter Maden/oc om det er huit da brug den-ne Lægedom.

Thus albũ. Ruta.

Tag huit Røgelse saa meget som ote Huede korn kunde veye/ Rude som tør er saa meget som tiue Huede korn veye/ stød disse til Puluer/ blende dem siden met Ro-sen Sirup/ giff Barnet heraff. Moderen eller Ammen skal tygge Spisekommen smaat/ oc her aff skal hun smørre vdi Barnsens Mund.

Syrupus Rosarum. Cuminũ.

Giff Barnet Sirup som giort er aff Granate æble met nogen støt Mynte.

Syrupus granatorũ.

Om det som Barnet spyer/ haffuer en sterck Luct eller lucter surt. Da giff Bar-net Osen aff de sure Vinbær / eller oc Osen aff Queer.

Agresta. Succus Cydoniorum

Tag Bygmel/ oc de Spirer som først vdspringe aff Blaabers vrt / oc Skalerne aff Granate Eble / stød smaa / oc blend disse met Vand/ Leg her aff paa Barnsens Maffue som it Plaaster.

Cyntas Mori agrestis. Pzidion.

Haffuer Barnet en Vædsactig Maffue/ da smør Maffuen met Rosen vand / huor vdi lidet Dæsmer sønder gnedet er. Oc giff det Osen aff Queer/ oc lit støtte Neglicker blandet met Su-cker.

Moscus. Succus Cydonij.

Giff Barnet tredie delen aff it quin- Galla Mu-
in Galla Muſcata/met Queer Des. ſcata.

Giff Barnet ſaa mange ſtøtte Ne- Gariophili.
licker / ſom fire Bygkorn veye.

Tag Maſtix/huit Røgelſe / oc tørre Maſtix.
Roſenblad ſtød diſſe til Pulner/ oc blande Thus albũ.
em met Oſen aff Mynte. Men om ſaa Roſa.
at Maffuen opſtøder meget / da tag lit
-dicke her til / oc giør Plaaſter her aff oc
g det paa Barnſens Maffuens mund.

Tag Rude ſom tør er/ huit Røgelſe Ruta.
elten ſaa meget/ Blende diſſe met Roſen Thus albũ.
Sirup/eller met Vin / huilcken ſom blen- Syrupus.
t er met vand/ oc giff Barnet. Roſarum.

Det xix Capittel.

For Drømme.

DEt ſkeer oc ſtundem at Børn ſaa ſuare drømme den ſtund de ſoffue oc forfærdis i ſøffne/huilcket almindelige gierne ſker/ aar ſom di formeget/eller oc æde forme-t/oc kunde det icke fordøffue eller for-re/de ſkulle ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Naar ſom de haffue ædt eller diet/ ſkulle de icke ſtrax nedleggis/ men no-

gen stund oppeholdis / Saa skal mand giffue dem lidet Honnig at licke / paa det at hues i Maffuen er / kand fordøffuis eller fortæris / oc neddriffuis til Stolgangen.

Theriaca. Giff Barnet lidt Theragelse blendet met Melck.

Dyapliris. Diamoscū. Giff Barnet huer dag fiette parten aff it quintin Daypliris, eller Diamosco.

Det xx. Capittel.

For en trang oc stacket Aande.

DEt skeer oc stundem / at Børnene faa en trang oc stackcket Aande / Oc naar som de soffue / da rangler hand vdi Halsen / saa at mand kand høre den / Oc de skulle saaledis Hielpis.

Lægedom.

Semen Lini. Stød Hørfrø til Puluer / blende det saa met rent Honnig / som vel saadet oc skummet er / Her aff skal mand offte smøre vdi deris Mund.

Cuminum. Haffuer Barnet stor Hede / da giff det Spisekommen / beredt oc tilgiort / som om Hørfrøt screffuet staar.

Det xxj. Capittel.

m Barnet er løst vdi Liffuet/ oc faar Bugløb eller Blodsot.

DEnne Siugdom faa Børn almindelige gierne / naar som de først faa Tender / Disligiste oc ar som de icke vel fortære eller fordøffue ndet det de tære / Sammeledis oc aff i onde Melck / eller aff Kaald / eller oc anden ond vædske.

Lægedom.

MOderen eller Ammen skal r dag fastendis dricke en god drick Gedmelck / i huilcken gloendis Kamperstene cte ere / oc der paa faste vdi tre timer. n skal oc æde det som sterckt er / oc det i tørrer. Hun skal oc dricke aff det Øll r vdi gloendis Staal sluct er ni ge.

Tag Rosenfrø / Spisekommen/ ts/ eller oc Mercke frø/ stød disse til pul- / gør Plaaster her aff / oc leg det paa rnsens bug. Anthera. Cuminum. Anisum. Semen Petroselini.

Om dette forscreffne icke hielpe vil/ iff barnet løben aff en Ged saa meget Coagulum hœdi.

Coagulum hœdi. som siette parten aff it quintin kand veye
Eller lidet mere met kalt Vand at dricke
Oc samme dag som Barnet dette dricker
skal det icke giffuis nogen Melck/ paa det
at Melcken skal icke løbe tilsammen vdi
Barnsens Maffue/ Men mand skal giffue
det Blommen aff blødsaadne Eg/ eller
reffuet Huedebrød saadet met Vand eller
Huedemel saadet met vand.

Er Barnsens Skarn eller
Syrupus Rosarum. Møg gul/ da skal mand giffue det Rosen
Syrupus Sorbe. Sirup/ eller Sirup giort aff Skonkrab
ber/eller aff Granate Eble met lidet Myn
te vandt.

Tag Surdey/ søndergnid den vdi
Vand/ Kryst det saa igiennem en Klud
Viola. Tag her til siette parten aff it quintin Fio
ler / oc tredie delen aff it quintin bren
Fissben/ Gallas halfft andet quintin/ oc
giff Barnet her aff at dricke.

Giør Gallas til Puluer / oc siud det
saa vdi Vand met noget Bygmel/ eller
Galla. Milium. Mel giort aff Hirsegryn støtte til Pul
uer/ giør Plaaster her aff / oc leg det paa
Barnsens bug.

Om disse forscreffne Lægedomme vil
Succus Acatiæ. icke hielpe/ da skal mand tage Osen af
Cerusa. Slaan oc Blyhuit / aff huert it quintin

e den Des Opium, siette delē aff it quin- Opium.
tin/ Her aff skal mand giøre smaa Tappe/
e stinge en aff dem ind vdi Barnsens artz.

Er det saa/at der gaar huit fra Gallæ Muscatæ.
Barnet/ da skal mand giffue Barnet
enden parten aff it quintin Galla Mu- Thus albū.
ata/ oc huit Rogelse tredie parten aff it Succus Cydoniorum.
intin/ met Osen aff Queer.

Tag Saffran/ oc tre gange saa me-
t Mirrhe/ stød disse oc blend dem tilsam- Crocus.
en met rød Vin/ giør Plaaster heraff/ Myrrha.
leg det paa Barnsens bug.

Tag Bygmel oc blende det met Osen
Veybrede oc met lidet Edicke/ giør
aaster her aff/ oc leg det paa Barnsens
s.

Sind Rosen vdi Vand / oc bad
arnet der vdi.

Slyck it stycke gloendis Staal vdi
Melck/ giør saa en grød aff samme
elck met Huedemel/giff Barnet her aff
ede.

Tag gammelt Rosen Sucker/ oc Saccharum Rosarum.
ynte smaa støt til Puluer/ it halfft
ntin/ Blend disse met Rosen Sirup/ Syrupus Rosarum.
mør her aff i Barnsens Mund.

Tag to Potter sød Melck/ slyck gloen- Ebur.
Staal der vdi/ lad der saa vdi it halfft

Ebur. lodt brent Filsbeen / eller Elephante been/
Giff Barnet her aff at dricke.

Vitellum ovi. Nux Myristica. Tag en Egge blomme oc en halff Muskate smaa skaaren / Bag her aff en Kage paa en hed Tegelsten / siud saa samme Kage vdi to potter Melck / huor vdi gloendis Staal sluct er/ Giff Barnet her aff at dricke.

Merck oc / at mand skal icke for-snart stille saadanne Bugløb oc flydelse/ vden saa vaare at det varede forlenge / oc Barnet der aff bliffue saare singt.

Det xxij. Capittel.

Om Børn kunde icke haffue deris Mag oc gaa til Stols.

VAar som vnge oc diendis Børn kunde icke gaa til Stols/ oc haffue deris Mag/ da skal Mo-deren/eller Ammen/bruge de ting som Læ-sen giøre / om saa er at hun oc er forstiff-uet i Liffuet/oc kand icke gaa til Stols.

Lægedom.

Mel. Mand skal siude Honnig ind til det bliffuer hart / oc giøre saa der aff Tappe/ huer saa lang som en halfft Finger/ oc saa tyck som en Pen/ de skulle vaadgiø-
re

vdi Olie/ oc stingis bag ind vdi Barnsens arß.

Tag Roden aff Bede/ oc giør Tappe aff den/ saa store oc lange som offuen fore sagt er/ vaadgiør dem vdi Olie/ oc sting dem bag ind. Radix Betæ.

Saadanne Tappe maa oc vel giøris aff blaa Lilie Rødder/ oc saa brugis som sagt er. Ireos.

Giff Barnet Honnig/ lidt mere end som en Ert kand vere stort til/ gnid saa Barnsens bug met Bomuld/ som er vaadgiord vdi Lissebons Olie. Mel. Oleum olibanum.

Vaadgiør Bomul eller oc anden ren Uld vdi Oxe eller Kogalde/ oc leg den paa Barnsens Naffle. Fel tauri.

Er Barnet offuer tolff Aar gammelt/ da maa mand giffue det vden all fare tre Muselorte/ vel sønder gnedne vdi sød Melck.

Tag Bladene aff Rosen/ oc leg dem vdi en firekant Linpose/ Siud den saa vdi det Vand som Smederne slycke deris Tenger vdi/ met lit Edicke/ naar hun saaden er/ kryst saa Vandet aff hannem/ oc leg den saa varm paa Barnsens Naffue. Rosæ.

Tag Smør oc leg det vdi en Valnødeskal/ oc bind den paa Barnsens naffle/

oc smør ocsaa Barnsens Bug vel met Smør/ saa faar det Løsen.

Tag Katost/ oc Bladene aff den Katost/ Althea kaldet Fænum græcum, oc Hørfrø/ aff huert en Haand fuld/ Alter rod fire lodt/ thi Figen / Siud disse vel vdi Vand / stød dem siden saa at der vorder som en Grød/ Tag her til fire lodt Smør/ oc Hønse Ister fire lodt / Saffran tredie delen aff quintin / Her aff giør it Plaaster / oc smør her aff paa en Klud/ saa tyck som en Pen kand vere/ oc leg det saa paa Barnsens bug luncket / Laad det saa der paa ligge dag oc nat / Oc om saa er / at Barnet faar icke her aff Løsen / da brug dette efterscreffne.

Malua. Althea. Fœnum græcum. Semen lini. Cariæ.

Tag Aloe it quintin/ Nyse vrt/ huid oc sort/ aff huert fierde parten aff it quintin/ Stød disse til Puluer/ rør dette Puluer vdi tre Steder fulde aff Oxegalde/ vaadgiør her vdi Vld / oc leg den paa Barnsens Naffle/ saa bret som en Haand.

Aloe Helleborus.

Det xxiij. Capittel.

Om Bagtarmen vdgaar.

STundem vdgaar oc Bagtarmen paa vnge oc spæde Børn/ stun-

stundem der aff / at de ere haarde vdi Liff-uet / at de saa arbeyde oc kryste / oc nøde dem til Stolgangen / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Siud Katteost vdi Vand oc bade Barnet der vdi oc insæt Tarmen / vaad-giør saa en Linklud vdi Fiole olie / oc leg den offuer stæden. Det er oc saare gaat at mand binder offte varme Linklude bag paa Barnsens Artz. Malva. Oleum Violarum.

Bad Barnet vdi Vand / huor vdi tørre Rosen blæd / Agerne / Slaan / Gal-as saadne ere. Folia rosa. Glandulæ. Acatia. Galla.

Det xxiiij. Capittel.

Om Barnet haffuer lyst til at giø-re sit Mag oc kand dog icke.

DEt skeer oc stundem at Børn faa den Siugdom som kaldis paa Latine Tenasmon, oc er den / naar som Barnet haffuer lyst til at giøre sit Mag / kryster saare met stort arbeyde / kand dog intet eller føye giøre / oc denne breck kommer almindelige gierne aff kuld / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Seminis Nasturtij. Cuminum. Tag Karſefrø/ oc Spiſekommen li-ge meget aff huert ſtød diſſe til Puluer / oc blend det ſaa met gammelt Smør / giff Barnet her aff met kalt Vand at dricke.

Terebinthina. Leg Terpentin paa Gløer/oc lad Rø-gen gaa vnden op paa Barnet.

Colophemia. Leg Grekes Beg paa Gløer / oc lad Røgen gaa vnden op.

Det xxv. Capittel.

For Spolorm.

DEr vaaxe ſtundem Orme bag i Artzen paa vnge oc ſpæde Børn / ſaa ſtore ſom Madte eller oc ſmære/ſtundem vaaxe de induaar-tis i Liffuet / Oc de ſkulle ſaaledis hielpis:

Lægedom.

Ere Ormene bag vdi Artzen / Da giør Tappe aff Bomuld / vaadgiør dem vdi Olie off Malurt / eller Olie aff Rude/ eller vdi Olie aff Perſicke kierner giort/ eller vdi Olie aff de beſke Mandele / oc ſting den bag ind.

Cuminum, Fel bovis. Spiſekommen ſmaat ſtøt oc blendet met Oxe galde/oc Plaaſter der aff giort/ oc paa Barnſens naffle lagt døder Ormene.

Giff Barnet Lissebons Olie at dricke/ da dø ormene alle som ere i barnsens liff. Oleum Olivarum.

Tag Malurte Oes Coloquintida smaa støt til Puluer / Blend disse met Oxe galde oc met lidt Kumel / oc giør saa Plaaster her aff/ Leg det varmt paa Barnsens Naffle. Succus Absynthei. Colocynthida.

Siud Malurt oc Gallas vdi Vand/ oc bad Barnet her vdi / oc lad det sidde her vdi offuer Nafflen. Absynthiũ. Galla.

Tag aff de Bønner Lupini kaldede/ Lauerbær / oc Gallas / stød disse til Puluer/oc blende dem met Oxe galde/ oc giør Plaaster her aff/ brug det som offuen fore sagt er. Lupini. Bacce lauri. Galla.

Giff Barnet sex Mandele at æde.

J Apotecken findis en fruct Sebesten kaldet / Siud den vdi Melck / oc giff Barnet aff den at dricke. Sebesten.

Giff Barnet tre dage om Morgenen fastendis en god drick varm Melck at dricke / oc giff det paa den fierde dag it halffe quintin Orme frø/ oc lad det saa faste der paa vdi tre timer.

Aff alle disse tegn kand mand forfare om Børn haffue Orme vdi dem.

Naar de soffue d[illegible]agis deris Bug tilsammen / oc naar de opuaagne/ da tløer

Næseborerne paa dem | De haffue oc om dagen stor tørst | oc deris Tunge er tørre/re om dagen/end om natten| Der gaar oc stundem Orme aff dem / Aff denne breck døer mange Børn.

Det xxvj. Capittel.

Om Børn vdslas eller vorde Hudis løse.

AT Børns Hud vorder saar/ paa Benene eller bag ved Artzen| det kommer aff pissens skarphed | oc skulle de saaledis hielpis.

Lægedom.

Ireos. Giør blaa Lilie Rod til puluer| oc strø det der som det Hudeløse er.

Oleum Rosarum. Thus albũ. Camphora. Tag Rosen Olie tu lodt/huit Røgelse it quintin | Smelt disse tilsammen | lad der oc vdi Campher | saa meget som ote Bygkorn kunde opueye | oc giør saa her aff en Smørelse | oc smør den Hudeløse sted her met.

Vnguentũ album Vnguentũ rubeum. Vnguentũ Ceruso. Den Smørelse Vnguentum albũ, dissligiste oc den Smørelse Vnguentum rubium, eller oc den Smørelse som giøris aff Blihuit| ere oc saare gode til denne breck.

Naar

Naar som mand Barnet badet haffuer/ skal mand den sted som Huden aff er/ tørre / oc legge skaffuelse aff Linklude der paa.

Det xxvij. Capittel.

Naar Børn faa vdslæt eller bliffue skabbede.

BØrn faa almindelige vdslæd/ eller bliffue skabbede / naar som de affuennis fra Patten oc icke opfødis met Barne mad / Men mand giffuer dem Fisk / Kiød / Vin / Øl eller andet saadant wskickeligt.

Naar som Børn ere saa vdslagne/ da skal det icke inddriffuis igien / Men mand skal saadan wreen vædske met stor flitighed vddriffue/ oc dem offte bade vdi varmt Vand/oc dem siden vel varme holde / De skulle icke badis vdi Bastue eller i Bager Oen / thi Suedebad er dem skadeligt.

Lægedom.

Saadanne Børn skal mand giffue at dricke / Vand huor vdi Figen saadne ere/ oc Figen at æde.

Mand maa oc giffue dem Fenickel vant/ Aqua feniculi.

Abſynthij. Cichoreæ. vand/Malurte vand / eller oc vand brent aff den ſtore Jernurt.

Malua. Oleum Violarum. Naar ſom Skabben er vel vdſlagen/ da ſkal Barnet huer anden dag badis vdi varmt Vand/ huor vdi Kattoſt ſaaden er/ Siden ſkal Barnet ſmøris met Fiole Olie/ eller met Fløde aff ſød Melck.

Diachylon ſimplex. Men om der vaaxer Rødde vnder Skabben / da ſkal den icke opkyſtis / Men mand ſkal tage Diachylon ſimplex, oc giøre der Plaaſter aff/ oc legge det paa den Skabbede ſted / Denne Smørelſe bløder oc læger.

Det xxviij. Capittel.

Om Børn bliffue mauffre.

Bliffuer noget vngt oc ſpædt Barn mauffuert/ ſaa at der ſiunis icke paa det/ vden Hud oc Been.

Lægedom.

Caput & pedes. Arietis. Mand ſkal ſiude Hoffuedet oc Benene aff en Væder vdi Vand / indtil Kiødet falder fra Benene / oc vdi ſamme Vand ſkal Barnet offte badis/ Oc effter at det badet haffuer ſkal det vel tørris/ Oc ſiden ſkal det ſmøris met denne Smørelſe/ ſaaledis tilgiort.

Tag vsaltet Smør/ Fiole Olie/ eller Rosen olie/ aff huerk try lodt/ Suine ister halff andet lodt/ Vox it halfft lodt/ smelt disse tilsammen/ oc giør her aff en Smørelse/ oc brug den som sagt er. Butirum. Oleum. Violarum. Oleum Rosarum Axungia Porcina.

Tag Vox/ Suine Ister/ Faaretelle/ vsaltet eller affklaret Smør/ smelt disse tilsammen/ oc sie det saa igiennem en Klud/ her met smør Barnet. Cera. Axungia porcina. Butyrum.

Det xxix. Capittel.

Om Børns Lemmer visne oc Lamme vorde.

Vorder noget Barns Lemmer lamme oc nedhenge/ saa at det haffuer icke mact til at røre dem/ Eller om det kand icke gaa vdi den tid som det skulde met rette lære at gaa. Om saadant Barn end diendis er/ da skal Moderen eller Ammen bruge den Lægedom som vermer oc tørrer/ Oc den Mad som lætteligen fortæris oc tørris. Oc mand skal lade Barnet fastendis vdi Vand/ huor vdi Chammilleblomster saadne ere/ Oc mand skal giøre en smørelse aff huide Liliers Olie/ oc Olie aff Bebergel/ met lidt Vox/ Her met skal mand smøre Barnens Rygbeen langs ned at. Chamomilla. Oleum Lilij. Oleum de Castoreo.

Ere

Ere alle Barnsens Lemmer lamme/ da brug denne Smørelse. Tag Vox tu lodt/ den Gummi Euforbium smaa støt til Puluer it quintin / Lissebons Olie saa meget so mand her til behøffuer / giør saa Plaaster her aff oc leg det langs ned paa Barnsens Ryg.

Cera.
Euphorbiũ
Oleum
Oliuarum.

Tag Lissebons Olie tu lodt/ Euforbium it quintin/ Vox it halfft lodt/ smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / smør her aff paa it stycke Semist Leder / leg det langs at Rygbenet.

Oleum
Oliuarum.
Euphorbiũ.

Vorder noget Barns Lemmer lamme effter at det haffuer hafft den Kaaldesiuge vdi nogen stund/ oc det saare afftaget er/ oc er bleffuet manffuert/ da skal mand siude Katost/ oc Fioler vdi Vand / oc her vdi skal mand Barnet bade/ mand skal oc giøre en Smørelse aff Fiolie Olie oc Vaax / her met skal mand smøre Barnsens Rygben / oc Hoffuet panden der som hun tilsammen kommer.

Malua.
Viola.
Oleum
Violarum.
Cera.

Det xxx. Capittel.

Om Børns Lemmer ryste/skelffue eller beffre.

NAar som Børns Lemmer ryste/skelffue/eller beffre/da vorde

de gierne lamme / eller de faa oc den fal-
dende Sot; oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Rosen olie / oc den Balsem Oleum
Olie / som oc kaldis Spica Olie / blend oc Rosarum.
varm disse tilsammen / her met smør Oleum de
Barnsens Rygben / oc de Lemmer som Spica.
skelffue oc ryste.
Eller tag Laurolie / oc handle der Oleum Laurini.
met som sagt er.

Det xxxj. Capittel.

For Krampe eller Verck.

Unge oc spæde Børn / faa oc stundem Krampe eller Verck / oc saadant vederfaris aller mest fede Børn / naar de først faa Tender.

Lægedom.

Barnet skal smøris met Lilie Olie. Oleum Lilij.
Om Krampen tager Barnet haar-
delig / at det vdrecker sine Lemmer fra sig /
da skal mand bade Barnet vdi Vand / Tapsus Barbatus.
huor vdi den Vrt Kongelius saaden er.
Tag Fiolie Olie / oc Olie aff de søde Oleum Violarum
Mandele / blend disse tilsammen / oc smør Oleum de Amigdalis dulcibus.
Barnet her met.

Haffuer

Oleum Oliuarum. Haffuer Barnet stor hede/ da smøre det met Lissebons Olie/ eller met Fiole Olie/ vdi huilcket lit Vaax er smeltet/ Mand skal oc smøre Barnsens Hoffuet vel met Fiole olie. Oleum Violarum

Det xxxij. Capittel.

Faar Børn ont vdi Bugen.

Oleum Oliuarum. FAar Børn ont vdi sin Bug/ oc det græder saare/ da smelt Lissebons Olie oc Vaax tilsammen/ vaadgiør saa Bomuld/ først vdi varmt Vand/ oc siden vdi Olie/ oc leg paa Barnsens Bug.

Det xxxiij. Capittel.

Om Børn ere hoffne.

ER nogen Barns Lægomme hoffuet/ eller oc nogen besynderlig Lem/ oc om det icke hede haffuer/ da tag den første grøe som paa Hyld først om Aaret vdsprungen er/ dislige oc saa det som aff en vrt Sommerhyld/ kaldit/ vdsprunget er/ oc siud disse vdi Vin/ oc vind Barnet her vd. Ebulus.

Om noget barns Bug vore hoffuit/ oc

oc Barnet stor Hoffueuerck haffde da tag Myrrhe/ Aleopaticum oc Saffran/ blend disse tilsammen met Osen aff Bønner/oc leg det paa Barnsens hoffuet.

Myrrha. Aloe Epaticum.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Nafflen hoffnis.

DEt hender sig offte at vnge oc spæde Børns Naffle hoffnis oc serdelis naar som hand er affskaaren/ oc dem skal mand saaledis hielpe.

Lægedom.

Tag Oleum Sisaminum Terpentin/ oc Spicanardus/ siud disse tilsammen/vaadgiør her i Bomuld/ leg den paa Nafflen en Fingers tyck.

Oleum Sesaminum, Terebinthina. Spicanardus.

Er Barnsens Nafflen der aff Hoffuen at det haffuer græd meget / aff Hoste/ Fald/ eller aff slag / tag rene Linklunde/ brent dem lige som mand brender Linklubde til it Førtyg / tag saa der til de Bønner Lupini kaldede/ oc støt dem til Puluer/ blendt disse saa tilsammen met rød Vin/ smør her aff paa Hampe blaar/ oc leg det paa Barnsens Naffle.

Lupini.

Det xxxv. Capittel.

For den Kaaldesiuge.

VAar som vnge oc spæde Børn faa den Kaaldesiuge / da skal Moderen eller Ammen icke bruge / Kiød / Fisck / Æg / Vin / oc andre ting som hedme / Men de ting som vedskafftigere ere oc køle / hun skal dricke Byguand / hun skal oc Aarelade sig / oc anden dagẽ der effter skal hun tage til sig it quintin god Theragelse / oc faste der paa vdi sex Timer.

Theriaca. Succus absynthei. Plantaginis. Malua. Semper viue.

Tag Osen aff Malurt / aff Veybrede / aff Kattost / aff Husløg / rør Bygmel her vdi / oc giør Plaster her aff / oc leg det paa Barnsens Bryst.

Oleum Rosarum. Oleum Oliuarum. Oleum populinum.

Tag Rosen olie / Fiolie olie / oc Populeons / Rør disse tilsammen / smør Barnsens Pande / Tindinger / Armhulerne oc Hendernis Ledemod / oc Føderne vnder Anckelen her met / oc denne Smørelse skal vere kaald naar hun brugis.

Rosa.

Tag tørre Rosen oc stød dem til Puluer / oc Bygmel / blend disse met Rosen vand / giør Plaaster her aff / oc leg det paa Barnsens bryst.

Mand skal finde de Vrter som ere aff kaald nature / lige som disse ere | Lectyge | Portulake / Veybreder vdi vand / oc der vdi skal Barnet badis. Lactuca. Portulaca. Plantaginis.

Det xxxvj. Capittel.

For Sten.

DEN vnge oc spæde Børn haffue Sten eller kunde icke vel lade deris Vand | det kand mand forfare aff disse Tegen. Barnet pisser offte met stor pine oc lidt tillige | haffuer oc stor pine hos den lønlige Lem | de haffue oc stedse Haanden paa den | kløer saare / oc om det er it drenge Barn | da staar hans lønlige Lem stedse | oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Barnet skal icke badis vdi Vand / huor vdi den Kattost Altea / Hørfrø | oc S. Peters vrt saadne ere. Siden skal mand giffue Barnet nogen Lægedom som lættelig giør at pisse | oc naar som mand vil nedlegge Barnet til søffns | Da skal den lønlige Lem oc der omkring vel smøris met Lissebons Olie | mand skal oc Althea. Seminis Lini. Oleum Oliuarum. Parietarea.

 giffue

giffue det Melck at dricke som blandet er met Vand/brendt aff Blaabers vrt.

Sanguis hirci. Scorpionis. Oleum lilij

Tag Bucke blod oc brende Scorpioner støtte til Pulver / blend disse met Olie aff de huide Lilier / giør Plaster her aff / oc leg det offuen for den lønlige Lem.

Det xxxvij. Capittel.

For den Gulesot.

BØrn faa ocsaa stundem den Gulesot / aff Moderens eller aff Ammens groffue ock tycke Melck/ aff huilcken Leffuerens oc Galdens vey forstoppes.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal lade sla Leffuer Aaren paa Haanden eller paa Armen / oc hun skal giøre hendis Melck god met de ting som Melcken god giøre/ om huilcken førre sagt er. Mand skal oc bade Barnet i Vand huor vdi Jordbere vrt met rod oc alt saaden er / Oc om Morgenen effter at det haffuer badet skal mand giffue det it quintin eller it halfft Triasandali / vel sønder gnedet vdi Sirup Tistler / oc lad det faste der paa vdi to Timer/ Moderen eller Ammen skal icke æde

Fisk/

Fisk / Ost / eller det som baget er / Barnet skal icke heller bæris vdi Lucten.

Det xxxviij. Capittel.

Om Børn kand icke lade deris Vand.

OM noget vngt eller spæde Barn faar Sten eller for sand skyld / kand icke lade sit Vand / Da skal mand tage en Haand fuld aff Agerne / oc siude dem vdi halffanden potte fersk Vand indtil tredie delen er indsaaden / saa skal det sies igiennem en linet Klud / oc naar som det er bleffuet kalt / da skal mand giffue Barnet her aff at dricke saa meget som det selffue dricke vil.

Giff Barnet lidet Kreuittis øyen støtte til Puluer met søt Melck at dricke.

Register eller Taffle offuer denne Bog om Quindfolcks Bryst oc Singdom.

den

Register.

Ende paa denne Taffle.

Prentet i Lybeck.

Paa Lorentz Albrecht/ Borgeris oc Bogeførers der samme steds Bekaastning. Oc findis hos hannem til kiøbs.

En skøn Nyttelig Lægebog indeholdendis mange atskillige skøne oc forfarne Lægedomme / huilcke som tiene Bartskerrerne / oc dem som ville læge ferske oc gamle Saar. Disliggiste oc om Bad Aareladelse oc Koppe sættelse / oc om de Lægedomme som findis i Apotecken fale. Fordansket

Aff

Henrick Smid vdi Malmø.

Anno M. D. Lxij.

Prentet i Lybeck /

ANNO

1 5 9 8.

Erlig / Velbyrdig Mand oc Strenge Ridder / Her Mogens Gyldenstierne til Stierneholm / Vor kieriste naadige Herris Mand oc Raad. Ynsker ieg Henrick Smid i Malmø / Naade oc Fred aff Gud vor Fader / oc aff vor Herre Jesu Christo / Dissligiste myn ydmyge villige tieniste aff min fattige formue / nu oc altid.

Kiere Her Mogens / Herre oc Ven / wi læse i Historierne at Archagatus Lisanie Søn aff Peloponeso haffuer veret den første Chyrurgicus / det er den förste Læge eller Bartskerer vdi Romere stad / som haffuer handlet met obne Saar / huilcke hand kunde te oc komme til met sine Hender / oc dette skeede M. M. M. D. C. C. xlvj. Aar effter at Verden vaar skabt / der L. lemilius Paulus / oc M. Liuius Salinator vare Bor:emestere i Rom / oc det vaar D. xxxv. Aar effter at Romnere Stad først bygdis. Huilcken Stad bygdis der lchas vaar Kong i Juda / oc Osea Kong i Israel / som aar. M. M. M. C. C. xj. Aar effter Verden vaar :abt / oc vij. C. Lij. For Christi fødsel.

Denne Archagatus høldz met det første vdt stor ære oc ærdighed / Men der hand begynte at rense Saarene / :ar oc brende det onde Kiød aff dem / ville oc haffue om:er løn for sin Konst oc wmage / da bleff hand actet oc holet saa gaad som for en Bødel.

Kiere Her Mogens / lige som det gick denne Læge Ar:hagato / saa gaar det endnu daglige til. Thi at naar som ogen er Siug eller Saar giort / da lader hand kalde Do:toren eller Lægen til sig / oc hand actis da aff den Siuge

som

som en Gud / oc hand holder da Lægens bud
oc befalninger fast strengere end Guds befal-
ning / Thi at hand venter oc haabis at hand
met hans konstis hielp/skal kom̃e til sin Sund-
hed oc Helbrede igien / Thi lige som Troen giør
en salig paa Sielsens vegne / saa kand oc saa
den Tro / Haab / oc Trøst / som it siugt Menni-
ske haffuer til dem som hand begierer hielp aff
vnder stundem mere trøste oc hielpe den Siuge
end Lægedommen giør. Thi aff Troen oc
Haabet foruandlis mange ting. Oc naar som
den Siuge fornemmer lidt bedre / Da acter
hand Doctoren eller Lægen for en Engel.
Men naar som hand bliffuer aldelis til pass
oc helbrede igien / oc Lægen vil da haffue Pen-
ninge for sin bekaastning / konst oc vmage / da
actis hand nøye for it Menniske / oc vere end
en Bødel / ja hand bliffuer da saa gaat som en
Dieffuel / thi mand skyer oc flyer for hannem /
saadan tack oc løn faar hād da for sin bekaast-
ning konst oc vmage.

Kiere Her Mogens / Lige saadan tack oc
løn haffuer ieg offte annammet / den tid ieg
brugede den dyrebare Lægekaanst / i saa maa-
de / at naar som ieg haffde kostet iiij. eller v.
marck paa Lægedom til nogen / oc den Siug
vaar vorden helbrede igien / da fick ieg nøff-
helfften igien aff det som ieg haffde kaastet paa
den Singe / for hues skyld ieg denne kostis ret
grunduol / som er Theorica aldelis for lod
for ret vtacknemmeligheds skyld. Men dog
vil ieg icke aldelis nedgraffue oc skiule den
Penning som Gud haffuer giffuet mig / men
vddele den iblant dem som den haffue behoff.
Th

Thi det er it almindelig ordſprock / at huo ſom ſkiuler oc begraffuer ſit eget Gods effter ſin vilie/ hand giør ingen wſkel vd en ſig ſelff/ men huoſom ſkiuler oc begraffuer det ſom menige Mand kand komme til gode/ hand giør huer mand wſkel oc wret.

Kiere Her Mogens/ ieg ſeer oc daglige forfarer/ at nogle groffue oc wforſtandige Bartſker (Huilcke ſandelig mange ere til) ſom vden all ret forſtand oc konſt/ handle met ferſke oc gamle Saar/ i det at de forderffue mangen erlig Perſone ſom kommer faar deris Haand met it lidet oc føie Saar til huilcke de bruge de Lægedommer ſom Saaret verre giør/ end det vaar før endt det kom til dem / oc ſaaledis ſkille de mangen baade ved helbrede oc Penninge.

Kiere Her Mogens / Jeg haffuer kient en Bartſkerer / oc hørt hannem roſe ſig der aff/ at hand kunde giøre oc berede en Smørelſe til Bønder ſom haffde onde Saar / oc naar ſom de kiøbte aff ſamme Smørelſe / oc lagde aff dem paa deris Saar / da bleff det ſaa ont oc forderffuet inden faa dage/ ſaa at ingen kunde læge det / før end det kom til hans Haand igien / ſaa fick hand ti eller tolff Marck for it Saar / for huilcket hand ellers skulde icke haffue faaet ti eller tolff ß. Oc lige ſom hand handele / ſa gick det oc hannem før hand døde.

Kiere Her Mogens / paa det de fromme gudfryctige Læger / ſom handle met ferſke oc gamle Saar / oc gierne vilde hielpe deris Chriſten Brøder ſom nogen breck faar/ met deris konſt oc Handuerck/ der ſom de den rettelig

viſte

vilde/ haffuer ieg dem oc alle som forstaa vort Danske tungemaal / til gode fordansket denne nærueren dis Bog/ huilcken som er vddragen aff de viseste oc forstandigste Lægers bøger/ oc indeholder mange skøne forfarne stycker som til saadan Handel tien.

Kiere Her Mogens / i det ieg i sandhed haffuer forfaret aff eders strenghed at i haffue en besynderlige lyst til Lægedoms konst/ oc haffue der faare giort mig hielp oc bistand met rede Penninge oc andet gaat/ til at lade prente mine Lægebøger met/ thi skencker oc tilscriffuer ieg eders strenghed denne nærueren dis lille Bog / bedendis eders strenghed ydmygeligen/ at i ville tage hende til tacke / oc mig hoff de vforstandigen som saadant arbeyde laste oc skende vden all skel oc brøde / ville forsuare til det beste. Her met eders Velbyrdighed met alt det i vel ville den euige Gud befalendis. Scriffuet vdi Malmø den Dag Junij M. D. Lvij.

Register

Register paa denne Bog.

Molli.

Tafflen.

Det

Det j. Capittel.

Huad den Læge som handler oc omgaaes met Saar / skal offuerueye oc sig faaretage.

EN Bartskærer eller Læge som handler oc omgaar met Saar / vere sig ferske eller gamle / Hand skal bruge til dem / den Lægedom som vist oc offte forsøgt er / Hand skal oc haffue stedse til stede alle de ting som der til tiene oc duelige ere / Sammeledis oc vide / huorledis hand rettelige Smørelse oc Plaaster / som tiene oc duelige ere til hans Konst / gtøre oc berede skal / paa det at hand viss bedre kand læge Saarene. Hand skal oc met det første offuerueye / huorledis hand Hecterne rettelige bruge skal vdi hugne Saar / saa at Saaret kommer igien til sin rette nature / som det førre haffde. Huilcket som dog icke vel skeer / vden aleniste vdi de Saar / som ere aleniste vdi Kiødet. Thi de Saar som ere vdi de andre Lemmer / ere sig vdi Been / Aarer oc Sener / Hinder som gaar til Hiernen / forenis aldrig / eller læge vden Aar. Thi deris begyndelse aff Sædet haffue / huilcket som en gang vorder vdkastet / oc saargiort / kommer det al-

drig til laue igien. Men vdi ſamme ſted vaaxer noget andet / huilcket ſom reſſuen opfylder vdi den ſted ſom det andet førre vaar. End dog at nogle aff de lærde Læger her imod ſige. Der ere oc nogle Læger ſom ſcriffue her imod/ oc ville ſige/ at forſagde Lemmer vaaxe aldelis tilſammen vdi igien / vden all fare oc ſkade eller Aar. Somme andre Læger necte det oc ſige/ at det er noget andet ſom ſteden opfylder/ huilcket ligt er det andet. Men her om er min mening ſaaledis/ er Saaret ſtort / da er det aleniſte it ſkin aff en befeſtelſe eller ſtadfeſtelſe/ det er en tilſammen ſættelſe. Men er Saaret lidet/ da til lægis oc forenis det rettelig vd igien. Det er oc viſt/ at Kiødet ſom dag fra dag aff Mad oc drick vaaxer oc forøgis / tilhaabe vaaxer lige ſom det førre vaar/ vden ſaa er at noget aff diſſe ſiu efterfølgendis det forhindrer oc der imod ſtaar/ ſom ere / Om nogen Aare vaare igiennem ſtungen oc ſaaret ginge ind paa bener/ Om nogen Byld ſloge der til/ eller Complexien det forderffuede/ Eller oc om Saaret vaare hulſtunget/ eller ſønderknuſet/ eller det vaare forgiffuet met Eder aff noget ont forgifftige Diur/ huer aff diſſe ville vere ſerdelis lægte oc huer met en beſynderlig Lægedom / effter

Saarens

Saarens leylighed / som du her effter skalt faa at høre.

Det ij. Capittel.

Om Saar som met Vaaben oc Verie stunge ere/ vere sig met Suerd eller Pil.

AF de enfaaldige Saar vil ieg begynde / som icke nogen aff faaresagde tilfald haffuer. Først skalt du giffue vel act der paa / om Saaret er stungen met Kniff/ Spiud/Pil/ eller met andre saadanne Verie / Thi saadanne Saar de vaaxe inden en stacket tid tilsammen oc læegis / saa fremt at saadanne sting haffue icke rørt nogen Aare eller Sene/ Hinde/Musst som aldernæst Benet er / Er det saa skeet/ det kand mand forfare aff Pinen.

Til saadanne Saar tør mand intet andet giøre/ end at mand legger der vdi en veyle som vaadgiort er vdi Rosen olie / oc Saaret saaledis obet holder en dag/ oc samme dag skal den Saargiorde vere aldelis stille/ oc icke røre den Lem som saargiort er. Oleum rosarum.

Men haffuer den som Saargiort er / stor oc suar pine / da er det icke Tegen der til at nogen Sene eller Aare Hinde eller Musst er stungen / Er det saa/ da skalt du lade vdi Saaret Rosen olie som førre er varmet/ oc vegen som stingis vdi saaret skal

ey vere for lang eller fortyck/ paa det at saaret skal ey der aff lide nogen twang eller pine. Vegen skal oc stingis vdi Rosen olie som blandet er met det huide aff it Æg / oc vduaartis paa Saaret skal leggis it Plaaster som tilbage driffuer Repercussivum, aff Lægerne kaldet. Eller oc leg dette efterscreffne der paa.

Oleum Rosarum. Acetum Vini. Bolus Armenus.

Tag Rosen olie tu Lodt/ Vin Edicke it Lodt/ Bolus Armenus/ saa meget som her til behoff giøris / blende disse tilsammen/ brug det indtil Pinen stillis/ oc indtil Saaret begynder at giffue rødde aff sig/ da tørt/ du icke frycte at nogen Apostema/ det er Byld/ eller Krampe der til slaer. Naar som Saaret saaledis renset oc beskermet er/ Siden leg der vdi en tør bløde Vege/ oc aff det som renser / lige som dette efterfølgendis giør.

Mel Rosarum. Farina hordei. Terebinthina.

Tag Rosen Honnig/ huilcket som rent oc klart er sex lodt/ rent Bygmel tu lodt oc lit Terpentin/ siud disse saa at det bliffuer en bløø Smørelse / her met skalt du tillæge Saaret.

Merck at Terpentinen skal icke ladis her vdi føre end Rosen Honnig oc Bygmelet vel tilsammen saadne ere/ oc det er taget fra Ilden/ da skal Terpentinen først der vdi ladis.

Men

Men om saa skeede/ at forsagde Læge-dom vil icke hielpe / oc pinen ey heller for-gaar oc stilles / da lad en Aare tuert imod Saaret/ Om den siuge saa sterck er at hand det taale oc fordrage kand / Men er hand icke/ da sæt hannem Kopper / oc giør han-nem huer dag Stolgang met en aff de tap-pe huilcke som Stolgang giøre/ huilcke off-uenfaare vdi det Capittel som Stolgang at giøre screffne staa/ oc lad hannem holde en god Ordinantze vdi Mad oc Drick/ brug dette indtil du icke lenger seer eller for-mercker nogle onde Tegn / See oc vel til at du huer dag smører Saaret met Bolo Armeno / Rosen olie / oc Edicke. Jngen anden ting skalt du bruge til saadant Saar/ huercken Fedme/ Vrter / eller varmt Vand/ Thi her aff raadner Saaret oc for-derffuis.

Bolus armenus. Oleum rosarum. Acetum Vini.

Det iij. Capittel.

Om Saar som hugne oc skaar-ne ere.

Naar som Saaret er skaaret eller huget met Kniff eller Suerd vdi lengden / Da see vel til met det første/ om det giøris behoff at Saaret skal tilsammen syes eller ey/ giøris det icke be-

hoff at mand det tilsammen syer eller hecter/ da leg i Saaret skaffuelse aff en Linklud vaadgiort vdi det hvide aff it Æg/ oc forbint det/ intet andet tørt du her til bruge. Men er Saaret saa stort at det gørs behoff at hectes eller syes tilsammen/ da sy det tilsammen met en fire hiørnede synaael oc met vexit Traadt/ saa at hecterne komme lige tilhaabe eller tilsammens/ oc lad huer hecte eller sting vere en liden finger bred fra hin anden/ men nederst vdi Saaret skal it hul bliffue obet/ oc vdi samme hul skalt du legge eller stinge en vege paa det/ at Saaret kand rensis der igiennem. Oc naar som Saaret saaledis tilsammen syet eller hectet er/ strø saa aff dette efterfølgendis Puluer der paa.

Albumen ovi.

Tag huid Røgelse it lodt/ Drageblod it lodt/ wslycter Kalck try lodt/ stød oc blend disse tilsammen/ somme dag allenisste den wslucter Kalck/ der effter legge offuer Saaret en Linet klud vaadgiort vdi det hvide aff it Æg/ oc forbinde det/ paa det at det icke atskillies som tilsammen syet eller hectet er/ oc tillæge Saaret saaledis.

Thus albū. Sanguis Draconis. Calx viva.

Men om saa skede/ at noget ont sloge/ til saaret/ som vel skee kand aff Luctens forandelse/ saa at der kommer rødde vdi eller

oc hectelsen met huilcke Saaret er tilsam-
men syet sønder ginge. Da tag rent Huc-
demel ii lodt / Honnig tii lodt / oc try lodt
Vand / siud disse tilsammen / her met rense
Saaret / oc giør Plaaster her aff paa
Saaret / Naar som dette saa skeet er / da leg
det paa rene Blaaer vaade giorde vdi varm
Vin.

Farina Tritici. Mel.

Det iiij. Capittel.

Om nogen Aare er sønder huggen eller skaaret.

DEt hender sig oc stundem / at Aarerne bliffue saargiorde / eller oc sønderhuggis / lige som paa Arme / Been / Hals / Hender etc. Da skal mand subtiligen begge ender aff samme Aarer igien tilsammen hecte eller sye / oc naar som saa skeet er / da skal mand der paa smørie Rosen olie / vdi huilcken de røde Madke aff Jorden saadne ere / oc mand skal haffue god til siun / at hecterne eller det som tilsammen syet er icke opbryster igien / saadant skal ick skee alenste faar Aarens skyld / men oc saa / faar Saarens / saadan hectelse eller tilsam̄en syelse er god oc offte aff forstandige Læger forsøgt / Men der er dog somme som her imod si-

Lumbrici terrestres.

ge vden all skel. Om den Saargiorde haff-
uer pine/der aff skalt du icke forfærdis/fordi
at saadan pine stillis inden en stacket tid/
om saa er/ at mand smører Saaret met
Oleum rosarum. Rosen olie / om du saaledis handler / tørt
du icke redis faar verck/om end saa vaare/at
den hele Aare vaare sønder.

Det v. Capittel.

Blod hvorledis det skal stillis.

OM saa skede/at Blodet løbe
formeget vdi saadan handling / da
skal det saaledis stillis.

Olibanū. Aloe. Tag Røgelse / oc Aloe/ stød dem til
Puluer/ oc blende dem met det huide aff
it Æg / saa at det bliffuer som Honnig/
rør her oc vdi Hare haar smaa skaaret/ leg
her aff paa Saaret som bløder/ sæt oc en
Finger paa den Aaare som saa bløer / oc
lad den staa der paa vden en Time / Du
skalt oc icke heller tage det Plaaster som saa-
ledis paa lagt er/ fortilige aff Saaret/ saa
fremt som du icke vilt giøre den Siuge
stor skade. Oc om saa skeede/ at samme
Plaaster vaare haardelig baget vdi Saa-
ret/ da leg it andet fet Plaaster der paa/ saa
at Plaasteret her aff kand opblødis/ at Aa-
ren

ren icke obnis igien / om du saaledis met Saaret handler / da siger ieg dig foruist at dette er en skøn Konst oc Lægedom hues lige nøye findis.

Det vj. Capittel.

Om de Saar som ere vdi Kiødet oc vdi Benene.

NAar som Kiødet oc Benene ere Saargiorde tillige / da skalt du icke tillæge Kiødens Saaar/ førre end du haffuer hiulpet Benet som hugget er. At saadanne Been skulle aldelis lægis tilsammen igien som det førre vaar / er icke mueligt / met det vaaxer vel tilsammen igien met it hart Kiød / lige som det vaare tilsammen lægt / at saadant lægis tilsammen / det skal Naturen giøre / Thi skal Saaret icke tillægis før end du fornemmer at saa skeet er / ellers skulle Kiødens vædske forhindre det / at Benet skulle icke lægis tilsammen / huilcket saare faarlige vaare / oc kunde der aff dø / oc serdelis om Hoffuet Panden sønder vaare / oc Kiødet til lægtis.

Det vij. Capittel.

Om Hoffuet Saar/ oc om Hoffuet panden sønder.

OM der kommer noget Saar vdi Hoffuedet oc Hoffuet panden vaare sønder | da see vel til| om styckerne aff Hoffuet panden gaa ind eller vd / huilcket du kant mercke aff disse Tegn | Om den Siuge haffuer vemmelse oc vilde gierne spy / om pinen er føie | om Øynene ere fulde aff Vand| oc brende| Ansictet er tilsammen draget / oc hand er vstadig. Eller du kandt det saaledis forfare huilcket som er it vist forsøgt stycke.

At forfare om Hoffuet panden er sønder.

Tag en dubbelt Traad| oc faa den som Saargiort er| den ene ende aff sam̃e Traad vdi Munden oc bed hannem holde den ene ende imellem hans Tender| holt du saa den anden ende met din Haand / oc naar som du Traaden saaledis vdract haffuer| sla saa met din Nægel paa Traaden / saa at hand snurrer| giør dette offte| kand den siuge det taale| da er icke Hoffuet panden sønder| Men kand hand det icke taale at det saa snurrer| oc det giør hannem saare ont| da er Hoffuet panden sønder.

En anden konst til at forfare met om Hoffuet panden sønder er eller ey. Tag en lidẽ Quist aff it Pile træ eller aff Granne træ | oc sla der met paa Hoffuet pan-

den

den oc giff vel act der paa / om der liuder
klart eller domt / giffuer det en klar liud aff
sig / da er Hoffuet panden hel / men giffuer
den liud fra sig/ lige som en brøden Klocke/
da er Hoffuet panden sønder. Du maat
orlade dig til disse Tegen/ oc icke til de at
and gider vel soffuet/ æd oc drucket/ de Te-
en/ ere icke visse/men bedragelige.

Naar som du veedst forvist at
offuet panden sønder er / da giff act der
aa om Saaret vdi Kiødet er mindre end
m Saaret i Hoffuet panden er/ er Kiød-
ns Saar mindre / da giør det saa stort
om det andet induaartis er/ Vden saa er/
du formercker paa den som Saargiert
/ nogle Dødsens tegn/ formercker mand
em / da skal mand lade det sa bliffue som
t er.

Naar som du haffuer giort Saa-
t større/ da see vel til/ om Benene gaa ind/
er om nogle stycker aff dem røre paa
iernens groffue hinde/ dura Mater kal-
t / Om saa er / da skalt du ieffne det som
ieffnet er/ oc vdtage styckerne met det In-
rumente eller Redskaff / som der til hør/
saaledis skalt du handle. For end du sæt-
r Hoffuet pandē til laue vd igien/ skalt du
nde vdi Hoffuet panden Rosen Olie / Oc
den

den skal der vdi bliffue en dag / Oc vdi Saaret skalt du legge skaffuelse aff Linklude vaadgiorde vdi Rosen olie / oc vdi det huide aff it Æg / Oc paa den anden eller den tredie dag der effter / da sæt til rette huad som rettis skal / met de Instrumenter eller Retskaff / som der til høre / oc borttage huad som borttagis skal / det sactigste du kant / paa det at du icke rører Hiernens groffue hinde / eller nogen anden Aare. Oc naar som du dette saaledis giort haffuer / tag saa Rosen Honnig en del / oc tøsser saa megen Rosen Olie / blende tilsammen / vaadgiør her vdi en subtilig blød Linklud / oc nogen Lin skaffuelse / Oc leg den ind paa Hoffuet panden / som sagt er. Du skalt forbinde det yderste Saar som vdi Kiødet er / met Linklude / vaadgiorde vdi Rosen olie / oc det huide aff it Æg. Oc er det om Sommeren / da skalt du vaadgiøre vdi kalt Vand det yderste bond / oc om Vinteren vdi varmt Vand / oc Vandet skal vel vdkrystis / for det paa bindis. Eller du maa tage Rosen olie fire lodt / Edicke it lodt / Bolus Armenus tu lodt / vaadgiør Vinden her vdi / oc brug dette all den stund at Saaret giffuer rødde aff sig. Siden strø paa Hoffuet panden Røgelse / huilcket som

Mel rosarum. Oleum rosarum.

Oleum rosarum. Acetum. Bolus armenus. Olibanũ.

giort

giort er til it rent subtiligt Puluer / leg der paa it Plaaster huilcket som vaadgiort er vdi Rosen Olie oc Rosen Honnig/ oc dette Plaster skal icke vere saa saare meget vaad/ om de andre/ om huilcke forre sagt er. Men di Kiødsens Saar / skalt du legge skaff-else aff rene Linklude / oc der paa it Plaa-er som renser / som skal vere giort aff Ro-n Honnig oc Bygmel / oc trindt om-ing Saaret strø Bolum Armenum/ aa det / at Saaret skal icke til lægis før d Hoffuet panden lægt er / der effter aat du Saaret til læge.

Oleum rosarum. Mel rosarū

Mel rosarū Farina hordei- Bolus armenus.

Vdi alle andre Hoffuet pandens fare er sønderbrydelse/ tort du intet andet giø- end at du lader vdi Saaret Rosen olie ndet met Rosen Honnig / oc vdi Kiø-ns Saar Rosen olie / oc det huide aff it g / oc vden omkring Saaret Bolum menum indtil Saaret vdrønder. Si- skalt du der met handle lige som off-saare sagt er.

Oleum rosarum. Mel rosarū Bolus armenus.

Det vij. Capittel.

n allehaande Hoffuet Saar/ huilcke som ere vden Hoffuet pandens sønder brydelse.

Huert

HVert Hoffuet saar som er vden Hoffuet pandens sønderbrydelse/ met det skal handlis lige som met it andet Saar. Mand maa Saaret til sy eller hecte/ oc det læge lige som offuen saare sagt er met Kalck/ alleniste vndertaget at mand icke skal bruge Rosen Olie der til/ eller Rosen Honnig/ men aleniste det huide aff it Æg/ indtil Saaret begynder at drage oc giffue rødde aff sig. Siden maa du vel renset met Rosen Honnig oc Bygmel/ oc omkring Saaret skalt du smøre Bolus Armenus/ paa det/ at det skal icke hoffnes eller nogle Blegner opløbe/ oc om saa skeer da er det farligt oc ont/ Thi det er Dødsens tegen/ oc en begyndelse til Aarenis krampe/ effter huilcken Døden følger. Alt saadant kand Bolus Armenus affuende. Den Siuge skal oc holde en god

Ordinantz

Ordinantz met Mad oc Drick saaledis.

Er det om Vinteren/ da skal man tage Krummen aff Brød/ oc der paa skal mand lade fem gange het Vand oc siden tre gange kalt Vand/ der effter skal samme Krummer blendis met huid Rosen

Saccharum Rosarum.

Sucker. Men om Sommeren skal man lade kalt Vand der paa. Hand skal oc æde Byguelling oc Mandelmelck/ til redd

me

met Rosen Sucker / oc met Sucker Pe- Saccharum Rosarum.
nidiarum. Men dog brugis icke Melck Saccharum Penidiarū.
gierne vdi Hoffuet Saar/thi hendis damp
opfar i Hoffuedet. Men om den Saar-
giorde vaare saare siug/eller hand haffde en
ont Maffue / da maa mand giffue hannem
vnge Høns til redde met Agrest (der en
Des som vd persis aff de vmodne Vin-
ær)vngt Gedekiød/ Suine fødder til red-
e met Granaters Ebles oes / eller met
Agrest oc giff den Siuge at dricke aff denne
rick saaledis til giort.

Tag Byg støt eller mal det smaa fire
odt / Krummen aff Huede brød tu lodt/
Rosen Sucker tu lodt / siud disse vdi ti
Pund ferst Vand indtil helfften indsaa-
en er / si det igiennem en reen Linet klud/
c naar som det er bleffuet kalt/ da giff den
Siuge her aff at dricke.

Om den som Saar er / er it vngt
Mennifke oc fult aff Blod / da lad han-
em en Aare paa den anden side tuert
mod Saaret / Men er hand siug oc skrø-
elig / da sæt hannem Kopper / oc kom
hannem at gaa til Stols met de tappe som
ag indstingis vdi Artzen / alle disse saar-
agde mit Bolo Armeno beskerme Saa-
et / saa at der ingen onde tilfald tilslar/
vere

vere sig Bylder eller nogen vædskis tilflud/ oc siden met tiden skal den Siuge vennis til sterckere Mad oc Drick; Men er den siuge saar vdi Hoffuedet eller induaartis vdi Induollerne/da skal mand icke giffue hannem Vin at dricke/vden det skeer for Maffuens skrøbeligheds skyld/eller oc hand bleffue forskrøbelig oc mactløs/ da maa mand giffue hannem lit Vin/ som met Vand blandet er / Fordi at ingen ting forderffuer Hiernen snarere end Vinen/ Thi giffuer mand dem ingen Vin som vdi Hoffuedet ere Saar giorde/ førre end Saaret er vel lægt.

Vin forbiudis.

Men om saa skede/at der vaaxte nogen Byld eller Apostema paa Saaret/ som du haffuer icke kundet affuent; huilcket stundem kommer aff Luctens foruandelse/stundem oc der aff/ at Saaret icke vel oc rettelig tilbindis/stundem oc aff Saarens breck oc skrøbelighed. Er nu saadan heffuelse induaartis i Induollerne/ huorledis du dermet handle skalt haffuer du hørt/ men er den vdi Kiødet/ da giør it Plaaster saaledis.

Byld paa Saaret.

Byld i Kiødet.

Tag Lissebons olie oc Bygmel en del/ oc fire finde saa meget ferst Vand/ giør her aff en Smørelse/ oc leg her aff paa

Oleum. Oliuarum.

Bulden / dette skal brugis indtil heffuel-
en forgaar oc pinen stillis/oc Saaret rød-
er. Siden leg paa Saaret it Plaaster
om renser/giort aff Honnig/Mel oc vand/
ndtil det er vel renset. Det skal icke heller
il Lægis før end det vel renset er/oc Byl-
en oc pinen ere forgangne.

Men vore saadant Saar tilfald aff en ond Complexie / oc aff naturens forderff-else/da skalt du hielpe den met de ting som re der imod/ det er/ kalt met varmt oc det om varmt er met kalt etc. Indtil Natu-en kommer til rette laue igien. Tilfald aff en ond Complexie

Det skeer oc stundem/ at Saaret hult oc dybt er / det Saar skal icke tillægis/ før nd det induaartis aff grunden lægt er/der di vaaxer ellers dødt Kiød oc Rødde/oc il det Siden opskæris eller huggis igien. Saar hult oc dybt.

Men leg vdi Saaret Røgelse smaat støt il Puluer / eller andre ting som komme Kiødet til at vaaxe / Oc naar som Kiødet vel vd vaaxet er/læg det saa. Thus albũ.

Saar som faldne ere paa Stock eller Steen/ eller oc støtte/ de skulle icke strax til lægis/thi der vaaxer ellers Rødde vdi dem/ oc de maa siden opskæris igien/ effter at det lægt er/oc saa haffuer mand dubbelt Arbey-de der met. Men du skalt det førre mod Faldne Saar.

giøre oc rense / oc opfylde det met Kiød om det dybt er / oc der effter det til læge. Men er Saaret lidet / da maat du smøre det met Rosen olie / oc met Puluer Mirtillorum, oc det rense met Rosen Honnig/ oc det saa til læge.

Lidet Saar.

Det ix. Capittel.

Vorder nogen biden aff en gallen Hund.

HVnde vorder oc stundem galne/oc bide de da noget Menniske/ da kommer det fra sine sind/ oc bliffuer galen/ vden saa er/ at mand bruger der raad til vdi tide/ met Lægedom som der til høre.

Vorder nogen biden aff en Hund/ oc mand veed icke om hand vaar galen eller ey/ da kand mand det saaledis forfare. Tag it lidet stycke Brød/ dyp det vdi Blodet Som aff Saaret kommer / oc kast det for en Hønne / æder hun det oc dør icke/ da vaar Hunden icke gallen. Andre de forsøge det saaledis/ de legge it stycke Brød nogen føte stund paa Saaret/ oc giffue saa en anden Hund det at æde/ æder hand det/da vaar Hunden icke gallen.

Aff disse Tegn kand mand forfare/

om

...m en Hund er Gallen. Hand løber ale- Gallens
...e for sig selff/ oc kiender icke sin Husbonde/ Hundis
...ans Hoffuet oc Øren henge ned / hans tegn.
Mund staar oben/ oc der henger huid skum
...or den/ Øynene ere røde/ oc gør for sin
...gen Skugge/ oc andre Hunde sky oc fly
for hannem.

Lægedom.

Strax mand vorder biden/ skal sæt-
tis en Koppe paa steden/ oc der met vddra-
ge Forgifft oc Eder. Siden skal Saarens
Læber brendis met it gloendis Jern. Som-
me brende saadanne Saars Læber met it
stycke Guld. Der effter skal mand giøre
en Smørelse saaledis. Cineres
Tag Aske aff brende Kreffueter/ Alte Cancrorũ.
rod/ Mynte/ Entzian/ Tring/ Hulurt/ aff Altea.
huert tu lodt/ Lauerber/ Bolus Armenus, Menta.
aff huert it lodt/ stød oc blend disse tilsam- Gentiana.
men met Osen aff Mynte/ giør Plaaster Aristolo-
her aff/ met denne samme Smørelse ere gia.
mange hulpne. Bacce lau-
Somme Læger holde Saarret obet ri.
vdi xl. dage/ oc de giffue den Siuge huer Bolus Ar-
dag aff denne Lægedom saaledis tilgiort. menus.
Tag Aske aff brende Kreffueter fem Cineres
lodt / Entzian fire lodt/ Terra sigillata sex Cancrorũ.
Gentiana.
Terra sigil-
lata.

lodt / stød disse til Puluer / her aff giffuer mand den Stuge huer dag fire lodt / vdi en hel Maanet / oc siden tillæge de Saaret.

Det x. Capittel.

Om Byld eller Bulde / Apostema kaldet.

BYld eller Bulde komme aff tuende ting somme ere aff vduaartis / oc somme aff induaartis / aff slag / fald / eller aff Saarens foruandelse. Induaartis aff Blodsens offuerflødige Vædske som er aff Cholera, Phlegma oc Melancholia. Her om ydermere at tale / giørs inter behoff / Men ieg vil her lære / huorledis mand skal handle met saadanne Bylder.

Det xj. Capittel.

Huorledis mand skal læge Bylder eller Bulde.

ER Bylden eller Bulden kommē aff slag / stød / eller fald / da er det den beste Lægedom / om den Siuge vng oc sterck er / at mand lader en Aare sla tuert imod Saaret. Men er hand siug oc skrøbelig / da sæt hannem Kopper. Der effter smør Saaret met Rosen olie / oc

Oleum rosarum.

strø

trø der paa Puluer Mirtillorum, Denne Pulueris Mirtillorũ.
r den beste Lægedom/om saa er/at det fald
ller slag er icke formeget stort. Men om
ette icke vilde hielpe / oc der megen rødde
dflyder / da giort det moed/ oc sla hul der
paa / oc rense det met Honnig / Bygmel/
oc Vand / som offuen faare førre sagt oc
ært er/oc brug saa de ting/huilcke som kom-
me Kiødet til at vaaxe. Mand skal oc sted-
se smøre omkring Saaret / Bolus Arme- Bolus armenus.
nus, Rosen Olie oc Edicke/ paa det/ at det Oleum rosarum.
sunde oc gode Blod skal icke forderffuis. Acetum.

De andre Bylder eller Bulder som Bylder aff induaartis ting.
komme aff induaartis ting/for end de stad-
festis / skalt du sla en Aare lige tuert imod
Bulden/ eller sætte Kopper. Oc giør den Ordinantz
Siuge en god Ordinantz met Mad oc
Drick / aff de ting som køle/ Thi alle ind-
uaartis Bylder komme aff den offuerflødi-
ge vædske.

Naar som du Bylden renset haffuer/ Vædske som icke skal driffuis tilbage.
saa driff Materien eller vædsken tilbage/oc
styrck Ledemoder saa at der ingen offuerflø-
dig vædske tilslar / vden saa er / at nogle aff
disse siu ting det forhinder/huilcke icke skulle
driffuis tilbage / som ere; Om noget Barn
haffde saadan Byld eller Bulde / eller it
gammelt Menniske / eller oc vden som no-

gen ſtund haffuer veret ſiug / oc det begyndis at bæris met hannem / om Materien eller Vædſken icke er formeget vdſpredet / oc om den icke er paa den ſted / igiennem huilcken naturen ſig renſer / lige ſom Struben oc den lønlige ſted ere / paa ſamme ſteder ſkal den icke tilbage driffuis.

Solatrum. Saadan Materie eller Vædſke ſkal tilbage driffuis met Oſen aff kaalde Vrter / lige ſom Natſkade er. Denne Oes atſkil / tilbag driffuer oc ſtiller pinen. Eller met diſſe: Portulace vrt / Stenrude ſom vaaxer paa Mure / Roſen olie / Edicke / Bolus Armenus, eller oc met andre Smørelſer / ſom tilbage driffue.

Portulaca. Capillus Veneris. Oleum Roſarum. Acetum. Bolus Armenus.

Men om ſaa er / at Materien eller Vædſken vil icke lade driffue ſig tilbage igien / om den for groff / for tyckt eller for megen er / naar ſom du den vdrenſet haffuer / da lad vdi forſagde ting ſom tilbage driffue / noget aff det ſom atſkil / vere ſig Honnig eller andet ſom der til brugis.

Men om ſaa ſkede / at naar ſom du vilt tilbage driffue / at Bylden eller Bulden da rønder / Huilcket ſtundem er it aff de ondé tilfald / da ſkalt du met det ſnariſte modgiøre hannem / oc hannem obne effter Byldens leilighed / oc Rødder vel

vdkryste | Men om Materien eller Vædsken er formegen | da skal hun icke paa en tid vdladis/ men met tiden | oc serdelis om den som Bylden haffuer/ er siug | oc naar som dette er skeet | da rensſ den | oc opsyld den met Kiød | oc læg hannem met de Lægedommer / huilcke som end her efftersølge. Du skalt oc huide | at du saadanne Bylder skalt icke fortilige obne | før end de ere vel modne / vden saa er | at hand sider paa nogen serdelis Lem/der som hand icke vel sider/ vere sig vdi Artzen eller nogen anden sted| Om saa er | da skal hand obnis før end hand bliffuer aldelis mod | oc der paa legsgis Plaaster | som renser oc modgiør | lige som effuenfaare offte sagt er.

Du skalt oc vel tilsee | at naar som du bruger de ting som atskillie /imodgiøre oc rense/at de icke ere forstercke' eller aff for hed nature/ men at de ere ret skickede/ som dem bør met rette at vere/eller forøgis pinen/oc Bylden bliffuer verre.

Du maad oc vide/at de Bylder som ere fulde aff Blod/ til dem tør mand icke bruge nogen tilbage driffuelse | men det huor aff de kunde moes. De som er aff Cholera vedtørffue megen tilbage driffuelse| oc føye atskillelse. Oc lige som Blodbylder Bylder aff Blod.

 rensis

renſis met Aareladelſe/ſaaledis purgeris oc renſis de ſom aff Cholera komme / vdi de Choleriſke. Men de Bylder ſom aleniſte komme aff den forbrende Vædſke/vedtørff-ue aleniſte/ at de tilbage driffuis før end de Bulne/ Oc naar ſom de ere bulne/ da ſkalt du intet kalt paa dem legge/ men du ſkalt ſmøre dem trint omkring met Bolo Armeno paa det/ at det ſunde Kiød kand beſkermis/oc at det ſig icke mere ind æder.

Bolus armenus.

Det xij. Capittel.

Huorledis brendendis Bylder ſkulle lægis/vere ſig Carbunckel/eller Peſtilenzis Byld.

AT læge Carbunckel oc andre brendendis Bylder haffuer en beſynderlig ſkick oc maade/ſom er/ at naar ſom de ere renſede eller purgerede / da ſkal leggis Plaaſter paa dem/oc mand ſkal ſpiſe den Siuge met den Mad oc Drick ſom Hiertet ſtyrcker/ oc ſerdelis dem ſom haffue den forgifftige Byld Antrax.

Den Siugis mad.

Den Siugis mad oc drick ſkal giøris aff de ting ſom køle. Om det hannem mueligt er/da ſkal mand intet andet Kiød æde / vden alleniſte vnge Høns huilcke til redde ere met de ting ſom køle. At mand

bruger

bruger til saadanne Bylder Theragelse er saare gaat.

Om den Siuge daaner eller faar besuimelse/saa at hand ved icke huor hand er/ da skal hand opueckis met Pibe oc Trumme / eller mand skal raabe høit til hannem oc neffne hans Naffn/ oc offuer den Siugis hierte skal leggis dette efftersølgendis. Daaner den Siuge

Tag Sandalum citrinum, Røde Rosen / aff huert tu lodt / Bygmel fire lodt/ Campher it halfft lodt/ blende disse tilsammen met Rosen vand / eller met Osen aff sure Eble. Sandalum citrinum. Rosa rubea. Farina hor dei. Camphora

Er Bylden saare paa Brystet hos Patterne/da leg dette Plaaster bag imellem Henderne eller Skulderne. Byld aff Brystet.

Oc for alle ting glem icke Theragelsen/endog at den er aff hed nature / haffuer den alligeuel saadan dyd/ at den fordriffuer oc borttager all Pestilentzis forgifft oc Eder. Her om ydermere at handle/ giørs intet behoff paa denne tid.

Naar som Hiertet er stuncket / oc Materien eller vædsken vddreffuen/da mod giør Bylden / saa du her effter skalt faa at høre.

Lige saaledis lægis alle andre forgifftige brendendis Bylder / det skal saa for-

ſtaaes / at ledemodet oc Hiertet ſkulle førſt ſtyrckis / oc Bylden ſkal ſiden til læggis lige ſom Bylder bør at læggis.

Trochiſci. de thurbit.

Men kaalde Bylder de ſkulle renſis met Trochiſci giorde aff Thurbit / ſom du her effter end høre ſkalt / oc naar ſom de renſede ere / da modgiør oc atſkil Materien eller Vædſken.

Det xiij. Capittel.

Om gamle Saar oc Bylder

DV ſkalt vide at der er ſkilſmiſſe imellem it gammelt oc it ferſkt Saar. Ferſkt Saar er det ſom nylige hugget/ faldet/ ſlaget/ ſtøt eller ſkudt er. Men det er it gammelt Saar det ſom gam̃elt er / vdi huilcket rødde eller død Kiød er oc ilde lucter / er der gul eller rødactig rødde vdi/ da ſkal det does met kaalde ting ſom ſtoppe / lige ſom Alune vand eller Bya vand giøre / Men er Ledemodet kalt/ da ſkal det does met Honnig oc Vin.

Affodillus. Vnguentũ. Paſtorali.

Men om der er vaaxen nogen Roe offuer Saaret/ oc der vnder vaare død Kiød eller rødde / da renſis det met Puluer giort aff den Vrt Affodillo, eller oc met Vnguento Paſtorali, eller met en grøn ſmørelſe.

Men

Men æder Saaret omkring sig / da skil det met Bolo Armeno, smør den omkring Saaret / oc leg saa paa Saaret it Corrosiff, det er / det som det onde Kiød bort æder. Naar som dette saa skeet er / det er / naar som Saaret renset er / da kom Kiødet til at vaaxe / oc tillæg det / saaledis som du end her effter høre skalt.

Det xiiij. Capittel.

Om Kræfft.

Kræfft er en ond Melancholiske Byld / oc den kommer aff den onde Phlegmatis salse Vædske / eller aff Cholera adusta.

Vide maat du / at Kræfft kand icke aldelis lægis / vden saa er / at hand tagis aldelis aff sin Rod / Thi skal mand den icke brende met Ild eller Jern / vden saa er / at hand sider paa den sted / huor som mand hannem aldelis kand fordriffue. Om saa er/at Kræfften er icke oc brøden eller der er ul paa hannem / oc hand sider paa den sted / som fuld aff Sener eller Aarer er / eller vdi Musen / vdi Næseborerne / vdi Halsen / paa Patternis eller Brystens Vaarter / eller vdi nogen sted / som disse lig er /

da skal hand huercken modgiøris eller skæris / eller brendis/ Men først skal mand purgere oc rense den Melancholiske vædske/ oc siden skal mand giøre den Siuge en god Ordinantz vdi Mad oc Drick / oc forbiude hannem at bruge all Melancholiske Mad oc Drick / lige som disse ere: Bønner/ de Erter Linsen kaldede / Geß / Ender/ Harer / Oxe kiød / Ost/ Peber/ Senip/ Løg/ oc huilcken disse lig ere. Omkring Saaret skal mand smøre denne efftersølgendis Smørelse.

Tutia. Cerusa. Oleum rosarum. Aqua Portulace.

Tag Tutiam som beret er vdi Apotecken oc Blyhuit/ lige meget aff huert/ blende disse met Rosen olie/ eller met Vand brent aff Portulake vrt / eller met noget andet Vand som køler/ giør her aff en Smørelse/ oc smør steden her met.

Men om Kreffен er paa den sted/ huor hand met roden fordriffues kand/ da skeer hannem vd met rod oc alt oc lad hannem vel bløde / oc vdkryst vel det Melancholiske Blod/ brent saa steden met it gloendis Jern/ leg saa der paa it Plaaster som er giort aff Honnig / Bygmel oc Osen aff Mercke / rens den saa / oc som Kiødet til at vaaxe/ oc tillæg den.

Mel. Farina hordei. Succus Apij.

Den Kreffuet som er oben oc frem-

krybet

kryber oc æder omkring sig/ kand mand icke vel hielpe/ mand maa brende hannem oc forsøge om mand hannem fordriffue kand met den Lægedom som offuenfaare staa/ oc smørie paa hannem den Smørelse som giort er aff Tutia.

Det xv. Capittel.

Om Fistel.

FIstula er en Siuge som vel bekient er/ lægis fuldnær met den Lægedom som Kreffuit lægis met/ mand brender den met brendendis Lægedomme / paa det mand kand vdtage det haarde oc døde Kiød/ Siden skal hullet smøris met Smør/ eller andet fet/ paa det at Roen som der paa vaaxen er/ hand affalde. Der effter renser mand Saaret/ oc handler der met lige som met andre Saar som skulle tillægis.

Det xvj. Capittel.

Huorledis Been eller andre Ledemoder som aff lede ere skulle indsættis.

NAar som it Ledemod er kommet aff sin rette sted fra hin andet/ da indsæt det igien/ tag saa Mel aff Farina Cicerum

Cicer

Farina Ciceruni. Cicer/Erther / blendet met det huide aff it Æg / vaadgiør en Lin klud her vdi / oc leg den der offuer/tilbint det saa sactelig at det kand bliffue hoss huer andet. Somme bade Ledemodet førre vdi varmt Vand/ her met handlis icke retteligel Thi der aff vaaxe Byldet paa Ledemodet.

Haffuer den Siuge stor pine / da smør Rosen olie der paa.

Men er Ledemodet hoffuet / oc haffuer lenge veret aff lede/ da er det gaat at det badis vnden op met varmt Vand/huor vdi Chammilleblommer / Fœnum Græcum, Hørfrø / oc den Kattost Altea saaden er/ oc indsæt det.

Chammomilla. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Althea.

Det xvij. Capittel.

Om it Been er sønder brøt.

Er noget Been sønder/da sæt det tilsammen som sig det bør / oc som det førre vaar/ Siden vaadgiør en Lin klud i Rosen olie oc vint den der omkring. Giør saa it Plaaster aff Mel aff Cicer / eller aff Mølle støff som henger i Møller paa Veggen met det huide aff it Æg/ leg det der paa / Siden læg der omkring Blor som ere vaade giorde vdi det huide aff it Æg/ oc saa der omkring

Oleum Rosarum. Farina Ciceris. Violatile Molendinæ.

kring skinnerne/bint det fast til saa at hand icke kand røre Lemmen / indtil den tiende dag/ vden saa er/ at hand haffuer stor pine/ eller det saare kløde/ eller der vaaxte Bylder paa samme Ledemod / da maat du opløse det oc smørie samme Ledemod met Rosen olie/ oc der lige tuert imod lade den Aare paa huad sted som dig best siunis. Giør hannem en skick huilcken hand met Mad oc Drick holde skal / saa at hand icke æder formeget / indtil at vædsken fordrager sig/ bint saa Lemmen som sig bør.

Oleum Rosarum.

Ordinantz

Men kløer Ledemoder saare / da bint det op oc toe det met varmt Vand / bint det saa til igien / indtil det dragis tilsammen oc helt vorder. Ingen skal fordriste sig til at handle met saadant oc som dette lig er/ vden hand haffuer det seet oc lært aff en forstandig lærder oc velforfaren Læge/ thi det er icke vel muligt at nogen kand handle met saadan breck rettelig som sig det bør / vden den Siugis store skade oc forderffuelse / den saa er at hand det met hans Øyen seet haffuer/ huorledis der met handlis skal.

Det xviij. Capittel.

Om Øynernis breck oc siugdom.

De

DE Læger som omgaa oc handle met Saar / vdi blant alle Soter oc Siugdommer er ingen dem saa vbekient som Øynenis breck oc brøst er / Fordi de ere saa vnderlige skabte oc giorde aff Gud / som mand kand see vdi deris Anatomia / huilcket oc mange lærde Læger om dem scriffue / at deris breck oc brøst kand icke vel vdgrundis oc bescriffuis. Thi vil ieg icke alle deris breck oc brøst her sætte / men aleniste nogle aff dem huilcke offte for deris Hender komme som met Saar handle oc omgaa/ som ere/ Naar de bulne ere / kløe/ rinde/ skabede bliffue / hinde eller plet paa dem vaaxer.

Naar Øynene bulne ere.

AT Øynene bulne/ det kommer aff mange atskilliae ting / stundem aff Solskin/ Hede/ Støff/ Røg/ aff stor Vect etc. Aff disse kommer almindelig gierne hede vdi Øynene/ da skal den Siuge holde en god skick met Mad oc Drick / Oc da skal mand sla det huide aff it Æg vel/ oc lade det saa klaris/ her aff skal ladis vdi Øynene. Denne Lægedom maa mand bruge til Øyernis breck huor som hede vdi er.

Om

Om Øynene ere hoffne/ oc de ere røde oc rinde/ oc ere hede vdi dem/ oc der flyder vædske aff dem som aff it Saar/ da skal mand først lade sla Hoffuet Aaren oc Hoffuedet rense/ oc den Siuge skal bruge den Mad oc Drick som aff kaald nature er. Oc siden skal hand bruge den efterfølgendis Lægedom.

Tag Quinde melck som dier it Pigebarn/ oc lad her aff vdi Øynene. Du maat oc vel giøre it Plaaster til dem saaledis.

Lac Mulieris.

Tag rød Sandel/ røde oc huide Rosen/ aff huert tu lodt/ Bygmel fire lodt/ Campher it quintin/ blende disse tilsammen met Rosen vand.

Sandalum.
Rosa rubea & alba.
Farina hordei.
Camphora.

Naar Øynene lade aff at fly eller rinde/ da Røg/ oc Bad dem vnden op met Rosen vand oc lit Salt. Om denne Lægedom vilde icke hielpe/ da brug den Øyen Smørelse/ som giøris aff Røgelse/ paa det at den Materie eller Vædske kand bliffue mod/ oc siden rens dem met Puluer Citrinum.

Aqua Rosarum.
Pulueris Citrini.

Det skeer oc stundem/ at der vaaxer en Bleg eller Byld vdi Øynene effter saadan heffuelse/ da skalt du det fordriffue/ oc Øinen stille met den huide Øyen Smørelse. Oc om der gaar hul paa den/ da tillæg

det met den Smørelse som giøris aff Bly.

Men bliffuer der noget maal paa Oyet igien / da fordriffuis det met Pinsuine møg / om mand giør der aff en Oyen smørelse.

Huid Oyen smørelse.

Cerusa.
Sarcocolla.
Amilum.
Dragantũ.
Opium.

DEn huide Oyen Smørelse skal saaledis giøris. Tag smuct rent Blyhuit halfft tredie lodt / Sarcocolla, try quintin / Amedam eller Stiffuelse it halfft lodt / Dragantum it quintin / Opium it halfft quintin / støt disse til smaat Puluer / blent dem met Regen vand / gnid dem siden vel paa en Malere sten / giør Piller her aff / huer saa stor som en halff Ert / oc naar som du vilt nogen her aff bruge / da tag en aff dem / oc gnid den sønder met Quinde melck / lad saa her aff vdi Oyet.

Oyen Smørelse aff Røgelse.

DEn Oyen Smørelse som giøris aff Røgelse / den modgiør Oynenis Bylder / oc den skal saaledis giøris.

Thus albũ.
Antimonium.
Sarcocolla.
Crocus.
Aqua Fœni Græci.

Tag Røgelse halfft tredie lodt / Spisglas / Sarcocolla aff huert fem quintin / Saffran it halfft lodt / blend disse tilsammen met Vand aff Fœno Græco, saa at det bliffuer en Smørelse

Oyen

Oyen Smørelse aff Bly.

DEn Oyen Smørelse som giøris aff Bly/ renser oc læger Oynenis Bylder/ oc den skal saaledis giøris.

Tag brent Bly / Spisglas / Tucia, Kaaberften / Gummi Arabici, Dragantum, aff huert tu lodt / Opium it halfft quintin.

Er Oyet hoffuet / oc du redis at det vil gaat vd/ da tag Spisglas / Blodsten aff huert it quintin/ Osen aff Slaan fire quintin/ Aloe it quintin/ Giør disse til Puluer/ oc blende dem tilsammen met Jern vrte Vand / oc giør Piller her aff/ huer saa stor som it Peber korn/ oc naarsom du vilt bruge nogen aff dem/ da tag en aff dem/ oc sønder gnid dem met det hvide aff it Æg/ lad saa her aff vd Oyet.

Plumbum ustum. Antimonium. Tucia. Aes ustum. Gummi Arabici. Dragantũ. Opium. Antimonium. Hæmathites. Acatia. Aloe. Aqua verbenæ.

Om Oynene de klø.

TAg huid Vin/ oc Aloe succocitrinum, smaat giort til Puluer/ blend disse tilsammen/ vaadgiør en Klud her vdi/ oc leg den offuer Oynene.

Aloe succo citrinum.

Skabede Oyen.

ERe Oynene skabede/ eller nogen Roe vaaxen i dem / da tag Kaaberrøg / eller Victril, leg den i huid Vin/ lad eller leg her aff i Oynene.

Myfy.

Om Øynene rinde.

Tucia.
Coralli.
Osium mirabolanorum.
Aloes.

RInde Øynene / da tag Tuciam ti quintin/ Correlsten / Osium mirabolanorum , Aloes succotrini, aff huert it quintin / Peber it halfft quintin/ Giør disse til it reent subtilige Puluer/ lad her aff i Hiørnet i Øyet.

Maal paa Øyet.

Stercus Erinacis.
Spuma maris.
Baruch.
Chelidonia.
Radix Acori.

TAg Pinsuine møg / Spuma maris, Baruch, Sacchari rubei, aff huert ti quintin/ smaa giør disse til puluer/ tag saa Chelidoniam, oc gule Lilie rod/ aff huert ti quintin / siud disse i it halfft pund Vand / siud Chelidoniam, oc de gule Lilie rødder der i / indtil helten indsaaden er / met dette Vand skal Pulueret brendis/ oc saa her aff ladis i Øyet.

Hinde offuer Øyet.

Vaaxer der nogen Hinde offuer Øyet/ huorledis den skal fordriffuis / kand icke vel bescriffuis / ingen skal vnderstaa sig at afftage den / vden saa er / at hand det første seet oc lært haffuer. Men der som den icke for gammel er/ oc haffuer taget offuerhaanden/ da kand mand den fordriffue/ om Hoffuedet rensis met Piller Cochlis oc Hiera-

cra,

ra, oc der met at mand holder it gaat Regimente met Mad oc Dricke/ oc icke bruger den som dampactig er/ oc i Hoffuedet opfar.

Oyen Smørelse giort aff Fule galde/ som leffue aff Roff/ vere sig Glente/ Høg/ etc. som vel tør er/ x. Dragma, Euphorbinm, Coloquint, Serapinum, aff huert en Dragmam, tilgiør disse met Fenickel oel.

Det xix. Capittel.

Om Lægedom som tien til alle haande slags Saar.

Repercuſsiua.

Det er/ Lægedom som tilbage driffuer.

VAar som du vilt driffue nogen Materie eller Vædske tilbage/ oc er den sterck oc veldig/ da rens den først met Aareladelse/ eller Koppesætelse/ om den Siuge skrøbelig er. Her met rens oc purgere den Siuge.

Tag ti Blommer/ tørre Fioler it quintin/ siud disse vdi it halfft pund Vand/ indtil helten insaaden er/ siud saa vdi det vand som igien er/ Tamariſcus, Manna, Caſsia, fiſtula, Cortices Mirabolani Citrini, aff huere it halfft quintin/ støtte til puluer/ lad

Prune Damaſcenæ. Viola. Tamariſcus. Manna. Caſsia fiſtula. Cortices Mirabolani.

det staa tilsammen en nat/ si det saa igiennem en Lin klud/varm oc drick det.

Eller giff hannem aff disse Piller huer gang tre/saaledis tilgiorde.

Mirabolani. Rosa purpurea. Aloe succocitrini.

Tag Mirabolani Citrini, røde Rosen / aff huert it quintin Aloe succocitrini tu quintin/ giør Piller her aff.

Oleum rosarum. Solatrum. Cichorea. Endivia. Vmbilicus veneris. Crassula. Cucurbita. Barba Iovis. Fabaria. Crassula maior. Succus lactucæ. Mandragora. Papaver. Opium. Rosa. Sandalum. Spodium.

Lægedom som tilbage driffuer vden Sued/ Hulernis forstoppelse ere disse: Rosen olie/ Natskade.

Disse stoppe lidet: den store Jern vrt/ Endivia, Vmbilicus veneris, Bladløse.

Disse stoppe oc tilbage driffue: Greskar/ Husløg/ Fabaria, Crassula maior.

Disse tilbage driffue oc døde Lemmens pine/ oc de skulle brugis/ vden saa er/ at det storlige giøris behoff: Lectyge oes/ Mandragora, Valmuer/ Valmuers oes/ Opium kaldet.

Lægedom som tilbage driffuer/ oc den skal stødis til Puluer / Rosen/ Sandel/ Spodium, Bolus Armenus, Terra sigillata, Vilt du at de skulle snart indgiffue dem/ da giør dem til met lidt Edicke.

Tilsammen sæt Lægedom som snarlige tilbage driffuer: Tag Natskade oes tu quintin/ Rosen olie/ tu lodt/ Edick it lodt.

Eller tag Rosen olie fire lodt / Bolus

Armenus

Armenus, it quintin / Edicke tu lodt. Bolus Armenus.

Disse Lægedomme som saaledis tilbage driffue / maat du bruge til alle Ledemod / der som du redis at nogen hed Materie eller Vædske skal flyde ned vdi Saaret. Men vaaxer der nogen Byld vdi Saaret / da skalt du icke legge dette paa Saaret / men der omkring.

Terra sigillata. Succus Solatri. Oleum rosarum. Bolus Armenus.

Ingen Materie eller Vædske som kaald er / skal driffuis tilbage men den skal vdrensis / oc Ledemodet styrckis / paa det / at mand icke skal haffue saadan tilbedriffuelse behoff.

Evacuatiorium. Turbith. Hermodactili. Diazinziber.

Saadant Evacuatorium, det er det som renser / skal saaledis giøris. Tag Turbith albi Gummosi it quintin / Hermodactilorum alborum, it halffe quintin / Diazinziberis it quintin / her aff giøre en liden Kage met Fiole Syrup.

Disse ere kaalde ting som tilbage driffue: Natskade / Veybrede / Virga Pastoris, er den Vrt som Klæde kardis met Hønsebane / Rosen / Baulastie, det er / Granate blomster / Hippoquilstitis, er en Des / Mynte / Osen aff de vmade Slaan / Sumach er it frø / Myrtillus, Pærer / Quærer / Nespilus, Agerne / Galla, Bolus Armenus, Terra sigillata, Cimolia, er

Solatrum. Plantago. Virga Pastoris. Bursa Pastoris. Rosa. Balaustie. Hippoquistitis. Menta. Acacia. Sumach. Myrtillus. Pira. Cidonia.

Nespilus. Glans. Galla. Bolus Armenus. Terra sigillata. Cimolia.

den Sand som kommer aff Slibestenן En stor part aff disse skulle kiøbis vdi Apotecken; Aff disse kaalde ting maat du taae try eller fire til lige / oc blende dem tilsammens / oc dem saa bruge.

De hede som tilbage driffue ere disse.

Alun / Cipresse Nødderן Saltן Squinantum, Blatta Bysantia, Mel aff de Bønner Lupini kaldede / Disse findis oc vdi Apotecken.

Det xx. Capittel.

Confortatiua.

Lægedom som Lemmerne eller Ledemoderne styrcke.

Oleum Rosarum. Oleum Mastichinũ Oleum Myrtinũ. Sandalum rubeum. Succus absinthei.

DIsse efftersølgendis Olier styrcke Ledemoderne / Rosen olie / Mastix olie / Oleum Myrtinum, Rød Sandel / Malurte oes / Disse maa mand blende tilsammen / oc saa steden der met smørie.

Eller tag Marubium, Centaurium, Malurt / Abrød / Squinantum, Spica, Saffran / Mastix / Rosen / Stød disse til Puluer / oc siud dem i en dubbelt Kar i Rosen olie oc Vin / Læg her aff om Ledemodet.

Det

Det xxi. Capittel.

Attractiuá.

Lægedom ſom til ſig drager.

ATtractiua, er Lægedom ſom til ſig drager / Pil / Been/ eller Jern. De enfaaaldige ere diſſe/ oc aff dem maa mand tage ſaa mange ſom mand ſelff vil.

Frøer brende til Puluer/ lang Hulurt/ Pollete/ Vand karſſe / Calamentum, Bertram. Coſtus, Røgelſe/ Myrrhe/ Xilobalſamum.

Rana. Ariſtologia longa. Pulegium Naſturtiũ. aquaticũ. Calamentum. Pyrethrũ. Coſtus. Olibanum. Myrrha. Xilobalſamum.

En Smørelſe huilcken ſom vddrager Pil/ Been/ Jern/ Torn/ oc all anden Metal. Tag aff de Kierner ſom ere vdi Palmer / Baruch, Sal, Armoniacum, lang Malurt/ Cucumeris Aſini, Terpentin/ aff huert ti lodt / Sort Peber/ Gummi Armoniacum, Amomi, Xilobalſami, aff huert fem lodt/ Røgelſe/ Myrrhe; huit harper/ Colophonia, Pindſuine ſkind / aff huert fem lodt / Melck aff Morbertræ/ halfftredie lodt/ Vox try lodt oc try quintin/ Oſen aff huide Lillier / ſaa meget ſom her til giøris behoff/ Giør her aff en Smørelſe / Leg her aff paa Saaret / da vddiffuer ſig alt hues

vdi Saaret er. Meste parten aff alt dette forscreffne findis vdi Apotecken.

Det xxij. Capittel.

Resolutiva.

RESolutiva, Rarefactiva, eller Vaporativa medicina, Er den Lægedom som atskil oc subtilig gior/ oc det skeer met Bad eller met Røg / huor aff Suedehullene obnis / oc de enfaaldige som her til brugis ere disse: Den Katost Altea/ Chamilleblommer. Aff de enfaaldigste Vrter er Chammilleblomster den beste.

Altea. Chammilla. Melilotũ. Anetum. Malva. Beta. Parietaria. Fumus terræ. Cambre. Vrtica. Sambucus. Farina hordie.

Den kaalde Materie eller Vædske atskil disse enfaaldige Lægedomme / Amur/ Dil / Kattost / Bede / S. Peters vrt/ Jordrøg/ Kaal/ Nelder/ Hyld / Bygmel/ Bønnemel/ Krummen aff Brød/ Spisekommen/ Mynte/ Røgelse/ Mastix/ vilt Meyran/ Ebulus, det er Sommer hyld.

Disse Olier atskille: Olie aff Chammilleblommer/ Olie aff Dild / Olie aff hunde Lillier/ Olie aff Mandele/ Nardus olie/ oc den Olie Costinum kaldet.

Det xxiij. Capittel.

Mollificativa.

Molli-

MOllificativa medicina, er den Lægedom som bløđ giør. De lættiste oc enfaaldigste ere disse: Bucke tallig/ Gose Ister/ Hunde Ister. Sepum Hircinum Axungia Anserina.

Disse ere stercker e/ Suine Ister/ Hiorte marg/ Kalffue marg.

De allsomstercke ste ere/ Galbanum, Bdellium, Storax, Armoniacum, ferske Figen ere saare gode/ huid Lillie rod/ Kattost/ Fœnum Græcum, Hørfrø/ oc de som disse lige ere. Galbanū. Bdellium. Storax. Armoniacum. Fici. Radix lilij. Malua. Fœnum Græcum. Seminis lini.

En tilsammen sæt Lægedom som saare vel bløder.

Tag Gedemøg/ Valske roer/ Figen/ More røder / aff huert tu lodt/ Bdellium, Galbanum, Nespilus, Viscus quercinus, Bønnemel / aff de beske Mandele støtte til Mel / aff huert it lodt / Gammel Berme aff Olie/ Suine Ister saa meget som mand her til haffuer behoff/ Aff disse forscreffne maat du tage saa meget som du selff vilt / oc giøre her aff en Smørelse.

Om noget Ledemoder bliffuer hart effter at det er lægt / da skal det saaledis blødis. Først siunis mig gaat at vere/ at samme Ledemod eller Lem vel badis met gode Vrter saadne vdi Vand/ oc siden steden vel smøries met Olie eller anden smørelse/

oc

Althea. Aristologia. Radix acori. Dactili. Carice. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Axungia porci. Aseni. Taxi. Gallinæ. Anseris. Anatis. Cerui. Storax Calamita. Bdellium. Hysopi humidi.

oc saa der paa legge Plaaster giort aff Muscilagine, det er aff slimactige ting / vere sig aff Gummi / ister eller Olie / som her efterfølger. Dette skal mand først giøre met Komelck huor vdi nogle aff disse effterfølgendis saadne ere / Aff dem maa mand tage tu eller try stycke effter som mand selff vil / Oc de mand kand faa oc bekomme / som er den Katteostis rod Althea kaldet / Holtzurt / Roden aff de gule Lillier / Dadelen / Figen / Fœnum Græcum, Hørfrø. Oc naar som du saaledis haffuer Ledemodet badet / da tør det hos en god Ild som giort er aff saff Spaaner. Oc om en time der effter at det saaledis tiurt er / da smør det igien met samme Smørelse.

En Smørelse til at bløde Ledemoder met.

Axungia Porcina. Anserina. Anatis. Gallinacea. Terebinthina. Cera. Fœnum Græcum. Sem: lini.

Tag Suine Ister sex lodt / Gaase Ister / Ande Ister / Hønse Ister / Terpentin / Vox aff huert tu lodt. Lissebons olie ote lodt Fœnum Græcum, Hørfrø støtte til Mel aff huert tu lodt. Bdellium Opoponacum, aff huert it lodt / Bløød disse Gumer i Vin / siden smelt Isterne oc Vinen / Gummerne / Vaaxet oc olien tilsammen / oc kryst det saa igiennem en Linet klud /

klud / Rør saa det støtte Puluer der vdi/ saa at det bliffuer en smørelse.

Diaquilon molle, er en Smørelse som saare vel bider oc den findis vdi Apotecken/ beredt / eller giør den selff saaledis.

Tag Glæde støt til it reent Puluer tolff lodt/ Lissebons olie/ Olie aff Dild/ Olie aff Chammilleblommer/ Olie aff blaa Lilie rødder / aff huert fire lodt/ Altea rod / Fœnum Græcum, Hørfrø / Osen aff blaa Lilie rod/ aff rød Løg/ Mispelen/ aff huert fire lodt / Terpentin otte lodt/ nyt Vaax fire lodt / Bdellium, Armoniacum, Serapinum, Tag aff disse Gumer saa meget som du selff vilt / Giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse som oc bløder.

TAg rød Løg / huid Løg / Althea rod/ blaa Lilie rod/ Hørfrø/ Fœnum Græcum, siud disse i Vand / Men Fœnum Græcum oc Hørfrøt skulle stødis til puluer/ Tag Suine ister her til/ oc giør varmt/ oc lad saa det støtte Puluer her vdi / oc giør her aff en Smørelse.

En anden god Smørelse.

TAg Valske Roe rod/ Skrepper/ Bøerne klø/ Kaal/ Hørfrø/ Ffoler/ Rosiner som Stenene er vdtagne/ Smør/ Honnig/

Bdellium. Opopocum. Diaquilon molle Littargyrũ Oleum oliuarum. Oleum de aneto. Oleum Chamomillæ. Oleum de Ireos. Althea. Fœnum Græcum. Sem: lini. Nespilus. Terebinthina. Cera. Bdellium. Armoniacum. Serapinum Cepa. Allium. Althea. Ireo. Sem: lini. Fœnum Græcum. Radix Grïoniæ.

Lapatiũ. Branca vrsina. Caula Sem: lini. Viola Galbanũ. Armoniacum. Opoponacum. Cera. Oleu Olivarum. Litargyrium. Olibanum. Myrrha. Viride æris Aristologia longa. Mastix. Bdellium. Farina tritici. Vitellum Ovi. Mel. Succus Apij. Mel. Terebinthina. Myrrha. Sem: lin. Fœn: græ:

nig/ ferskt Ister/ giør her aff en Smørelse/ hun skal leggis varm paa steden.

En anden Smørelse.

TAg Galbanum halfft tredie lodt/ Armoniacum sex lodt Opoponacum tu lodt/ nyt Vaax it halfft lodt/ Kissebons Olie halfft andet lodt/ Guld glæde it halfft pund/ Røgelse fire lodt/ Myrrhe it halfft lodt/ Spansgrønt/ lang Hulurt/ Mastix/ aff huert tu lodt/ bløde Gummerne vdi Edicke/ oc rør saa det andet Puluer her vdi/ sa bliffuer det brunt.

Det xxiiij. Capittel.

Mundificatiua.

ABstersiva oc Mundificativa Medicina, Er den som renser oc tørrer/ oc atskil det gode fra det onde/ lige som disse giør.

Tag Huedemel/ Eggeblommer/ oc lidt Honnig/ blent disse tilsammen/ oc leg her aff paa steden.

Eller tag Osen aff Mercke it pund/ Honnig fire oc tiue lodt/ Huedemel eller Bygmel otte lodt/ siud disse ind til det bliffuer tyckt/ lad det saa vdi Malurte oes/ Oc om der er hede vdi Saaret/ da lad oc her vdi lidt Veybrede oes/ Du maat oc vel lade her vdi Fœnum græcum støt til Pul-

ner eller til Mel / eller oc Mel aff de Bønner Lupini kaldede.

Eller tag huid Harpex / Honnig / Terpentin / aff huert otte lodt, Myrrhe Sarcocolla, Hørfrø / Fœnum Græcum, aff huert it lodt smaa støtte til Mel / blend disse tilsammen / oc brug det som offuenfaare sagt er.

Vnguentum Apostolorum, Denne Smørelse er oc god / baade til ferske oc gamle Saar.

Tag Terpentin / huid Vaax / Harpex / aff huert halffierde lodt / lang Hulurt / Røgelse / aff huert halfft andet lodt / Opoponacum, Florum æris, aff huert it halfft lodt / Armoniacum halffierde lodt / Myrrhe / Galbanum, aff huert it lodt / Bdellium halfft andet lodt / Sølff glæde tu lodt it quintin / Leg Gummerne en nat vdi Edicke / der aff leg Gummerne saa i Lissebons olie / oc lad disse siude / der effter lad det andet oc her i / oc giør en Smørelse her aff.

Astrologia longa.
Olibanū.
Opoponacum.
Flores æris
Armoniacum.
Myrrha.
Galbanum
Litargyrium.
Mel
Acetum.
Aeris viridi.

Vnguentum Ægyptiacum.

Tag Honnig it pund / Edicke it halfft pund / Spansgrønt tu lodt / Alun it lodt / Rør alle disse tilsammen / oc siud det saa ind til det bliffuer rød / saa bliffuer det gaat. Denne Smørelse renser allehaande Saar / oc er offte forsøgt.

En

En anden god Smørelse som oc vel renser.

Tag Æggeblommer / oc lige saa meget Terpentin/rør disse vel tilsammen / leg der aff vdi Saaret met skaffuelse aff Linet klude / denne Smørelse renser saare vel/ vden saa er at Saaret er forsaare wrent.

En anden god Smørelse.

Tag Sloentorne blad vdkryst Olen aff dem / Hundetungis rod / Honnig oc Bygmel/giør her aff en Smørelse / denne Smørelse renser oc saare vel.

Det xxv. Capittel.

Sedatiua dolorum.

SEdatiua dolorum, Er den Lægedom som pinen stiller. De enfaaldige ere disse: Gaase Ister/ Ande Ister/ Hønse Ister/Lissebons Olie/Olie aff Dil/Æggeblommer/Hørfrø/oc de som disse lige ere.

En tilsammen sat Smørelse. Tag Krummen aff Huede brød som hart er/ leg den vdi siudendis het Vand / oc naar som det vel bløt er/ kryst saa Vandet vel der aff / tag saa it Pund aff samme Huede brøds Krumme/ oc tre Æggeblommer/ oc Rosen olie saa meget som her til behoff giø-

ris / eller tag Olie aff Valmue frø / stød
disse vel tilsammen / lad det vdi it quintin
støt Saffran / oc giør her aff en Smørel-
e / leg her aff paa steden varmt / samme
Smørelse er god oc er offte forsøgt.

En anden Smørelse.

Tag den Kattost Altea kaldet / Biør- Altea.
e kløues vrt / Fioler den vrt Volubilis, Branca Vrsina.
S. Peters vrt / Bulme vrt / siud alle disse i Viola Volubilis.
Vand / siden stød dem i en Mortere met
ammel Suine Ister / leg det varmt paa Parietaria. Hyoscyami.
eden / denne Smørelse bløder / oc stiller
inen / Du maat oc vel tage her til Huede-
el / Bygmel / Mel aff Hørfrø / eller aff
œno Græco, huilcken aff disse som du
lff vilt / det bliffuer da diss bedre.

En anden Smørelse / huilcken som
ldis Vnguentum Maturatiuum, findis
Apotecken / hun bløder oc stiller pinen /
en maat du selff saaledis berede eller giø-
om du vilt. Tag Vnguentum Agrip-
e, Kørrel / Oleum Moschelinum, Ole-
m de Been, Oleum Nardinum, giør
er aff en Smørelse / smør steden her met.
Men er der formeget Blod hos steden / da
d en Aare / eller sæt Kopper / effter som dig
lff best siunis.

Oc om pinen icke stillis aff denne smørelse / oc nøden dig der til trenger / da er det bedre at mand bruger det som lidt skad giør / at straffe den sted met / paa det / at det Menniske skal icke dø aff pine / oc brug da de som stercker ere oc pinen stille / som disse efftersølgendis / thi de aff Naturen er kaalde. Tag Mandragoram, Opium, Valmue frø / den store Natskadis rod / Bulme frø / oc naar som du vilt bruge nogle af disse / da forbedre dem met Saffran / eller met Myrrhe / eller met Storax / huilde som er en Gummi / eller met lit Bibergel.

Mandragora. Opium. Seminis papaveris. Radix Solatri Mortalis. Seminis Hyoscyami Crocus. Myrrha. Storax. Castoreū.

Søffn at giøre.

Disse Trochisci, det er / smaa Kager de ere saare gode for Colica passio, det e Tarmernis veer oc vred / naar som it Menniske ligger som det vaare dødt / Her aff ska mand giffue den Siuge to eller tre / naa som pinen lit stillet er / oc de. giøris saaledis.

Seminis Iusquiami. Opium. Seminis Lactucæ. Citrulli. Portulaci.

Tag huid Bulme frø it quintin / Opium it halfft quintin / Lectyge frø / Citrulli frø / aff huert it lodt / Portulake fr it halfft lodt / giør her aff smaa Kager.

Piller som giøre Søffn.

Ta

Tag Opium it halfft quintin/ Diaargariton, eller oc Species Diagalange quintin / aff Mandragore rod/ tredie den aff it quintin / stød alle disse saa nær m Opium til smaat Puluer / men den al siudis i god Vin / indtil Vinen fulder indsaaden er / Da skal det støtte Pulr der vdi ladis/oc røris saa at det bliffuer n en Grød/ her aff skal giøris Piller huer a stor som en Ert / oc der aff skal mand fue den Siuge en/ men haffuer hand stor suar pine / da giff hannem to / da soffe hand for ro.

Opium. Diamargariton. Diagalanga.

Denne Lægedom giør oc Søffn.

Tag Opium tu Grana, Phylonium tree parten aff it quintin/ Terragelse/ Man- / aff huert it halfft Quintin / Fenickel Vand/ Natskade Vand/ aff huert tu lodt/ nder gnid Opium først i Vandet/ oc sin Phylonium oc Terragelsen / oc blend m tilsammen saa at det vorder en Drick/ ick den /,saa soffuer du / oc føler ingen ne.

Opium. Phyloniũ. Theriaca. Manna.

En skøn Smørelse / at smøre i Tinngerne / naar mand stor pine haffuer. ag Requies Medicinæ it lodt / Opium a tunge som fem Bygkorn veye / Casia lignea,

Requies medicinæ. Opium. Casia lignea.

Seminis papaveris. Oleum Mandrogoræ. Oleum rosarum. Vnguentum Populeonis. Anthos.

lignea, huid Valmue frø/ Lectyge frø/ af huert it halffe quintin/ Olie aff Mandragora, Rosen Olie / Populions smørelse / af huert it lodt / Rosemarin / smaa støt t Pulner/ giør her aff en Smørelse/ alle di findis vdi Apotecken.

Det xxvj. Capittel.

Incarnativa.

MEdicina incarnativa, er den Læ gedom som kommer Kiødet til a vaaxe. Der hører til trende haande tin til Saar oc Bylder. Det første at man kommer Kiødet til at vaaxe / Det andet a det kand vorde sterckt / Det tredie at det for seglis oc til luckis der som det hud behøff ner oc denne Lægedom kaldis fordi, Medi cina aggregatiua, eller oc Consolidativa thi den tørrer/ tyckgiør oc stopper.

Sanguis Draconis. Aleopaticum. Sarcocolla. Terra sigillata. Bolus Armenus. Plantago. Olibanum.

Enfaaldige Lægedomme som komm Kiødet til at vaaxe ere disse. Drage blo Aleopaticum, Sarcocolla, Terra sigilla ta, Bolus Armenus, den store Veybred Cipresse Nødder/ Bønne blomster/ oc huil cke som disse ere lige.

Medicina incarnatiua, er den so kommer blodet i Saarene/ huilcket omuen dis til Kiød oc saadant skeer i trende maa

D

e / først met de ting som føye stercke ere/
ndē met sterckere/tredie met de allsomster-
iste. De som føye stercke ere / ere Røgel-
/ Mastix / Aloe / Colophonia/ Bygmel/
œnum Græcum, aff disse skal mand bru-
til Vedskactige Lemmer. Disse ere ster-
ere / Hulurt / Blaa Lilie rod / Gullilie
d/Lupine/ Fugle erter. Disse ere allsom-
rckiste / oc de allerbæste som tiene til dybe
Saar oc Bylder. Centaurea / Snegle
s/ brent Bly/Spisglas/ Sort oc brent
ig/ Myrrhe / oc disse komme Kiødet til
vaaxe vdi dybe Saar/aff dem maa mand
ge til lige saa mange som mand selff vil.

**er effter følge mange skøne Smø-
relser som komme Kiødet til at vaaxe**

Tag Terpentin fire lodt / Honnig it
lfft lodt/ Barcken aff Røgelse/ Saffran/
f huert tredie delen aff it quintin/ Rosen
te / oc Vox/ saa meget som her til behoff
øris/giør her aff en Smørelse.

Disse efterfølgendis Smørelse kom-
ne oc Kiødet til at vaaxe / oc de findis vdi
potecken til kiøbs. Vnguentum fuscum,
nguentum aureum, Vnguentū viride.

Vnguentum de lino, er oc en god
Smørelse / oc den giøre saaledis. Tag
kaffuelse aff Linet klude it lodt/ Opopona-

Mastix. Aloe. Colophonia. Farina hordei. Fœnum Græcum. Aristologia. Ireos. Acornu. Lupini Orbi. Centaurea. Blaciebea. Plumbum ustum. Antimonium. Pix. Myrrha. Terebinthina. Mel. Cortex Thurus Crocus. Oleum rosarum. Vnguentū fuscum.

eum, Honnig / Rosen olie / Vin / aff huert fem lodt / Glæde / Aleopaticum, Sarcocolla, aff huert it lodt / giør her aff en smørelse.

Vnguentum de Ireos.

Tag Oxe tallig it halfft pund / Rosen olie otte lodt / Vox fire lodt / blaa Lilie rod tu Lodt / Røgelse / Aloe / Sarcocolla, Mastix / Hulurt / aff huert it lodt / Terpentin saa meget som her til behoff giøris / giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse. Tag Terpentin vel toen i huid Vin fire lodt / Æggeblommer / lit Bygmel oc lit Honnig / giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Oleum Vitellorum. Oleum de Frumento.

Tag Olie / giort aff Æggeblommer / Oleum de Frumento, denne Olie giøris aff Huede / aff huert it lodt / Honnig oc lit Vox / oc giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Tag Margen aff Oxebeen / Rosen olie Terpentin / Vox / lige meget aff huert / smelt disse tilsammen / tag dem saa fra Ilden oc rør dem vel tilsammen / oc naar som det er bleffuet fuldnær kalt / saa lad det huide

aff

aff tu Æg der vdi/ eller oc mere om du giør mere.

Det xxvij. Capittel.

Cicatrisantia.

MEdicina Cicatrisantia, er den Lægedom som Saaret offuen til tører / oc giør der paa en roe / paa det / at inet andet ont skal der tilsla / oc det beskerme ndtil der vaaxer en naturlig hud der offer / oc det giøre disse efterfølgendis.

De enfaaldige ere disse / Vnguentum Egyptiacum, Blyhuit/ brent Bly / Sølffkum/ den Sand som findis vnder Slibeteen/ Bolus Armenus, Alun / Kaaberrøg / nen disse tuende ere oc Corrosiuer. Men disse som nu efterfølge ere icke Corrosiuer aa at de saa bide eller bort æde / men brendis de / da faa de en skarphed / huilcke ere: Centaurea, de store Veybrede / Hulurt Skosaaler til Puluer brendte / Egebarck / Hammerskel / Røst aff Jern.

It gaat Puluer som her til gaater.

Tag Granaters Eblers blomster / Aleopaticum, Sanguis Draconis, Sølffskum / brent Kaaber / aff huert it lodt.

En anden god Smørelse som giø=
ris aff Kalck.

Slyck Kalck vdi ferſt Vand ni gan=
ge / ſaa at den taber ſin ſkarphed / tag aff
Kalcken oc Roſen olie lige meget aff huert /
blend diſſe tilſammen / oc brug det denne
er offte forfaren.

En anden Smørelſe for det ſamme.

Litargyrium. Tag Glæde ſmaa ſtøt til Puluer / Ro=
ſen olie oc Edicke / vrid diſſe tilſammen vdi
en Mordere / lad det ſaa ſtaa indtil det bliff=
uer tyckt / lad ſaa der vdi diſſe efterfølgen=
dis ſmaa ſtøtte til Puluer: brent Spiſ=
glas / brent Bly / brent Alun / Sølffſkum /
Regn orme / aff huert it lodt / aff diſſe maa
du tage huilcke ſom du kant faa / Rør diſſe
vel tilſammen vdi en Mordere / om det
bliffuer for tyckt / da lad der mere Roſen
olie vdi / oc giør her aff en Smørelſe er
gaat for onde forgifftige Saar oc Bylder
ſom icke ville lægis.

Vnguentum album.

Tag it ſtycke Bly / ſla det bret oc ſaa
ſtort ſom Saaret er / oc tho Saarſens bred=
der vel met Alune vand / oc leg Blyhuit
offuer Saaret / bint det faſt til / dette vircker
vnder=

vnderlig / oc er offte forsøgt oc forfaret/oc dette er serdelis gaat til gamle Saar.

En anden til gamle Saar.

Tag Glœde it pund / Lissebons olie fire lodt / brent Kaaber try lodt / Harpex try lodt / Biørne Ister fire lodt / Mastix fire lodt / Maymaanedz Smør tolff lodt / det fede aff Oxekløffue sex lodt / Vox fire lodt / Hiorte Telle / Oxe Marge / aff huert it lodt / giør her aff en Smørelse. Lytargyrium.

Det xxviij. Capittel.

Corrosiva.

MEdicina Corrosiva, putrefactiva, oc Caustica, er den Lægedom som hul paa Kiødet oc Huden bider. De lete ere disse: Hampe Blaar / Hermodactili, brent Alun / Vnguentum Apostolorum, Men er Kiødet stort / da brug disse: Kaaberrøg / Spans grønt / Vnguentum viride, Vnguentum Ægyptiacum.

En tilsammen sæt Lægedom: Tag vslucter Kalck saa meget som du selff vilt / rør den met Honnig saat at hand bliffuer som Grød / brent den siden i en Degel eller i en Leerpotte / saa at den tørris igien / men dog icke at det brendis til Puluer / giør Kager

ger her aff / oc naar som du vilt bruge nogen aff dem / da stød den til Puluer / oc strø der aff vdi Saaret.

En anden Corrosiua. Tag Osen aff Affodillo tolff lodt / wsluct Kalck fire lodt / Auripigmentum tu lodt / rør disse tilsammen oc giør Kager her aff / oc lad dem tørris mod Solen vdi Augusti Maanet.

Skede vand met Mercurio sublimato, giør det samme.

Mercurius sublimatus giør det samme.

Realgar, Arsenicum, Auripigmentum, de giøre oc det samme / du maat blende dem tilsammen om du vilt.

Calx viua. Antimonium. Tartarum combustū.

En anden Corrosiuum. Tag wsluct Kalck it pund / Spitzglas sex lodt / Brender Vinsten it pund / god sterck Lud halff tredie Pot aff dem som Sebemagere bruge / lad det forscreffne vdi Luden oc rør det vel tilsammen / lad det saa staa vdi fire dage / men huer dag skal det tre eller fire gange røris / oc alt dette forscreffne skal vere støt til Puluer / lad saa Luden her aff / oc siden skal det siudis saa at det bliffuer som det vaare en Sten / oc det skal siden gemmis vdi it Glas som offuen til skal vere tet tilstoppet met Vox.

Her

Her vil ieg lære huorledis Mercurius calcionatus, beredis | det er it røt Puluer| huilcket aff samme Læger kaldis Engle Puluer | for sin store dyders oc kraffters skyld | oc mange mene at en aff Guds Engel haffuer obenbaret Mennisken det | oc iblant alle Corrosiuer, findes intet som dette er ligt | thi at det vnderlige bort æder oc fortærer aff Saarene | det onde oc forgifftelig Kiød vden all Pine | vere sig Paacker eller andre gamle Saar| oc det skal saaledis beredis oc til giøris.

Mand skal tage Quigsølff it Pund| oc Skede vand som Guldsmeder bruge/ naar som de skille Guldet fra Sølffuet| oc it Pund / Disse skulle ladis vdi it lidet Glas | huilcket som kaldis Kolue aff dem som brende Vand vdi Balneo Mariæ, dette Glas met Quigsølffuer oc Vandet skal sættis i en Gryde | oc trint omkring Glaset skal leggis god reen sictet Aske | saa skal Gryden sættis paa en god klar sacter kul Ild | der effter skal samme Ild forøgis større oc større saa lenge indtil mand seer at Vandet er aldelis fortæret oc bort røget | huilcket mand seer oc forfarer her aff| naar som mand seer at der kommer ingen røg mere aff Glasset | oc da er Quigsølff- Mercurius calcionatus.

sølffuet bleffuet rød / siden skal det stødis til it subtiligt Puluer / oc brugis som sagt er / oc om saa skede at der bleffue nogle stycker igien vdi Glasset som icke vaare bleffne røde nock / de skulle leggis vdi en Kaaffuer sleff om mand den haffuer / eller vdi en liden Glasurit potte oc sættis paa Ilden at tørris indtil det bliffuer som det ander er.

Det xxix. Capittel.

Putrefactiva.

PVtrefactiva Medicina, Er den Lægedom som complexien oc Kiødet forderffuer / Thi den ødelegger Kiødens onde Vædske / som brent oc slimmig er / oc ilde lucte / lige som det vaare det Herpestomenos eller S. Anthonij plage / oc serdelis det som aff offuerflødig Kuld oc Tørhed kommer / oc disse efterfølgendis ere de beste ibland alle.

Realgar, Arsenicū.

Realgar, Arsenicum, for mand den bruger / skal deris skarphed betagis dem / ellers ind æde de dem formeget.

Arsenicum, skarphed skal saaledis betagis / mand skal støde den til Puluer / oc saa den tre eller fire gange blende met Osen aff Kaal / eller met Natskade vand / oc saa giøre smaa Kager der aff. Saaledis skal

oc handlis met Realgar oc met Mercurio sublimato.

It Aqua fortis.

Tag Auripigmentum, Cytonium, Kaaberøge / Spansgrønt / aff huert lige meget / giør disse til Puluer/ oc lad dem vdi it Alembico, oc giør den vel tet til / oc brent det met en sacter Ild / lige som mand brender Skedeuand. Met dette Vand kand mand fordriffue Kiødens onde Vædske / Oc naar som mand her aff vdi Saaret lader / da skal det induaartis smøris trint omkring met Vnguento albo, eller met Edicke / eller met Olen aff kaalde vrter / lige som aff disse: Natskade / Hußløg/Kaal / oc met de som disse lige ere. Men er pinen stor / da skal steden badis oc røgis vnden op met god sød Olie / som er met Lissebons Olie/ Olie aff Dil / Olie aff Fioler / eller met de som disse lige ere / oc Olierne skulle vere varme / siden smør Saaret met Smør eller met Ister / paa det at det forbrende kand vdfalde / oc da vircker dette Vand saare vel.

Det xxx. Capittel.

Caustica eller Ruptoria.

Rupto-

RVptoria **eller** Caustica Medicina, er den som Huden sønder bryder oc forderffuer/ eller er den huilcken som Huden oc Kiødet met sin complexie forbrender/ tørrer oc giør stor pine/ Thi kaldis deris Operatio eller Virckelse seen oc langsommelig/ fordi at somme aff dem ere saa strøbelige/ at de aleniste sønder bryde Huden/ oc giøre Blegner / lige som disse giøre.

Flammula. Lupulus. Cantarides Anacardus. Lupini.

Flammula, Humle/ Cantarides, Anacardus, oc er it Træis fruct/ de Bønner Lupini, oc de huilcke disse lige ere/ Aff disse maat du bruge huilcke du wilt / eller du maat tage tre eller fire aff disse / oc blende dem tilsammen.

Jt andet Causticum.

Cantarides

Leg Cantarides vdi god sterck Edicke/ tag dem aff Edicken oc tør dem/ oc stød dem til Puluer/ tag saa Surdey oc strø aff samme Puluer der paa/ oc leg det paa steden/ da bliffuer der en Bleyen.

Tag Flammulam/ stød den oc leg den der som du vilt haffue en Blære/ da løber der en op.

Den Vrt Per Carui giør det samme.

Det xxxj. Capittel.

Conglutinatiua.

CONglutinatiua Medicina, Er den Lægedom som tilsammen drager oc saare læger / lige som disse efterfølgendis giøre.

Tag Mølle støff | Huede mel | Røgelse | Mastix | Sarcocolla, lige meget aff huert | Giør her aff en Smørelse met det huide aff it Æg | leg det paa Saaret / eller du maat tage nogle aff disse / oc giøre it Puluer aff dem til forsagde breck. Volatile molēdini. Farina tritici. Olibanum. Mastix. Sarcocolla.

It andet Conglutinatiua.

Tag Aloe | Myrrhe | Bolus Armenus, Røgelse | Osen aff Slaan | Cipresse Nøder | Gummi Draganti, Mølle støff aff huert it lodt | giør disse til it smaat Puluer | blent dem saa met det huide aff it Eg / leg her aff paa Saaret. Aloe. Myrrha. Bolus Armenus. Thuris. Acatia. Nucis Cipresi. Dragantū.

Det xxxij. Capittel.

Confortatiua.

MEdicina Confortatiua, Er den Lægedom som styrcker Ledemoderne | effter at de ere lægte | oc den Smørelse skal saaledis giøris.

Rosa purpurea. Absinthiũ.

Tag røde Rosen / Malurt / oc den huide Mos som vaaxer paa Egetræ / aff huert en Haand fuld / mere eller mindre / effter som du det behøffuer / siud disse vdi Vin / oc vint det offuer steden / saa het som du hedest taale kand.

Denne stycker oc saare vel.

Tag Rosen olie otte lodt / Harpex sex lodt / Vaax fire lodt / Colophonia, Mastix / Røgelse / aff huert it lodt / Terpentin it lodt / Edicke it halfft pund / Smelt Gummerne oc Edicken / oc siden Terpentinen oc Vaaxet / oc de andre ting / oc giør her aff en Smørelse.

Det xxxiij. Capittel.

En merckelig Smørelse.

EN merckelig oc subtilig smørelse hues lige noye findis / oc den tien baade til ferske oc gamle Saar / hun tørrer / renser oc giør gaat Kiød / oc læger alle saar aff grunden / mere i otte dage / end en anden giør vdi en Maanet / fordriffuer det onde oc døde Kiød / oc beskermer for alle onde tilfald / er god for Bylder oc Saar / etc. Vddrager aff Saar / Træ / Jern / Bly / oc all Forgifft oc onde

Væd-

Vædske / vden all pine / tien oc til mange atskillige andre Siugdomme / huilcke alle her at forklare for langt vaare / oc skal den saaledis giøris.

Tag Galbanum tu lodt / Armoniacum, Bdellium, aff huert tu lodt / Vaax sexten lodt / Lissebons olie halff andet pund / Guld glæde it pund / Lauer olie it quintin / Myrrhe / huit Røgelse / Spansgrønt / trind Hulurt / Mastix / aff huert tu lodt / Lapis Galmeæ. Huad som skal stødis til puluer / stød det / oc huad som smeltis skal / smelt det / oc giør saa en Smørelse her aff. Først skulle de føre Gummer stødis til smaat Puluer / ocsaa ladis vdi en ny glassuret Lerpotte / oc der paa ladis god sterck Edicke / oc lade det saa staa en dag oc nat / oc siden siudis paa en sacter gøder Ild / saa smeltis Gummerne / siden lad Edicken oc Gummerne i en sterck Linpose / oc vdperße det / det beste du kand / oc hues vrenhed som vdi Gummerne vaar / det bliffuer vdi Possen igien / vere sig huadsomheldst det vaar / lad saa det som vdperßet er oc Edicken vdi Leerpotten igien / vdi huilcken det førre vaar / siud det saa paa en sacter Ild indtil Edicken fra Gummerne fortæret er / oc Gummerne bliffue tycke / saa er det nock saadet / lad

Galbanum. Armoniacum. Bdellium. Cera. Oleum oliuarum. Litargyriũ. Oleũ Laurini. Myrrha. Olibanum. AErugo æris. Aristologia rotunda. Mastix. Lapis Galmeæ.

saa Gummerne aff Leerpotten den stund de end varme ere paa it Tintallercken eller vdi en glassuret Pande / saa bliffue de haarde/ oc giem dem saa rene/ oc den stund Gummerne siudis / da skal mand stedse røre vdi dem met en Træspade / paa det de skulle icke tilbrendis. Siden smelt Voxit oc Olien vdi en stor glassurit Potte / lad saa Guld glæden der vdi / men lit tillige / oc stedse skal det røris / paa det at Glæden skal icke giffue sig ned paa Bonden for hendis suarheds skyld / oc saa forbrendis / oc lad det saa sacteligen siudis indtil det bliffuer brunt/ siden lad de fire Gummer / aff huilcke Edicken er bort saaden der vdi / huergang saa meget som en halff Bøn kand vere/ oc det skal stedse røris/ indtil alle Gummer ere der vdi / oc naar som du begynder at lade aff Gummerne vdi Potten/ da skalt du haffue hoss dig staaendis en stor reen Mullu met kalt Vand / paa det / om saa skede at denne Materie vilde løbe offuer (som lættelig ske kand) at du da kand sætte Leerpotten der vdi / oc om der løbe noget aff Potten vdi Vandet / lad det bliffue kalt der vdi / tag det saa aff Vandet oc lad det tørris / oc leg det vdi Leerpotten igien / oc lad det lit siude / saa er det lige gaat igien/

Litargyrij aureæ.

lad det saa vdi Lapis Galmeæ, vel smaat
giort til Puluer / der effter Myrrhe / saa
Mastix / oc Røgelse / oc siden den trinde
Hulurt / oc der effter Spansgrønt / oc paa
det allersidste Lauer olien / oc lad disse siude
sacteligt / oc vaffladelig skal det røris indtil
det bliffuer brunt. Oc om det nock saadet
er / kand du saaledis forsare / lad lit der aff
met Spanden paa kalt Vand / oc tag der
paa met Fingrene / henger det ved Fingre-
ne / da haffuer det nock / Men er det for-
tynt / da lad det siude indtil det henger ved
Fingrene / saa haffuer det nock / oc naar som
det nock saadet er / da lad det saa varmt vdi
en Mullu eller Becken met kalt Vand / oc
lad det ligge saa lenge der vdi / at du kand
handle der imellem dine Hender / oc icke len-
gre / Tag det saa aff Vaandet / oc smør di-
ne Hender vel met Olie aff Chammille-
blommer / volck det saa imellem Henderne
en halff time / eller oc lengre / oc naar som
det bliffuer vel smidigt / da haffuer det nock /
leg det siden vdi Raaskind / der vdi foruaris
det best / oc forderffuis icke / oc saaledis kand
den foruaris vdi L. Aar lige gaat. Oc naar
som mand vil bruge aff samme Smørelse /
da skal mand smøre aff den paa it stycke
Raaskind / der paa tien det best / oc om mand

smører det paa en Klud / da henger det forfast ved Saaret oc vil icke aff igien. Oc om mand vil bruge denne Smørelse til ferske Saar / da tør du icke lade Spansgrønt der vdi / oc om du vilt haffue det der vdi / da tør du icke tage mere end it halfft lodt. Mand maa oc om mand vil tage her til otte lodt Terpentin / oc lade den der vdi strax mand haffuer lat de fire Gummer vdi Leerpotten.

Det xxxiiij. Capittel.

Oleum Hypericonis.

Hvad dyder Jordhumles Olie haffuer.

FØrst er hun god til dem som røris aff Poplesie / oc til dem hues Lemmer forsuinde oc lamme vorde / hun skal vermis / oc Ledemoderne der met smøris / da faa de bedre inden en stacket tid.

Anden / Hun er oc god for Krampe om Lemmerne her met smøris.

Tredie / Hun fordriffuer oc Hendernis skelffuelse / om mand gnider dem her met.

Fierde / Hun læger alle ferske Saar inden en stacket tid / om den leggis varm paa Saaret.

Femte/ Hun læger Hare skaar inden fire oc tiue Timer/ naar som det er skaret oc forbundet som sig det bør.

Siette/ Hun læger vnderlig allehaande sting om hun ladis varm vdi Saaret.

Siuende/ Hun læger alle gamle kaalde oc forbrende Saar.

Ottende / Hun stiller all pine som komme til Saar eller Sting.

Niende / Hun stiller oc Tandeuerck/ om mand legger aff hende paa steden som pinen er / met en linet Klud.

Jordhumles Olie.

Jordhumles olie giøris saaledis. Tag Hypericon/ det er Jordhumles vrtis blomster otte lodt/ leg dem vdi rød Vin vdi fiorten dage / siud dem siden/ oc kryst det igiennem en linet Klud / tag siden end otte lodt aff samme Vrtis ferske blomster / leg dem vdi det som vdkryst er/ sæt det saa mod Solen vdi otte dage / siud det saa end en gang/ oc vdkryst det lige som førre / tag saa Terpentin try lodt / Lissebons Olie it halfft pund/ Saffran it halfft quintin / Mastix

Hypericon. Terebinthina. Oleum oliuarum. Crocus. Mastix.

Myrrha. Olibanum. Opoponacum. Sarcocolla. Rete. Succus Millefolij. Lumbrici.

it lodt/ Myrrhe/ Røgelse/ aff huert it lodt/ Opoponacum, Sarcocolla, aff huert it halfft lodt oc it quintin/ Rete den Rod try quintin/ Osen aff Rølicke fire lodt/ Regn Orme fire lodt/ hues som skal stødis/ stød det smaat. Siden tag den Lissebons Olie/ Osen aff Rølicke/ oc den Vin/ vdi huilcken Jordhumles vrtis blomster er saaden/ huilcken siudis skal indtil Vinens Vædske indsaaden er/ lad saa først Regn Ormene der vdi/ oc der effter Mastix/ Myrrhe/ Opoponacum, Sarcocolla, oc den rod Rete/ vel smaa støtte til Puluer/ oc allersidst Saffranen oc Terpentinen/ lad disse sactelige siude/ indtil Vinen oc Oserne ere indsaadne/ da er den ret giort/ oc hun er god for faarenefnde Soter oc Breck.

Det xxxv. Capittel.

En Balsam.

EN skøn oc kaastelig Balsam til ferske Saar/ Oc den skal mand saaledis giøre.

Flores Hypericonis.

Tag Blomsterne aff Jordhumle en Haand fuld eller tu/ støt dem lit i en sten Mortere/ met en Stødere som er giort aff

Træ/

Træ / lad der paa god sterck Vin / lad det saa staa i it Glaß / vel tedt tilstoppet i fire dage / siud det siden paa en sacter Ild / indtil Vinen er indsaaden / kryst det saa igiennem en Klud / lad saa i det som vdkryst er / andre ferske Blomster / som oc støtte ere / lad det saa staa i fire dage / der effter tag der til Terpentin sex lodt / gammel Eissebens Olie it halfft pund / Saffran it halfft quintin / Mastix halff andet lodt / Myrrhe / Røgelse / Sarcocolla, Opoponacum, aff huert halfftredie quintin / Jordhumles Blomster fire lodt / aff den rod Rete it lodt / Osen aff Rølicke fire lodt / Regn Orme fire lodt / lad her mere Vin paa / oc lad det saa staa i nogle dage / der effter siud det / oc kryst det igiennem en lin Klud.

Terebinthina. Oleum oliuarum. Crocus. Mastix. Myrrha. Olibanum. Sarcocolla. Opoponacum. Flores Hypericonis. Rete. Succus Millefolij. Lumbrici.

Det xxxvj. Capittel.

Ledeuand huorledis det skal stillis.

MEt det første skal mand giffue act der paa om den som Saar er / om hand er vng eller gammel. Er hand vng da skal hand ingen Vin dricke. Men er hand gammel / da skal hans Vin blandis met Vand /

thi aff Vinen kommer stor pine vdi Aarer-ne oc vdi Ledemoderne. Siden see vel til om hullet er stort eller lidet / er det lidet / saa giør det større / paa det at du kand dissbedre der til komme met Lægedommen til den sted huor som Ledeuandet sin begyndelse haffuer / da kand Lægedomen haffue mact. Til det andet skalt du oc vel tilsee om vdi samme sted Heffuelse eller stor pine ere (som almindelige gierne skeer) den skalt du met den Lægedom som der til hør / stille.

En Smørelse til at stille Le-deuand met.

Oleum Rosarum. Tag Rosen olie oc Terpentin som reen thoen er / smelt disse tilsammen / leg her aff varmt vdi Saaret met Bomuld / da stillis det / denne Smørelse er offte vorsøgt.

Cineres querci. Alumen. Litargyriũ. Tag god Aske som brent er aff Eg / Alun / Glæde / lige meget aff huert / brent disse tilsammen / oc stød dem til Puluer / oc blend dem met det huide aff it Æg / oc leg det offuer Saaret / naar som du haffuer strøet aff forsagde Puluer vdi Saaret.

Karabe. Sulphur. Anthera. Mercurius sublimatus. Tag Raff eller Brendesten / Kul / Snogel / det gule som sidder inde i Rosen / aff huert en lodt / giør disse til Puluer / tag her til oc saa meget Mercurium sublima-

tum, ſom forneffnde ere/ ſtrø her aff i Saa-
ret / Er Saaret forlidet / da giør det ſtør-
re ſom offuenfaare ſagt er.

Tag Skorpen aff Rubrød/ filing eller
ſkaffuelſe aff Oxehorn / Honnig oc Vin/
ſiud diſſe vdi en ny Leerpotte / Smør her
aff paa en Klud / oc leg her aff varmt paa
Saaret.

Mølle ſtøff/ Sod aff en Skaarſten/ Volatile
oc Honnig/blend diſſe tilſammen/ oc giør molēdine.
Plaſter her aff / oc leg det paa Saaret. Fuligo. Mel.

Tag Saffran/huit Røgelſe/kreffuets Crocus.
øyen / Maſtix / Victril / aff huert it halfft Thus albū.
lodt / ſtød diſſe til Puluer / oc giff den ſom Oculi Can-
ſaargiort er / her aff tre eller fire gange at cri.
dricke. Maſtix. Victriolū.

Den ſidſte Lægedom er / om diſſe for-
neffnde ville icke hielpe / at mand brender
Aarerne / om mand kand komme til dem/
Thi at Ledeuandſens flydelſe ſtoppis ſuarli-
ge / om den flydelſe ſtor er / oc aff ſaadan
Ledeuands flydelſe kommer gierne Suinde
ſot / huilcken ſom Blodet oc Vædſken for-
tærer/ſom hører til ſamme Lem.

Det xxxvij. Capittel.

Drick til dem ſom ere ſaar-giorde.

DEnne Drick er gaat til dem som ere saargiorde / hand læger Saaret vnderligen / Oc samme Drick kaldis aff Bartskærne Vundendranck / oc den skal saaledis giøris.

Nux Miryſtica. Zinziber. Bacce lauri. Olibanum. Sulphur. Chalcitis.

Mand skal tage en stor Muskate / eller oc tu smaa Ingefer it lodt / Disse skulle stødis smaa / oc bindis i en Linklud / Mand skal oc tage her til tiue Lauerber eller oc flere / try stycke huit Røgelse / huert saa stor som en Hasel nød / Suogel saa meget som tu Hasel nødder / oc lige saa meget huit Kaaberrøg / Alle disse skulle stødis til Pulner / oc huert aff dem skal bindis for sig selff vdi en Klud / Rahels som er optagen før end hun blomstris / en Haand fuld / rød kaal saa meget som it Æg kand vere / Disse skulle stødis oc bindis i en Klud / alle disse skulle hengis i fire Potter gaat gammelt Øl / vdi en Tinkande eller vdi it Kruss / somme stoppe samme Kande eller Kruss offuen fet til met rød Kaal. Den som saargiort er / skal icke dricke aff nogen anden Drick / vden aleniste aff denne / ind til hand bliffuer læger oc helbrede. Oc saa offte som mand giffuer den Siuge her aff at dricke / skal Kanden fyldis igien / paa det at samme

me Drick kand beholde sin krafft oc dyd/ vdi Saaret skal ingen Smørelse ladis / eller nogen Vege der ind stingis / Men mand skal aleniste legge der it Kaalblad paa. Om Saaret tu Hul eller to Munde haffuer/ da skal der leggis tu op paa. Om Vinteren skulle samme Kaalblad fornyes to gange om dagen / oc om Sommeren tre gange. Oc huer fiorten dage skal denne Drick fornyis oc forferskis met ferske Vrter. Somme tage oc til denne Drick huid Hunde lort / oc den binde de iblant Kaalen. Om Kiødet vaaxer for saare i Saaret / da skal der hengis mere Kaaberrøg i Dricken. Eller mand maa tage aff samme Drick saa meget som den Siuge kand dricke tre gange / oc her vdi skal siudis huid Kaaberrøg til den smeltis. Album græcum.

Eller mand maa tage Muskater/ Neglicker / Jngefær / Myrrhe / huid Røgelse/ aff huert it lodt/ Lauerber xxiiij. Quesenrte rod it halfft lodt/ Disse skulle huer besynderlig stødis smaa / oc huer skal bindis i en Klud. Her til skal oc tagis Rabels vrt oc rød Kaal / oc lige saa her met handle som offuen faare screffuit staar. Nux Miristica. Gariophyli. Zinziber. Myrrha. Olibanum. Bacce lauri. Radix Pimpinellæ.

Eller mand maa tage Muskater/ Jngefær/ huid Røgelse/ aff huert it lodt/ Neglicker

licker it halfft lodt/ Lauerber fire lodt/ Euo-
gel / oc Kaaberrøg / aff huert it halfft lodt/
huert skal stødis besynderlig for sig selff / oc
bindis vdi sin Klud / her til skal oc tagis
Rahels vrt oc rød Kaal / oc lige saa der
met handle som før sagt er. Jeg haffuer
kient en som lægte mangen Mand met den-
ne drick / hand toede oc Saaret to gange
om dagen met samme drick/ det knippe met
kaalen forferskede hand huer tredie dag.

For leffret Blod.

Falder nogen oc slaer sig saa at Blodet
løber aff hans Mund oc Næse / da skal
mand tage Mummia, Bolus, Terra sigil-
lata, aff huert tu lodt/ oc støde disse til pul-
uer / Her aff skal mand giffue den som fal-
den er it Quintin / met tu lodt Veybrede
vand at dricke / da vddriffuis det leffret
Blod / oc Blodens flydelse stillis.

Mummia. Bolus. Terra sigillata.

Eller mand maa tage gaat gammelt
Øll oc Edicke/ oc her vdi siude it lodt Biber-
gel / oc it quintin Valrød / disligeste oc it
lodt Sucker / her aff skal mand giffue den
Singe at dricke/ Morgen oc Afften/ oc ste-
den skal smøres vduaartis til met den
Smørelse Dialthea.

Castoreum Spermaceta. Dialthea.

Eller mand maa siude Nellerødder oc Singrøn i gaat gammelt Øll / oc giffue den Siuge Afften oc Morgen her aff at dricke. Radices vsticæ.

Det xxxviij. Capittel.

Om Bad.

Udi disse Tegn skal mand icke bade / som Veder / Løue / Skyttel Tiur / Jomfru oc Gedebuck.

De Mennniske som æde oc dricke meget / oc icke arbeyde / paa dem vaaxer en Vædske imellem Huden oc Kiødet / Thi skulle de bade suede Bad. Men de som meget Arbeyde / eller ride vdi hede / saa at sueden ligger paa deris Hud / de skulle bade vdi Karbad.

Det er gaat at bade naar som Maanen aff tager / oc naar som Maanen er vdi noget aff disse Tegn / som ere / Scorpions / Fisken / Vandet / Krabbe / Veyskaal oc Tuilling.

Naar som mand er vdi Bastuen / skal mand sætte sine Fødder oc Been vdi vand huor vdi Chammilleblommer ere saadne / her aff styrckis Hoffuedet / Hiernen / Øynene /

nene / oc om mand toer saaledis sine Føder oc Been en gang eller tysser om Ugen / da styrckis forsagde Lemmer saare vel / Hoffuedet skal thoes den stund mand er fastendis / eller oc en god stund effter Maaltidet / oc det skal skee huer femtende dag en gang / eller vdi det lengste huer tiuffuende dag. Regn vand eller det vand huor vdi Jern er sluct / er best til Lud / oc mand skal siude Chammilleblommer vdi den.

Mand skal icke bade den stund Maden vfordøffuet er i Maffuen / men tre eller fire timer effter Maaltidet er skeet / vdi Badet skal mand intet dricke / thi Leffueren faar her aff stor skade. Mand skal icke heller æde eller dricke strax effter Badet / men mand skal tøffue indtil mand er bleffuen vel kolder. Mand skal ey heller Bade for het eller for kalt / thi bader mand for kalt / da obnis icke Suedehullerne rettelig som dem bør / oc Sueden bliffuer da inde imellem Huden oc Kiødet. Bader mand for het oc for lenge / da vddragis den naturlige vædske for meget / madens oc drickens lyst forgaar / dißligeste oc søffuen. Mand skal icke heller for snart forkølis effter Badet / thi det gjør Hoffuedet / Hiernen / Benene oc margen i Ryggen saare ont / oc faar der aff

krampe

krampe oc verck. At b[illegible]
Mennisket mauffuert [illegible]
de skulle bade naar som [illegible]
net er. For meget at b[illegible]
De som haffue [illegible]
Tandeuerck / onde [illegible]
skulle icke bade / oc [illegible]
veret vdi stor hede [illegible]
som haffue Verck [illegible]
Oc før end man [illegible]
mand gaa til St[illegible]
eller spatzere. Ef[illegible]
æde som hedmer [illegible]
eller huid Løg / [illegible]
delig gierne Sum[illegible]
Bad om det rett[illegible]
gaat oc meget nytteligt / Men [illegible]
brugis / da kommer der meget o[illegible]
alle Lemmers styrcke forgaa / oc der staar me-
gen offuerflødig Hede til Hiertet / saa at
mand siunis at Hiertet vil forbrendis /
mand faar oc Hickelse / oc stundem følger
døden der effter.

Om Aarcladelse.

Fortalen.

at Aareladelse bru-
aff karske oc helbrede
isligeste aff de Singe
n / siunis mig at det
noget om handler/
criffue huordan den
e at vere som skal sla
al haffue gode klare
r / som icke røste/
ngen dranckere el-
en kand icke skille
den / oc om hand
lde hand vel me-
Suend/ saadan-
lige igiennem sla
get ont kunde komme/
lesffue vanfør/ eller oc miste

Det xxxix. Capittel.

Naar mand haffuer Aareladelse behoff.

PHlebotomia, kaldis aff Lægerne Aareladelse / oc den skal skee naar som det er offuerflødig vdi Menniskē / oc offuerhaand / oc naar som Ansictet Aarerne ere store oc fulde/ naar som mand

mand saadanne Tegen fornemmer / da maa mand lade en aff de merckeligste Aarer / vere sig Hoffuedens / Hiertens / eller Leffuerens.

Mand maa oc Aarelade / naar som Phlegma eller Melancholie vædsker regere vdi nogen / paa det at de kunde formindskis / oc Naturen kand diß bedre regere det andet Blod. Met Aareladelse kand mand oc vddriffue de andre vædsker.

Naar som mand formercker at Blodet er forhet / da maa mand Aarelade / oc det hede Blod saaledis køle.

Oc naar som mand formercker at Blodet drager sig heden til en besynderlig stæd oc der formeget bliffuer / da maa mand oc Aarelade / paa det at Blodet kand atskillies oc sig vddele som det sig bør.

Om nogens Næse bløder formeget / da maa mand Aarelade nedre paa Føderne.

Om nogen vædske sætter sig vdi Lenderne oc pine der vdi giøre / da maa mand oc Aarelade neder vnder Anckelen.

Det xl. Capittel.

Vdi huad tid om Aaret mand skal lade sig Aarelade.

AAret delis vdi fire Tider/ effter tolff Himmeltegens løb som er/ Vaar/ Sommer/ Høst oc Vinter.

Vdi Vaar skal mand Aarelade/ thi Legemet er da fult aff vædsker/ er oc da tilbøyelig til Siugdomme.

Om Sommeren skal icke Aareladis/ thi vdi den tid ere alle vædsker meget tynde/ oc da skal icke det onde Blod bort løbe/ men det gode.

Om Høsten maa mand Aarelade/ thi Blodet rensis da fra den tyckhed som det haffuer draget til sig om Sommeren.

Om Vinteren skal icke Aareladis/ thi da henge vedskerne tilsammen/ oc flyde icke/ thi naturen drager da dem til sig den naturlige hedis forøgelse.

Naar som mand vil sig Aarelade/ da skal mand oc giffue act paa Tegnene/ Thi naar som Maanen er i it vandactige oc iorderig Tegen/ da er det icke gaat at lade nogen Aare/ lige som disse ere: Tiuren/ Iomfruen/ Gedebuck/ Krabbe/ Scorpion/ Fisk eller middelmaadeligt/ Oc naar som Maanen er vdi noget tilhengendis Tegn/

om er: Tiuren / Tuilling / Løuen / etc.
Men naar som Maanen er i Veyskaal / i
Skytte / oc vdi Vand / da er det gaat at
Aarelade / dog met saa skel / at mand icke la-
er vdi det Ledemod som samme Tegn rege-
er offuer / det er / Naar som Maanen er
vdi det Tegn Veder / da er det gaat Aarela-
delse / men icke Hoffuet Aarens / oc saa er det
oc fremdelis met de andre Tegn. Mand
skal ey heller Aarelade naar som ny Maane
endis / oc icke før end hand er kommen
tolff grader fra Solē. Naar som Maanen
er fuld / skal mand ey heller Aareladis tolff
Grader faare / oc tolff Grader effter.

Maanen delis oc vdi fire korter. Det
første er varmt oc vædskafftigt / oc da skulle
unge Menniske Aareladis. Det andet kor-
ter er varmt oc tørt / da skulle de som ere
tredive Aar gammel Aareladis. Det tredie
korter det er kalt oc tiurt / oc vdi det skulle de
som ere L. Aar gamle Aareladis. Det fierde
korter / det er kalt oc vædskactigt / vdi det
skulle de gamle Aareladis / om de det behoff
haffue.

Naar som mand vil nogen Aarelade /
da skal mand giffue act paa Veret / om det
er klart eller toge / er Veret vklart / da giff-
uer det sig ind vdi Aarens hul / oc giør

Blodet vklart / oc der effter faar mand de Kaalde siuger / oc andre onde Siugdomme. Mand skal oc icke lade nogen Aa naar Synden Væder blæss / Thi Blode forderffuis aff samme Væder. Om Himmelen er klar oc skøn / oc Norden Væd blæss / da er det alsombest at Aareladis.

De som ere yngre end tolff Aar / d skulle icke Aareladis / oc ey heller de som er halffierdesinds oc firesinds tiue Aar gamle.

Naar som mand vil nogen Aarelade da skal mand giffue act paa Menniskens styrcke / paa det mand kand vide / huor meget Blod mand skal til lige vd lade / thi den naturlige krafft oc styrcke bortgaar met Blodens vdladelse.

Om nogen som icke van er at Aareladis / finge nogen Siugdom oc breck paa Alderdommen / saa at hand haffde Aareladelse behoff / da skal mand vel til see / at mand saadan breck anderledis fordriffue kand / vden Aareladelse.

Den som van er til Aareladelse / hand skal den icke aldelis forlade / end dog hand er vorden gammel / men met tiden / saaledis / om hand vaare van at Aarelade sig fire sinde om Aaret / oc hand vil det forlade / da skal hand vdi det andet Aar tre gange Aarela-

ladis / oc vdi det tredie Aar to gange / oc paa de andre Aar fremdelis / ind til hand met tiden saaledis affuennis.

Det xlj. Capittel.

Aareladelse huorfaare den skal skee.

HEr vil ieg sætte oc bescriffue de almindeligste Aarer / huorfaare de skulle obnis / end dog der ere mange flere atskillige Aarer til / som mand maa oc lade sla / for atskillige Siugdomme / Men de ere farlige til at sla / oc Bartskærerne her vdi vore Lande haffue ingen forstand paa dem / Men bedre paa it Vortaffel oc Kardenspil / end paa Arerne / Jeg vil lade dem fare / oc vil først begynde paa de almindelige Aarer / som side faare paa panden.

Den Aare som faare vdi Panden sider / lat / er god for den Hoffuetnerck som er bag vdi Hoffuedet / oc for Øyernis breck.

Vnder Tungen ere tuende Aarer / de ere gode ladne for Halsens Bylder.

Paa begge Arme vdi Albuen ere oc

trende/ Den øffuerste ladt/ stiller Hoffuetuerck. Den mellemste Aare paa begge arme ladt / er god for Lungens oc Hiertens siugdommer. Den nederste Aare paa begge Arme ladt / er god for Leffuerens oc Miltens siugdomme/ oc for den gule Sot/ men samme Aare er farlig at lade / Thi vnder den ligge en aff Liffsens Aarer / oc rager mand den/ da kommer der aff meget ont/ Ja offte følger Døden der effter / Thi skal icke huer Bartskærer fordriste sig til at lade samme Aare / vden saa er / at hand vel veed/ huorledis hand met den handle skal / der er dog faa Bartskærer til/ som vide at handle met denne Aare.

Paa Henderne hoss Tammel fingeren er oc en Aare / den ladt/ er god for Hoffuetuerck / thi hun haffuer hendis begyndelse aff den rette Hoffuet Aare.

Der ere oc paa begge Hender hoss den lille Finger nogle Aarer / naar som de ere paa den høyre Haand ladis / da styrckis Leffueren / de ere oc gode ladne for Vattersot. Den som er paa den venstre Haand ladne / ere gode for Miltens forstoppelse oc fuldhed.

Paa huer Fod ere trende Aarer som almindelig ladis. Det første er induaartis

vnder

vnder Anckelen | oc den er god at lade | naar som Quindfolck icke haffue deris tid | oc er god for de Bylder som vaaxe induaartis vdi Moderen. Den anden er vduaartis vnder Anckeckelen | oc den ladt fordriffuer Lende-uerck oc Nyernis Bylder.

Leffuerens | Hiertens oc Miltens Aarer de skulle ladis den stund mand er fastendis | Thi den stund mand er fastendis | da ere de Aarer fulde | oc da bliffuer den som sig da Aarelader icke forskrøbelig oc mactløs. Men Hoffuedens oc Føddernis Aarer / de skulle ladis tre Timer effter mand haffuer ædt / om de ladis den stund mand end fastendis er | da giffue de icke Blodet fra dem. Oc før at mand lader sla nogen Aare | da skal mand gaa til Stols / oc disligeste lade sit vand fra | oc skeer det icke | da kand der meget ond aff komme.

Naar som mand haffuer Aareladt | da skal mand æde den Mad som giør god vædske / som er: Høns | Haner oc Lamme kiød | Ost / Melck | oc Kaal skal mand icke æde. Oc effter mand haffuer Aareladt | skal mand icke soffue formeget / thi der aff faar mand lættelig den Kaaldesiuge | mand skal ey heller arbeyde | ey æde formeget oc dricke sig drucken | oc ey heller skal mand haffue le-

gemlig samquem met Quindfolck. Jeg haffuer kient nogle her vdi Malmø som her imod handlede/ oc drucke dem druckne strax effter at de vaare Aareladt / oc finge saa den Kaaldesiuge / huilcken inden faa dage slog deris Hierte sønder oc tog dem aff dage.

Det xlij. Capittel.

Huad skade der kand komme aff Aareladelse.

DAa det at mand skal icke lætteliga løbe til oc lade sig Aarelade/ som somme vforstandige giøre/ dem selff til stor skade oc forderffuelse vil ieg her giffue tilkiende / huad skade aff Aareladelse kommer / om den vanbrugis.

Aareladis nogen som det icke behoff haffuer / der aff bliffuer Hiertet skrøbeligt/ Madens lyst forgaar / oc mand faar oc stundem her aff Vattersot / Ledemoderne de skelffue oc bliffue lamme / mand faar oc atskillig siydelser / en ond Siun / Krampe/ Poplesie / oc saaledis forkorter sin Liffs tid/ mand seer ilde oc gammel vd vnder Ansictet / oc andet saadant følger der effter.

Det xliij. Capittel.

Om nogen Aare igiennem huggis.

OM nogen Aare vorder igiennem slagen vdi Aareladelse / oc Blodet kommer imellem Huden oc Kiødet oc Armen der aff hoffnis. Da skal mand siude Rude i Lissebons Olie/ oc legge dem varme paa Armen / oc denne Lægedom skal brugis tre eller fire gange om dagen.

Eller mand maa tage Blodet aff it Menniske som er Aarelat / Bygmel/ Salt oc Edicke/ disse skulle vermis tilsammen/ oc her aff leggis paa steden.

Hoffnis nogens Arm effter Aareladelse/ da skal Armen smøris met Lissebons Olie / da forgaar heffuelsen oc Armen lægis.

Eller mand maa tage Osen aff Rude oc aff Malurt / oc aff det Blod som er vdlat / Spisekommen / Bønnemel oc Vin/ disse skulle røris vel tilsammen / oc der aff leggis paa steden det hedeste mand taale kand.

Det xliiij. Capittel.

Huorledis mand skal dømme om det vdladne Blod.

NAar som mand seer noget Blod som rød oc skønt / icke for tyckt eller for tynt / oc der paa noget Vand som haffuer en skøn farffue / oc det huercken formeget eller for lit er / oc om blodet vel lucter / det Menniske dømmis at vere helbrede.

Om mand seer nedre paa Bonden megen ond materie / oc Blodet er tørt / oc lucter surt / da haffuer den Melancholiske Vædske taget offuerhaanden / oc samme Menniske er bedrøffuet / oc føye glad.

Seer mand nogen huid slim / da haffuer Phlegma offuerhaanden.

Om mand seer en subtilig Gul skum naar som mand holder Blodet mod dagen oc er megen / da haffuer Cholera offuerhaanden.

Mand skal oc giffue act paa Vandet som paa Blodet staar / oc det skal ladis vdi it Vand glas / oc der paa dømmis / lige som om andet Menniskens Vand.

Mand

Mand skal oc giffue act der paa huad som vdi Blodet er / Det Blod som meget huid skum haffuer / oc er kommen aff Medianen / mercker Lungesot. Huid skum

Er skummen gul naar som det holdis mod dagen / da mercker det den Gulesot. Gul skum.

Findis der Sand i Blodet da haffuer det samme Menniske den Spedalske Siuge / oc samme Sand er stundem graa / stundem huid / stundem smaa / oc stundem saa stor som Erter. Sand.

Naar som mand seer slim paa Blodet farffuet som Bly / eller oc at Blodet er farffuet som Aske / da er det wrent aff den saltede Phlegma / oc aff den forbrende Cholera / huor aff Krefft kommer. De som Paacker eller verck haffue / deris Blod er oc saaledis farffuet. Slim.

Det xlv. Capittel.

Om nogle wlyckſalige dage.

DE vise forfarne Mend i Egipten / de holde nogle dage faar wlyckſalige / oc mene / at om nogen toge til sig vdi de dage nogen Lægedom / eller lode sla nogen Aare / at hand skulde

dø / eller oc faa der aff ſtor ſkade. Somme foracte aldelis denne mening / oc somme holde meget her aff / det lader ieg ſaa ſkee. Men det er viſt at der haffue veret vdi Egipten mange viſe oc lærde Mend vdi Stiernernis konſt / lige ſom diſſe / Ptolomeus den Egiptiſke Kong ſom ſcreff Almagiſtum, Coſmographiam, Centiloquium, Halirodoa, Abenragel, Albubater, Albumazar, Meſahala, oc andre flere / thi vil ieg ſamme dage her indføre / oc lade huer om dem holde ſom hannem lyſter.

Den førſte dag om Aaret er den ſyttende dag Januarij. Huo ſom da Aarveladis / hand døer vdi ſamme Aar / eller hand bliffuer ſtarblind effter deris mening.

Om noget Menniſke fødis den ſidſte dag Januarij / det raadner ick effter at det er død.

Den anden dag er / den tredie oc tiuffuende dag Februarij / lader mand da nogen Aare / da døer den / eller Krampe tager hannem.

Den tredie dag er / den ſidſte dag Februarij.

Den fierde dag er / den tredie dag Aprilis / huo da nogen Aarelader / hand døer

den

den tredie dag der effter / eller hand faar oc en ſuar Kaaldeſiuge.

Den femte dag er / den ſiuende dag Maij oc den tredie oc tiuffuende dag / huo ſom nogen Aarelader vdi de dage / hand faar ſuar Hoffuetuerck / bliffuer gall oc Vilder.

Den ſiette dag er / den tredie dag Junij / Huo da Aarelader / hand faar den Faldende ſot / eller den Spedalſke ſot.

Den ſiuende dag er / den tredie dag Julij / Huo da Aareladis / hand døer / eller miſter ſin hukommelſe / lige ſaaledis vederfaris hannem / oc om hand lader ſig paa den femte oc tiuffuende dag vdi ſamme Maanet.

Den ottende dag er / den femtende dag Auguſti / huo da ſom Aareladis / hand døer den femte dag der effter.

Den niende dag er / den ni oc tiuffuende dag Septembris / Huo ſom ſamme dag Aareladis / hand døer i ſamme Aar / eller vorder Blind / eller oc Vilter / oc kommer fra ſine Sind / lige ſaaledis ſkeer det oc om mand Aareladis den tredie dag vdi ſamme Maanet.

Den tiende dag er / den førſte oc tiuffuende

uende dag Octobris. Huo ſom da Aarela-
dis | hand døer eller bliffuer Vilter.

Huad ydermere om diſſe dage ſcreffuet ſtaar / vil ieg paa denne tid lade fare | ieg haffuer her alleniſte indført det ſom hører til Aareladelſe.

Det xlvj. Capittel.

Om Kaappeſættelſe.

VEntoſa, kaldis Kaappe aff Lægerne | oc den menige Mand her vdi diſſe vore Land lade dem offte ſætte Kopper | ſiunis mig gaat at vere | at ieg her oc om noget handler. Saa ſkal mand vide at mand lader ſætte Kaapper for otte haande Sager ſkyld.

Den førſte | at mand kand drage Blodet fra en ſted oc til en anden.

Den anden | Om mand haffuer nogen Byld ſom ſider dybt inde | at mand kand vddrage den / paa det | at den Lægedom ſom der til ſkal brugis kand diſſ bedre komme til den ſted.

Den tredie / paa det at mand kand drage nogen Byld ſom haffuer ſæt ſig paa en farlig ſted til en anden / ſom er icke ſaa farlig.

Den

Den fierde/paa det at mand kand stille den pine som aff Veder kommer / lige som det skeer met Tarmenis veder oc vred.

Den femte/ paa det at mand kand vddrage forgifft oc Eder / lige som det skeer met Pestilentzis Bylder.

Den siette/Paa det at mand kand drage it Lem som er aff sin rette sted / i sin sted igien/ lige som det skeer met Quindfolckens Moder/ naar som hun opfar/ nedfar/eller hun giffuer sig til en side.

Den siuende/At mand kand drage den naturlige hede til it Lem igien som er forkølet.

Den ottende / At mand kand rense Menniskens Hud / thi den rensis mere aff Kaappesettelse / end aff Aareladelse.

At Kopper sættis det skeer vdi atskillige maader / thi kommer der oc aff atskilligt gaffn oc skade. Somme de sættis saaledis saa at der huggis ingen hul met Aare iernet / oc paa somme huggis hul. Somme Kopper som sættis ere store / oc somme ere smaa.

Om mand vil sætte Kopper / da skal det skee vdi it gaat Tegn / som disse ere / Krabbe / Veyskaal / Scorpion / Skytte/ Vand

Vand oc Fisk / det skal ey heller skee naar som Maanen er ny.

Merck her / paa huad sted mand skal sætte Kopper. Mand maa sætte Kopper paa Hoffuedet / faare vdi Panden vnder Kindbenet / bag vdi Nacken / paa begge Skuldre / paa Laarerne / offuen oc neden faare Anckelen / vnder Brystet.

Jeg vil her oc lære huorfaare mand skal sætte Kopper oc huer paa sin sted.

Kopper sæt paa Hoffuedet / fordriffuer Sindernis tilfald / oc den Suimelse som kommer faar Øynene / oc faar onde Øyen / oc som somme ville / at Haaret skal icke vorde graat / Men de giøre en ond hukommelse.

Kopper faare paa Panden sæt / fordriffue den Hoffuetuerck som er bag vdi Hoffuedet / men dog giøre de / Skel Sind oc Forstand / skade.

Kopper vnder Kindbene eller vnder Hagen sætte / fordriffue de Blegner som vaxe vdi Munden / de ere oc gode sætte faar Tendernis kiøds heffuelse / de fordriffue oc Ansictens smitter / oc rense aldelis Ansictet.

Kopper bag vdi Nacken sætte / ere gode for Tandeuerck / oc for Ansictens heffuelse oc opblæselse.

Kop-

Kopper paa Skulderne sætte/ de ere gode for Brystens Siugdommer/ oc de giøre en liden Aande/ oc fordriffue Hiertens beffuelse/ som kommer aff Blodet. Men paa den sted sætte giøre Maffuen ond.

Kopper paa Lenderne sætte/ fordriffue de Bylder som vaaxe vdi Læggenis tycke Kiød/ de rense de Gyldene Aaris Blod/ stille Ryguerck/ oc Moderens pine.

En stor Koppe paa Nafflen sæt/ stiller Tarmenis vred Colica kaldet.

Kopper sætte paa Laarene oc nedre hoss Knæene/ de stille Lendeuerck/ oc Moderens gamle Siugdomme/ oc kommer Quindernis tid til at flyde om de sættis bag oppaa. Men sættis de faare paa/ da rense de Fødselens Lemmer aff den wnaturlige flydelse oc wrene vædske.

Kopper paa Fødderne sætte giffu Quindfolck deris tid/ de ere oc gode faar Lendeuerck/ oc for Nyrernis Bylder/ oc faar Hoffuetuerck.

Mand skal her oc mercke/ at naar som mand vil lade sætte Kopper/ da skal Legemet før rensis/ oc mand skal sætte Fødderne vdi varmt Vand offuer Knæene/ da bliffuer Blodet smidigt oc giffuer sig diss lættere vd.

Her efterfølger en Taffle paa atskillige Lægedom / som skal kiøbis i Apotecken / thi den ingen anden steds findis til kiøbs.

Henrick Smidt i Malmø / etc.

Tafflen paa denne Lægedom / som findis udi Apotecken.

Henrick Smidt i Malmø hilser Læseren.

FRomme Læsere / i denne nærværendis Bog / oc disligiste i de andre Lægebøger / huilcke ieg nu haffuer ladet vdgaa paa vort danske Tungemaal / findis iblant met nogle besynderlige vbekiendte Lægedomme / huilcke den menige Mand icke kiender / som ere: Electuaria, Confectier, Conditer, Loch, Syruper, Iuleb, Rob, Robub, Trochisci, Piller, Olier, oc nogle besynderlige Gummer / fremmede vdlendiske Vrter / Rødder / Træ / dyrebare Stene / huilcke

huilcke ingensteds til kiøbs findis / vden aleniste i Apotecken / Apoteckeren veed oc kand best berede oc tilgiøre saadanne Lægedomme / thi at hand er Lægernis Kock. For den skyld haffuer ieg giort denne efterfølgendis Taffle / paa de ting oc Lægedomme / som i Apotecken findis / oc mand dem der kiøbe skal. Thi det er icke vel mueligt/ at mand alle de ting som i Lægedommen brugis saa fordanske kand / at den menige Mand dem rettelige kand forstaa / oc alle Lægedom selff berede. Men de Electuaria, Loch, Siruper oc Olier, som den menige Mand kand selff giøre oc berede / aff de Vrter / Blomster oc Rødder / som her i vore Lande vaaxe / haffuer ieg førre fordansket/ oc paa vort Tungemaal vdsat / huilcke som findis i min anden Vrtegaards Bog / som ved Prenten er vdgaaet Anno 1546. Oc nu i menige Mands hender er / huilcken ieg oc acter i fremtiden met Guds hielp at forøge oc forbedre.

Paa det mand kand diss bedre forstaa denne Taffle / vil ieg først lære oc sige / huad Electuarium er / som oc kaldis Latuerge paa Tydske / oc siden om de andre Lægedomme som i Apotecken stedse berede findis.

Electuarium, eller Latuerge / oc giøris aff Vrter smaa støtte til Puluer met Sucker / eller met Honnig / eller met begge tilsammen / oc er icke for hart eller for bløt saadet / lige som mand seer at Theragelse er giort.

Confectio, eller Confect / er den Lægedom som haardere er giort / oc den giøris aleniste met Sucker / were sig Electuarium eller andet.

Conditum, Er den Lægedom som er indsyltet met Sucker eller met Honnig / oc er icke hart saadet / lige som syltet Ingefær oc Calamus ere.

Loch, er det Electuarium, som er giort met Sucker eller met Honnig / oc er tynd saaden / oc den holdis lenge i Munden / oc ladis langsommelige ned gaa / oc saadan Lægedom brugis almindelige gierne til Lungens oc Brystens siugdommer.

Syrupus, eller Sirup / siudis met Sucker eller met Honnig / oc er passelig tyck.

Iuleb, siudis aleniste met Sucker / oc er tyndere end Syrup / saa at den kand drickis.

Rob, Er den Lægedom som siudis aff nogen Vrtis oes.

Robub eller Sapa, er den Oes som tørris mod Solen / eller hoss Ilden.

Pillulæ eller Piller / Er smaa trind Lægedom giorde som Erter.

Trochisci, Ere smaa flade Kager.

Miua, Er den Lægedom som siudis met Sucker / eller met Honnig / aff nogen Træis fruct.

A.

Agaricus, Er en læt huid løss Rod.

Agrest, Er den Oes som vdkrystis aff de vmode Vinbær.

Aloes lignum, Xyloaloes, Agellochum, Aloes træ / kaldis oc Paradise træ.

Aloe, Er en besker tør Oes aff en Urt / oc føris til oss aff Indie Land / oc er aff trende haande slag. Den øffuerste Oes som er tiurt mod Solen / kaldis Aloe succotrinum, oc den er klar imellem parten aff samme Oes / kaldis Aloepaticum, oc den er icke saa klar som den første / men den Oes som ligger nedre paa Bonden / lige som Berme i en Olltynde / den kaldis Aloe Cabellium, oc brugis alenîste til Heste.

Ambra, Er en Grøe i Haffuet / huilcken som opslugis aff en Fisk / huilcken siden fangis oc opskæris / oc tagis aff hannem / oc den findis trende haande slags. Somme

Læger sige / at det er Valrod / oc den bruge de i Ambre sted. Ameos eller Ammi, er it huid frø / oc det føris aff Alexandria hid til oss. Amomum, er it frø / oc det føris aff Armenia hid til oss. Anacardus, kaldis paa Tydske / Elephantelus / oc er it Træis fruct / som vaaxer paa Biergene i Sicilia / oc udi Apulia / oc er Forgiffte.

Anacardina, Er it Electuarium, her aff bruget / giør en god Hukommelse / oc it subtiligt vorstand / thi brugis den offte aff vise oc forstandige Mend. Tien oc dem saare vel / som haffue Hoffuetuerck bag i Hoffuedet / oc for en forkølet Maffue.

Aromaticum Rosarum Gabrielis, Er it Electuarium, giort aff Rosen / men det giøris almindelige gierne som smaa Kager / Oc brugis for Maffuens offuerflødige vædske / styrcker Hiertet oc Fordøffuelsen / oc tien serdelis til de Mennisker / som nogen stund haffue leget siuge / oc ere opkomne aff Siugen igien.

Aromaticum Moschatum, Er it velluctendis Electuarium, tien saare vel til dem som offte bliffue mactløse / thi det styrcker hoffuedet oc hiertet / tien oc til dem som haffue den faldende sot / oc til den opfarendis moder / giffue oc i munden en god smag.

Armo-

Armoniacum eller Ammoniacum, Er it Træis Gummi/ lucter vel/ oc er farffuet lige som en blomme i it saadet Æg / oc føris hid til oss aff Cyrene Lybie.

Arsenicum, kommer aff it Bierg/ oc er forgifft/ met huilcken Røtter forgiffuis.

Assa dulcis, Er en kaastelig velluctendis Gummi.

Asa fœtida, Dieffuels møg/ Er en Gummi / som føris hid til oss aff Sirieland/ oc haffuer en ond luct.

Asphaltum eller Betumen Iudaicum, Er en Gummi/ som kommer aff det røde Haff / somme sige at den skal vere it slag aff sten Kul.

Auripigmentum, Er den gule farffue som Bogebinderne farffue Bøger met.

Aurea Alexandrina, Er it Electuarium, er gaat for all Hoffuetuerck som kommer aff kuld / fordriffuer oc all den flydelse/ huilcken som aff Hoffuedet nedflyder i Øynene / i Ørnene / oc i Tenderne / oc i alle andre Lemmer.

B.

Baulaustica, ere blomsterne aff Granate Eblers træ.

Bdelliū, er en Gummi/ oc flyder aff it

Træ vdi Hispanien/ men den beste kommer aff Indie Land.

Benzoe, Ben Indicum, eller Assa dulcis, er en kaastelig velluctendis Gummi.

Ben, Behem, eller Behenum, ere tuende haande slags rødder huide oc røde/ haffue en god luct; oc de føris til oss aff Armenia.

Benedicta, er it Electuarium, oc kaldis det velsignede Electuarium aff alle Mennisfe/det er gaat til dem som Podagel haffue/ som aff kold vædske kommer/ renser oc Lendernis oc Blærens wrenhed oc vædske; oc aff den maa mand tage til sig it lodt eller tu til lige.

Blattæ bilantiæ, Conchula Indica, vngues odorati, ere it slags snegle Huss.

Bolus Armenus, er en rød Jord som føris hid til oss aff Armeniæ Land.

C.

Camphora, eller Camphura, er Campher/ somme siger at det skal vere en Gummi / Andre ville at det skal vere en Vrtis Oes / men huor aff den giøris er end vist her i vore Land.

Cantharides, Er it slag grøne fluendis Orme oc skinne som Guld.

Karabe,

Karabe, Succinum, eller Electrum. Er Brendesten eller Gul oc huid Raff.

Carpobalsamum, Er Balsams træis fruct.

Casia fistula, eller Siliqua Aegyptia, Er it stort sort rør indtil fuld aff Marg oc Kierner / den som Kiernene ere løse i oc rangle / de due intet til Lægedom.

Casia lignea, Er barcken aff Casiæ træ / oc icke Casiæ fistulæ Skal eller Barck / oc lucter som Rosen.

Cibeta, Er en velluctendis ting som kommeer aff it Diur.

Colocynthis, Colocyntida, eller Coloquintida, Er it huit læt Eble.

Colophomia, Pix Græca, Pix Hispanica, Er it sort beg lige som Harpex / oc føris hid aff Greker Land.

Conditum de Acora, Er it Electuarium, styrcker Hoffuedet / den forkølede Maffue / Leffuer oc Nyrer / oc er god til dem som Vattersot haffue.

Conditum de Zinzibere, Er indsylet Ingefær / styrcker Maffuen oc fordøffuelsen / oc nedtrycker den onde damp oc røg som aff Maffuen opfar.

Confectio Hamech, Er it Electuarium, tien for alle Siugdomme / som komme

me aff den forbrende Cholera / oc aff den salte Flegma / lige som disse ere: Krefft/ Spedalskfot/ Fistler/ Skab/ Pocker/ oc for all anden Hudens wreenhed.

Caſsia extracta, Er den marg som vddragis aff Caſsiæ fistulæ rør / driffuer vdaff Maffuen alle Cholere vædske / bløder den haarde Bug / besker Tørsten / oc renser Blodet.

Costus, Er en fremmet vdlendiske rød / oc den er aff trende haande slag. Den ene er huid oc læt / oc giffuer en god lucct aff sig. Den anden er sort / Den tredie er farffuet lige som Busboms træ / oc føris hid til oss aff Arabia.

Cortex Citri, Er barcken aff Citri træ.

Cortex Caſsiæ fistulæ, Er Caſsiæ fistulæ barck.

Cortex Myrabolani, Er barcken eller skalen aff Myrabolaner.

D.

Meſue. Dia Ciminum, Er it Confect som styrcker Maffuen oc fordøffuelsen/ oc stiller vemmelse oc spyelse.

Meſue. Diaboraginatum oc Diabuglossatum, er Borase oc Oxetungis sucker / Disse ere gode til de vilde Melancholiske Mennisker / oc til de vanmectige Mennniske / de styr-

styrcker Hiertet som rystis skelffuer oc beff-uer.

Diamoscum dulce, Er it Confect, giort i smaa Kager / de ere gode for Hoff-nedens suimmelse / oc til de Melancholiske tungsindige Mennisker / for Poplesie / for en kroget Mund / for den faldende sot oc Lun-gens siugdomme. Mesue.

Diagalanga, Er it Confect, vermer Maffuen oc den kaalde Leffuer / nedtrycker Maffuens veder / oc den sure røg som aff den opfar. Mesue.

Diaciminum, Er it Confect, vermer Lemmerne / atskil Maffuens oc Tarmenis veder / styrcker fordøffuelsen / tien saare vel til dem som haffue Tarmenis vred. Mesue.

Diambra, Er it Confect som styrcker Hoffuedet / Hiertet / Maffuen / oc alle Lem-mer / som lide nogen breck aff kuld / tien oc saare vel til Quindfolck / som lide nogen breck aff Moderen. Mesue.

Diarhodon abbatis, Er it Electua-rium eller Confect, Er god for den Gule-sot / for Leffuersot / for Lungens Bylder / oc til dem som haffue en hed sterck brendendis Kaaldesiuge. Nicolai.

Diatragantum frigidum, Er it Ele-ctuariū, oc er god til dem som haffue Suin-desot / Nicolai.

desot / Ribbens bylder gammel Hoste / for Mundsot oc Strubens induaartis Sigdom / om mand holder der aff i Munden.

Nicolai. Diadragantum calidum, Er it Electuarium er god for Hoste som aff kuld kommer / for en trang oc stacket Aande / oc for anden Lungens oc Brystens siugdommer / som aff kuld kommer / oc tien oc dem som spy eller vdspytte rødde.

Nicolai. Diacalamentum, Er it Electuarium er god til gammelt Folck som Hoste haffuer / oc for Hoffuedens oc Brystens siugdommer / oc for den fierde dags Kaaldesiuge / styrcker Maffuen / oc sønderbryder Lendernis Steen / oc kommer Quindernis tid til at flyde / oc tien til atskillige Siugdomme som komme aff kuld.

Mesue. Diacodion, Er it Electuarium oc er god til dem som vædsken aff Hoffuedet nedfalder i Brystet.

Mesue. Diatrionpipereon, Er it Confect, styrcker Maffuen oc fordøffuelsen / vermer alle forkølede Lemmer / bryder Blærens sten / giør vel at pisse / tien oc de Quindfolck som icke haffue deris tid.

Mesue. Diacurcuma, Er it Electuarium, fordriffuer gammel Vattersot / Leffuersot oc Maffue breck / som forkølet er aff kaalder

Vædske / er oc god for Lendeuerck oc Blæ-rens siugdom / giør vel at pisse / kommer oc Quindfolckers tid til at flyde / oc renser Moderen.

Dialacca, Er it Electuarium, er god for en forkølet Maffue oc Leffuer / obner deris forstoppelse / er oc god til dem som ere Vattersottige / bryder Lendernis oc Blæ-rens sten / oc giør vel at pisse. Mesue.

Diasatirion, Er it Electuarium, oc giør baade Mend oc Quindfolck lystig til naturens spil oc leg / er oc god til dem som Suindesot haffue. Mesue.

Diaris, Er it Confect, er god for Ho-ste / oc til dem som haffue mist deris Rest. Nicolai.

Diapenidion, Er it Confect, tien dem saare vel / som haffue Lungesot / oc me-gen Hoste / desligeste oc dem som Bylder haffue i Brystet / eller vdi Ribbernis hen-der / oc til dem som haffue en suar oc trang Aande / oc kunde icke vel vdspytte. Nicolai.

Diaolibanum, Er it Electuarium, tien saare vel til dem som rindende Øyen haffue / eller anden flydelse som ned aff Hoffuedet flyder / stiller Blodspyelse oc Maffuens vemmelse / desligeste oc den na-turlige Sæds offuerflødige flydelse Go-

morrhea

morrhea kaldet/ disligeste Quindfolckers nis Tids offuerflødige flydelse.

Dia Sulphur, Er it Electuarium, tien saare vel for den daglige oc fierde dags Kaaldesiuge/ som kommer aff kaalder vædske. Er oc god for gammel Hoste / oc for Rødde som er i Brystet / thi den renser Brystet saare vel/ bløder den haarde Milt/ oc er god til de Vattersottige / bryder Lenderns steen / oc giør vel at pisse.

Nicolai. Dia papauer, Er it Electuarium, tiener for alle Lungens oc Brystens siugdommer/ oc serdelis for den vadske som nedfalder i Brystet.

Nicolai. Dia Catholicon, Er it Electuarium, renser eller purgerer Cholerá, Phlegmam oc Melancholiam, oc obner den haardt forstoppelse/ oc er god for Trangbrystighed/ oc for Tarmenis vrede/ Cholica kaldet.

Nicolai. Diasene, Er it Electuarium, oc er god til dem som ere vilte/ oc komme fra Sinde/ aff den Melancholiske vædske.

Johannis Melue. Diaphænicon, Er it Electuarium, renser eller purgerer sactelig den Vædske Phlegma, er god til dem som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge/ oc til dem som haffue Tarmenis pine / aff kaalder wfordøffuet Vædske.

Dia-

Diaprunum solutiuum, Er it Electuarium, oc er god til dem som plagis met hede Kaaldesiuger / thi den sacter Heden / oc slucker Tørsten. Nicolai.

Diachartamum, Er it Electuarium, oc er god til at fordriffue den Vædske Phlegmam met / oc andre kaalde wfordøffnelige Vædsker.

Diaconidion, Er it Electuarium, oc stiller Bugens flydelse / vere sig met Blod eller anden wnaturlig Vædske. Nicolai.

Diacastorium, Er it Electuarium, oc tien for Hoffuedens siugdommer / som komme aff kaalde vædske / vere sig Faldende sot / Hoffuedens Suimmelse / Porlesie / Krampe / Er oc god for Leffuerens oc Miltens siugdomme / om de lide breck aff kaalder Vædske. Nicolai.

Diaprassium, Er it Electuarium, oc læger alle Brystens siugdomme / oc tien serdelis for den kaalde flydelse / som ned aff Hoffuedet flyder / huor aff Hoffuetuerck oc Hoffuedens suimmelse kommer / stiller oc Tandeuerck.

Diachamaron, Er it Electuarium, oc er god for trangbrystighed / for Hoste / for Lungesot / er oc god til dem / som icke ere mectige Nicolai.

mectiae til at handle Naturens spil oc leg met Quindfolck.

Diamoron, Er it Electuarium, oc tien til allehaande Mundens induaartis Siugdommer / oc for drøbelens breck.

Dia Anthos, Er it Confect, er gaat til de Melancholiske vilde Mennniske / styrcker Hoffuedet oc Hiertet / oc fordriffuer de effuentyrlige Phantasier.

Nicolai eller Auicennæ. Diamargariton, Er it Confect huilcket som styrcker Maffuen oc Fordøffuelsen / er oc gaat til de som ere Tungsindige/ for Lungesot oc en stacket oc trang Aandedtten oc til de Quindfolck som plaffues aff Moderens breck.

Diagridium eller Diacridium, er en vrtis Oes / oc brugis til Purgatz.

Dragantum, Er en Gummi oc er aff trende haande slag / Den ene er huid oc klar / oc den er den bæste / Den anden er rød / Den tredie er som en Jord.

E.

Mesue. Elaterium, Er en tør Oes aff en vrt

Ebur er Elephante been.

Electuarium de Gemmis, Er it Electuarium huilcket som styrcker Hoffuedet / Hiernen / Maffuen / Leffueren / oc Quindfolckenis Moder / er oc god for Hiertens beff-

beffuelse eller rystelse / oc giffuer det gantske Legeme en god farffue.

Electuarium indum, Den store oc smaa. Dette Electuarium renser Maffuens offuerflødige onde Vædske oc slim / fordriffuer Maffuens oc Tarmenis veder / som mand faar i Cholica passione, oc Lendeuerck / renser Lemmernis onde vædske oc beuarer dem for pine. Iohannis Mesue.

Electuarium dulcis, styrcker Maffuen / oc fordriffuer det veder som indluct er i de smaa Tarme / oc sønderbryder Lendernis Steen. Nicolai.

Electuarium de Succo Rosarum, Dette Electuarium vddriffuer lættelig Cholere vædske / er oc god til dem som haffue den tredie dags Kaaldesiuge / disligeste oc dem som haffue den daglige Kaaldesiuge aff den vædske / Phlegma salsum kaldet. Nicolai.

Electuarium Pliris Arcoticon, er god til de bedrøffuede Melancholiske Menniske / fordriffuer den Faldendesot / styrcker Hiernen oc Siderne / oc fordriffuer suimmelse. Nicolai.

Electuarium Philoantropos, Dette Electuarium er oc god for Nyrernis / Lendernis oc Blærens steen / oc sønderbryder den. Nicolai.

Nicolai. Emplastrum Apostolicum, Dette Plaaster er gaat til at legge offuer heffuelsel thi det vddrager rødde / Torn / Pil / læger oc renser alle onde fulu Saar / stiller oc Nyrernis pine / om det leggis offuer dem.

Emplastrũ Exicroceum, dette Plaaster er gaat til brødne Been / vere sig Arm / Skinnebeen / Rebben eller andre Been.

Emplastrum Diaphænicon, Dette Plaaster lagt paa Maffuen / oc paa Leffueren / styrcker disse Lemmer vnderlige.

Emplastrum Diaquilon, Det Plaaster bløder oc modgiør alle Legemens Byldεr / om de leggis paa dem.

Euphorbium, er en Gummi som flyder aff it træ i Indie Land / oc er en aff de allerhediste Gummi iblant alle Gummer.

G.

Galbanum, Er en Gummi / oc den som er ret klar er den beste / oc henger ved Fingrene naar som mand tager paa den / oc føris hid til oss aff Syrie land.

Galla Muscata, er it Confect, som selden brugis allene / men met andre Confecter, styrcker Hoffuedet / Hiertet / oc giør en god smag i Munden.

Glaucum, er en tør oes / som føris aff Syrie land til oss.

Gum-

Gummi Arabicum, Er den almindelige Gummi som der brugis til blick.

H.

Hematites, Blodsten.

Hypoquistidos, eller Hypocistis, er en tør Oes giort aff nogle fremmede vdlendiske Vrter.

Hermodactilus, er en rod som er induaartis oc vd..aartis huid.

Hierapigra eller Hierapicra Galeni, er it Electuariũ, oc er gaat for hoffuedens/ Maffuens / Leffuerens oc Ledemodernis siugdomme / vddriffue oc Moderens vnaturlige kaalde vædske.

Hiera simplex Galeni, er it almindelige Electuarium, huilcket som offte brugis/ for Hoffuedens/ Maffuens/ Leffuerens oc Ledemodernis kaalde siugdommer,

Hiera composita Galeni, dette Electuarium renser Hoffuedet/ Øynene/ Ørnene / Maffuen / Leffueren / Milten oc Quindfolckernis Moder aff den offuerflødige kaalde vædske / er oc gaat for Lendernis oc Blærens siugdomme.

Hieralogodium, Dette Electuarium Auicennæ, er gaat for Hoffuetuerck oc for Hoffuedens suimmelse / vildelse / dissligeste oc for den Faldende sot / Poplesie / for Øyne oc

Ørneuerck / obner Maffuens oc Leffuerens forstoppelse / oc vddriffuer den onde vædske. Giør en læt Aande oc kommer Quindfolckernis tid til at flyde. Er oc gaat til dem / som haffuer den fierde dags Kaaldesiuge / oc Ledemodernis pine / vere sig Podagel eller anden Lemmernis breck / oc er gaat for Hudens wreenhed / vere sig Skab / Bylder / eller den tørre Spedalske sot.

Iuleb Rosarum, Er en tynd Syrup / aff den drucket / lesker den wnaturlige Hede / hede brendendis Kaaldesiuger oc Tørsten / disligiste oc Brystens oc Maffuens hedis Vædsker.

Iulep Violarum, Er en tynd Drick giort aff Fioler / Er god til dem som haffue ont i Halsen aff Hoste / som kommer fra Lungen oc Lungens bylder / oc om de der til met haffue nogen Kaaldesiuge.

K.

Katarticum Imperiale, Dette Electuarium renser eller purgerer de fede Menniske som i Liffuet forstoppede ere / er oc gaat for maffuens oc Tarmenis veder eller vred / renser Hoffuedet oc vddriffuer aff det gantske Legeme den Choleriske vædske.

L.

Lacca eller Lacha, Er en Gummi/ oc flyder aff it Træ i Arabia.

Lapis,Lazuli, Er Lazursten. Laudanum, Er en sorter tør velluctendis Gummi.

Lætificans Rasis, Er it Electuarium, oc er gaat til de tungsindige Melancholiske Mennisker/Thi det styrcker Hiertet/oc kommer den Suge til rolig Søffn.

Læticia Galeni, Er it Electuarium, eller det er oc giort i smaa Kager / styrcker vnderlige Hiertet/ oc alle andre Lemmer/ oc serdelis er det gaat til de Mennisker/som offte daane eller besuimme.

Licium, Er en tør Oes / aff en Vrt/ oc føris hid til oss aff Capadotia.

Lignum Aloes, Xyloaloes, Agalochum, Aloe træ/ kaldis oc Paradise træ.

Litargyrium auri, Guld glede.

Litargyrium argenti, Sølff glede.

Lithontribon, Dette Electuarium bryder Lendernis oc Blærens steen.

Loch sanum & expertum, Er it gaat Electuarium, huilcket som renser Brystens oc Lungens slim/oc er gaat for Hoste oc en trang Aande.

Loch de Pulmone vulpis, Dette er it gaat Electuarium, til dem som haffue

en stacket Aande oc Lungesot/ oc spytte blod oc Rødde.

Loch de papauere, Er it gaat Electuarium, for Hoste oc Brystens bylder/ som er met hede/ thi det mod giør dem / oc kommer dem til at de opbryste.

M.

Manna, Himmels brød / Er en sød dug som nedfalder aff Himmelen paa Libanie Bierg / oc den som er ret huid / er den beste.

Mercurius sublimatus, Er Quigsølff som er beredt oc til giort aff Alchemisterne.

Mirabolani, Er en haarder fruct/ oc der ere fem haande slags til / oc føris hid til oss aff Arabia / aff Judea oc aff Blaamende Land.

Myrrha, Er en Gummi oc føris hid til oss aff Indie Land aff den Ø Farrico, men den allsombæste kommer aff Arabia/ oc aff Trogloditarum Rige/ oc er den rette Myrrha/ men den føris fielden hid til vore Land.

Mithridatum, Er it kaasteligt dyrebare Electuarium, for Pestilentzie/ oc for allehaande Hoffuetuerck / for rindende Øyen/

yen / oc for Tandeuerck / disligeste oc for den fierde dags Kaaldesiuge.

Miua Cydoniorum, Er det som giøris oc beredis aff Queers Oes.

Mumia eller Pissasphalũ, er tørt menniske kiød / som føris til oss aff Indie land.

Muscus, Er Desmer oc kommer aff it Diur.

N.

Nux Cipresse, Cipresse Nødder.

Nux Indica, Er en stor Nød som føris til oss aff Indie Land.

Nux vomica, Er en liden haard ting flad som en liden Kage.

O.

Opium, er en tør Oes giort aff sorte Valmuer.

Opoponacum eller Opoponax, Er en besker Gummi giort aff en rod.

Oleum de Absynthio, Malurte Olie / styrcker Maffuen / oc vermer alle Lemmer / døder de Orme som Børn i dem haffue / om mand smør aff den paa Barnsens naffle.

Oleum de Aneto, Olie aff Dil / denne Olie vddriffuer sueden / thi er den god til dem som den Kaaldesiuge haffue met kyld / om mand smør Rygbenet met hende /

stiller Hoffuetuerck / giør oc rolig Søffn/ dißligeste oc vel at pisse/ atskil oc Bylder.

Oleum de Amigdalis dulcibus, olie aff de søde Mandele / Denne Olie stiller Lungens oc Strubens skarphed.

Oleum de Amigalis amaris, Olie aff de beske Mandele Denne Olie obne forstoppelse / fordriffuer det Veder som induaartis i Liffuet staar / stille Øreuerck / oc giør vel at høre / renser Ansictens hud / oc giør Senerne smidige / naar som de met den smøris.

Oleum Chamæmelinum, Chamilleblommers Olie / Denne Olie atskil oc stiller all pine som aff kuld kommer / stiller oc den onde vædske som flyder fra it Ledemod til det andet.

Oleum Costinum, Den Olie gisris aff en fremmet vdlendisk Rod / Denne Olie vermer Aarerne oc Senerne / oc obner deris forstoppelse / styrcker Maffuen oc Leffneren.

Oleum de Iunipero, Eneber Olie / som brendis aff Træet, fordriffuer Hudens wreenhed / vere sig Skab eller anden wreenhed / dißligiste oc de sorte Blegner / som vaaxe paa Skinebenene / er oc god for Krefft oc andre saadanne Siugdommer.

Oleum

Oleum de Lilio cum speciebus, Lilie Olie til redet met Vrter. Denne Olie er god til dem som haffue Brystuerck / hun stiller oc Quindfolckernis moders pine/ som er aff offuerflødig kaalde Vædske..

Oleum Mastichinum, Mastix Olie/ Denne Olie styrcker Maffuen oc Leffueren / oc stiller Ledemodernis pine/ oc modgiør Bylder.

Oleum de Mentha. Olie aff Mynte/ Denne Olie obner Maffuens oc Leffuerens forstoppelse / som aff kaalder Vædske er kommet/ styrcker fordøffuelsen/ oc døder Ormene.

Oleum Myrtinum, Denne Olie lesker Maffuens onde hedis Vædske / oc fordriffuer den Choleriskis vædskis spyelse/ oc andre onde Vædsker.

Oleum Nenupharium, Aakande Olie / Denne Olie lesker all hede / oc kommer den Siuge til rolig Søffn / Læger Brystens oc Lungens hoste

Oleum Rosarum, Rosen Olie/ Denne Olie stiller oc lesker all ond Hede / stiller oc spyelse oc andre wnaturlige Vædskers flydelse.

Oleum de Ruta., Rude Olie / Denne Olie vermer Lenderne/ Nyerne/ Blæ-

ren oc Moderen / oc stiller samme Lemmers pine.

Oleum de Spica, Spicanardi olie/ Denne Olie er god for alle siugdommer/ huilcke som kommer aff veder oc kuld/oc serdelis om saadan pine er i Maffuen / i Leffueren / i Milten / i Nyrerne / i Blæren / i Quindfolckis Moder/etc. Stiller oc Hoffuetuerck / oc Orernis suselse / oc giør it skønt rent Ansict.

Oleum Scorpionum, Scorpioner olie / Denn olie bryder Nyrernis oc Blærens sten/ oc vddriffuer den.

Oleum violarum, Fiolie olie/ Denne Olie stiller Brystens oc Lungens pine / oc lesker den wnaturlige hede.

Oleum vulpinum, Reffue olie/ denne Olie er en kaastelig dyrebar olie / oc tien til de Lemmer som plaffuis met verck / vere sig Podagel eller Lendeuerck.

Omphacomelus, Er den Sirup som giøris aff de wmodne Vinbær. Oxisaccharum, er en Sirup/ aff den drucket/lesker Leffuerens wnaturlige hede/ disligeste hede/ disligeste oc den tredie dags oc andre wnaturlige kaalde siugers hede. Oximel simplex, er en Sirup / aff den drucket / atskil Maffuens oc Leffuerens groffue oc wnaturlige vædske.

Oxi-

Oximel Compositum, er en Sirup/ Aff den drucket atskil oc løser Cholere oc Flegmatis vædsker som de ere beladne met som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge/ obner oc Maffuens / Leffuerens oc Miltens forstoppelse / oc giør vel at pisse.

Oximel Squilliticum, er en Sirup/ aff den drucket / løser oc atskil all den tycke oc groffue vædske som sig i Maffuen indsæt haffuer.

P.

Pillulæ de Agarico, disse Piller rense Brystet oc vddriffue den groffue vædske oc slim/ oc ere gode til dem som ere trangbrystige oc haffue en stacket Aande.

Pillulæ Aggregatiue, Disse Piller ere gode til dem som lenge haffue hafft den Kaaldesiuge / de rense Hoffuedet / Maffuen / Leffueren / oc vddriffuer Choleræ oc Phlegmatis onde rødne vædske. Mesue.

Pillulæ Aureæ, Disse Piller kaldis de gyldene Piller / fordi at lige som Guld offuergaar all anden Metall / saa giøre oc disse Piller. De rense Hoffuedet / oc giøre Sinnen klar / oc hørelsen god / ere oc gode for Maffuens oc Tarmenis veder / de purgere eller rense Mennisket vden all fare. Nicolai.

Pillu-

Auicennæ, Pillulæ Assaieret, Disse Piller rense Hoffuedet.

Pillulæ Bechice, Aff disse Piller vnder Tungen lagt/ stiller Hosten / oc den flydelse som aff Hoffuedet nedfalder i Brystet / de giøre oc vel vd atspytte / oc en læt Aande.

Rasis, Pillulæ Cochiæ, Disse Piller rense Hoffuedet oc Maffuen / aff den onde vædske som der inde er forsamlet.

Pillulæ Alephanginæ, Disse Piller rense Maffuen oc vddriffue Phlegmam oc anden groff vædske som vdi den er forsamlet / rense Hoffuedet / Siunen / Hørelsen/ oc styrcker Fordøffuelsen.

Mesue. Pillulæ Fœtide, Disse Piller ere god til dem som verck vdi Ledemoderne haffue aff nogen groff slimactig vædske / huilcken icke vil vel lade sig fordriffue / tien saare vel til dem som haffue Hoffuetuerck / Podagel / den Faldendesot / oc andre saadanne Siugdomme / som komme aff nogen groff vædske.

Auicennæ, Pillulæ de fumo terræ, Disse Piller vddriffue den forbrende vædske / oc anden vædske / huor aff Hudens wreenhed kommer / vere sig Skab / Paacker/ Spedalskesot/

fot / de ere oc gode til dem som haffue den Gulesot.

Pillulæ de Hermodactilis maioribus, Disse Piller ere god til dem som haffue Podagel / oc for alle Ledemodernis pine som kommer aff hed vædske. Mesue.

Pillulæ de Hermodactilis minorib⁹, Disse Piller ere god til dem som haffue Podagel / oc for alle Ledemodernis pine som kommer aff hed vædske. Mesue.

Pillulæ Inde, Disse Piller rense det onde Melancholiske blod / aff huilcket blod Krefft / Spedalskfot deris begyndelse haffue / de ere oc god til dem som haffue den fierde dags Kaaldesiuge / de obne Miltens forstoppelse / oc fordriffue den Gulesot. Mesue.

Pillulæ Imperiales, Disse Piller rense Maffuen / oc styrcke fordøffuelsen. Nicolai.

Pillulæ de Lapide Lazuli, Disse Piller rense det Melancholiske blod / oc den forbrende.

Pillulæ Mastichine, Disse Piller beskerme Maffuen for alt ont / rense den / oc lade ingen ond oc ful vædske bliffue i hannem / oc huo som dem ideligen bruger / hans Hoffuet oc Stun beskermes fra atskillig Siugdom / de rense oc Quindfolckis moder aff den slim som i hende er. Petrus de Abana.

Pillu-

Pillulæ de Mezereo, Disse Piller ere gode til dem som haffue Vattersot | thi de visselige vddriffue det gule vand.

Auicennæ, Pillulæ Pestilentiales, Disse Piller beskerme Mennisken for Pestilentze oc anden ond luct.

Mesue. Pillulæ de Rhebarbaro, Disse Piller ere gode til dem som lenge haffue veret plaffuet aff Kaaldesiuge / huilcken som kommen er aff atskillige onde vædsker | de rense oc Leffueren | ere saare gode til dem som begynde at faa Vattersot.

Nicolai, Pillulæ sine quibus esse nolo, Disse Piller rense Hoffuedet / Oynene oc Orenene| de drage Hinden fra Oynene oc giør dem klare.

Mesue, Pillulæ de Serapino, Disse Piller ere gode til dem som haffue Podagel| oc for anden Ledemodernis pine | de ere oc gode for Moderens pine| oc komme Quindfolckens tid til at flyde.

Philonium Maius, Er it Electuarium, Her aff drucket met Vin / er gaat til de Lungesotige | oc til den som haffuer gammel Hoste | oc til dem som ere trangbrystige oc haffue en stacket Aande | stiller oc Moderens oc Ledemodernis pine.

Psilium, Er it slags fremmet frø| huil-

huilcket skal icke brugis induaartis i Liff-
uet / thi det er forgifft.

Psidie, Ere Granater træis blomster.

Pistacia eller Phistici, Er en fremmet
vdlendisk Nød.

R.

Requies Nicolai, Er it Electuari- Nicolai.
um, oc er gaat til dem som haffue den
Kaaldesiuge/ det stiller pinen oc kommer til
rolighed.

Rete, Er en fremmet vdlendisk Rod.

Rob nucum eller Diachridion, er
den Oes som vdperssis aff de grøne Val-
nøders skaler.

Rubea Trociscata, Er it Electua- Nicolai.
rium, er gaat til dem som plaffuis met den
daglige oc fierde dags Kaaldesiuge / oc her
aff skal den Siuge giffuis en time før end
Siugen tager hannem.

S.

Sal Hammoniacũ, Er it slags Salt.

Sal Gemme, Er it slags Salt.

Sal Alculi, Er it slags Salt.

Sal Nitrum, Salpeter.

Sandaraca, Er en Gummi.

Sandalum eller Santalus, Er it træ/
oc der ere fire haande slags til.

Scam-

Scammoneum eller Scamonea, er en tør Oes / oc føris hid til oss aff Indie Land.

Sanguis Draconis, Drage blod/ er en Gummi som giøris aff en vrtis Oes/ somme sige at den kommer aff it Træ.

Sarcocolla, Er en besk Gummi / oc flyder aff it Træ i Persie land.

Sebesten, Er en liden tør Fruct/ lige som en liden tør Blomme.

Sene Alexandrine, Ere bladene aff Sene træ.

Serapinum, Sagapenum eller Sagapium, Er en Træis Gummi / oc haffuer en sterck luct / oc føris aff Media hid til oss.

Sirupus de absynthio, Denne Sirup er god til dem / som haffue en kolder Maffue oc Leffuer / fortærer de onde vfordøffuelige vædsker / oc giør fordøffuelsen gaat.

Sirupus Acetosus simplex, er en Sirup aff Surer/ Denne Sirup er god baade til hede oc kaalde vædsker/ subtilige oc groffue / thi den inddriffuer andre Lægedomme til de steder / til huilcke de icke ellers kunde komme.

Sirupus acetoſus compoſitus, Er en Sirup aff Surer/ tilgiort met andre Vrter / Denne Sirup atſkil oc løſer all groff vædſke/ obner Leffuerens/ Miltens oc Nyrenis forſtoppelſe.

Sirupus de acetoſitate Citri, Denne Sirup leſker Colere / Rubee oc onde hede vædſke / er oc god til dem ſom ere befengde met Peſtilentze. Meſue.

Sirupus de Arthemiſia, Sirup aff Byncke / denne Sirup obner Moderens forſtoppelſe ſom aff kolder vædſke er forſtoppet / giffue Quindfolck deris Tid igien/ fordriffuer Moderens opſtødelſe/ oc giør dem fructſommelig.

Sirupus de Cichorea, Denne Sirup er god for all ond forgifftig vædſke / thi den leſker all wnaturlig hede/ vere ſig Peſtilentzis eller andre onde forgifftige bylders/ er oc god til dem ſom haffue den Guleſot / leſker oc Leffuerens hede / oc giør vel at piſſe.

Sirupus de Endiuia, Denne Sirup obner Leffuerens forſtoppelſe / leſker Kaaldeſiugers hede oc tørſten. Meſue.

Sirupus de Eupatorio, Denne Sirup er god til dem ſom lenge haffue hafft den Kaaldeſiuge / obner Leffuerens oc

Maffuens forstoppelse / er oc god til dem som begynde at faa Vattersot.

Sirupus de Fumo terræ, denne Sirup styrcker Leffueren / oc obner hendis forstoppelse / renser Hudens wrenhed / oc serdelis som kommer aff den salte Phlegma / oc aff den forbrende Cholera.

Sirupus de Hysopo, Denne Sirup renser Brystet oc Lungen / giør Aanden let / oc fordriffuer Sidernis sting oc pine.

Sirupus de Iubebis, Denne Sirup er god til dem som ere hese oc haffue der til met Hoste / oc til dem som haffue bylder i Brystet.

Sirupus de Liquiritia, Denne Sirup bløder Hosten oc renser Brystet.

Mesue. Sirupus de Mentha, Denne Sirup styrcker oc vermer Maffuen / oc stiller Vgløb.

Mesue. Sirupus de Prasio, Denne Sirup er god til gammelt Folck / som ere aff kaald nature oc haffue Hoste oc Bryst bylder / oc til dem som ere trangbrystede / oc haffue en stacket Aande.

Sirupus de Succo Rosarum, Denne Sirup er god til at bruge i alle hede Kaaldesiuger / oc renser Bugen vden all fare.

Siru-

Sirupus de Stæchade, Denne Sirup er god til Ledemodernis siugdom / som aff kolder Vædske kommer / vere sig Poplesie / Krampe / eller den Faldendesot.

Sirupus violarum, Denne Sirup er god for Hoste oc for Brystens bylder / lesker Kaaldesiugers hede / oc giør at soffue. B. Mesue.

Sirupus de Epithomo, Denne Sirup er god til Brystens / Lungens / Maftuens oc Leffuerens siugdomme / som ere aff kaalder vædske. A. Mesue.

Spodium, Tage Apoteckerne forbrent Elephanteben / men der i fare de vild / det er den røg som giffuer sig ned ved Jorden / der som Messing smeltis.

Squinantum, Er en fremmet vrt.
Stæchados, Er en fremmet vrt.
Storax Calamita, Er en velluctendis Gummi.

Storax liquida, eller Styrax liquida, Er oc en Gummi / oc den er blød som Terpentin.

Storax Rubea, Thymiana, Er en sorter velluctendis Gummi.

Succus liquiritiæ, Er Osen aff skersøde.

T.

Tamarisci lignum, Er it Træ.

Tamarinde, Er en sur Fruct.

Tragantum eller Tragagantum, Er en Gummi.

Terra sigillata, Er en huid Jord.

Andromachi. Tyriaca eller Theriaca magna, Er Terragelse / er en kaastelig dyrebare Lægedom for allehaande slags Siugdomme som komme aff kaalder vædske / lige som disse ere: Den Faldendesot / Poplesie / Krampe / Trangbrystighed / Vattersot / Tarmenis vred / er oc god til dem som spytte eller spy Blod / renser Quindfolckers tid / er oc god til dem som haffue Spedalskfot / oc vddriffuer all Eder oc Forgifft.

Den samme dygd haffuer oc Galeni Therragelse / men den som Kremmerne almindelig fal haffue er icke den rette Therragelse / oc haffuer ey heller saadan Krafft som disse tuende faaresagde haffue.

Trochisci, Det ere trinde smaa flade Kager.

Trochisci de Agarico, Disse Kager vddriffue Phlegmam oc den røde Cholerам / oc andre vædsker / rense Hiernen / Øynene / Ørnene / Brystet / Lungen / Moderen oc Senerne.

Troc-

Trochisci alhandal, Disse Kager brugis sielden saa som de ere tilgiorde / men de blandis iblant anden Lægedom / de rense Maffuen aff den offuerflødige Phlegma. Mesue.

Trochisci de Camphora, Disse Kager ere gode for den Kaaldesiugis hede Brynde / slycke Tørsten / oc nedtrycke den røde Choleriske vædske / de ere oc gode til dem som haffue Leffuersot / Lungesot / Gulesot / Suindesot.

Trochisci de Lacca, Disse Kager obne Leffuerens oc Miltens forstoppelse / ere oc gode for den Gulesot oc Vattersot.

Trochisci de Myrrha, Disse Kager rense Moderen / oc komme Quindfolckis tid til at flyde / fordriffue oc Moderens opstødelse.

Trochisci de Spodio, Disse Kager ere gode for en hed Maffue oc Leffuer. Mesue.

Trochisci de terra sigillata, Disse Kager er gode for Pestilentze oc Eder / de stille all Blodens flydelse.

Turbith, Er en rod.

V.

Vnguentum, Smørelse.

Vnguentum aureum, denne Smø- Mesue.

relſe læger allehaande Saar / fordriffuer oc de aar ſom aff Saar komme.

Vnguentum album, Denne huide Smørelſe er god for den Hoffuetuerck ſom er met ſtor hede.

Vnguentum Aregon, Denne Smørelſe er god for de Siuger ſom komme aff kuld.

Vnguentum Agrippæ, denne Smørelſe vermer de forkølede Lemmer / oc om Bugen Smøris met den / da giør den Stolgang oc vel at piſſe.

Nicolai. Vnguentum Apoſtolorum, Denne Smørelſe tien til Fiſtler oc rindende Saar / renſer Saarene oc fordriffuer det onde Kiød.

Vnguentum citrinum, denne Smørelſe renſer Anſictet / oc de maal ſom paa Legemet vaaxe / er oc god til de røde bulne Øyen.

Nicolai. Vnguentum Martiatum, Denne Smørelſe er god for all pine ſom kommer aff kuld / hun er oc god til de Lemmer ſom rørde ere aff Popleſie / for Podagel / hun nedtrycker heffuelſe / hun er oc god til dem ſom haffue Vatterſot.

Vngu-

Vnguentum Populeon, Denne Smørelse er god at bruge i hed Kaaldesiuger | thi hun kommer den Stuge til rolig Søffn | hun lesker Leffuerens oc Nyrenis hede | er oc god til hede Bulder oc Saar.

Vnguentum Dialthea, denne Smørelse værmer Ledemoderne | oc stiller deris pine | bløder alle haarde Saar | oc nedtrycker heffuelse | oc brugis offte til Saar.

En liden Bog
om Menniſkens Vand/ oc anden Naturlig Affgang/

Huorledis de ſkulle beſees / oc der om
dømis / Screffuen oc tilſammen dra-
gen aff Doctore Laurentio
Friſio.

Fordanſket
Aff
Henrick Smid vdi Malmø/
Anno M. D. Lvij.

Prentet i Lybeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Herloff Trolle til Hyllerødzholm / Ynsker ieg Henrick Smid vdi Malmø naade oc fred aff Gud vor kiære Himmelske Fader / Met min villige tiæniste oc ydmyge Hilsen vdi vor HERRE Christo.

Kiere Herloff wi finde screffuet i Lægebøgerne / at der ere trende haande slags Læger til. Det ene kaldis Rationales, oc de ere de rette Læger oc Naturens tro methielpere oc tiænere / Disse ere begaffuede aff Gud met en besynderlig naade oc forstand / saa at de vide met deris konst at holde det Menniske som er helbrede / sund ved sin sundhed / Oc om det bliffuer siugt / vide de raad til at hielpe det igien / om saa er at Lægen oc den Siuge elske oc frycte Gud den Himmelske Læge oc Apoteckere / huilcken som vil oc hielpe ved de middel som hand der til stickt haffuer (som er Bøn oc Lægedom) om hannem der om bedis / eller er Lægems kaanst oc hielp forgeffuis. Thi siger Jhesus Syrach vdi det xxxviij. Capit: Mit Barn / naar som du est siug / da acte det intet / men bed HErren / saa skal hand helbrede dig / etc. Saa giorde Kong Ezechias der hand laa siug / oc Gud vorlengde hans Liffs dage i femten Aar / som vi læse i den anden Kongers Bog vdi det xx. Capit: Oc Esai. i det xxviij. Capittel.

Kiære Herloff vi finde oc screffuet at de rette første Læger som denne dyrebare oc hellige kaanst først lærde oc paa bane kom/ vaar Apollo oc Aesculapius / huilcke som for deris store Vijsdom oc konstis skyld actedis for Guder / aff den menige Mand: Oc effter deris død vaar denne dyrebare kaanst fuldnær vndergaaet oc bleffuet til intet. Da opuacte Gud selff Hyppocratem Comi, som vaar en frommer lærder Mand / Huilcken der screff nogle nyttelige Bøger i Lægedoms kaanst / vdi hans tid vaar der en stor suar Pestilentze vdi Attica Land / oc serdelis i Athene Stadt / huilcken som mange aff dage tog / da paa fant Hypocrates en subtilig Lægekonst / met huilcken hand mange fride oc hialp / Thi lode de aff Athene Stadt / hannem til en hukommelse oc ære opsette en Guldstytte/ oc der maatte ingen gaa frem for den / vden hand giorde den ære. Oc denne Hypocrates vaar til try tusinde femhundrede oc tredine Aar effter at Verden vaar skabt / oc tryhundrede oc atten Aar effter Rommere Stadt først bygdis / oc det vaar cccc. lxv. Aar for Christi fødsel.

Oc effter denne Hyppocrate kom Galenus Pergamensis / hand vdlagde oc forklarede Hyppocrates scriffter oc Bøger / hand screff oc i samme Lægekaanst som Tortellius scriffuer Cl. Bøger.

Effter Galeno kom Nicomachus Aristotelis Fader / Hand vaar aff Galeni Slect / oc vaar Kong Ammynte Læge/ som vaar Kong i Macedonia / Huilcken som vaar den store Kong Alexandri Fader. Der effter komme Auicenna Ra-

lis

ſis Hali, Iohannes, Meſue, Auerrois, Rabi Moſes / oc andre ſaadanne.

Nu vdi denne vor tid/ Gud ſke loff/ haffue vi her i vore Land / viſe/ lærde oc forfarne Mend i denne Konſt / oc beſynderlig Docter Chriſtiern Morſianum / ſom obenbarlige læſer oc lærer de vnge Studenter denne Konſt ſom lyſt til den haffue i Kiøbenhaffns høye Schole. Vor kiæriſte naadige Herre / Kong Chriſtian/ giør oc ſtor flidt der til / ſom ieg haffuer forſtaaet / at hans Kongelige Maieſtet ville det gierne ſaa ſticke / at i huert Biſcops Stict her vdi Riget ſkulde vere en Lærder oc forfaren Doctor i Lægekonſt / til huilcken mand kunde haffue ſin tilflucht om nogen finge nogen Siugdom / oc met hans Konſtis hielp beredde ſit Liff / om det vaare Guds gode vilie. Lige ſaa ſom hans Kongelige Maieſtat haffuer giort vdi Ottens Stad vdi Fyn / Huor ſom den Vellærde Mand Doctor Cornelius er/ oc tien alle der met ſin Konſt ſom den behoff haffue. Her aff haabis ieg oc mange andre met mig / at Lægekonſt ſkal oc komme i værdighed her i vore Land / lige ſom hun er i andre Land. Om ſaadanne Læger ſcriffuer Jeſus Syrach i det xxxviij. Capittel: Oc ſiger / Hedre Lægen met tilbørlig ære / at du kand bruge hannem i din nød.

Det andet ſlags Læger kaldis Empirici, oc det ere de ſom ſætte all deris ting i forfarelſen / oc mene at de ere viſſe paa deris handel/ oc haffue icke behoff nogen ydermere konſt / oc diſſe Læger ere mange / lige ſom Bartſkerer/ Paackelæger / oc andre ſaadanne / ſom handle

met

met Plaaster oc Smørelser/ oc giffue iblant met induaartis Lægedom / oc den første Læge aff dette slag vaar Creontes Agrigentinus aff Sicilia/ som Plinius siger vdi sin xxix. Bog i det første Capittel. Disse vide noget / men icke den rette grund / det er / de giøre oc handle alt deris ting vden forstand/ de vide huercken Siugdommens aarsage eller begyndelse. De ere oc saare Næse vise / menendis at de kunde icke fare vild/ De acte icke Cornelij Celsi ord / huilcke som hand scriffuer i begyndelsen aff den tredie Bog/ der som hand saa siger: Naar som Naturen staar imod Lægedommen / da arbeyder Lægen forgeffuis.

Det tredie slags Læger kaldis Methodici, aff det ord Methodus, huilcket som mercker Gienuey / eller Gienstí / Huilcken som de mene at vandre / oc de ere dog langt fra den sande Gienuey / eller Gienstí / Saadanne Læger ere atskillige oc mange til / lige som disse: Wlærde Muncke / Prester / fordærffuede Kiøbmend/ Therragelse oc Olie kremmere / som opsluge Eder Kopper / paa det de diss bedre kunde bedrage den menige simpel Almue/ oc der met selge deris Vare diss dyrere. Disse bedragere vide raad til alle Siugdomme som dem faare komme / Men oc den som deris Lægedom forsøger. Disse kunde oc see i Menniskens vand / end dog det haffuer veret lat to eller tre dage siden / eller det er ført femten eller tiue Mile til land / huad for en Siugdom den Siuge haffuer / huilcket icke mueligt er effter ret naturlig kaanst / som mand her effter skal høre / Men de bruge deris Herre Dieffuelen til hielp / huilcken som dem det obenbarer.

barer. Om saadanne Læger vil ieg sætte her en viss oc sand Historie/ huilcken ieg selff seet oc hørt haffuer. J Androp Stadt vdi Brabant vaar en Bogeprentere ved naffn Johan Thebalt/ hand forlod oc offuergaff sit Embede oc Handuerck/ oc gaff sig vd faar en Docter oc Læge/ hand fick stor tilløb aff det menige vforstandige Folck/ som nogen Siugdom haffde/ de sende deris Vand til hannem at hand skulde det besee/ oc sige dem huad Siugdom de haffde/ Thi det vforstandige oc daarlige Folck vide icke andet end at en Læge kand see i Mennistens Vand alle Siugers begyndelse/ tilfald oc pine/ huilcket icke er mueligt / at denne Johan Thebald haffde saadan tilløb aff den menige Mand/ det fortrød nogle Læger/ thi ginge tre eller fire til aff dem/ oc lade aff deris Vand vdi it Glas/ oc sende det til hannem at hand skulde det besee/ oc der hand fick samme Glas i sin Haand/ holt hand det mod dagen/ der effter gick hand heden til en sted/ der som hand haffde Globum Mundi staaendis (Det er en trind Bold paa huilcken Verden staar affmalet) hand saae paa den/ siden gick hand atter oc saae paa Vandglaset mod dagen/ det giorde hand tre gange/ der effter sagde hand til den som Vandglaset frem bar: Hui komst du hid at friste mig/ it vil ieg sige dig som ieg vdi Vandet seet haffuer/ bær du det icke igien det du stalst paa den sted/ da bliffuer du visselige heng/ da forskrack hand som haffde Vandet frembaaret/ oc sagde: Kiære Her Docter ieg beder eder for Guds skyld/ at i icke røbe mig fattige Mand/ oc sagde at de sende mig til eder/ oc huorledis der vaar handlet met Vandet.

Da

Da sagde samme Thebalt: Gack oc sig dem huis ieg haffuer dømt om deris Vand. At hand dette kunde see vdi Vandet vaar icke mueligt / Men Dieffuelen obenbarede hannem det / huilcken hand oc hans lige bruge til deris konst.

Iblant disse Læger ere oc Troldkarle oc Troldkoner / som met deris læsning oc primsignelse vnderstaa dem at helbrede siuge Mennisker. Der ere oc nogle Mennisker til / at naar som Gud legger sit hellige Kaarss paa dem / som er Siugdom / dem til gode / oc til bod oc bedring / paa det de skulle leffue euindelig met hannem / da foracte de det / Paakalde icke Gud / oc bruge ey heller de middel til deris helbrede som dem burde / men indfly til Troldkarle oc Troldkoner / som bruge deris Konst met dem / oc det skeer vel stundem aff Guds tilladelse / at de bliffue helbrede paa Legemens vegne / men Siælen bliffuer siug / oc døer euindelig / thi saadan helbrede er icke aff Gud / men aff Dieffuelen. Kong Ahasia / huilcken oc Assa kaldis / forlod Gud der hand vaar siug / oc søgte hielp oc trøst aff Beelzebub den Gud vdi Ekron / Thi maatte hand dø / som vi læse i den anden Kongers Bog i det første Capittel.

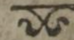
Kiære Herloff / Den store ære oc dygd som eders kiære Fader / Her Jacob Trolle / Disligeste oc eders Velbyrdigheds kiære Syster / Fru Margrete Claus Vrnis nu salig met Gud i deris Liffs tid mig beuiste / dog vforskyldet i alle maade / huilcke deris store Velgierninger ieg aldrig kand eller vil forglemme / men altid staa mig for øyen som en Spegelbog / etc. Oc

effter-

efftersi at ieg altid haffuer hørt/ oc hører dagli-
ge meget gaat om eders Velbyrdigheds from-
hed / oc om eders kiære Hustru/ Frue Brigitte/
huorledis at i oc hun elske oc frycte Gud / oc
haffue hans hellige guddommelige Ord oc Or-
dens tienere kiære aff eders gantske Hierte/ fordi
oc forfremme det aff all eders formue / oc hielpe
til at Scholerne mue bliffue ved velmact / aff
huilcke Guds ords Tienere skulle komme / haff-
uer oc eders Velbyrdighed / som ieg haffuer i
sandhed forfaret / giort oc lagt en ærlig oc euig
rente til Helsingiørs Scholes tienere / oc vaare
vel at ynske at nogen anden eders Velbyrdig-
heds lige vilde her vdi efftersølge eders Exem-
pel / huilcket Gud vdi sin tid skal vel belønne/
naar som hand skal sige : Kommer hid mine vd-
ualde / etc.

Kiære Herloff / faaresagde velgierninger
haffue giffuet mig en Aarsage at tilscriffue oc
skencke eders Velbyrdighed denne næruerendis
lille Bog / Huilcken den vise oc vellærde Mand
Doctor Laurentius Frisius , haffuer tilsammen
draget aff lærde Mends Bøger / huilcken ieg
fordansket haffuer / oc paa vort Tungemaal vd-
sat / dog icke ord fra ord som hand dem screffuet
haffuer / men stundem frataget oc tilsæt / effter
som mig best siuntis at hun kunde vere vore
Lands Indbyggere nyttelig / i huilcken mand
kand rettelige see oc dømme paa Menniskens
vand / oc anden naturlig affgang. Oc denne
Bog loed ieg vdgaa vnder eders Velbyrdigheds
Naffn / paa det hun kunde teckis andre diss-
bedre oc komme dem til gaffns / Bedendis
eders Velbyrdighed ydmygeligen oc gierne/

at i tage dette mit føye Arbeyde til tacke / oc mig hoss de Auensinge / som stedse laste oc stende en andens Arbeyde / forsuare til det bæste. Her met eders Velbyrdighed vdi all lyckfalig-hed oc velfart den euige Gud befalendis.

Regi-

Register eller Taffle paa denne Bog.

Om Stolgang.

Ende paa denne Taffle.

Det

Det j. Capittel.

Huad Menniſkens Piſſ eller Vand er.

FØrſt ſkal mand vide/ at Piſ-
ſet er intet andet vden it Vand/
huilcket ſom aff klaret er fra Blo-
det oc de andre Vædſker / oc haff-
uer ſin begyndelſe igiennem en Aar / huil-
cken ſom er vdi Leffueren / der ſom hun hul-
leſt er. Paa det at mand dette diſſ bedre for-
ſtaa kand / da ſkal mand vide / at naar ſom
Maden oc Dricken er fordøffuet eller for-
tæret / da drager Leffueren hendis føde til
ſig/ oc deler den vd igien vdi fire deler igien-
nem fire Aarer/ huilcke vddelde ere/ ſom ieg
nu ſige vil.

Først deler hun den ſubtilige lætte
damp op at vdi Gallens huſſ / huor aff den
Vædſke Cholera kommer. Den ſuare oc
tunge part deler hun ned at til Milten / oc
den er Blodſens bolig ſom kaldis Melan-
cholia. Den vandafftige vædſke dragis ned
til Nyrerne oc Blæren / oc det er Piſſet.
Siden deler Blodet ſig alleſteder vdi Aa-
rerne til Legemens opholdelſe / naar ſom
det før renſet er aff den offuerflødige væd-

ske / dette kand mand subtiligen see vdi de prentede Breff / som giorde oc malede ere effter Menniskens Legemens Lemmer oc Induaaler.

Vdi Menniskens Piss skulle fire ting vdi det første actis / Det første er farffuen / Det andet Substantien / Det tredie huad der vdi findis / Det fierde vdi huor mange dele det delis.

Pissens farffue rettelig der om at tale / ere icke vden tuende / som ere: Huid oc sort / huilcke Complexien mercke / met atskillige der om at tale / da ere der tiue haande slags Farffuer til / om huilcke mand her effter skal høre. Substantien mercker den vædske som regerer / oc den sker ved disse tuende qualiteter som ere: Vædske oc tørhed / aff huilcke Pisset bliffuer tyndt eller tyckt. Mand seer oc vdi Pisset mange haande ting / som ere: Sand / skel / rødde / blod / etc. Huor aff saadant kommer / skal mand her effter faa at høre.

Pisset delis oc vdi trende deler. Først nederst oc kaldis Ipostasis, imellem delen / vdi den øffuerste deel Nubes eller Circulus kaldet. Den vnderste eller nederste deel met sin tilhenggelse / den dømis Legemens vnderste part neden for Ribbenene. Mellem

delen / den middelste part / øffuerste del Hoffuedet. Paa det at mand kand dette diß bedre forstaa/vil ieg her sætte sex Regle før end ieg noget ydermere om faaresagde ting handle vil / Huorledis mand om Menniskens Vand dømme skal/ paa det at mand skal icke fare vilde der vdi.

Det ij. Capittel.

Sex Regle som hver bør at vide/ som noget dømme vil om Menniskens Vand.

DEn første Regel er. Før end mand beseer Pisset / skal det ladis vdi it rent oc klart Glaß / vden trint som en Blære / lige som Vandglaß vaane ere at vere / Dette siger Isaac de vrinis i det tredie.

Den anden Regel er. At naar som mand haffuer lat Pisset vdi saadant Glaß/ da skal mand det icke holde/ naar som mand vil det besee/ vdi den sted som Solsens skygge skinner imod den som det vil besee / eller vdi den sted som mørck er / fordi at naar som Solsens skin skinner vdi Glaset / da forhindris Siunen / oc Siunsens Aand atskillies der aff / oc saa kand mand intet

dømme om den lilde Materie som nedre i Bonden aff Pisset er. Saaledis skeer det oc i den sted som mørck er / thi mørckheden foruandler farffuen. Her aff følger det oc / at den bedragis oc som Pisset beseer / om hand holder det for nær eller for langt fra sig / som Auicenna secunda primi siger: Jo nærmer du Pisset til dig holder i tyckere det vorder / oc ey lengre du det fra dig holder / i klarer bliffuer det. Fordi fare de vild som Pisset om Afftenen mod Liusset besee.

Den tredie Regel er oc Auicennæ vdi faaresagde sted / At mand skal anamme Pisset om Morgenen naar som fordøffuelsen fuldkommen er / skeer det icke saa / da foruandlis farffuen oc alle de andre ting. Fordi siger Auicenna saaledis: Somme sige at mand kand intet vist dømme om Pisset naar sex timer ere forgangne effter at mand det lat haffuer / men ieg siger (siger Auicenna) At naar en time forgangen er effter mand det anammet haffuer / at man siden intet vist dømme kand. Aff disse ord forstaar mand vel at mand kand intet vist dømme paa det Piss huilcket som sendis offuer fem eller sex Mile til en Læge.

Den fierde Regel. Naar som mand vil besee noget Vand som er nylig taget / da

skal

skal mand giffue act der paa / om det er skiønt eller tyckt/ mand skal lade det nogen stund staa vel tæt tilstoppet / oc saa giffue act der paa om det forandlis / Thi somt Vand er skønt naar som det pisses/ oc bliffuer siden vklart / somt er vklart naar som det pisses / oc bliffuer siden klart / somt bliffuer lige som det er pisset / somt forandlis/ oc naar som mand holder det vdi hed vand/ da bliffuer det skønt igien / oc aff samme Vand kand mand intet visst dømme/ Thi aff saadan hede forgaar Substantien oc farffuen.

Femte Regel. Før end mand noget om Pisset dømmer / skal mand vdspørie oc forfare huor gammelt Mennisket er som Pisset haffuer / thi Vandet forandlis effter Alderens leylighed. It vngt Barns vand skal vere farffuet som Melck ret naturlige / thi at offuerflødigheden er lig met Føden. Børnenis vand skal vere blegactig oc icke aldelis huid / de som ere aff middelmaadis alder / det skal vere subtiligt oc gulafftigt. De gamlis Vand skal vere huid oc subtiligt / fordi at den naturlige hede er icke sterck nock vdi sig selff / thi er Vandet huid/ oc aff kulden forstoppis de veye huor igiennem offuerflødigheden skulle gaa / fordi er det klart.

Paa det at mand kand dette diss bedre forstaa / saa merck dette Exempel Om mand lader dig see it Vand aff en vng persone som er tiuffue Aar gammel: oc samme Vand er huid oc tyckt / oc du vist icke huor gammel hand er / da skulle den vel saaledis der paa dømme / at samme Vand vaare aff it Barn / oc der vaare helbrede Men veed mand Alderen / da veed man at det er icke naturligt / oc dømmer da der saaledis opaa at den Siuge er siug / aff Maffuens kyld oc Vædske / eller aff noget andet. Det er oc meget nytteligt at mand ved den siugis Complexie / thi det ene Menniske haffuer en bedre Complexie end det andet / der effter foruandlis Vandet oc saa.

Den siette Regel. Før end mand dømmer noget om Menniskens Vand / giøris det behoff at mand veed huorledis samme Menniske haffuer holdet sig met Mad oc Drick / oc met de andre ting som icke naturlige ere. Thi Vandet foruandlis effter som disse brugis / Haffuer mand ædt Saffran / da er Vandet visselige der effter farffuet. Item / haffuer nogen ædt Salat / da er Vandet om Morgenen grønt. Haffuer mand ædt meget / eller fastet forlenge / da foruandlis oc Vandet der effter. Haffuer

uer nogen veret fortørnet / arbeydet / eller badet; der effter foruandlis Vandet.

Det giøris vel behoff / at mand vel veed forscreffne Regel / om mand rettelige vil dømme om Menniskens Vand.

Det iij. Capittel.

Om Vandens farffuer.

ENdog at Vandet rettelige icke haffuer mere end tuende farffuer / som ere: Huid oc sort / alligeuel delis de samme vdi tiue farffuer/ som mand her skal faa at see.

Disse trende mercke at Vædsken er forbrent. Sort som blick/ Sort som Horn/ Graat som Bly.

Disse fire mercke at fordøffuelsen er forstor. Huid som it klaret Horn / Huid som Kiernemelck / Blegt som it Kamel er.

Disse tuende mercke middelmaadig fordøffuelse / Blegt som Vand huor vdi Fisk er saaden. Blegt som Saaddet aff Kiød / naar som Kiødet er halff saadet.

Disse tuende mercke en fuldkommelig fordøffuelse / Gult som it skønt Quæ Eble/ Gult som it blegt Eble.

Disse mercke en begyndelse aff fordøffuelsen. Røt som det Guld som er blegt/ røt som skønt Guld.

Disse trende mercke en ond fordøffuelse. Røt som Saffran som icke vel farffuer/ Røt som Saffran / Rød som Luen aff Ild.

Disse mercke at fordøffuelsen afftager. Leffuer farffue farffuet som tyck Vin. Grønt som Osen aff grøne vrter.

Det iiij. Capittel.

Om sort Vand.

AT Vandet haffuer en sort farffue / det skeer for trende Sager skyld. Først at det er forbrent/ Anden at den naturlige krafft afftager / Tredie at det er beblandet met nogen sort Materie. Paa det at mand kand diß bedre her om dømme / da skal mand mercke disse otte Regel.

Den første. Sort vand i huilcket nedre paa Bonden megen sort Materie er/ oc den Siuge haffuer en stor oc suare Kaaldesiuge / det mercker Hoffuetuerck oc Sindenis forstørelse.

Den

Den anden Regel. Sort Vand som giffuer en suar Luct fra sig / det mercker at Brystet oc Lungen ere befengde / oc er almindelig gierne dødsens Tegn.

Den tredie Regel. Det Vand som først er grønt / oc bliffuer siden sort / mercker Døden / huilcket som kommer aff offuerflødig kuld / som den naturlige Hede vdslycker.

Den fierde / Det Vand som Pissis i drøppetal / oc er sort / mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som kommer aff en Quindis persone / som offuen til klart er / oc vnderneden sort / mercker hendis Tids vnaturlige flydelse.

Den siette Regel. Vand som sort er i begyndelsen aff nogen Kaaldesiuge / oc det bliffuer saaledis farffuet til den siuende dag / det mercker at den Siuge skal vorde helbrede igien.

Den siuende Regel. Sort Vand som kommer fra den som haffuer den fierde dags Kaaldesiuge / det mercker at den siuge skal bliffue helbred igien.

Den ottende Regel. Er Vandet sort i nogen Kaaldesiuge / oc om den Siugis Hoffuet / Hals / eller Rygsuedis / det er it tegn der til at Døden er tilstede.

Det v. Capittel.

Vand farffuet som Bly.

HEr vil ieg sætte it Regle om det Vand / som farffuet er som Bly.

Den første Regel. Huert Vand som aldelis farffuet er som Bly / mercker Døden.

Den anden Regel. Det Vand som farffuet er som Bly / oc er der til lit sort / huilcket som førre haffuer veret grønt / mercker Døden.

Den tredie Regel. Det vand hues øffuerste deel farffuet er som Bly / mercker den Faldende sot / oc andre onde Hoffuedens Siugdommer.

Den fierde Regel. Det Vand som nogen stund haffuer staaet oc bliffuer saa farffuet som Bly / det mercker Vattersot.

Den femte Regel. Vand som farffuet er som Bly / oc der vdi er mange smaa Korn eller Blærer / mercker Lungesot / eller oc en Byld vdi Brystet.

Den siette Regel. Vand farffuet som Bly oc er føyel oc er fet som Olie / mercker den naturlige vædskis opløselse.

Den

Den siuende Regel. Vand som farff-
uet er som Bly / oc er føye oc offte pisser/
mercker den kaalde Piß / oc Blærens for-
stoppelse.

Den ottende Regel. Vand som er
farffuet som Bly vdi den Siuge Phtisis, det
er/ i Suinde sot/ mercker Døden.

Den niende Regel. Vand farffuet
som Bly / oc mand seer der i mange smaa
stycker / mercker Ledemodernis suare pine.

Den tiende Regel. Vand som farff-
uet er som Bly vdi den Siuge Phrenesis,
det er / i Vildelse / mercker Døden.

Det vj. Capittel.

Om grønt Vand.

JEg vil her sætte fire Regle
om det grøne Vand.

Første Regel. Grønt Vand vdi
stercke kaalde Siuger/ mercker Dø-
den.

Den anden Regel. Grønt Vand
som er aff it Barn / mercker Krampe / oc
offuerflødige kaald Vædske i Senerne.

Den tredie Regel. Er Vandet grønt/
oc det Menniske som Vandet er aff/ føler

ond

vnd omkring Maffuen / oc om det er nedre paa Bonden aff Vandet/megen Sky/ det mercker at det Menniske haffuer drucket Eder oc Forgifft.

Den fierde Regel/ Grønt Vand met en grøn Circkel i den siugdom Phrenesis, det er / Vildelse / mercker Døden.

Det vij. Capittel.

Om huid Vand.

MErck her / sex Regle om det huide Vand.

Den første Regel. Huid vand som er skønt / mercker Miltens forstoppelse / Ansictens blege farffue/ oc Legemens tunghed.

Den anden Regel. Huit Vand met en Circkel farffuet som Bly/ mercker Hiernens forstoppelse/ oc den Faldendesot.

Den tredie Regel. Huit slimactigt Vand/ mercker den groffue vfordøffuede vædskis offuerflødighed.

Den fierde Regel. Huid Vand som helfften farffuet er som Bly/oc der er rødde vdi/mercker Nyrenis Byld/ oc i den sted som Vandet haffuer sin gang igiennem.

Den femte Regel. Huid skønt Vand oc er lit farffuet som Bly / mercker Lendernis oc Blærens steen. Men om mand vil vide om samme Steen er vdi Lenderne eller vdi Blæren / da skal mand giffue act der paa huad som mand finder nedre paa bonden / findis der smaa Sand/oc den er rød/ da er Steenen vdi Nyrerne / men er hand huid / da er Steenen vdi Blæren.

Den siette Regel. Huit Vand som tyckt oc fet er/mercker Suindesot Hectica kaldet.

Det viij. Capittel.

Om røt Vand.

DEt Vand som er røt / mercker almindelig gierne hede. Men dog skal mand vide at det icke stedse aff hede er / thi det skeer offte vdi en kaalder Siugdom/at den Siugis vand er røt/aff stor rørelse oc pine/som offte skeer vdi Tarmenis vred / som kommer aff kuld. Her vdi fare oc mange Læger vild i det at naar som de see det Vand som er røt / da dømme de Siugdommen at vere aff Hede/ oc giffue saa raad der til/at mand

skal

skal bruge til den Siuge kaald Mad oc Legedom / huor aff den Siuge da stor skade faar. Somme som omgaa met den Siuge/naar som de see at hand tørster/oc munden er tør / oc Vandet er rød / da tro de icke at Siugen er aff kuld / oc da giffue de den Siuge de ting som køle/huor aff hand da faar stor skade.

For huad Sag skyld at Vandet er rød.

Der ere mange haande Sager til/ for hues skyld vandet er rød vdi kaalde Siugdommer / som ere / aff den Hindis forstoppelse som er imellem Gallen oc Tarmene aff kaald Phlegmatiske vædske / for hues skyld den røde Cholera kand icke haffue sin gang vdi Tarmene/ men den driffuis tilbage ned til Nyrerne / huor aff Vandet bliffuer da rød. Dette giffuer ieg tilkiende for den skyld / om mand vil lade besee den siugis Vand / at mand da skal giffue tilkiende dem som det besee skal / den Siugis leylighed / paa det den Siuge kand diss bedre hielpis oc icke forsømmis.

Jeg vil her sætte otte Regle om det røde Vand.

Den første Regel. Rød Vand som bliffuer røt i Lendernis siugdom / mercker at i samme sted er en hed Byld.

Den anden Regel. Vand som er røt oc bliffuer saaledis / oc sig icke nedsætter til Bonden/vdi nogen stor oc suar Kaaldesiuge / mercker Døden.

Den tredie Regel. Røt Vand som er blegt / mercker en Byld paa Leffueren.

Den fierde Regel. Røt Vand som farffuet er som olie / oc det er føye / oc lucter ilde / mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som røt er / oc bliffuer siden farffuet som Bly / mercker Brystens Bylder oc Lungesot.

Den siette Regel. Røt Vand som er blandet met sort / mercker Leffuerens store hede.

Den siuende Regel. Røt Vand som er saa røt som it Rosen mercker den kaaldesiuge Ephemera.

Den otende Regel. Røt Vand som er tyckt / oc om det er gult i Glasset naar som det røris / som Saffran / det mercker den Gulesot.

Her til haffuer mand nu hørt huorledis mand dømme skal om de almindeliste farffuer / vnder huilcke alle de andre ere be-

grebne / huor aff mand lætelig om de andre dømme kand (om mand ellers lyst der til haffuer) Thi huo som kinder de tuende yderske deler / hand finder lættelig mellem delen som der imellem er.

Det ix. Capittel.

Om de ting som ere i Vandet.

Ofuenfore er lært oc sagt / at mand skal giffue act paa trende ting som ere i Vandet huilcke ere / Farffuen / Substantien / oc huad som mand der inde seer oc finder. Om Farffuen oc Substantien er en part handlet iblant farffuerne / den anden part skal her effter høris iblant andre ting / thi Substantien i sig selff / Huercken giffuer eller tager noget. Paa det mand kand diss bedre forstaa de ting som sees oc findis i Vandet / vil ieg de almindeligste her tilkiende giffue / oc siden huert besynderligt forklare met sine Regle / Oc sexten ting ere de som i Vandet sees. Det første / er Circkelen. Det andet / skummet. Det tredie / er Blod. Det fierde / er sand. Det femte / er Mandens eller Quindens naturlige Sæd. Det siette / er smaa blærer eller Bobler.

ler. Det siuende / er smaa Korn. Det otende / er en tyck hinde lige som taage. Det niende / er en ting lige som det vaare Haar. Det tiende / er som Fiskeskel. Det elleffte / nogen ting som Kled. Det tolffte / nogen ting som støff. Det trettende / nogen ting som er groffuere en Klidlige som Huedekorn. Det fiortende / er rødde. Det femtende / er nogen ting som sætter sig nedre paa Bonden. Det sextende / Er nogen wfordøffuet vædske som er i Vandet.

Det x. Capittel.

Om den Circkel som er om Vandet.

CIrckelen er intet andet vden Vandsens øffuerste deel / oc mercker intet andet end Hoffuedens breck oc brøst. Her om vil ieg sætte siu Regle.

Den første Regel. Vandens groffue oc tycke Circkel mercker / At bag i Hoffuedet er pine aff den vædske Phlegma vitrium kaldet.

Den anden Regel. Den Circkel som farffuet er som Fiole / oc er groff i sin Substantz / mercker at Hoffuedet lider induaartis pine / aff offuerflødige Blod.

Denne tredie Regel. Den Circkel som er bleg / oc subtilig i sin Substantz / mercker at Hoffuedet lider pine i den venstre Side aff den Melancholiske vædske.

Den fierde Regel. Den Circkel som er gul / oc haffuer en subtilig substantz / mercker at Hoffuedet lider pine aff den Choleriske vædske.

Den femte Regel. Den Circkel som er farffuet som Bly / oc haffuer en tyck substantz / mercker den Faldendesot / thi hand mercker Hiernens forstoppelse / vere sig megen eller liden.

Den siette Regel. Den Circkel som er grøn / oc subtilig vdi store Kaaldesiuger / giffuer tilkiende / at mand skal faa den siugdom Phrenesis.

Den siuende Regel. Den Circkel som skelffuer eller rystis / den mercker Poplesie / oc Hoffuedens flydelse.

Det xj. Capittel.

Om Vandens skum.

Vandens skum er intet andet / vden en sey Vædske / oc giøris aff den Hede som vircker i den seye Vædskæ /

ske / saa som mand see kand paa Bredden aff Vandet / huor som der ligger megen fey Materie / oc Solen skinner der paa / eller Vandet er der aff het / at det er rørt bort oc igien / da bliffuer det til Skum / saaledis gaar det oc til met Menniskens vand. Oc før mand det beseer / skal mand lade det nogen stund stille staa / oc tilsee / om det er bleffuet skumactigt / for det haffuer veret rørt oc baaret.

Fire Regle skal mand her mercke i Vandens skum.

Den første Regel. Naar som der er Skum paa Vandet / oc er tyck / oc ideligen der paa bliffuer / disligiste at Vandet er oc tyck / mercker Væder i Liffuet / at mand icke fordøffue kand.

Den anden Regel. Vandens subtilige skum som bleg er / mercker Lungens hede / disligeste Hiertens / Brystens oc Leffuerens.

Den tredie Regel. Vand som haffuer en sorter Skum / som er atskilt / mercker den sorte Sot Ictericia nigra kaldet / som kommer aff den Melancholiske vædske / thi der er en forstoppelse imellem Leffueren oc Milten / saa at den kand icke haffue sin

gang til Milten / men gaar tilbage til Nyrerne / igiennem Vandet.

Den fierde Regel. Den skum som er grøn oc atskilt / eller oc gul som Saffran / mercker Leffuerens store hede / oc den Gulesot / oc pine vnder Ribbebenene i den høyre Side.

Det xij. Capittel.

Blod i Vandet.

Stundem skeer det / at der er Blod i Vandet / oc det samme Blod er stundem klart / oc stundem blandet / Her om vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Naar som Blodet i Vandet er tyckt oc er trint / oc giffner en sterck luct fra sig / oc pinen vnder den lønlige sted er / det mercker at samme Blod kommer aff Blæren.

Den anden Regel. Om Blodet er tringt / oc falder ned paa Bonden / mercker Quuindfolcks Tid.

Den tredie Regel. Om der er i Vandet Blod / som icke er tringt / oc der ligger sort ting nedre paa Bonden / det mercker at samme Blod flyder fra Nyrerne.

Den fierde Regel. Er Blodet klart i Vandet / lige som det fløde aff it Saar / oc mand haffuer pine i Ryggen / det mercker at samme Blod flyder aff den Aare Ehilis.

Den femte Regel. Om der er klart Blod i Vandet / oc mand haffuer pine oc sting i den høyre Side / mercker at det Blod kommer fra Leffueren.

Det xiij. Capittel.

Om der er Sand i Vandet.

OM den Sand som er i Vandet vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. Om der er rød Sand i Vandet / oc mand haffuer Rygeuerck / det mercker Lendernis Sten.

Den anden Regel. Hart Sand i Vandet som er rød / oc Lendernis pine sactis / mercker at Lendernis sten er atskilt oc sønderbrøden.

Den tredie Regel. Huid hart Sand som siuncker ned paa Bonden / oc om mand haffuer pine hoss den lønlige sted / mercker at Stenen er i Blæren.

Den fierde Regel. Den Sand som rød er som Blod i Vandet / oc mand haffuer nogen Kaaldesiuge / mercker at vædsken er forbrent.

Den femte Regel. Den Sand som er rød i Vandet / oc mand haffuer den Kaaldesiuge / oc haffuer pine i Lenderne/ mercker Leffuerens oc Nyrernis hede.

Det xiiij. Capittel.

Vand i huilcket Mands eller Quindis Sæd sees.

STundem skeer det at Mands eller Quindens naturlige Sæd er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om den naturlige Sæd er i deler atskilt i Vandet / mercker at Mand oc Quinde haffue hafft legemlig samquem tilsammen / oc lægt den læg som Adam oc Eua først begynte.

Den anden Regel. Om mand seer i Vandet den Sæd som tyckt oc trint er/ det mercker at det Menniske haffuer leffuet kyskelig / oc icke bedreffuet vkyskhed / huor aff stundem meget ontkommer / oc mange atskillige Siugdomme efterfølge.

Den

Den tredie Regel Om mand stedse seer i Vandet Menniskens Sæd / da mercker det den Siugdom Gonorrhea, efter hvilcken gierne kommer Suindesot / Hvilcken som den naturlige vædske fortærer.

Det xv. Capittel.

Om de Bobler som sees i Vandet.

Di Vandet see stundom Bobler eller noget som ligt er Blærer / oc er dog icke nogen skum. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer en stor Boble paa Vandet / eller om der ere mange vdi / naar som Vandet haffuer nogen tid staaet stille / mercker at Siugdommen bliffuer langvarende.

Den anden Regel. En stor Buble eller Blære paa Vandet / oc om mand helder vand Glasset ned til den ene side / oc om Bublen falder tilsamme side / mercker at der er meget Veder i Liffuet / aff hvilcket stor pine kommer.

Den tredie Regel. En stor Buble paa

Vandet / den mercker Maffuens pine / oc pine i de smaa Tarme aff groff Vædske oc Veder.

Det xvj. Capittel.

Om der ere smaa Korn eller Bobler vdi Vandet.

JEg vil her sætte to Regle om det Vand vdi huilcket ere smaa Korn eller Bubler.

Den første Regel. Om mand seer øffuerst i Vandet smaa Korn / mercke Hoffuedens flydelse.

Den anden Regel. Om mand seer Korn mit vdi Vandet / mercker at der flyder nogen vædske ned aff Hoffuedet vdi brystet / oc vdi Ledemoderne.

Det xvij. Capittel.

Om nogen sky er vdi Vandet.

HEr skal mand mercke to Regle om nogen sky er i Vandet.

Den første Regel. Naar som mand seer i Vandet en sky som er farffuet som

som Bly/ oc den er nederst i Vandet mercker Suindesot Hectica kaldet.

Den anden Regel. Det Vand som haffuer skyer oc skum / oc det er grønt eller gult / det mercker Leffuerens store hede / aff den offuerflødige vædske Cholera.

Det xviij. Capittel.

Om der siunis eller mand seer Haar i Vandet.

MAnd seer stundem i vandet Haarlocke/ stundem ere de groffue/ stundem subtilige / stundem mange / oc stundem faa/ Her om vil ieg scriffue fire Regle.

Den første Regel. Røde Haarlocke i Vandet eller gule / mercke Nyrenis offuerflødige hede.

Den anden Regel. Haarlocke i det Vand som er fet/ mercke at Nyrene smelte.

Den tredie Regel. Haarlocke vdi vandet som ere groffue / oc om de forgaa naar som Glasset røris/ mercke Nyrenis forstoppelse / aff tyck oc sey vædske.

Den fierde Regel. Haarlocke vdi vandet som farffuede ere som Olie / de mercke at

cke at de ganske Legeme forsuinder oc afftager / aff den Siuge Hectica.

Det xix. Capittel.

Om Fiskeskel sees i Vandet.

Naar som mand i Vandet seer nogen ting / lige som det vaare Fiskeskel / Her om vil ieg sætte to Regle.

Den første Regel. Seer mand Skel i Vandet / oc den som Vandet lod / haffuer icke nogen Kaaldesiuge / da mercker det Hudens twreenhed.

Den anden Regel. Om der sees Skel i Vandet / oc det Menniske som Vandet haffuer ladt / haffuer pine hoss den lønlige sted / mercker at Blæren er skabbet eller bullen.

Det xx. Capittel.

Om mand seer Kled i Vandet.

Di Vandet seer mand offte nogen ting lige som Kled / Her om vil ieg sætte trende Regle.

Den

Den første Regel. Seer mand Kled i Vandet / oc Vandet er aff en Quindes person / det mercker at hun haffuer ont i Moderen aff offuerflødige vædske / oc at hun haffuer den huide flydelse.

Den anden Regel Om det Vand lucter / vdi huilcket Kled sees / mercker Blærens byld / oc at der er Steen i Blæren.

Den tredie Regel. Om mand haffuer den Kaaldesiuge / oc mand da seer Kled i Vandet / det mercker Suindesot Hectica.

Det xxj. Capittel.

Om der sees i Vandet støff.

I Vandet seer mand offte nogle smaa ting / lige som støff imod Solen. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Naar som mand seer nedre paa Bonden aff Vandet megen Grand eller Støff / da maa mand saa der paa dømme / at det Menniske haffuer pine i Ledemoderne / eller i Ledemodernis Lemmer / lige som er Podagel oc andre saadanne.

Den anden Regel. Seer mand saadan

dan Støff mit i Vandet / da mercker det Lungens siugdom / oc en suar Aande.

Den tredie Regel. Det Vand som er klart / oc haffuer en sky / vdi huilcken sky mand seer Støff som op oc ned faar / lige som Solens støff / mercker at en Quinde er sing met Foster. Men dog skal mand icke aldelis sætte Troen her til / thi det skeer offte at en Quinde er siugelig met Foster / oc mand dette eller noget andet i Vandet seer / fordi (kand skee) at hun haffuer en ond Complexie / eller hun holder it ond Regimente. Men det er offte vist / at mand aff forscreffne Tegn forfare kandt / at en Quindis persone er siugelig met Foster / endog det stundem feyler / som sagt er.

Det xxij. Capittel.

Om der er nogen groff ting eller Materie i Vandet.

DEt skeer oc offte / at nogeu groff Ting / støre end Kled / er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer nedre paa Vandsens bond nogen saadan henge tilsammen / som store Korn / det mercker

ker at en Quinde haffuer icke hendis tid/ men er stoppet.

Den anden Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Glassens bond / oc om den samme er sort / det mercker at Quindens tid haffuer taget offuerhaand.

Den tredie Regel. Om mand saadan ting seer nedre paa Bonden / som henger tilsammen oc haffuer en graa Farffue/den som det Vand lod / haffuer en ond Milt.

Det xxiij. Capittel.

Om der er Rødde i Vandet.

JEg vil her sætte fire Regle om Rødde som er i Vandet.

Den første Regel. Vand vdi huilcket lit Rødde er / det mercker en Byld i Nyrene.

Den anden Regel. Det Vand i huilcket meget Rødde er / oc lucter ilde/ det mercker Blærens Byld. Men er saadant Vand aff en Quindis Persone / da haffuer hun en Byld i Moderen.

Den tredie Regel. Rødde vdi vandet/ oc om den som Vandet lat haffuer/haffuer

ner pine vnder Ribbenene vdi den høyre Side | det mercker Leffuerens Byld.

Den fierde Regel. Om der er rødde i Vandet / oc Mennisket spytter Rødde/ eller haffuer nogen Byld i Brystet | det mercker at den Siuge skal bliffue helbred igien.

Det xxiiij. Capittel.

Om den ting som er nedre paa bonden / oc er lig en toge Ipostasis kaldet.

OM denne toge vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel. En graa wlige sky som toge nedre paa Glasens bond | mercker at Siugen er whørig oc gienstridig | oc vil icke lættelige lade sig fordriffue.

Den anden Regel. Om togen som er nedre paa Bonden er farffuet som Bly|det mercker at den naturlige hede vdslyckis / oc saa Døden.

Den tredie Regel. En sort toge neden vdi Glasset | mercker Døden.

Den fierde Regel. Er Toge vdi Vandet/ huilcken sig vddeler i mange deler|mercker Tarmenis vred.

Den femte Regel. En toge nedre paa Bonden som lig er / neden til bred / oc offuen til / spisactig / oc om samme Vand haffuet en passelig farffue / det mercker helbred.

Det xxv. Capittel.

Om der er i Vandet wfordøffuet vædske.

DET skeer offte at Lægerne oc de som Menniskens vand besee bedragis / i det at naar som de see nedre paa Bonden / mit eller øffuest i glasset / en huid wfordøffuet vædske / oc de mene at det er toge / om huilcken føre sagt er. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Vand i huilcket vdi den øffuerste del en raa wfordøffuet vædske sees / mercker Brystens siugdom / oc Aandens tranghed.

Den anden Regel. Vand huor som mit vdi flyder en raa wfordøffuet vædske / mercker Maffuens oc Tarmenis pine / Kuld oc Veder som er vdi dem.

Den tredie Regel. En raa vædske neerst vdi Vandet / mercker at der er en Byld Nyrene oc i Lenderne.

Om Stolgang.

Til Læseren.

HER til haffuer ieg handlet huorle
dis mand rettelige handle oc døm
me skal om Menniskens Vand ell
Piss / her effter vil ieg scriffue oc handl
huorledis mand dømme skal om Stolgan
gen eller om det som fra Mennisken bag v
gaar / Thi mand kand oc her aff dømm
huor aff Siugen hendis begyndelse haff
uer / Men Doctores eller Læger besee denn
ret icke gierne / fordi at hand icke saa v
smagendis er vdi deris Asiun oc Næse so
Menniskens Vand er / oc vil ieg nu begyn
de her om at handle.

Det xxvj. Capittel.

Fire ting skulle actis i Stolgangen.

PAa fire ting skal mand giffue act/
naar som mand vil dømme om
Menniskens stolgang / Det. først
om den er megen eller føye / oc om den lig
er den Mad som ædt er. Thi det Menniske
som

om haffuer megen oc stor Stolgang / oc
æder føye / det Menniske haffuer vden all
uiffuel megen ond vædske i sig. Det skeer
ffte i en gammel Stuge / at it Menniske
æder aldelis intet / oc haffuer alligeuel me-
en Stolgang / saa at de som den see / de
orundre dem der paa.

Haffuer nogen føye Stolgang / oc
and æder meget / det er it Tegn der til at
and føye vædske i sig haffuer / oc at Na-
urens vddriffuende krafft er skrøbelig. Thi
kal mand vij slige oc skickelige handle met
aadanne / Naar mand dem rense eller pur-
ere vil / oc icke met dem handle som nogle
forstandige giøre / oc som dem purgere
ll den stund der noget aff dem vdkomme
and / huor aff de stor skade faar / De vfor-
andige oc vlærde Prester / Muncke / Nun-
er oc fordærffuede Kiøbmend som dem
r Læger vdgiffue / de holde icke aff nogen
urgatz / vden hand giør femten eller tiuff-
e Stolgang / de rense oc purgere mangen
a helbred oc Liffuet.

Det xxvij. Capittel.

Om den lød oc Farffue som i Stolgangen findis.

 Den

Huid. DEn første Farffue er de huide. Huid Stolgang merck Phlegmatis vædskis offuerfl dighed/ Gipseum kaldet. Men er Farffu huid / da mercker den at den vædske Chol ra haffuer icke sin rette fl⌀d i Tarmen huor aff mand dømme maa / at Gallen forstoppet / mercker oc offte den Gulesot.

Gul. Den anden Farffue. Er Stolgang lit gul / det mercker sundhed oc en fuldkon melig fordøffuelse / dog met saa skel / at de er icke for vod / eller for tør / eller oc blan det met nogen anden ting.

Rød. Den tredie Farffue. Er Stolgange rød / den mercker at den røde Cholera of uerflødige flyder vdi Tarmene. Huor a almindelig gierne følger Leffuerens flydels

Rost. Den fierde Farffue. Er Stolgang farffuet som røst / det mercker at den vna turlige vædske Cholera eruginosa haffu

Grøn. offuerhaand. Er hand grøn / da merck hand den grøne Cholera. Men mand sk oc vel tilsee / at mand icke anseer Phleg mam vitreum / for Choleram viridem.

Sort. Er Stolgangen sort/ den mercker sto forbrendelse / men dog icke at Siugen kom mer stedse aff hede / Thi at Stolgangen bliffuer offte sort aff lang forstoppelse oc af

sto

or rørelse / lige som det skeer naar mand affuer Tarmenis vred / Cholica pasio aldet.

Naar som Stolgangen er farffuet m Bly / det mercker almindelig gierne Døden. Bly.

Det xxviij. Capittel.

Om Stolgangen eller Mennisskens møgs luct.

En tredie ting som mand vdi Stolgangen acte skal er Lucten / Thi somt Stolgang lucter ntet / oc det kommer aff stor Kuld / oc mercker den offuerflødige vædske Phlegma inepidum kaldet / Somt Stolgang haffue n sterck oc sur luct / lige som Edicke / eller noget andet som saltet er / mercker oc som agt er.

Det xxix. Capittel.

Om den fierde ting.

En fierde ting som vdi stolgangen actis skal / er at mand skal haffue act der paa / huorledis det skicket er som vdkommet er / Thi some haff-

haffuer skum paa sig / oc mercker hede/ som opererer i den offuerflødige Vædske / effter Stolgangis farffuis leylighed.

Somt Stolgang vdgaar met stor Væder / oc mercker stundem Tarmenis vædske oc kuld. Stundem aff den Mad som Væder fra sig giffuer / lige som Bønner oc Roer giøre.

Fed. Somt Stolgang er fed som Smør eller andet Fed / den mercker at den naturlige Fedme bortflyder aff de øffuerste Lemmer.

Blod. Stundem gaar der Blod vd met stolgangen / saadant kommer stundem aff alle Lemmer / Stundem aleniste aff en sted / eller oc aff tuende steder/ lige som fra Leffueren/ eller aff de Aarer som i samme sted ere/ huor i Tarmene ere vundne. Stundem kommer den fra Milten. Stundem aff de gyldene Aarer som ere bag i Artzen. Her om er ydermere handlet / i det Capittel om Blodsot. Stundem vdgaar der store stycker / lige som det vaare sort Kiød / oc saadant kommer stundem fra Leffueren / oc stundem fra Tarmene. Stundem kommer der vd / huide slimactige stycker/ oc er intet andet end Tarmenis skaffuelse / Stundem kommer der oc store stycker fra Tarmene.

Stun-

Stundem gaar der rødde vd met Stolgangen / oc det mercker at der er nogen Byld sønderbrøt er i Leffueren eller vdi Tarmene. Rødde.

Der vdgaar oc stundem met Stolgangen Steene / somme saa store som Haselnødder / de mercke Ledemodernis øffuerflødige stor kuld oc vædske / oc den visse Død / met en languarendis Siuge før end Døden kommer. Steen.

Ende paa denne Bog.

En liden Bog

om Pestilentzis Aarsage/ foruaring oc Lægedom der imod/ tilsammen dragen aff Lærde-mends Bøger / aff Henrick Smidt vdi Malmø / oc først vdgaaet ved Prenten / Anno M. D. xxxv. Nu offuerseet/ forøget oc forbedret.

Anno 1557.

Prentet i Lybeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Claus Vrne til Belteberg/ Prouest vdi Lund/ Kongelige Maiestats Mand oc Raad/ ynsker ieg Henrick Smid vdi Malmø lycke oc Salighed/ Disligeste min ydmyge vilie tieniste/ aff min fattige formue/ nu oc altid.

Jere Claus / synderlige gode Ven oc Fadder/ I vide vel at der findis mange steder vdi den hellige Scrifft / oc serdelis vdi den ij. Mose Bog/ vdi det v. oc ix. Cap. Oc vdi den iij. Mosi Bog/ vdi det xxvj. Cap. Oc vdi den iiij. Mosi Bog/ xxviij. Capit. Disligeste oc vdi den j. Kongernis Bog/ vdi det viij. Cap. At Pestilentze er en besynderlig Guds straff oc Vrede/ met huilcken hand straffer/ dem som hannem oc hans hellige Ord foracte/ oc hannem vdi all vgudelighed met store groffue Synder høylige fortørne. Oc efterdi at denne er en besynderlig Guds straff / da fordriffuis hand tuende maade. Først at mand giffuer sig aldelis ind til Gud/ oc bekiender oc angrer sin Synd/ dog icke som Cain/ Judas/ oc andre haffue giort/ Men mand skal oc forlade sig paa Guds Naade oc Miskundhed/ saa at hand vil vere oss naadig oc barmhiertig for hans elskelige Søns Jhesu Christi skyld / som er vor Frelsere oc Talsmand hoss Gud. Det andet er/ at mand skal sætte alle

ting vdi Guds Haand / oc bruge saa de middel som hand der til skafft haffuer / som er Læge- dom. Oc naar som wi saaledis handle / da gaar det vel til / I huorledis det gaar til met oss / naar som det gaar effter den euige Guds forsiun oc vilie.

Kiære Claus synderlige gode Ven / før end ieg noget ydermere handler vdi denne min Bog / vil ieg her bescriffue huad Pestilentze ere / som Lægerne hende bescriffue. Pestilentze er en ond Raaldesiuge / som kommer aff ont forgifftige Væder oc Lucet / aff huilcket Menniskens natu- re oc Blod forderffuis / oc naar som Mennisken drager den onde forgifftige Lucet ind vdi sig ved sin Aande / da gaar hun indtil Hiertet / det bliff- uer saa der aff forgiffuet oc befenget / oc naar som it Menniske er saa befenget / da forgiffuer siden det ene det andet.

Kiære Claus synderlige gode Ven / Huor- ledis det ene befengde Menniske forgiffuer det andet / Oc huorledis de som befengde ere / skulle skicke oc holde sig / scriffuer Doctor Morthen Luther saare herlige vdi denne Bog / om mand maa fly for Døden oc Pestilentze / huilcket hans Raad oc Lærdomme saare nyttelige ere / thi vil ieg dem her indføre / oc dem bruge til en fortale vdi denne min Lægebog om Pestilentze oc Eder / hues Ord saa liude:

Doctor Morthen Luthers raad om Pesti- lentze. Somme synde for saare paa den høyre si- de / oc ere formege dierffue oc dristige / friste oc forsøge Gud / oc lade alting staa oc fare / oc for- acte det som de skulle hielpe dem met mod Døden eller Pestilentze oc anden Siugdom / som ere:

Vrter oc Lægedom / oc ville icke bruge dem / oc de sky huercken sted eller Personer / som ere befengde oc forgiffne met Pestilentze / men de dricke doble oc collatie met dem / oc der met ville de beuise at de ere frimodige / dristige oc wforfærede / Oc de sige saa : Det er Guds straff / vil hand beuare mig for Pestilentze / da giør hand det vel / vden alle Vrter oc Lægedom.

Saadant er icke at lyde oc tro Gud / men at friste oc forsøge hannem. Thi Gud haffuer skafft Lægedom / oc giffuet oss Fornufft til at forestaa vort Legeme / oc der met beuare / at det kand vere karst oc helbrede / oc leffue saa lenge Gud vil. Huo som nu saadant icke bruger / der met hand vel maatte oc kunde / vden sin Næstis skade oc forsømmelse / hand forkaster selff sit Liff / oc see sig vel til / at hand findis icke at vere sin egen Mandrabere faar Gud.

Thi met denne vijss maatte oc nogen met samme skel forsmaa oc foracte Mad / Øll / Huss oc Klæder / oc vere dristig i sin tro oc sige : Vil Gud beuare mig for Hunger / Tørst / Kuld oc Frost / det kand hand vel giøre / vden Mad / Øll oc Klæder / oc vilde lade det saa bliffue / oc huercken aade eller drucke / Ja visselige vaar saadan en sin egen Mandrabere.

Oc der met saa meget mere / oc er end grueligere / at en saadan forkaster selff sit Liff / i det at hand icke skyer Pestilentzen / eller hielper til saa meget som hannem mueligt er / at stilie det som mand kand fare ilde aff / Men forderffuer oc forkaster mange flere met sig / som aff saadan Siugdom forgiffuis / som ellers vel bleffue leffuendis / om hand haffde ræctet sit Le-

geme

geme som hand er plictig / oc er saaledis skyldig i sin Næstis død / oc er offte en Manddrabere faar Gud.

Sandelige saadanne Mennisker ere lige som / naar Ild vaare løs i it Huss / eller nogen By brende / oc ingen hiulpe eller reddede / men lode Ilden faa fremgang / saa at den gantske Stad opbrende / oc dissimellem sagde. Vil Gud / saa frier hand vel denne Stad vden Vand eller at slycke.

Ney icke saa min kiære Ven / det er icke saa vel flyt / men brug Lægedom / tag til dig huad som dig hielpe kand / brent Encber oc andre gode velluctendis Vrter / oc giør røg aff dem vdi din Stue / oc alle steder / baade i Hussene / Gaard oc Stræder / sky Personen oc steden som er befengt / om din Næste dig icke behoff haffuer eller du icke forens hannem beplictig est / eller hand dig icke tilliuder / oc giør lige som den der gierne ville dempe voffue Ild. Thi huad er Pestilentze andet / end en Ild / som icke brender Halm / Huss eller Straa tag / Træ eller Tommer / men forderffuer Liff oc Krop. Oc tenck saaledis / den onde Aand vor Wuen haffuerført paa oss aff Guds tilladelse / en suar forgifftig oc dødelig Siugdom. Thi vil ieg først bede Gud om sin naade / at hand vil miskunde sig offuer oss. Dernæst vil ieg see mig vel faare oc foruare mig / oc giøre Røg mod den onde forgifftige Luct / Jeg vil giffue oc tage Lægedom oc Vrter til mig / oc fly steden oc Personen / huor som mand haffuer mig icke behoff / paa det / at ieg icke selff skal forkaste mit Liff / oc maa vel skee mange andre flere met mig / der ieg kunde vere en stor aarsage til deris

Død / met min forsømmelse/ naar ieg dem saaledis forgaffue. Vil min HERre oc Gud / her offuer haffue oc kalde mig / da finder hand mig alligeuel / Da haffuer ieg giort mit der til / saa meget som Gud gaff mig naade oc lycke til/ oc er ieg icke skyldig vdi min egen / eller vdi nogen anden Mands død met min forsømmelse.

Men der som min Næste haffuer mig aldelis behoff / da vil ieg ingelunde forsage eller forsømme hannem / oc da vil ieg huercken sky hans Huss eller Persone i nogen maade/ men ieg vil gaa frit til hannem / oc hielpe hannem / som førre sagt er.

See/ dette er en retsindig gudfryctig Tro/ der huercken vreuels eller fortrøden er/ oc ey heller der met frister Gud.

Ydermere/ den som haffuer hafft Pestilentze/ oc er bleffuen noget til passigien/ dog icke aldelis / men saa at hand kand noget behielpe sig/ hand skal fly oc holde sig fra Folcket/ oc icke strax vil vere i omgengelse met andre / vden saa er at det giøris behoff. Thi lige som mand bør at see hannem til gode / oc hielpe hannem i sin nød/ naar som hand ligger oc kand icke hielpe sig selff/ som førre sagt er : Saa bør hannem oc at vere saa from dydelig oc æractig aff sig/ men hand er nu hiulpen aff sin nød oc trang/at hand skal icke strax giffue sig til huer mand i omgengelse / oc besynderlig det som hannem driffuer ingen nød eller trang til. Paa det at ingen skal met hans vilie komme vdi lige saadan fare/som hand haffuer veret i / eller vere andre aarsage til døden eller Pestelentze / fordi saa som Vismand siger : Huo som elsker Voffuen eller Faren / hand falder

der oc forderffuis gierne i hende. Om nogen i en Stad vaare saa fast i sin Tro / oc sætte sig derfaare i sit Sind / at hand vilde bliffue tilstede/ om hand kunde der met vere hans Næste til gaffn oc hielp. Oc her lige imod saa forsiunlig/ at det som ingen nød er til / at hand da hiulpe met alle andre saa meget som mueligt er / at affuerge oc stille saadan forgifft huor met hand kunde / da skulde det / maa vel skee / sactis i den Stad / oc ick saa mange døder / som der giør/ naar som ingen vil tage vare / eller hielpe at redde.

Men naar som det gaar saa til/ at en part ere saa forfærdede oc forskreckede/ at de strax fly oc skytte intet der om / huor det gaar deris Næste / oc lade hannem ligge for sig selff vdi den store nød oc trang. En anden part ere formeget dristige oc køne / oc skytte intet om det / men de lade aldelis tilstaa / huercken verie eller redde dem selff eller andre / men snarere formerer oc hielper til at Helsoten oc Pestilentze kommer flux nu mere oc mere paa gangs / der haffuer Dieffuelen gaat at giøre/ oc hand kand saalunde lempelig nock kaste oss paa / baade Død oc huad wlycke hand vil. Thi her met fortørnis paa begge sider baade Gud oc Mennisken storlige/ her met fristelse/ i det at de friste vor HErre oc Gud/ der met mistrøst/ tuiffuel oc vantro/ i det at de icke tro vor HErre/ oc ey beuise deris Næste den kierlighed oc tienstactighed som dem burde saa ieg er ingen dem som flyer / vden Dieffuelen / oc beholder alligeuel saaledis den som bliffuer / oc den som flyer/ saa at ingen vndgaar hannem.

Her offuer ere nogle end fast slemmere oc argere / saa at naar de ere betende met Pestilentze/ da holde de den saa hemelige oc lønlige met dem selff/ oc vdgaa iblant Folckene/ oc de haffue saadan meninge At huor som de kunde der met hetende oc forgiffue andre/ da skulle de selffue bliffue fri oc helbrede igien / oc de gaa faar den skyld paa Gaden oc vdi Hussene / paa det at de maatte komme Pestilentzen fra dem oc paa andre / oc de skundem deris egne Børn / eller deris egne Tieniste Tynd / eller oc andre henge om deris Halss / oc der met ville de redde dem selff. Oc de tro icke at Dieffuelen hielper der til oc driffuer det Spil / at det saaledis skeer oc gaar.

Jeg haffuer end vel hørt/ oc det er mig sagt at nogle ere vel saadanne fortuifflede Skalcke/ at de for det ene gaa iblant Folcket / eller løbe i Hussene met deris Pestilentze / fordi at det fortryder dem oc er dem leet / at Pestilentze haffuer der icke ocsaa byt / oc fordi ville de føre den der ind/ lige som denne sag vaare saadant it skimpt/ som det er / at naar som nogen vil giøre en anden it skalckhed / oc sætter Lopper i en andens Skindkiortel / eller en neffue aff Fluer i en andens Stue. Jeg veed icke om ieg skal troet / at saadant skal vere sand/ er det sand da ved ieg icke huorfaare ieg skal holde saadanne / enten faar Menniske eller faar Dieffle Men sandelige mand finder stedse forgifftige onde Menniske. Saa er oc dieffuelen icke lad til it snedigt skalckhed at komme aff sted ved saadanne fine Companer oc Staalbrødre. Men det vaare mit raad/ at huor mand funde saadanne / at Byfo-

geden

geden eller Dommeren toge dem ved deris Halſſ / oc antuorde Bødelen dem i Hender / oc lode hannem handle met dem / lige ſom met den der met fri vilie myrder oc ihielſlar ſin Broder. Thi huad ere ſaadanne Menniſke andet / end rette lønlige glubmordere vdi en Stad eller By / ſom løbe oc omkring / førſt her ocſaa der/ oc lønlige myrde en anden / oc det ſkal dog hede at ingen haffuer det giort. Lige ſaa gaa oc diſſe her omkring / beſmitte oc forgiffue her it Barn/ der en Quinde/ oc ingen ſkal haffue det giort/ oc der til met gaa de oc lee oc gniſe/ lige ſom de haff-de giort fuld vel. Det vaare faſt bedre at mand i ſaadan maade boede iblant vilde Diur oc v-ſkellige Creatur end hoſſ ſaadanne Myrdere. Jeg veed intet at predicke for diſſe Mandrabe-re/ thi de acte ingen Predicken. Jeg vil befale Øffrigheden dem / at de til hielpe at raade dem bod / dog met ingen anden Lægedom / end met Bødelens.

Gud haffuer ſelff i det gamle Teſtamente be-falet/ at de ſom Spedalſke vaare/ ſkulde vere ſkil-de fra andre Menniſke / oc maatte icke heller bo i Stederne hoſſ andet Folck / men de ſkulle bo v-den for Stederne / paa det / at de ſkulde icke be-ſmitte andre. Huor meget mere ſkulle wi ocſaa giøre vdi den farlige Peſtilentze/ eller vdi andre forgifftige Siugdommer / de ſom ſaa ſnart oc end ſnarere fenger oc betender end nogen Spe-dalſke ſiugdom giør. Huo ſom heldſt der bliffuer forgiffuen / eller betent met ſaadan Siugdom/ hand ſkal ſtrax veluillige holde ſig fra Folcket/ oc ſtrax lade hielpe ſig met raad oc Lægedom. Mand ſkal gierne hielpe hannem vdi ſin nød/

ſom

som ieg tilforn aldelis nock haffuer giffuet tilkiende / paa det / at saadan Forgifft kand vdi tide nedtryckis oc fordempis / icke alleniste for en eller tuende Personers skyld / men den gantske Menighed maatte snart bliffue forgiffuen / om mand lode hende faa sin fremgang / ocsaa komme vdi blant andre. Thi saaledis er det nu met denne Pestilentze som nu her vdi Vittemberrig regnerer / hun er alleniste kommen aff saadan besmittelse / oc aff ingen anden ting. Thi at Lucten / Gud vere loffuet / er end nu sund oc recni/
Men ellers aff forfengeligt Hoffmod oc ret forsømmelse er saadan Pestilentze hid kommen.

Her endis Doctor Morthen Luthers raad om legemlig Lægedom: Oc følger her nu effter hans Raad om Siælens oc Samuittighedens Lægedom.

FØrst skal mand formane
Folcket at de gaa til Kircken / oc
høre Predicken / oc lære aff Guds
Ord / huorledis de skulle leffue oc
Dø / Thi skal mand giffue act paa
dem som groffue oc wforstandige ere / saa at de
slæt oc aldelis foracte Guds Ord / oc skytte inte
om det / den stund de leffue oc ere karske oc hel-
brede. Lige her imod skal mand lade dem lig-
ge i deris nød oc Siugdom / oc inter mere skytte
om dem / met mindre end at de diss aluerligere
met Hiertens suck oc graad beuise oc tilkiende
giffue deris anger oc bod. Thi at den som ick
anderledis leffuer end som en Hedning eller
Hund / oc haffuer det icke obenbarlige angret oc
fortrødt / den ville wi icke heller giffue Sacra-
mentet / oc ey heller acte hannem for en Christen.
Men lige som hand leffde / saa maa hand oc dø /
oc see sig selff fore. Thi wi skulle icke kaste Perler
for Suin / oc ey heller Helligdom for Hunde.
Mand finder vel / diss vær / mange groffue for-
stockede oc fortredne Menniske / som huercken
men de leffue eller naar som de Dø / sørge eller
befinde dem noget til deris Siæl / de gaa saa
hen indtil de bliffue Siuge / oc Dø saa hen
lig

kige ſom en Stock / ſom huercken Sind eller vid er vdi.

Det andet er / At huer ſkal i tide ſkicke oc berede ſig til Døden / met Scrifftemaal oc Syndernis bekiendelſe for Gud / oc gierne anamme Sacramentet huer Otende eller Fiortende dag en gang / forſiune oc forlige ſig met ſin Næſte / oc giøre ſit Teſtamente / paa det / om vor Herre klappede paa haſtelige / oc tiden bleffue forſtacket / før end Sogne Herren eller Cappellanen kunde komme / at hand da kunde ſelff hans Siæl noget beſørge oc faareſtaa / oc icke for den ſkyld forſømme ſig ſelff / Men kunde alligeuel befale oc giffue ſig Gud i vold. Thi det er icke heller vel mueligt / at huor ſom ſtor Død er / oc der ligge mange Siuge / oc det icke heller ere vden tue eller tre Predickere eller Cappellaner / at de kunde komme til alle / oc da førſt lære oc vnderuiſe huer ſerdelis / i alle de ting ſom it Chriſtet Menniſke bør at vide / før hans Døds tid kommer.

De ſom her i ville vere lætſindige oc forſømmelige / da ſkal det vere deris egen ſkyld / oc maa de det ſelff forſuare oc giøre Regenſkaff der faare / om mand kand icke huer dag holde en beſynderlig Predickeſtoel oc Altere til rede for deris Seng / men de haffue forſmaat det almindelige Altere oc Predickeſtoel / til huilcket Gud haffuer daglige kaldet oc eſket dem.

Til det tredie. Der ſom mand nu endelig vil haffue oc begere Sogne Herren / eller nogen Capellan til ſig / da ſkal hand kalde dem til ſig met det allerførſte oc i tide / før end Siugen ager formeget offuerhaand / oc den Stund

hand haffuer ſit Sind oc Fornufft til at beſinde/
oc kand forſtaa ſig noget. Dette ſiger ieg for
den ſkyld / thi der ere mange til ſom ere ſaa for-
ſømmelige / at de ſige icke til før end Siælen ſi-
der ſaa gaat ſom yderſt paa Tungen / oc de kun-
de ſaa gaat ſom intet tale / oc der er føye ſkel oc
vid i dem. Oc da bede de ſom der hoſſ ere:
Kiære Herre ſiger oc læſer hannem noget gaat
faare etc. Nu ville de at mand ſkal giøre
det / Men den tid den ſiuge bleff førſt ſiug / oc
kunde end da noget ſkøde / da yndſkede hand
icke en gang at mand ſkulde gaa til hannem /
men hand ſagde: Ey det haffuer ingen nød / ieg
haabis det bliffuer vel bedre. Huad ſkal en from
Sogne Herre giøre met ſaadanne Folck / ſom
huercken ſørge for Liff eller Siæl / men de leff-
ue oc dø ſom it Suin / eller ſom it andet wſkel-
ligt Diur / oc nu ſkal mand icke ſige hannem E-
uangelium faare / oc giffue hannem Sacramen-
tet før end vdi det ſidſte Øyne blick / Lige ſom
de her til dags haffue giort vdi Paffuedommet /
den tid de huercken ſpurde huad Tro de haffde
til Gud / oc om de viſte noget at ſige aff Euan-
gelio / men de ſtoppede dem Sacramentet i Hal-
ſen / lige ſom vdi en bredſtock.

Ney icke ſaa / men den ſom icke kand tale /
eller giffue Tegen fra ſig (oc ſerdelis om hand
det met vilie forſømmer) Huad hans Tro er
om Euangelio / Oc huorledis at hand begerer
Sacramentet / da ville wi ingelunde giffue han-
nem det. Thi oſſ er befalet / At wi ſkulle icke
giffue de vantro oc wgudelige Menniſke det hel-
lige Sacramente / Men dem ſom tro / huilcke
ſom kunde bekiende oc opregne deris Tro. De

andre

andre maa fare deris vey / lige som de tro. Wi
ere aarsagede oc wskyldige der vdi / fordi at der
er ingen brøst paa vor Predicken / Lærdom /
Formaning / Trøst oc besøgelse.

Kiære Claus synderlig gode Ven / Eders
Velbyrdighed dragis vden tuil vel til minde /
at Anno M. D. xxxvj. vaar her vdi Riget en
for suar Pestilentze / som tog mange aff dage /
oc serdelis vdi Malmø / lige som hun oc gior-
de i Kiøbenhaffn. Anno M. D. xlvj. Oc disli-
geste / Anno M. D. liij. Huilcken Pestilentze
eg acter at vere oss paa kommen / lige som Doc-
ter Martinus Luther scriffuer om den Vittem-
berske Pestilentze / Thi mand haffuer icke forfa-
ret at Sucten haffuer veret wren siden Suede-
siugen vaar / Anno M. D. xxix. Huilcken vis-
seligen vaar en forgifftig ond Suct / som igien-
nem saa mange Land fløg / oc mange aff dage
tog. Jeg lod i faaresagde / M. D. xxxvj. Aar /
der Pestilentzen her i Riget saa regerede vdgaa
ved Prenten en liden Bog om Pestilentzis aar-
sage / Forvaring oc Lægedom eders Velbyr-
dighed til vilie oc tieneste / oc menige Rigens
Indbyggere til nytte oc gaffn / thi paa den tid
vaar ingen her i Riget som noget haffde screff-
uit paa vort Danske Tungemaal om saadan
handel. Samma Bog haffuer ieg nu offuer-
seet / forøget oc forbedret met nogle besynderlige
Capitteller om atskilligt Eder oc Forgifft / huor
aff mand see kand / huor flittig de gamle vise oc
forfarne Læger haffue veret / i det at de met all
flidt haffue offueruejet oc betractet alle de ting
som Menniskens legeme skade eller forderffue
kunde / vere sig Siugdom / Forgifft / Eder el-

 ler no-

ler noget andet / dem haffuer ieg efterfuldt / oc tilsammen læst de Legedomme som tiene til dem som met Eder forgiffne vorde / paa det at de skulle haffue noget / met hwilcke de dem hielpe skulle om de bliffue forgiffne.

Men den Kaanst at forgiffue sin Næste met Eder brugis sielden (Gud skee loff) her vdi vore Land / Men vdi somme andre Land er den almindelig / Det Eder som wi bruge mod vor Næste / er Kniff / Swerd oc Spiud / her met forgiffues mangen / diss vær / oc serdelis naar som wi ere druckne oc fulde etc.

Kiære Claus denne efterfølgendis Bog vil ieg atter lade vdgaa paa Prenten / vnder eders Velbyrgighed beskyttelse oc beskermelse / oc beder eders Velbyrdighed ydmygeligen / at i ville tage dette mit Arbeyde til tacke / lige som i føre giorde met mine andre Bøger / oc mig hos de auindtz Siuge / som stedse laste oc skende i fremmet Arbeyde / oc selff kunde intet gaat gior beskytte oc beskerme. Her met eders Velbyrdighed met alt i vel ville den euige Gud befalendis.

Screffuet i Malmø / den v. dag Junij som vaar Pintz afften. Anno M. D. Lvij.

Register eller Taffle paa denne Bog.

 Hierz

Ende paa denne Taffle.

Det

Det j. Capittel.

Om Pestilentzis aarsage oc begyndelse.

HVad Pestilentze er / oc huorledis den aff Lægerne bescriffues / er offuen faare sagt: Nu wil ieg tale om Pestilentzis aarsage som er tuende. Den første er som alle naturlige Mestere sige: nogle besynderlige Stierners indflydelse/ huilcke som Vandet/ Jorden oc Lucten forgiffue / lige som almindelige gierne skeer/ naar som Solens oc Maanens formørckelse skeer / Oc naar som de øffuerste Planeter/ Saturnus/ Jupiter oc Mars komme tilsammen vdi Jomfruen eller vdi Tuillinge / oc Herren aff det opfarendis Tegn er samme tid vdi Øster / oc Maanen er da befengt met nogen wlycksalighed.

Anden aarsage er ond damp oc røg/ som met Lucten beblandet er / som aff Jorden opfaren er aff Hullet/ Graffuer oc Steder/ der som forgifftige Diur ligge i / eller aff den sted huor som døde Menniskes Kroppe offuer Jorden wiordede eller wbegraffne ligge / den kand oc vel komme aff den sted som de Jordede ligge. Thi skulde mand haffue en besynderlig sted vden faar huer

Kiøbsted vnder den obne oc klare Himmel/ huor som mand skulde iorde døde Mennisker kroppe / Huor som Solen oc Lucten saadan ond damp (vden Menniskens store skade oc fordærffuelse)kunde fortære. Saadanne steder haffde Jøderne vdi det gamle Testamente. Ja i Tydskland oc i Francke-rige findis endnu mange saadanne steder. Her om scriffuer Doctor Morthen Luther i denne Bog/ om mand maa fly for døden oc Pestilentze. Vor naadige Herre Kongelige Maiestat / haffuer oc her om ladet vdgaa it almindeligt bud oc befalning / at for huer Kiøbsted her i Riget skulle vduelgis oc tilskickis en sted / huor som Døde Menniskis kroppe skulle iordis.

Lucten forgiffuis oc aff det Vand/ vdi huilcket dødt Fæ / Hør / Hamp / oc andre saadanne ting ligge / som giffue ond luct aff dem Fisken vdi saadanne Vand forgiffuis / desligeste oc Fæet som dricke aff samme Vand.

Lucten forgiffuis oc aff fule Rendestene/aff døde Hunde/Katte/Suin/Høns/ Røtter / aff Suinemøg / aff Menniskens møg / som paa Gaderne oc vdi Stæderne ligger/ Øffrigheden skulle haffue god act oc til sjun at saadan wreenhed bleffue icke lagt.

paa Gaderne oc vdi Stræderne. Det vaar Israels børn bødet at de skulde giøre it hul vdi Jorden / naar som de vilde giøre deris Mag / oc siden skulle de skrabe Jord der paa som wi læse. Deutro: xxiij.

Hipocrates Læge siger / at Menniskene oc alle Diur opholdis aff try ting / som ere: Mad / Drick / oc aff Lucten / men Lucten er det alsom snariste for alle ting / aff huilcken wi snarist foruandelis thi den indragis igiennem Lungen / til Leffuerens brøn / som er: Hiertet / aff huilcket alle Legemens leffuende Aander deris opholdelse haffue. Inddragis den som reen oc wbesmittet er / da vddelis den oc saaledis vdi de andre Lemmer. Men er den wreen / besmittelig / oc forderffuelig / da vorder Hiertet oc alle Legemens aander forgiffne / besmittede oc wrene. Thi samtycke alle Læger endrectelige / at den største oc ypperste Aarsage aff denne Sugdom / er ond Luct / huilcket som aff ret Nature er Hiertens Wuen oc Fiende. Thi skal mand (om det mueligt er oc skee kand) fly met det første aff den sted / som ond forgifftig Pestilentzis luct er / til den sted / huor som god sund oc reen Luct er / oc huor som Pestilentze icke haffuer regeret it halfft Aar tilforn / mand skal ey

heller

heller for snart komme tilbage igien til den sted aff huilcken mand flyde.

Pestilentze kommer oc stundem aff Aarsens fire tider / som ere: Vinter / Vaar / Sommer oc Høst / naar som de icke haffue deris skick som dem bør at haffue vdi kuld / verme / vaat oc tiurt.

Det ij. Capittel.

Pestilentzis luctens Tegn.

AFF disse Tegn kan mand forfare oc vide at Lucten offte foruandelis / nu regner det / oc strax skin Solen igien. Naar som Solen skin oc der gaar for hende en tyck Tage / huilcken hun icke kand fortære / oc Lucten siunis at vere fuld aff Støff. Naar som der skeer stor oc mangfaaldig foruandling vdi Lucten paa en dag. Naar som der vaaxer vduartis paa Menniskens Legeme atskillige slags Bylder. Naar som de Fugle som van ere at haffue deris bolig oc verelse paa Slettē / forlade deris Æg / Vnger oc Rede / oc fly op paa Biergene. Oc de som haffue deris værelse oc Reder paa Biergene / fly ned paa Sletten / lige som Gøgen / Starre de giøre / Spurge haffue serdelis saadan nature / som

som lærde Mend om dem scriffue / ieg haffuer oc vdi sandhed det forfaret aff dem som her paa haffue giffuet act / Oc naar som Lucten haffuer veret forgifftelig / at de haffue da føye Spurge seet.

Sammeledis oc / naar mand seer at Orme / Muluarper / Jordmus / Hugorme / Ogler oc andre saadanne Diur / krybe oc løbe aff deris bollger oc huler / det er it Tegn der til / at de fly Jordens forgifftelse. Naar som de Diur som deris verelse paa Jorden oc vdi Vandet haffue / krybe aff Vandet / eller at de ligge døde hoss Vandet. Naar som det er Regn Veder / oc at der da ned regner frøer / det er it vist Pestilentzis tegn. Naar sō siugelige Quindfolck icke lætelige føde deris foster til verdē / eller om de / eller Fosteret døer / det er oc vist Pestilentzis tegn. Der ere end mange andre atskillige tegn til / aff huilcke mand kand forfare at Lucten er forgifftelig / alle her at scriffue vaare forlangt / thi vil ieg lade dem fare / oc her lære / huorledis mand skal holde oc skicke sig / naar som Pestilentze regerer / paa det at hun icke snarlige skal faa mact offuer en.

Det iij. Capittel.

Huor-

Huorledis mand skal holde sig naar som Pestilentze regerer.

MAnd skal haffue sin bolig oc verelse vdi it Kammer eller Stue/ huilcket som er vel høygt imellem Gullet oc Lofftet/ oc samme bolig skal vere tør oc icke sygt eller dampactigt. Thi at der er ingen vere oc skadeligere ting til/ naar som Pestilentze regerer/ end at haffue sin bolig vdi sygge oc dampactige boliger/ vdi huilcke Lucten kand icke foruandelis oc rensis. Oc Vinduene aff samme Kammer oc bolig/ skulle vere imod Norden/ oc om det haffde nogne imod Synden/ de skulle tillyckis vel tet/ oc de Vindue som ere vdi Norden/ paa it aff dem skal giøris it hul/ saa stort som en Rude er/ baa det at den onde Damp kand fare vd. J samme Bolig oc Kammer skal giøris en god Ild aff Ege træ/ om der er nogen Skorsten i det. Mand skal oc giøre i samme Bolig tre eller fiere gange om dagen en god Røg aff vellucten dis ting/ lige som aff disse: Paradise træ/ Ambra/ Mastix/ Mayran/ Neglicker/ Canelebarck/ Muskate Blommer/ Røgelse/ Myrrhe/ vild Mayran/ Lauerber skaler/ E-

neber

neber / Eneber træ / Saluie / Rosemarin / Lauendel / Egeloff / tør Rude / maa mand tage aff disse / huilcke mand kand faa oc bekomme / Oc her aff skal mand legge paa Gløer i den Ildsted / eller i it andet Kar / oc her met røge i samme Bolig / oc dette skal giøris ferdelis naar som Regn væder eller Toge er. Det er oc saare gaat / at mand legger i samme Kammer eller Stue gode velluctendis grøne eller tørre Vrter / lige som disse ere: Saluie / Jsop / Lauendel / Spicanardus / oc andre saadanne.

Om Sommeren naar som stor hede er / da er det gaat at mand strøer Gulffuet met bladene aff Vintræ / met Rosen / met Pileloff eller met Aakande blad oc Blomster. Det er oc gaat at samme strødde blad / Loff oc Blomster offuerstenckts met Rosen Edicke / eller met Edicke oc Rosen vand tilsammen blandede. De fattige som icke haffue Rosen vand / oc icke formaa at kiøbe det / de skulle tage Aakande blomster / eller Rosen / oc stude dem i Vand / oc lade dem saa kølis / oc saa lade Edicke paa dem / oc dem bruge som lige som offuen saare sagt er om de andre Vrter.

Oc naar som nogen dør aff Pestilentze / da skal den Stue eller Herbergs vegge

rensis | oc alt andet hues der inde er skuris oc thois | vere sig Bord | Bencke | Træseng | skamle | thi den onde forgifft kand giffue sig paa en veg eller vdi en reffue | eller vdi noget som der inde er | oc der inde side en lang tid / oc naar som da nogen kommer ind vdi samme kammer eller stue som aff naturen tilbøgelig er til Pestilentze hand befengis strax / her om vil ieg sætte nogle sande Historier. Salige Lector Anders Liung | som vaar en aff de første her vdi Riget som for lod Paffuers regimente | oc bleff Sogne Herre vdi Landzkrone i xj Aar. Oc bleff siden der fraa kaldet til Malmø at vere der Sogne Herre / huor som hand lærde oc Predickede Guds ord reent oc purt vdi xiiij. Aar oc hand døde vdi samme Stad | Anno M. D. Lv. den xxiiij. Dag Nouembris | Hand sagde for mig oc for mangen erlig Mand | at den tid hand vaar vdi Landzkrone Closter / døde en aff Brøderne i samme Closter aff Pestilentze | it halfft Aar der effter kom en anden Broder i samme Herberge som den anden vaar vd død | oc fant der inde hengendis it Bøste flesk som vaar spege | det tog hand der vd oc aad der aff | oc bleff strax befengt met Pestilentze | oc døde | saaledis bleffue der siu Brødre døde | som haffde

ædt aff Bøster | om siger bleff mand det vaar | at de som haffde ædt aff samme Bøste bleffue saa befengde/saa kaste de samme Bøste for en Hund hand aad det / oc døde der aff.

Anno Christi M. D. xj Der vaar en Stad vdi Valland vaar bestoldet | som der en stor suar Pestilentze vdi de Tydskes Leyre | oc der døde en Stridz knecht aff Pestilentze/ hand haffde it Sengklæde paa sig/ oc samme Sengklæde kom siden til xxv. Stridz knechte | oc strax de finge samme Sengklæde paa dem | bleffue de befengde met Pestilentze oc Døde | oc der de andre Stridz knechte formerckte/ at de som haffde hafft samme Sengklæde vaare bleffne døde | brende de det Denne Historia scriffuer Doctor Jodocus Villichius i den Bog som hand haffuer screffuet om Pestilentze. Oc i samme Bog scriffuer hand oc at der laa it Hiune eller Pude i it Huß huor som Pestilentze haffde førre regeret i en vraa vdi fem Aar vtoet oc vrenset aff forsømmelse skyld/vinster kom der en som rørde ved samme Pude eller Hiunde | oc bleff befengt/oc Pestilentzen regerede der paa nylige som hun haffde førre giort. Antonius scriffuer Porte. iij. Titulo. xxij. Capit. xij. At Anno

no Christi M. ccc. xlviij. vaar der i Florentze Stad en stor suar Pestilentze / oc vdi samme Pestilentze døde it fattigt Menniske som haffde ligget paa nogle gamle Klude / oc der hand vaar død / kastedis samme gamle Klude paa Gaden / oc der komme ij. Suin oc rodede / som deris art oc nature er / iblant samme gamle Klude / oc de bleffue strax befengde met Pestilentze / oc de løbe bort oc igien indtil de nedfulde oc døde. Thi giøre de aff Flanderen / Brabant oc Holland / dißligeste de i Schotland ret i det at de sky saadanne forgifftelige Steder / de lade oc toe oc rense alle ting som i saadanne Huß ere ved deris Skrubbers / det er / ved nogle besynderlige Menniske som sig til saadan handel giffuet haffue / oc derfaare tage deris løn / som indsæt er aff Øffrigheden for deris umage. Her aff kunde wi see at den forgifftige Pestilentzis onde forgifftelse kand lenge vere i it wreent Huß oc i wreene Klæder. Her aff kunde wi oc see huor suarlige at somme rige Menniske synde i det / at naar som deris tienste Tiunde bliffue siuge (om de end icke haffue vden den Kaaldesiuge) da skude de dem vd aff deris Huß / oc legge dem heden paa de steder som andre ere døde / oc da bliffue de forgiffne oc dø / huilcke maa

icke maa vel skee de haffde kunde leffuet vdi mange dage.

Paa det at den flyende forgifftige Pestilentze skal icke giffue sig ind vdi nogen reffue eller Væg/ skal mand haffue staaendis i den Stue eller Herberge som de Siuge vdi ligge/ nogle Spande eller Bøtter met luncket Vand/ da giffuer sig den flyende Forgifft ned paa Vandet/ oc Vandet bliffuer til at see lige som der vaare en Taage paa/ eller som Støff vaare der vdi faldet. Om mand vil giøre at forsagde Vand skal veldelige drage Ederet til sig/ da skal mand kaste en Haand eller tho fulde aff Kaaberrøg i samme Vand/ oc effter Karernis storhed. Mand skal oc kaste en gloendis Tegelsten/ eller gloindis Jern/ eller staal i same vand/ da drager same vand Ederet diß bedre til sig/ dette skal icke giøris en gang men offte.

Om mand legger wslucter Kalck vdi den Stue eller Herberge/ som den Siuge i legger/ den drager oc Ederet til sig.

Det iiij. Capittel.

Om Mad oc Dricke.

Det Brød som mand skal æde den stund Pestilentze regerer/ det skal vere aff god Ru eller Huede/ Brød.

vel suret / saltet oc baget. Oc huer tredie dag skal mand haffue (om saa skee kand) ferskt nybaget Brød. Om Vinteren skal mand bage i Brødet danskt Commen / Anis eller oc Coriander / som er beredt / saa at den haffuer leget en nat i Edicke / oc siden tiurt.

Kiød. De Diuris Kiød som hente deris føde hart hoss Bierg / huilcke som icke ere forfede eller for maffre / disse ere serdelis gode at æde aff / naar som Pestilentzen regerer / oc de beste aff saadanne Diur ere / Lam / vnge Kiød / Kalffue / aff vilde Diur / vnge Raaer / Harer. Aff Fugle / Høns som karske oc sunde ere / fordi at Høns befengis oc offte met Pestilentze / vnge Hane / Capuner / Agerhøns / Starer / Solsorter / oc andre saadanne Fugle / som deris omgengelse oc verelse i Skoffue haffue. Men deris Induaaler / Fødder eller Hierne de skulle icke ædis vdi den tid som Pestilentze regerer. Alle de Fugle som deris bolig oc Reder haffue paa Vandet / vere sig Gess / Ender / Suane oc andre saadanne / de forbiudis aff Lægerne vdi saadan tid.

Fisk. Den Fisk som er fangen vdi rindendis Vand / oc skæl paa sig haffuer / den maa mand

mand æde vdi denne tid/ lige som ere/ Gedder / Brasen / Horck oc andre saadanne/ disse maa mand siude eller stege / effter som mand selff vil / Men dog loffue Lægerne de som ere stegte mere end de som ere saadne.

Huad som beredis aff Melck ronder lættelig / oc forderffuer snart en ond Maffue / thi er den icke at bruge i saadan tid. Men Sur Melck / eller Oste Valde maa mand oc bruge. Melck.

Mand skal ingen gammel raaden Ost æde / men sidst effter mand haffuer ædt eller fuldnær giort sit Maaltid / da maa mand vel æde lit aff en god fersker Faare eller Gede Ost. Ost.

Æg som ere bløddsaadne / eller slagne paa Vand maa mand æde. Men haarde saadne eller stegte Æg / eller oc det som baget er aff Æg forbiude Lægerne / thi de stoppe / oc naar som Pestilentze regerer / skulle de ting brugis som løsen oc Stolgang giøre. Æg.

Aff Fruct maa mand æde tørre Blommer / Persinger / Valnødekierner som noget stund haffue ligget i Edicke / de loffuis serdelis vdi denne tid. Mand maa oc vel iblant æde Haselnøddee / Ribes / Mørske Eble / saadne Pærer / Qucær / Om Vinteren Fruct.

 teren

teren maa mand bruge / Mandele / Figen / Rosiner / Cappers / Oliuer / Pomerantzer.

Ingen fruct skal afftagis aff Træerne Aarle om Morgenen / den stund end nogen taage er paa dem.

Kaal. Kaal giere aff Persilies vrt oc Rødder / aff Boras / Spinas / Bede / Milder / Surer / eller aff Roer maa mand æde. Men Kabusekaal er vsund vdi saadan tid / mand maa bruge Mandelemelck / oc Erthesaad vdi denne tid.

Velling. Byg velling / Haffre velling / eller velling aff Risengryn / met Edicke sur giort / maa mand æde.

Senip. Oc men saa er at Leffueren hedmis aff Senip / da er det icke gaat at mand bruger den. Men met disse Vrter maa mand rede oc forbedre sin Mad met / som ere: Ingefær / Canelebærck / Saffran. Eller mand maa bruge dette efterfølgendis / huilcket saaledis skal beredis. Mand skal tage Canelebarck it Lodt / Muscateblommer it halfft Lod / Cardomomer it Quintin / Ingefær try Quintin / Spisekommen it lodt / røde tørre Rosen / Anis / rød oc gul Saffran / aff huert it halfft quintin / disse skulle stødis til Puluer / Oc naar som mand her aff bruge vil / da skal mand lade Vin der paa / oc bruge det

Cinnamomum. Macis. Cardomomum. Zinziber. Cuminum. Rosa rubea. Sandalum. Crocus.

vdi

of den sted som mand er van at bruge Senip. Mand maa oc vel tage her Sucker til saa meget som mand selff vil.

Om Sommeren naar som stor hede er / da skal mand icke bruge hede Vrter.

Det er god oc nyttelig / at mand bruger Edicke vdi alle Retter som kaagis. Edicke.

Lægerne forbiude oc at mand skal icke bruge mange atskillige Retter / naar som Pestilentze regerer. Thi lige som Oxekiød / oc Kalffuekiød / kunde icke vel til lige siudis i en Gryde saaledis kunde icke heller mange haande slag Retter vel fordøffuis eller fortæris i en Maffue / men raadne oc forderffuis / huor aff atskillige Siugdomme komme / oc serdelis om mand æder Kiød oc Fisk tilsammen offuer it Maaltid. Mange rotter.

De som ere vane vid Øll / de skulle dricke gaat gammelt Øll / huilcket som icke er forsterckt / de maa oc henge i deris Øll / Holtzurt / aff somme S. Elline vrt kaldet. Eller oc støtte Lauerber. Om drick. Enula campana. Bacce lauri.

De som ere opuande met Vin / de maa dricke god klar huid Vin / som er blandet met saadet Vand / eller de maa blande dem met Rosen vand / eller met Endiuie vand om Sommeren / oc om Vinteren met Cardabenedicte Vand. All offuerflødig

drick skal flyes / om Sommeren skal mand dricke den drick som køler/ oc om Vinteren den som værmer.

J denne tid skal mand dricke den Vin som er tilgiort met Saluie/ Eneber/ Holtzurt / Bethonie. Men Gammelt Folck de skulle gierne dricke den Vin som er tilgiort met Malurt.

De som er befengde skulle aldelis ingen Vin dricke/ uden alleniste den/huilcken som de tage til dem met nogen besynderlig Læzedom. Malmesie / Clarete / Miød / Brendeuin / oc anden saadan heder oc sterck drick de skulle icke brugis i denne tid/ Thi at de hedme Blodet / oc naar som det er hedt / kand det lættelige befengis.

Vand. Vandet huor i mand skal kaage Maden / det skal vere ferskt Kildeuand / som udspringer vnder den klare Himmel.

Søffn. Effter Middags Maaltid / skal mand icke nedlegge sig til Søffns / thi aff saadan søffn vorde alle Lemmer tunge / mand faar der aff Hoffuetuerck / den Kaaldesiuge / oc Madens lyst forgaar. Men vil mand nu soffue da maa mand sidde rette offuer ende / oc soffue en liden stund. Om Afftenen effter Afftens Maaltid skal mand icke fortilige nddlegge sig til Søffns / før end to eller

ere Timer ere forløbne. Siu timer er en red naturlig Søffns / huad som mand der offuer soffuer det kommer Menniske til stade. Naturlig Søffn.

Skeer det ocsaa / at mand sueder i Søffnen / eller om Natten / da skal mand vel stryge Sueden aff sig met it rent Linklæde. Sued.

Strax effter Maaltidet skal mand icke Arbeyde / thi her aff forhindris fordøffuelsen i Maffuen / oc føden faar icke hendis rette naturlige gang i de Aarer som den skulde / Leffueren / Milten / oc Nyrerne forstoppis / huor aff store oc suare Siugdomme komme. Men de som ere opuand aff Barndom til arbeyde / de vnder tagis aff denne Regel. Arbeyde.

At bade i denne tid forbiudis aff Lægerne / thi aff Suedebad giøris Hierte siuge / oc mand bliffuer mactløß / oc tørster effter Badet / oc bader mand lenge / da bedredis vædsken til at ronde. Men huo som van er til at bade / hand maa bade en liden stund / oc icke i stor hede / paa det at Suedhullerne skulle icke forstoppis / huor aff meget ont kand komme / naar som vædsken vdi hannem rønder / som mand vel kand see vdi en Møg hob / io tettere hand ligger tilsammen Bad.

men lagt / io mere hand rønder. Oc en time før mand gaar ind i Badet / ſkal mand tage til ſig it Quintin aff Galeni / eller aff Andromachi Therragelſe / eller oc Methridatum, eller aff Electuario Liberantis. om Vinteren met en Skeefuld aff Vin. Oc om Sommeren met Roſen vand aff Surer / eller met Scabioſe vand / eller met Vand aff Hiertens fryd / eller oc met Vin Edicke. Ingen tid ſkal mand bade met en fuld Maffue / men naar ſom Maden er fuldnær fordøffuet eller fortæret. At bade faſtendis er alſombeſt. Diſligeſte ſkal mand oc vel ſmørie oc gnide ſig alleſteder i Badet met Olie aff Chammilleblommer eller oc met Vin / da obnis Suede hullerne / oc den onde vædſke giffuer ſig vd. Det er oc ſaare gaat at mand gnider Fødderne vnderneden til met Salt oc Edicke. Oc efter at mand vdgaar aff Badet ſkal mand ſig nedlegge / oc ſaa atter ſuedis.

Huer dag ſkal mand vddriffue Legemens offuerflødighed oc wreenhed ved ſtolgangen. Mand ſkal oc icke heller forlenge holde ſit Vand. Oc om Stolgangen vil icke komme aff ſig ſelff / da ſkal mand bruge til dem ſom ere vande til Cliſtere ſacte Cliſtere / ſom giorde ere aff Fioler / aff den Kat-

teoſt /

Katteost / Althea / oc aff Biørne kleffuers vrt / met Lissebons olie. Eller mand maa bruge aff de Piller som kaldis Pestilentziales, oc de findis berede i Apotecken. Da fattige mue bruge / Tappe huilcke de skulle stinge bag ind / som ere giorde / aff Alun / aff huid Sebe / aff Flesk / aff en Bederod. Altea. Branca vrsina. Oleum oliuarum.

Mand skal oc vel vaacte sig for hastighed / vrede / fortørnelse / sorg / angest / bedrøffuelse / fryct / forfærdelse etc. Mand skal vere lætsinnig / oc glæde sig met sine Venner / oc bruge Sang / Harpeleg / Trompe / Pibe / oc andre saadanne Leg oc lystighed.

Efftherdi at naturens leg oc legemlig samquem / som Mand oc Hustru bedriffue tilsammen / giøris icke alleniste alle Lemmer skrøbelige / men ved den gierning vdføris oc Liffsens aand / thi er det raadeligst / at mand bruger den maadelig. Legemlig samquem.

Det v. Capittel.

Om Aareladelse.

Der som mand det føler / at det stinger aldermest / vere sig bag i ørene / vnder Armene / eller vdi Rørerne

der vil

Hiernen. Hiertet. Leffueren. der vil forgifftelsen sig sætte oc vdbryde. Thi naar som Hiernẽ røris oc befenais aff forgiffielsen/driftuer Hiernen den fraa sig bag Ørnene. Hiertet vnder Armene. Leffueren i Rørerne. Thi skal mand met Aareladelse saaledis handle som her efterfølger.

Halss. Ø.en. Er mand hoffuen i Halsen/ eller bag Ørnene/oc sammeMenniske er offuer xiiij. Aar gammelt / da skal mand lade sla Hoffuet aaren offuen i Albukrogen / eller imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren / it Fingers bred neden faare paa samme side/ som mand befengdt er / oc i saadan tid sk.l mand icke ansee eller acte / om Maanen .r i it gaat eller i it ond Tegen / om hand er ny eller gammel / om det er aarle eller silde.

Er Heffuelsen vnder Armhullerne / da skal mand lade sla Medianen eller en gren aff hende / imellem Pegefingeren oc den lange Finger paa samme side som Heffuelsen er. Er heffuelsen nedre paa siden/eller der hess/ da skal mand sla Leffuern Aaren/ eller Basilicam / eller en gren aff den ved den lille Finger.

Siden.

Røren. Huilcken som hoffuen er vdi Røren/ eller der neden faare/ hand skal lade den Aare som heder Saphena / oc den er neden ved Anckelen inden paa foden.

Er Heffuelsen i begge røre / da skal mand lade paa den høyre Side / oc icke paa den venstre / paa den venstre / paa det at forgifftelsen kand dragis fra Hiertet. Vdi begge Rører.

Huilcken som frycter sig at haffue Pestilentze / oc haffuer dog ingen visse Tegn / hand skal lade sla Medianen / oc er det om Vaaren eller om Sommeren / da skal hand lade sig paa den høyre Side / oc om Vinteren paa den venstre. Mand skal acte i Aareladelse / at mand drager det forgifftige Blod fra Hiertet / oc icke til / derfaare huer som hoffuen er vdi fire Røre / oc lader nogen Aare sla paa Armene / hand kommer vdi stor fare. Ingen tegen.

Haffuer nogen Aareladet sig / før end hand folde nogen Heffuelse / oc om nogen heffuelse gaffue sig tilkiende effter mand haffuer Aareladt / da skal mand strax lade sla en Aare igien / paa samme side som Heffuelsen sig tilkiende giffuer.

Siuglige Quindfolck som ere begaffuede met Foster / skulle icke Aareladis / før end fire eller fem Maanede effter at de ere bleffne siuglige / der effter maa de Aareladis / oc giffuis Lægedom lige som andre der ere befengde. Mand skal sætte dem Kopper i den sted som de skulle Aareladis / oc Siuglige Quinder.

hugge hul paa steden. Mand maa oc sætte Kopper paa vnge oc spæde Børn/om de ere offuer try eller fiere Aar gamle / men de skulle ingen hul huggis. De som aldelis siuge skrøbelige oc mactløse ere / de skulle icke Aareladis / der som saa skeer / da vorde de end siugere oc aldelis mactløse. De som i xxiiij. timer haffue veret befengde / oc der paa søffnet / de skulle icke heller Aareladis / Thi naturen haffuer da dreffuit forgifftelsen til en sted / Oc er stadfest / Oc om de Aareladis / da vdløber det gode Blod oc det onde forgifftige Blod bliffuer inde igien.

Spæde Børn.

Skrøbelig oc mactløs.

Befengt oc Søffnet.

For den som icke maa Aareladis. Den som icke maa Aareladis / hand skal lade sætte sig Kopper / Burde hannem at sla Hoffuet Aaren / da skal hand lade sætte Kopper bag vdi Nacken. For Median paa Skuldern. For Leffuer Aaren paa Lenderne. Paa Knæene for den Aare som sider vnder Anckelen.

Lade sætte Kopper.

Det vj. Capittel.

Legedom for Pestilentze.

Jeg

IEg vil her førſt ſætte oc beſcriffue nogle Lægedomme ſom her i vore Land vagre / Huilcke viſſelige Menniſken beſkermer for Peſtilentze / oc fattige mue bruge dem ſom icke formaa oc kiøbe fremmede vdlendiſke dyrebare Lægedomme.

Angelice rod i Edicke lagt oc it ſtycke aff den vdi Munden baaret / diſligeſte oc it ſtycke lagt i en Lin klud oc der til luctet / beſkermer Menniſken for Peſtilentze. Eller mand maa ſtøde den til Puluer / oc ſtrø lit aff ſamme Puluer paa it ſtycke Brød ſom bløt er vdi Edicke / oc det ſaa æde. Angelica.

Er nogen befengt met Peſtilentzis Kaaldeſiuge / eller met Suedeſot / eller Roſen ſiuge. Hand ſkal tage it halfft quintin aff Angelica rod ſmaat ſtøt til Puluer / oc it quintin ret god Therragelſe. Men haffuer mand icke Theragelſen / da ſkal mand tage it halfft quintin aff Angelice rod / oc try lodt Vand ſom brent er aff Angelice rod. Haffuer mand icke Angelice Vand / da maa mand dricke det met Vin. Oc legge ſig ſaa ned til at ſuedis / da beſkermis hand aff faareſagde ſiuger. Denne Lægedom er viſſ oc offte forſøgt.

Mand

Aaron. Mand maa tage Aarens Vrt / huilckin aff samme Munckefands vrt kaldis / Rød eller frø / Huilcket som mand aff denne vrt bekomme kand / er hun fersk oc grøn / da skal hun vel stødis / Oc Osen vdkrystis vel met Edicke / saa skal mand tage aff samme vdkryste Oess iiij lod / Theragelse it quintin / Disse skulle blendis vel tilsammen / oc giøris luncket / oc saa drickis / oc der effter skal mand sig nedlegge oc der paa suedis / da vddriffuis forgifftelsen. Denne Lægedom er viss oc offte forsøgt. Haffuer mand icke Theragelsen / da maa mand alligeuel dricke Osen met Edicken / da vddriffuis forgifftelsen neden vd ved Stolgangen.

Betonica. Bethonie stød til Puluer met Sucker bland oc ædt / er god for Forgifftelse / oc for Hoffuetuerck / som mand almindelig gierne faar / naar som Pestilentze regerer. Eller mand maa dricke om Morgenen Fastendis it halff quintin met en drick Vin / eller met Vand som brent er aff Bethonie.

Gentiana. Zinziber. Ruta. It quintin Entzian met lit Ingefær oc tør Rude til Puluer støtte / oc Aarle om Morgenen met en drick Vin drucket / beskermer Menniskcn for all Eder oc Pestilentze.

Entzi-

Entian skaaren i stycker / oc en nat lagt i Edicke / oc om Morgenen it stycke til sig taget / oc it stycke holdet for Munden / beskermer Mennisken for Pestilentze oc for Pestilentzis onde luct.

It quintin Loestilcke frø oc it quintin Theragelse tilsammen blandede / oc det til sig taget met iij. eller iiij. Skeder fulde aff Vin oc Edicke tilsammen blandede / oc førre lit luncket giort oc sig nedlagt oc der paa suedet / uddriffuer veldelig Pestilentzen. Semen leuistici.

Tu eller try Lauerber Aarle om Morgenen fastendis ædne de ere gode / thi de styrcke Hiertet / desligeste den kaalde Maffue / oc Hiernen beskermer Mennisken for den onde Pestilentzis lucet. Bacce lauri.

It stycke eller tu aff Mester Urt om Morgenen fastendis ædt met Salt / styrcker den kaalde slimactige Maffue / oc beskermer Mennisken for Pestilentzis onde lucet. Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage it quintin eller lit mere aff Mester urt som er stød til Puluer / oc det skal mand dricke met en drick varm Vin / eller met it aff de brende Vand / om huilcke her offuenfaare sagt er. Haffuer mand Theragelse / da skal den tagis der til. Ostrutium.

Eller mand maa tage Hulurt / ræd Aristologia.

Myrrha. Castoreum. Myrrhe / Bibergel / aff huert it quintin/oc støde dem til Puluer / disse skulle siudis udi huid Vin/oc vdi helfften saa meget Edicke som Vinen er/Her skal mand dricke en god drick den stund det end varmt er/ oc sig nedlegge oc der paa suedis.

Scabiosa. Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage Scabiosam den stund hun fersk oc grøn er met rod oc alt oc støde den met Edicke / oc kryste den igiennem en Klud / oc tage her til it quintin Theragelse / oc dricke denne Lægedom. Der effter skal mand dricke i nie Dage Vand som brent er aff denne Urt / eller oc Vand huor i denne Urt er saaden. Men om mand kand icke faa denne Urt den stund hun er Fersk oc Grøn / da maa mand støde den tør til Puluer / oc Dricke saa it halfft Lodt aff hende met Vin oc Edicke/ som denne Urt er saaden i / oc denne Lægedom oc Drick er serdelis god til den som Pestilentze haffuer taget met hede.

Ruta. Grana Iuniperi. Enula campana. Eller mand maa tage tør Rude / Eneber / Holtzurt / Valnøde Kierner reen skalede / lige meget aff huert / disse skulle stødis tilsammen met Rosen Edicke/ mand maa oc vel tage her til noget Rosen Honnig / her aff skal mand tage om Morgenen

en Ske

en Ske fuld / oc da beskermis mand den dag for Pestilentze.

Men er nogen befengt met Pestilentze / da skal mand tage Ofen aff Rude tu Lodt / oc it quintin Theragelse / disse skulle blandis tilsammen ; oc luncket giøris / oc siden drickis / der skal mand sig nedlegge oc der paa suedis. Oc aff denne Lægedom skal mand giffue den Siuge tre gange inden fire tiue timer. Met forscreffne Lægedom ere mange hiulpne oc ere fride for Pestilentze. Om mand siuder Rude oc Rude frø vdi Vin / oc Dricker den / da haffuer hand den samme dygd som forscreffne Lægedom haffuer. Ruca. Seminis Rutæ.

Sex eller siu blad aff Surer / rene toffne / den stund de fersk oc grøne ere / oc ædt / er en god Lægedom for Pestilentze. Men om mand kand icke faa den grøne oc ferske / da maa mand tage de som tiurde ere / oc dem sønder gnide eller støde / oc tage der tillige meget Sucker som Surerne ere / oc disse tilsammen blende / saa bliffuer det it kaasteligt Puluer til at bruge for Pestilentzis onde forgiffrige luct. De som ere komne til deris laue Alder / de skulle tage her aff it quintin / oc vnge Børn noget mindre. Denne Lægedom maa huer mand Acetosa.

bruge / vere sig Børn / eller suuglige Quinnefolck.

Aqua acetosæ.

Vant aff Surer brent / oc det drucket / beskermer oc for Pestilentze.

Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage frøet aff Surer it quintin støt til Puluer / oc it quintin Theragelse / disse skulle blandis tilsammen / denne Lægedom skal mand dricke met Sure Vand / eller met Scabiose Vand / ocsaa sig nedlegge oc der paa suedis.

Tormentilla.

Olsen aff Tormentilla drucket met Vin / vddriffuer all Eder oc Forgifft aff Mennisken / vere sig kommen aff Pestilentze eller aff andet.

Er nogen befengt met Pestilentze / eller met nogen anden forgifftelig Siuge / oc om hand icke kand faa oc bekomme Olsen aff Tormentilla / da skal mand tage it quintin Tormentille rod støt til Puluer / oc den dricke met en Drick luncket Vin / Mand maa oc tage her til it quintin Theragelse / om mand kand den faa oc bekomme.

Tormentille Vrt oc Rod vdi Vin saaden oc drucket giør det samme. Oc om mand tager it quintin Theragelse her til / oc dricker den met forsagde Vin / oc legger sig ned / oc der paa suedis / da vddriff-

nis

nis all Eder oc Forgifft / Denne samme Lægedom er offte forsøgt.

Grøn oc fersk Malurt om Morgenen fastendis ædt / eller oc Vand aff hende brent / oc drucket / beskermer Mennisken for Pestilentzis onde luct. Absinthiũ.

Malurte Knopper eller Blomster / besprengde met Salt oc nedslagede / beskerme oc Mennisken for Pestilentze.

Femten Eneber aarle om Morgenen fastendis aadne / oc der til kiernen aff en Valnød / som haffuer legget i Edicke / om mand den haffuer i loffuis saare for Pestilentzis onde luct. Grana Iuniperi.

Mand maa tage en Løg / oc vdhule hannem / saa at mand kand lade i hannem it quintin god gammel Theragelse / eller saa meget som en Haselnød kand vere / saa skal Hullet tilstoppis igien met noget aff det som vdhulet er / oc suøbis i vaade Blaar / oc sættis i hed Aske / eller Ildmørre / oc Hullet skal vendis op at / paa det at Theragelsen skal icke løbe vd / Oc naar som Løgen stegter oc blød er / skal hand vel stødis i en Mortere / oc der paa ladis fire eller fem Skede fulde aff god Vin Edicke føye varmit giort / Disse skulle vel gnidis tilsammen met Støderen / oc siden krystis igiennem Cepe.

en lin Klud / da bliffuer det som er vdkryst it sort Vand / det skal vermis igien / ocsaa Drickis aff den som er befengt / oc skal nedleggis oc suedis / da frelsis hand næst Guds hielp aff denne Sot oc Breck. Men kand mand haffue Vand aff surer / eller aff Scabiosa / da er det bedre end Edicken.

Egeloff som vaaxne ere paa Sommer Tenen / eller Quist tiurde / oc støtte til puluer / met Sucker blandede / oc ædne / de ere saare gode for Pestilentze / de kunde icke nock loffuis / fordi at de driffue den onde vædske aff Legemet.

Folia Rutæ. Grana Iuniperi. Nux.

Mand maa tørre Rudeblad oc tage it Lodt aff dem / Eneber oc Figen aff huert it halt Lodt / Valnøde kierner rene skalede tu Lod / god Edicke fire Lod / Disse skulle stødis tilsammen / oc her aff skal mand tage noget til sig om Morgenen / før end man gaar i Lucten. Somme tage lige meget aff huert / oc handle der met som sagt er. Andre kryste denne Lægedom igiennem en Klud / oc lade det vdi it Glaß / oc sætte det vdi nogle dage mod Solen / oc naar som de ville tage her aff noget til dem / da tage de aarle om Morgenen en Skee fuld.

It stycke aff en Suomp vaadgiort vdi forscreffne Lægedom / oc den holdet for

Næ-

Næsen / oc til den lucter | beskermer Menniſken for Pestilentzis onde luct.

Mand maa tage Rude | Knopperne aff Malurt / Saluie | Figen | huid Senep | oc Valnøder kierner | lige meget aff huert | Disse skulle stødis tilsammen met god Rosen Edicke | eller met anden god sterck Edicke | saa at det vorder som it Electuarium | Heraff skal mand tage til sig aarle om Morgenen saa meget som en føye Valnød. Ruta. Absinthiũ. Saluia. Eruca. Nuclei Iuglandis.

Eller mand maa støde tiue Rudeblad oc tu Valnøder kierner tilsammen met lit Salt | oc æde her aff.

Tag to Valnøder tu Figen til it gammelt Menniſke | helfften saa meget til it vngt Menniſke met Salt ædne | loffuis oc saare.

Eller mand maa tage Boli Armeni, som beredt er it quintin | Rosen Vand fire Lod | Vin Edicke tu Lod | disse skulle røris tilsammen | oc gøris lit varmt | oc skal giffuis den som er befengt / om hand kaster det op da skal hand skølle sin Mund / oc tage det anden gang til sig lige som forscreffuet staar | disligeste tredie gang | dette skal brugis indtil den Stuge beholder det hoss sig | beholder hand det hoss sig / da er Hiertet icke forgiffuet.

Bolus Armenus.

Bolus Armenus, oc Terrasigillata, brugis offte i Lægedommen/ Thi vil ieg her lære/ huorledis de skulle rettelige beredis/ før end de skulle brugis vdi Lægedom. Mand skal tage it aff disse/ huilcket aff dem som mand vil bruge oc støde det til Puluer/ oc toe det saa vdi den beste Vin som mand kand faa/ haffuer mand icke Vin da maa mand tage Rosen Vand/ Sure Vand/ Malurte Vand/ eller huilcket som mand aff disse kand faa/ oc naar som det saa thoet er/ oc er siuncket ned til Bonden vdi igien/ saa skal mand lade Vinen eller Vandet løbe der fraa/ oc lade det siden tørris. Saaledis skal mand her met handle tre eller fire gange/ siden skal det stødis smaat igien oc beuaris vel. Huo som vil bruge her aff allene vden nogle andre Vrter/ oc om hand er aff hed nature/ da skal hand tage it quintin her aff met god Edicke/ Rosen Vand/ eller Sure Vand/ oc met lit Vin. Er hand aff Kaald nature/ da skal hand tage det met Vin allene. Saa tidt oc offte som mand vil bruge Bolus, eller Terram sigillatam, vdi Lægedom/ da

skulle

skulle de vere tilgiorde oc beredde som sagt er.

Mand maa tage Angelice rod tu lodt/ Tormentilla / Holtzurt oc Diptam / aff huert it lodt / Bolus Armenus, try lodt / disse skulle stødis til Puluer oc blandis met lige megen god Theragelse / om mand kand den bekomme / her aff skal mand giffue it quintin lige som føre om andre Lægedomme sagt er.

Angelica. Tormentilla Enula. Diptamus. Bolus Armenus.

Det vij. Capittel.

Om siuglige Quindfolck oc Børn.

NAar som Pestilentze regerer / da regerer hun offuer de siuglige Quindfolck som ere begaffuede aff Gud met Foster / Oc offuer vnge oc spæde Børn / Huilcke som icke kunde bruge nogen sterck Lægedom vden deris skade oc forderffuelse / Paa det de skulle icke forladis / vil ieg her sætte nogle Lægedomme som de bruge mue vden all skade oc fare.

Er nogen Quindis persone siuglig met Foster / da maa hun æde it stycke stegt

Brød som haffuer ligget vdi Vin Edicke/ mand maa oc giffue Vnge Børn der aff fastendis.

Eller hun maa æde Valnøde kierner som haffue ligget vdi Vin edicke.

Radix Pimpinelle Hun maa ede fastendis Quesenrte rod / eller Pimpinelle Rod som er indsyltet.

Folia Scabiose Acetose. Rutæ. Om Sommeren maa hun bruge Scabiose blad / Surer oc Rude / met nogen Vin edicke.

Carica. Tormentilla. Cortex maliarantij. Om Vinteren maa mand tage Figen Tormentilla/ Pomerantzier skaler/ Valnøde kierner/ oc Rude/ Disse skulle stødis tilsammen / oc giøris her aff it Electuarium met Honnig oc Salt / her aff skal hun tage til sig om Morgenen saa meget som en god stor Haselnød kand vere.

Succinum. Vnge oc spæde diendis Børn / dem maa mand giffue tredie delen aff it quintin / huid Raff eller huid Brendesten / met vand aff Surer/ eller met Melck.

Cortex malis. Arantij. Eller mand maa giffue dem tredie delen aff it quintin Pomerantze skaler.

Eller mand maa giffue det Bolas som er beret som offuenfaare lært er.

Cortex mali. Arantij. CornuCervi. Eller mand maa tage/ Skalerne aff Pomerantziers Eble / brent Hiorte horn/ Huid Raff eller Brendesten/ aff huert halff

ander

andet quintin/ Enhørnig it halfft lodt/ disse skulle stødis til Puluer / her aff skal mand giffue Barnet tredie delen aff it quintin/ oc det saa nedlegge at det kand suedis. Succinum. Monocerotis.

Mand maa oc giffue de Børn som ere yngre end sin Aar / Jordrøgis Vrtis vand / eller to eller tre Steder fulde aff Angelice vand / oc om de haffue stor Hede / da maa mand lade vdi samme Vand saa meget Campher som it byg korn veyer. Mand maa oc vel giffue dem Rosen Vand/ Sure Vand/ Jorbere vand / Men ingen Vin skal mand giffue dem. Børn som ere tolff Aar / dem maa mand giffue it halfft quintin Theragelse met Jordrøgis vrtis vand. Aqua Fumiterre.

Det viij. Capittel.

Huor til mand skal lucte naar som mand vdgaar aff Huset.

MAND skal icke vdgaa om Morgenen / for end mand haffuer taget nogen aff forscreffne Lægedomme til sig / oc naar som mand vil vdgaa / da/ skal mand bruge en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Mand

Radix Leuistici. Mand maa holde vdi Munden it stycke Loestilcke rod / dißligiste oc saa lucte til den.

Radix Valerianæ. Eller mand maa bruge it stycke aff Valertane Rod / Lige som her faare sagt er.

Zeduaria. Eller mand maa holde vdi Munden it stycke Sedefer / Mand skal oc om Morgenen æde aff den fastendis.

Eller mand maa tage Rude blad / oc Knopperne aff Malurte / lige meget aff huert / lit Meyran / Sedefer it halt quintin / Angelice rod / it quintin. Alle disse skulle skæris smaa / oc bindis vdi en ren lin Klud / oc den skal leggis vdi blød / vdi god sterck Edicke / oc siden skal den leggis vdi en liden Bøsse som er suaret aff Eneber træ / den skal bæris vdi Haanden / oc der til luctis.

At mand lucter om Vinteren til Bibergel / loffuis saare.

De andre Lægedomme / til huilcke mand skal lucte / de ere offuenfaare bescreffne vdi atskillige steder.

Vdi Apotecken findis til kiøbs nogle besynderlige Eble / giorde aff atskillige vellucterendis Vrter oc Gummer / de maa de Rige kiøbe / oc lucte til dem: om de icke forneyis met forscreffne.

Det ix. Capittel.

Lægedom for de Rige.

HEr vil ieg sætte oc beſcriffue nogle Lægedomme for de Rige oc formuendis / ſom icke ville lade dem nøye met forſcreffne ſimple oc enfaaldige Lægedomme / ſom her vdi vore Land vaaxe / huilcke huer mand met en ringe ting oc bekaaſtning kand bekomme. Diſſe Lægedomme maa mand bruge baade til forua-ring / at mand ſkal icke bliffue befengt diſli-geſte oc om nogen befengis at bortdriffue Forgifft met. Diſſe maa de ſelff giøre / eller oc lade dem berede vdi Apotecken ſaale-dis ſom her nu efterfølger

Om Morgenen før end mand gaar vd vdi Lucten / ſkal mand tage til ſig to eller tre Peſtilentze Piller. Thi de purgere ſac-telig oc langſommelig / ſtyrcke alle Lemmer / beſkerme for Forgifft / oc lade icke vædſken raadne / oc diſſe Piller giøris ſaaledis.

Mand ſkal tage Aloes Citrini it halfft lodt / Myrrhe / Saffran / aff huert it quin-tin / diſſe ſkulle ſtødis oc her aff ſkal giøris Piller / met den beſte Vin ſom mand kand faa. Aloes citrini. Myrrha. Crocus.

faa. Some tage her til lige saa meget Bolas/som de haffue Aloes/oc noget Mastix.

Aloes. Gummi Armoniaci. Crocus.

Eller mand maa giøre samme Piller saaledis. Mand skal tage Aloes it halfft lodt / Gummi Armoniaci, oc it halfft lod/ Saffran it quintin / disse skulle stødis til smaat Puluer / oc her aff giøris en god Dey met god Vin / oc saa her aff giøris Piller / huer saa stor som en føye Ert / her aff skal mand tage til sig it Quintin.

Aloes. Myrrha. Crocus. Mastix.

Andre de giøre disse Piller saaledis. De tage Aloes stød til Puluer try Quintin / Myrrhe / Saffran / Mastix / aff huert it quintin. Her aff giøre de Piller met Vin som sagt er. Aff disse skal mand tage huer dag naar som Pestilentze regerer siu eller ote / oc den som er befengt / skal tage it quintin met det snariste. Disse Piller ere saare gode / Thi Aloe vddrager all vnaturlig vædske / Saffran styrcker Hiertet/ oc giør gaat Blod. Myrrha renser Hoffuedet/ oc beuarer det gantske Legeme/ at intet skal der vdi forfuldis / Mastix renser Maffuen aff all slimhed.

Theriaca Andromachi.

Denne er oc viss oc forfaren Lægedom/ mand skal tage til sig Aarle om Morgenen it quintin Theragelse Andromachi / om Sommeren met Rosen vand / eller met Sure

Sure Vand. Oc om Vinteren met Vin som blandet er met Scabiose vand / eller met Cardebenedicte Vand/ eller met vand aff Hiertens fryd/ oc her paa skal mand faste vdi sex eller siu Timer. Denne Lægedom maa oc giffuis met Angelice vand/ lige som før er sagt.

Metridatum saaledis bruget som om Therragelsen sagt er / er oc en viss oc forfaren Lægedom. Men vnge Menniske skal mand icke giffue mere end it halfft quintin/ aff disse tuende forscreffne Lægedom. Methridatum.

Eller mand maa tage Aloes tu lodt/ Myrrhe / Saffran / aff huert it halfft lodt/ Agarici preparati, Rhabarbarum, aff huert it quintin/ Sandel rød oc Gul/ Røde Rosen/ Corril/ aff huert it quintin/ Diptan/ Entzian / Zedefær / Tormentilla / aff huert it quintin / her aff skal giøris Piller met Syrupe / Acetositatis Citri, saa store at tre aff dem veye it Quintin. Aff disse Piller skal mand tage en om Afftenen naar mand vil gaa til Sengs / til en beuaring imod Pestilentze / oc den som er befengt / skal tage tre aff dem met det snariste. Aloes. Myrrha. Agaricus. Rhabarbarum. Sandalum. Rosa purpurea. Corrallus. Diptanus. Gentiana. Zeduaria. Tormentilla.

Denne er oc en kaastelig dyrebare Lægedom

gedom / huilcken Keyser Maximilianus pleyde at bruge / den styrcker Hiertet/oc beskermer Menniskct for Forgifftelse. Oc er nogen besengt met Pestilentz / da vddriffuis den / om hun brugis vdi tide / for end Ederet tager offuer haanden / som er inden tolff timer / Oc skal saaledis giøris.

Mand skal tage it nyt giort Æg / oc giøre it lidet hul der offuen i / oc lade det huide løbe vd / siden skal Ægget fyldis fuldt aff wstøt Saffran / oc hullet skal lyckis igien met en Skal aff it andet Æg / Saa skal det stegis langsommelig / indtil Skalen bliffuer sortactigt / Dog skal mand vel tilsee / at det icke forbrendis / Siden skal det stødis smaat i en Mortere / met Skal oc alt / indtil Skalen intet mere kiendis / saa skal mand tage saa meget huid Senip som Ægget veyer met Saffran / oc smaat støt til Puluer. Der effter skal mand tage Diptamum, Tormentillam it halfft quintin aff huert / Nuces vomicæ, aff somme Trane Øyen kaldet / De skulle filis smaa met en Fil / thi de lade dem icke stødis smaa / it quintin / Angelice rod it halfft lodt / Quesenrt / aff somme Backe rod kaldet it quintin / Zedefer halfft andet quintin / Campher it quintin / Alle disse skulle stødis til

Eruca. Diptamus. Tormentilla. Nuces vomicæ. Angelica. Pimpinella Zeduaria. Camphora

til puluer. Siden skal mand tage saa megen god Theragelse / som alt dette forscreffne veyer / oc skulle blandis tilhaabe / oc stødis vel tilsammen i en Mortere i tho timer / Saa at det bliffuer som it ret Electuarium bør at vere / oc siden skal det giemmis vdi it rent Kar. Denne Lægedom kand foruaris vdi xxx. Aar lige god. Her aff tager it Menniske som karskt er / saa meget som en Haselnød er met Vin / da bliffuer hand fri den dag for Pestilentze / Men den som befengt er / hand skal tage it quintin der aff met Vin som blandet er met Cardabenedicte Vand / om Siugen tager nogen met Kuld. Tager hun met hede / da skal den giffuis Sure vand / met Rosen Vand / som er blandet met lit Edicke / siden skal den siuge legge sig ned / oc saa suedis der paa vdi fem eller sex Timer. Vnge Menniske som ere xv. Aar / oc indtil de bliffue xx. Aar / skulle giffuis it halfft Quintin.

Eller mand maa tage gode ferske Valnødder smuckt rent skalede xx. Gode ferske Figen xv. Rude / Malurt / aff huert en haand fuld / lang oc tring Hulurt / aff huert it lodt / Tormentilla Pimpinella, Onceurt kaldet / Diptam, Lauerber rene skalede aff huert halff tredie quintin / Entzian / Valeria- Nuclei Iuglandis. Ficus. Ruta. Absinthiũ. Aristologia longa & rotunda Diptam.

Bacce lauri.
Gentiana.
Valeriana.
Os de cordecerui.
Bolus Armenus.
Terra sigillata.
Macis.
Cinamomum.
Garyophylli.
Aloes.
Zeduaria.
Grana Iuniperi.

leriane rod / aff huert it quintin / Det Ben som findis i Hiorte Hiertet it quintin / Boli Armeni, Terra sigillata, aff huert tre quintin Muskate blommer / Canelebarck / Neglicker aff huert it quintin / Mastix it halfft quintin / Paradise træ / Zedefer aff huert it quintin / gode ferske Eneber try quintin / Alle disse skulle stødis til Puluer / saa skal mand tage her til try lodt god Theragelse / Rosen Edicke it lodt / Vin sex lod / Salt it quintin / disse skulle blandis oc vel stødis tilsammen / saa at det vorder it Electuarium / her aff skal mand huer anden dag tage til sig Aarle om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden der paa faste fem eller sex timer.

Ruta.
Saluia.
Pimpinella.
Gentiana.
Cardamomum.
Grana Iuniperi.
Nux Iuglandis.
Bacce lauri
Tormentilla.
Bolus.

Eller mand maa tage Rudeblad en Haand fuld / Saluie en halff Haandfuld / Disse skulle vel tørris saa at de kunde stødis til Puluer. Quesenrte rod it lodt / Entzian it quintin / Cardamomer it lodt / Eneber tu lodt / Valnødde kierner reen skalede tu lodt / Lauerber it lodt / den Rod Colubrina it halfft lodt / Tormentille rod it halfft lodt / Bolus it lodt / alle disse skulle stødis til Puluer / oc mand skal tage her til Theragelse tu lodt / Rosen Edicke it lodt / Disse skulle stødis oc blandis vel tilsammen.

Disse

Her aff skal mand tage om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til/ oc siden skal mand der paa faste vdi tre eller fire Timer/ oc denne er en god viss forfaren Lægedom.

For dem som ere vaande til Brendeuin.

Eller mand maa tage Brendeuin som brent er aff god Uin en halff Pot/ her vdi skal ladis fire lod ret god Theragelse/ Zedeser/ Angelica/ aff huert it halfft quintin smaa støt til Puluer/ disse skulle faa staa vdi nogle dage. Her aff skal mand tage to eller tre taare/ oc dem holde nogen stund vdi munden/ oc siden ned sluge dem/ mand skal oc stryge her aff vdi Næseborerne/ for mand gaar vd i Lucten.

Zeduaria. Angelica.

Eller mand maa tage Boli Armeni, it halfft lodt/ Terræ sigillatæ, rød Correlsten aff huert it quintin/ Barcken aff Citro, Zedesær/ Saffran aff huert it halfft quintin/ Rosen Sucker/ aff røde Rosen tolff lodt/ Sirupus acetose citri xx. Lodt/ alle disse skulle stødis vel tilsammen/ her aff skal mand tage it quintin til en foruaring met Uin/ eller met Rose vand/ eller for sig selff/ om mād kand icke faa disse/ oc den sō befengt er/ skal strax tage it quintin der aff/ oc it quintin god Theragelse/ oc menge det vel met Scabiose Vand/ Sure vand/

Bolus. Terra sigillata. Corallus rubeus. Cortex Citri. Zeduaria. Crocus. Saccharum Rosarum.

eller met Rosen vand / oc strax legge sig vdi Sengen at hand kand suedis.

Camphora Zinziber. Os de corde cerui. Diptamus. Tormentilla. Doronicũ. Euphorbium. Theriaca.

Eller mand maa tage Campher it halfft Lodt / Ingefer it lodt / det Ben som findis vdi Hiorte hierte / Diptam / Tormentilla / aff huert it quintin / Doronici, det er / Krane Øyen / smaat filede it lodt / Euphorbium it quintin / god Theragelse tu lodt / alle forscreffne skal stødis til Pulner / oc blandis vel tilsammen met Theragelsen / her aff skal mand giffue den Siuge it quintin met Vin / eller met it aff de vand som offuenfaare offte om talet er.

Doronicũ. Bolus. Diptamus. Terra sigillata. Tormentilla. Melissa. Acetosa.

Eller mand maa tage Doronici, det er Krane Øyen smaa filede / Bolus Armenus, Diptam, Terræ sigillatæ, Tormentilla aff huert tu lodt / Hiertenfryds blad / Surer aff huer en halff Haandfuld / Saffran / Aloes træ aff huert it quintin / god Theragelse saa meget som alt forscreffne veyer / disse skulle tilsammen blandis / her aff skal mand giffue it quintin met Vin / eller oc noget aff offuenfaare screffne vand.

Det x. Capittel.

Er nogen befengd / huorledis det kand forfaris.

Aff disse tegn kand mand forfare om nogen er befengd. Om mand formercker sig at vere Hoffuē vdi sine Rører / Hals / eller vnder Armhulerne / eller oc ved Ørerne / eller paa nogen anden sted. Om hannem siunis at der preger oc stinger alle vegne vdi hannem. Om hand formercker stor hede induaartis / oc der til haffuer tørcke oc tørst. Dog faa oc mange Pestilentze met stor kuld. Naar mand siunis at ville suede oc kand dog icke suedis. Om mand begynder snarlige at faa en suar Aandefang. Om mand formercker Hoffuetuerck / thi der fielden begyndis Pestilentze vden Hoffuetuerck. Stor begiering til Søffn / men somme haffue saa stor hede oc Forgifft vdi dem at de kunde intet soffue. Naar som Øynene foruandlis oc skiffte farffue / vsædvanlig smag vdi Munden som er besk eller Sur. Om mand bliffuer suar oc vbequem til at røre sig. Disse ere de almindelige Tegen / aff huilcke mand maa kiende om it Menniske er befengt. Endog der findis ocsaa mange andre Tegen.

Det xj. Capittel.

Farlige onde Tegen.

DIsse ere farlige Tegen / om mand offte kaster op eller spyer / Om mand faar atskillige farffuer vdi Ansictet / besynderlig om det bliffuer blaat eller sort. Om mand sueder offte kaalder Sued / Om nogens Aande / eller andet som Naturlige fra Mennisken gaar lucter ilde. Om Krampe tager nogen.

Det xij. Capittel.

Huorledis der handlis skal met dem som er befengt.

HVilcken som formercker sig at vere befengt aff forscreffne Tegen. Hand skal met det allerførste begiere hielp oc trøst aff Gud vdi Himmerige (thi at Pestilentze er en besynderlig Guds straff som førre sagt er) oc naar hun det giort haffuer / da skal hand strax Aarelades / paa de steder som offuenfaare i det femte Capittel screffne staa / om saa er at hand er sexten Aar / siden skal hand tage en aff de Lægedommer til sig / som offuenfaare oc screffne staa / huilcke Mennisken for Pestilentze beskerme / skal sig saa nedlegge / oc hy-

oc hylle vel paa sig / at hand kand suedis vdi fire eller fem Timer / eller oc lengre / om hand det taale oc fordrage kand / oc hand skal vel vaacte sig saa / at hand kaster icke Klæderne aff sig / saa at Lucten rører hannem / paa det at Sueden icke igien indslas til de Lemmer fra huilcke hand er vddreffuen / oc naar hand haffuer suedet / skal sueden aff tørris met varme lin Klude / oc de Lagen paa huilcke den Siuge laa skulle borttagis / oc rene leggis vdi steden igien.

Oc om den Siuge kand icke Suedis / da skal mand suøbe hede Tegelstene vdi lin Klude oc legge den vnder Sengklæderne til den Siuge / en aff dem skal leggis mod Brystet / oc den anden neden vnder Føderne. Icke kand suedis.

Eller mand maa lade hed Vand vdi Vinflascher / oc her met handle som sagt er.

Mand skal oc vaadgiøre it stycke aff en Suomp vdi Rosen Edicke / i huilcken lit Saffran er lagt / oc den skal holdis for den Siugis Næse / det styrcker den Siuge meget,

Eller mand maa tage Olen aff Rude / oc blande den met Rosen Edicke oc lit Campher / oc bruge det som sagt er / denne Lægedom styrcker hiertet saare vel. Succus Rutæ. Acetum Rosarum. Camphora.

Tørster den Siuge.
Aqua Rosarum.
Acetosæ
Borraginis

Naar som den Siuge haffuer vel sued/ oc er bleffuen kaald igien/ oc hand da saare tørster /da skal mand giffue hannem denne drick saaledis tilgiort. Mand skal tage Rosen Vand / Sure Vand lige meget aff huert/ Boras vand helfften saa meget / vdi disse vand skal sønder vrides / it halfft lodt Rosen suckerl oc Theragelse tredie delē aff it quintin/her aff skal mand giffue den Siuge noget vdi tre eller fire dage om Moraenen førre lit luncket giort / oc der paa skal hand faste vdi tre timer. Aff denne Lægedom styrckis hiertet / oc driffuer det onde der fra.

Hiertet styrcke.

Denne Lægedom styrcker oc Hiertet saare vel.

Aqua Rosarum.
Acetosæ.
Borraginis
Acetum Rosarum.
Crocus.
Camphora

Mand skal tage Rosen vand tolff lod/ Sure Vand / Borrase vand / aff huert sex lodt / Rosen Edicke / fem lodt / Saffran saa meget som en Blaffert kand veye/ Campher saa meget som en Bygkorn veye / disse skulle vel tilsammen blendis / her vdi skal vaadgiøris en fire hiørnet lin Klud som er en spand lang / oc den skal leggis paa det venstre Bryst luncket / oc den skal saaledis der paa ligge vdi ti Timer. Men vil den siuge æde noget før / da skal samme lin Klud afftagis / oc to Timer effter at den Siuge haffuer ædt / skal den igien paa leggis.

Naar

Naar som den Siuge haffuer vel sued/ da skal mand tage vnge Høns / eller oc vnge Haner / oc plecke fierene vel aff dem hoss Artzen / oc siden vride samme sted vel met Salt / saa skal mand holde samme sted aff Høns eller Haner paa Pestilentzens byld indtil at Hønset eller Hanen døer. Naar som den er død / da skal mand tage en anden / oc den bruge som sagt er / io flere saaledis dø / io bedre det er / thi de drage Ederet til dem. Dette met Hønerne eller met Hanerne maa brugis til Vnge oc spæde Børn / som ere befengde met Pestilentze / her met ere mange hiulpne som haffue veret befengde met Pestilentze.

Ederet vd at drage.

Der effter skal mand tage gode Egler som tagne ere vdi ferske Søer (vdi huilcke mange Frøer ere) som ere trinde røde/ eller Leffuerfarffuede / oc haffue smaa Hoffuet / kand mand faa disse / da ere de bæst / disse vddrage det onde Blod / thi de det aff naturen haffue / at de heller vddrage det onde Blod / end det gode / Før end de sættis paa steden / skal steden gnidis met Salt indtil den bliffuer Rød / oc siden thoes met lunckt Vand / Oc saa skal samme sted smøris met gaat Blod aff en

Hønne eller Due / saa henge Eglene diff bedre ved. Oc naar som mand vil at de skulle icke lengre drage / da skal mand kaste Salt eller Aske paa deris Hoffuet / da falde de fra steden. Det er oc gaat at mand sætter en Koppe paa samme sted igien / paa det at det onde Blod som igien inde er bleffuet kand vddragis. Oc om det vilde bløde formeget / oc Blodet vilde icke stillis / da skal
Gallæ. mand brende Gallas til Puluer / oc strø der aff paa Saaret / da stillis det.

Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris met Clistere bag ind / eller met andre Lægedomme som purgere oc Stolgang giøri.

Det xiij. Capittel.

Om Heffuelse eller Pestilentze Byld.

Første skal mand giør all sin flid der til at forgifftelsen kand vddragis som sagt er. Mand skal icke heller legge paa Bylden Repercussiua, det er kaalde ting / thi Forgifftelsen driffuis der aff ind til Hiertet. Men mand skal

legge

leage dette Plaaster paa Bylden / huilcket som vddrager Forgifftelsen.

Tag en Løg / oc giør it hul vdi hannem / oc opfyld Hullet vd igien met Theragelse oc stød Enzian / giør saa Hullet til igien / vind samme Løg vdi bloer / oc steg hannem vel vdi hed Aske eller Jlmørie / skale oc stød hannem siden vel met det som vdi hannem er / oc bint hannem paa Bylden / Oc naar som Byldens forgifftelse er vddragen / leg hannem met den Smørelse som giort er i Honnig / Bygmel oc aff Aggeblommer. Eller som mand selff vil / oc som huer bæst siunis.

Paa det at den onde forgifftige vædske som er vdi Bylden skal icke videre vdsprede sig / da skal mand tage Rosen vand to Skeder fulde / Vin Edicke en Skefuld / her vdi skal røris noget Bolus / her aff skal smøris om kring Bylden. Aqua Rosarum.

Plasterne eller andet hues som mand bruger til saadanne forgyfftige Bylder / de skulle offte fornies / der skal oc vere it føye Hul met paa Plasteret / paa det at den onde forgifftige damp kand dragis der vd. Oc om mand haffuer icke bruget Egler / som ieg offuen faare lærde / da skal mand icke forhale met Pestilentzis Byld / oc tøffue /

saa

saa lenge til hand blødis aff sig selff / oder der gaar Hul paa hannem / oc hannem siden rense / oc læge som offuen faare sagt er.

Absinthiũ. Ruta. Mand maa tage Malurte / Rude / lige meget aff huert / oc støde disse til Puluer / oc blande dem met Menniskens Møg eller Skarn / saa meget skal der aff tagis lige som Vrterne ere store til / her aff skal giøris Plaster / oc leggis paa Bylden / da gaar der snart Hul paa hannem. Siden skal mand smøre Smør paa it Linklude / oc legge det paa Hullet / dette skal offte om dagen fornyes / otte eller ti sinde / oc dette skal brugis all den stund der er Rødde vdi Bylden / oc siden tillægis som sagt er.

Eller mand maa tage Blommen aff it Æg / oc røre den vel met Salt / oc den paa Bylden legge / oc huer Time skal det fornyes.

Eller mand maa legge paa Bylden huid Lilie rod.

Mand maa tage Figen oc Rosiner som gode ere / aff huert it lodt / Disse skulle stødis vel tilsammen / her til skal tagis it quintin Salpeter støt til Puluer / oc blandis der iblant / her aff skal giøris Plaster met Olie aff Cammille blommer / oc dette skal leggis varmt paa Bylden.

Mand

Mand maa støde Hylde blad oc Se-
nip tilsammen / oc legge det paa Bylden.

Mand maa blande Surdey met Lisse-
bons Olie / oc det paa legge.

Eller mand maa giøre en Grød aff
Hvedemel oc Honnig / oc aff en stegter Løg /
oc dette paa Bylden legge / dette Plaster er
offte forsøgt.

Om nogen forferder sig der aff at
mand hugger eller brender hul paa saadan-
ne Bylder / da skal mand tage Gøsemøg
oc blande det met Lissebons Olie / oc legge
det paa Bylden / da gaar der hul paa han-
nem.

Om mand haffuer stor Pine vdi saa-
danne Bylder / da skal der icke leggis paa
den Lægedom som tilsammen drager / men
den som modgiør oc pinen stiller / thi pinen
drager den Materie selff tilsammen. Men
mand skal vaadgiøre Bomuld eller en
Suomp vdi Lissebons Olie / Olien førre lit
varmt giort / oc den paa steden legge.

Olium Oliuarum.

Eller mand maa vaadgiøre en suomp
vdi Vand / huor vdi Chammilleblommer
saadne ere / oc den passelig varm paa legge.

Det xiiij. Capittel.

Forgiffuis nogen met Eder.

Den

DEn Konst at forgiffue hin-anden met Eder / brugis (Gud vere loff) sielden vdi disse Land som førre sagt er / Men om saa sk:de / at nogen bleffue forgiffuen (det Gud naade-lig affuende) At mand da kunde vide / Huorledis mand hannem hielpe skulde / vel ieg her oc noget der om røre / oc først skal mand vide at der ere mange atskillige Læge-domme til / baade enfaaldige oc tilsam-men satte / huilcke mand maa bruge om no-gen bliffuer forgiffuen met Forgifft oc E-der / huilcke som Ederet borttage / om de brugis vdi tide før end Ederet tager offuer-haand / oc serdelis tiæne disse effter føl-gendis her til: Rude / Diptam / Tormen-tilla / Entzian / Krusemynte / Hiertens fryd / Terra sigillata, Bolus Armenus, Krane øyen Doronici kaldede / Lauerbet / Kræffts øyen / Figen / Valnøder / Hulurt / Holtz vrt (aff somme S. Eline rod kaldet) Jord-humle / Peberrod. Alle disse forneffnde for-driffue Eder oc Forgifft / aff deris rette nature / Huorledis disse skulle retteligt bru-gis / haffuer ieg her offuen faare giffuet tilkiende / der som ieg haffuer handlet om Pestilentzis Eder oc Forgifft.

Disse

Disse tilsammen sætte Lægedomme fordriffue Forgifft oc Eder / oc de findis vdi Apotecken beredde: Theragelse Andromachi, oc Galeni, Mitridacum, Aurea Alexandrina, &c.

Det xv. Capittel.

Om mand reddis at mand haffuer taget Forgifft til sig.

Forgiffte aff hed natura.

MEen nogen at hand haffuer taget Forgifft eller Eder til sig / da skal hand giffue god act der paa / om Forgifftelsen haffuer veret aff hed eller kaalder Nature. Haffuer den veret aff hed Nature / da er den Stugis Tunge tør oc reffnis / oc haffuer stor tørst / oc vorder macteløs / oc faar sting til Hiertet / vemmer saare / stundem faar mand oc stor Bugløb.

Lægedom.

Fornemmer nogen faaresagde Tegn / da skal hand strax tage Bolus oc Terram sigillatam, oc støde disse til puluer / oc dricke her aff it quintin met Gedemelck / oc sto-

melck / oc siden skal hand bruge en drick som giør at spy / da gaar Ederet fraa hannem.

Forgifft aff Kaald nature. Haffuer Ederet veret aff Kaald nature / da soffue alle hans Lemmer / oc Krampe tager hannem / oc Tungen bliffuer lam / saa at hand icke kand vel tale.

Lægedom.

Mand skal strax giffue den Siuge it quintin ret god Theragelse / eller døer hand aff Forgifftelsen.

Det xvj. Capittel.

Forgifftige Diur oc Orme / huorledis de skulle fordriffuis.

DEt skeer tit oc offte at Forgifftige Orme giffue dem ind i en Mands Huß oc Bolig / eller oc vdi hans Gaard oc Haffue / oc paa den sted som mand idelige gaar oc handler / oc de forgiffue mangen mand met deris Forgifft oc Eder / stundem met deris Siun / stundem bide oc stinge en / stundem vdspy de deris Forgifft oc Eder vdi Kar oc Fad / som mand haffuer sin Mad oc Drick vdi / stun-

stundem forgiffue de en met deris Tande oc onde Luct.

Lægedom.

Vil mand fordriffue saadanne forgifftige Orme oc Diur aff sin bolig / Huss eller Gaard / da skal mand tage Rude/ den Gummi Galbanum, oc Hiorte Horn/ aff huert en haand fuld/ her aff skal mand giøre en røg / da fly de / vere sich Hugorme/ Øgler/ Scorpion/ Ederkoppe etc. Huor som mand planter Rude oc Benedicte vrt/ didt komme icke forgifftige Orme. Ruta. Galbanum Cornu cerui.

De rige oc store Herrer de skulle haffue vdi deris Gaarde oc Haffuer / Paafugle/ Storcke/ Kraner/ thi at alle forgifftige Diur fly for disse aff ret Natur.

Det xvij. Capittel.

Bidis nogen aff en Hugorm.

Bliffuer nogen Biden eller stungen aff nogen Hugorm eller Snog/ da skal mand tage vnge Haner eller Høns / oc holde dem paa steden/

oc der met handle lige som om Pestilentzis Byld sagt er. Oc naar som mand haffuer bruget Hanerne eller Hønsene / siden skal der sættis en Koppe paa stedet / oc lade den vddrage Ederet / Der effter skal mand giøre en Smørelse / oc her met skal Saaret smøris / mand skal oc giøre Plaaster aff samme Schmørelse / oc legge det paa Saaret.

Galbanū. Serapinū. Myrrha. Asa fœtida. Oppoponacum. Piper. Sulphur. Ruta.

Mand skal tage disse Gummer Galbanum, Serapinum, Myrrha, Asam fœtidam, Oppoponacum. Peber / Suoel / Rude/lige meget aff huer / disse skulle støtis til Puluer / oc blendis met Vin / saa at det vorder til en Smørelse / oc brugis som sagt er.

Om den som stungen er dricker en god drick Vin Edicke / da giffuer Ederet sig vd.

Mand maa oc vel bruge de Lægedomme som her offuenfaare vdi denne Bogs sexte Capittel screffne staa / thi de vddriffue Forgifft oc Eder.

Det xviij. Capittel.

Eder Koppes sting.

STinger en Eder koppe noaen / da skal Saaret smøris met Osen aff Endiuia / oc siden skal mand holde it kalt Jern paa Saaret.

Det xix. Capittel.

Om Bi oc Bremse.

BJer oc Bremser de haffue en Forgifft vdi dem / oc dem de stinge nogen / da skal mand strax holde it kalt Jern / eller en kaalder Sten paa steden. Siden skal mand tage Bolus oc Campher / oc røre disse vel tilsammen met Rosen vand / oc smøre der aff paa steden som stunget er.

Roden aff den Katost Althea kaldet / kød met Edicke oc lagt paa Saaret / hielper strax.

Det xx. Capittel.

Bides nogen aff en Kat.

WOrder nogen biden aff en Kat / eller aff en Affue / da skal mand blande Hønse møg / oc

Bolus tilsammen met Olie aff Mynthel der aff skal leggis paa steden som er biden.

Det xxj. Capittel.

Bides aff Røtte.

Worder mand Biden aff nogen Røtte/det er saare farligt. Da skal mand tage en Tosse / oc legge den vdi en ny Leerpotte oc brende den til Pulucr / aff det Puluer skal strøes vdi Saaret / Samme Puluer maa oc brugis til andre saadanne Forgifftige bid.

Det xxij. Capittel.

Om it fastendis Menniske Bider nogen.

Worder nogen Biden aff it fastendis Menniske / huilcket oc saare farligt er / Thi der aff vaaxe onde forgifftige Bylder / paa saadanne bid skal leggis den Lægedomme som offuen faaer om Katte bid screffuet staar.

Det xxiij. Capittel.

Om nogen forgiøris aff nogen Quinde.

HAffuer nogen Quindis Persone det saa skicket oc giort met Konst/ at mand skal ingen elske vden hende allene/ oc om mand vil giøre hendis Konst/ til intet/ Da skal mand saaledis handle.

Mand skal tage Perler oc Jordhumle/ aff huert it quintin/ Disse skulle stødis til Puluer/ oc drickis met vand som brent er aff Hiertens fryd/ oc mand skal henge it stycke aff en Segelsten om halsen/ saa at hand henger paa det bare Bryst. Margarite. Hypericon Magnes.

Det xxiiij. Capittel.

Haffuer nogen ædt forgifftigt roddet Kiød.

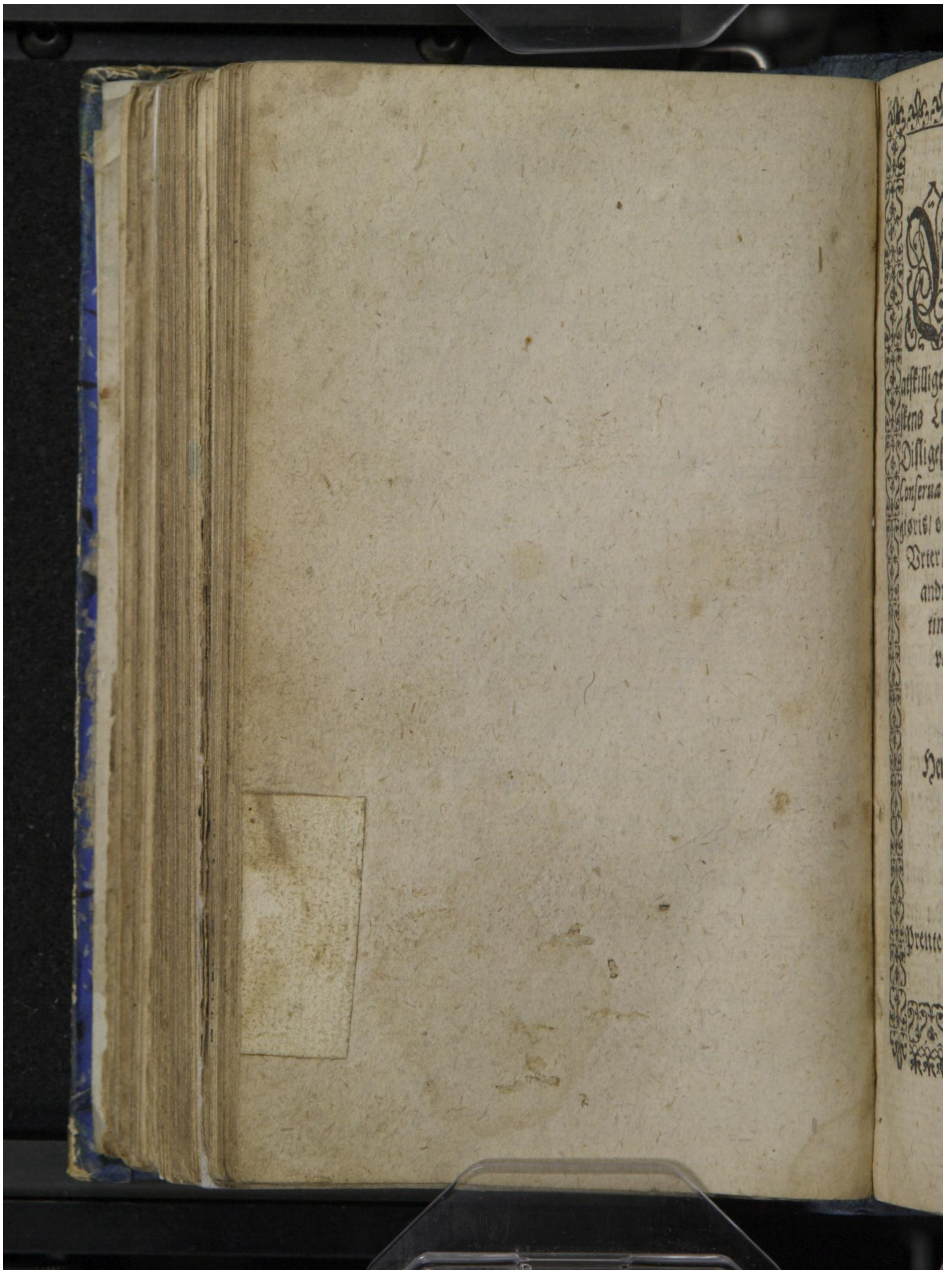
HAffuer nogen ædt noget roddet Kiød/ eller rodden Fisk/ da skal mand komme den til at spy som det ædt haffuer/ der efter skal mand giffue hannem at dricke Vin oc Peber blandede tilsammen.

Her i disse Riger oc Land vaaxe oc atskillige slags Vrter oc Rødder / huilcke som Forgifft oc Eder i dem haffue / oc om ieg screffue dem her (maa vel ske) at der tore vere de til som dem maatte vanbruge oc forgiffue nogen der met / Thi vil ieg lade dem fare paa denne tid / oc her met ende hues ieg om Pestilentze oc andet Eder scriffue vil.

Der som mand elsker oc frycter Gud / oc paakalder hannem met en ret fast oc stadig Tro / holder oc sticker sig effter denne min scriffuelse / Da bliffuer mand fri fra Pestilentze / oc døer icke aff hende / vden saa er / at den euige Allmectigste Gud vil serdelis haffue hannem til sit euige Rige / eller oc vil straffe hannem.

Prentet i Lybeck / aff Asweri Krøgers Arffuinger / Paa Laurentz Albrects / Borgeris oc Bogeførers samme steds bekaastning / Oc findis hoss hannem til Kiøbs.

ANNO M. D. XCIX.

En skøn Lystig Ny
Urtegaard

Sprydet met mange atskillige Urter/ som tiene til Mennis skens Legems sundheds opholdelse/ Disligest huorledis *Electuaria, Syruper, Conserua*, oc Olier/ skulle ret konstelige giøris/ oc beredis / aff denne Urtegaards Urter/ deris Røder oc Blomster/ Oc andre saadanne subtilige nyttelige ting/ Aldrig tilforn seet paa vort danske Tungemaal/ Tilhobe samlet oc fordansket aff

Henrick Smid vdi Malmø.

Anno 1 5 4 6.

Prentet i Rostock aff Stephan Møllman.

Anno 1 5 9 9.

Christiern Torckelsøn / Doctor vdi Kiøbenhaffn/ ynsker Henrick Smid vdi Malmø/ lycke/ salighed oc velfard.

VJere Henrick / Sender ieg eder igien den Lægebog/ som i antuordede mig i Vinter/ begerendes at ieg samme Bog vilde offuersee/oc giffue eder tilkiende/ om mig kunde tyckis nytteligt at vere/at hun bleffue prentet oc obenbaret for huer mand. Saa haffuer ieg nu effter eders vilie oc begering/ samme Bog offuerseet/ oc befundet/ at hun er vddragen aff de beste Lægedoms Bøger/ Oc ere vdi hende mange gode Lægedomme/ som kunde giøris oc beredis aff de ting som findis oc vaaxe her i Riget. Dog skal ingen tencke met sig/ at nogen kand fuldkommelige lære aff denne Bog/ eller aff nogen anden/ alt hues som behoff giøris til Lægedoms konst/ Thi at kunde en Lægebog vere nocksom der til/ da giordis icke behoff/ at studere 20. eller 30. Aar/ oc forsøge mange fremmede Land/ før end mand lærer/ det som behoff er/ at

vide

vide til samme Konst/icke vaare heller Læ-
gedoms Doctores i andre Land i saa stor
ære oc verdighed holdne/ som de ere/ der
som Lægedom vaare en Konst/ som ringe
vaare at lære. Oc findis der mange/
serdelis vdi Italia eller i Valland/ Læge-
doms Doctores, som haffue huert Aar
mere end Tusinde Ducater til rente.
Men efterdi at her er ickon it Apotecke/
i alt Danmarckis Rige oc Norge / oc
disligest icke mange/ som den rette Læge-
doms konst forstaa/ eller lært haffue/ da
tyckis mig meget nytteligt vere/ at denne
Bog vdgaar for huer mand/ oc serdelis
for dennem som langt bo fra Lægedoms
Doctores oc Apoteckere/ at huilcken som
fornemmer sit Legems skrøbelighed eller
siugdom/ kand søge oc finde i denne samme
Bog/ nogen Lægedom/ som hand kand
behielpe sig sielff met. Oc haffuer icke
Gud forgeffuis skafft saa mange deylige
oc merckelige Vrter/ oc anden Lægedom/
Men til Menniskens nytte/ gaffn/Sund-
hed/oc forbedring. Fordi friste de Gud/
som siuge bliffue/ der som de foracte Guds

gaffuer/ oc icke begere hielp oc trøst/ Først aff Gud i Himmelen/ oc siden aff de nytte=lige Lægedomme/ som baade scriffuis denne Bog/ oc i mange andre flere. Oc haffuer ieg ingen dansk Bog seet/ som saa nyttelig kand vere til Lægedoms konst/ som denne eders Bog oc Arbeyd er. Eder her met nu oc altid Gud be=falendis til euig tid. Screff=uet vdi Kiøbenhaffn/ Pal=me Søndag/ Anno Domini 1546.

Erlig oc Velbyrdig Mand/ Mester Claus Vrne/ Prouest i Lund/ ynsker ieg Henrick Smid/ vdi Malmø/ Lycke oc Salighed.

DEg holder Wtacknemmelighed for en stor Vederstyggelighed aff naturen oc troer at de ere icke værde/ att kaldis Menniske/ som icke ihukomme de Velgierninger/ som dennem ere skede aff andre/ Men de ere slemmere end vskellige Creature. Det er oc it gammelt Sprock oc almindelig Tale/ At huo der giør en wtacknemmelig til gode/ hand giør som den der saar sit Korn paa Haffsens bonde. Jeg acter dem at vere lycksalige/ som Gud haffuer vnt noget gaat/ met huilcket de kunde igien forskylde/ hues dem vederfaret er/ oc dem mest lycksalige at vere/ som det mer Aager betale kunde/ Thi haffuer ieg tit oc offte randtsaged min føye Bohaffue/ at ieg noget kunde finde/ som ieg eders Erlighet skenke kunde/ for eders mange Velgierninger/ som i mig beuist haffue. Saa fant ieg Jesus Sirachs Bog/ som scriffuer i det 38. Capitel. HERREN lader Lægedommen vaaxe aff Jorden/ oc it forstandigt Menniske foracter hannem icke. Der ieg dette læsde/ da skiøds mig i sinde/ at her ere faa Doctores/ i Lægedoms konst i disse Land oc Rige/ som den menige Mand hielpe kunde/ i deris Siugdomme, Saa haffuer ieg oc tilforn for faret aff

eders Ærlighed/ at i oc eders elskelige Hu-
stru/ Fru Margret/ haffue stor lyst til atskillige
Vrter/ oc der faare haffue i giort en besynder-
lig Vrtegaart i Bieltebierge/ begerendis vdaff
mig at vide/ met huilcke Vrter samme Vrte-
gaard best prydis kunde/ Da paa det at den
kunde prydis/ oc huer mand kunde hielpe sig
selff i sin nød oc trang/ om hand icke kunde fin-
de nogen anden Doctor eller Læge hos sig til-
stede. Da tog ieg mig faare/at ieg met Guds
hielp / vilde scriffue de almindeligste oc beste
Vrters dyder/ krafft oc nature/ som her vaxe
vdi Riget/ aff de ypperste oc beste Doctorers
Bøger/ som nu findis kunde/ som ere/ Otte
Brunfeldt/oc Hieronimus Buck/som met stor
arbeyde oc flijt/ haffue sam̃en sancket oc screff-
uit mange atskillige Vrters dyder oc krafft/ aff
Nicandro , *Plinio* , *Dioscoride* , *Theophrasto*,
oc andre flere gamle Lægers Bøger.

Sammeledes haffuer ieg oc tilhobe sam-
ket/ nogle aff Apoteckernis lønlige Konster/ i
en hob/ som ere/ huorledis Electuaria/ Syru-
per/ Conserua/ oc Olier/ skulle ret konstelige
giøris oc beredis/ aff disse oc andre Vrter/ oc
deris Røder oc Blomster. Oc effterdi at ieg
haffde icke tid til at giøre det om dagen/ for
mange atskillige ærende skyld/ som ieg haffuer
veret behindret met/ da giorde ieg det om nat-
ten/ eders Ærlighed/ oc eders ærlige kiere Hu-
stru/ til vilie oc tienste/ oc den Menige mand
her vdi Riget/ til nytte oc gaffn.

Oc vil ieg nu i denne føye Bog/beskriffue
de Vr-

de Vrters dyder/ som ieg kiender/ oc neffne kand / paa vort danske Tungemaal. Men wi haffue dog saare saa paa vort Maal/ men neffnis meste parten/ aff den Menige mand/ met brøden Latine/ eller brøden Tyske/ oc ey aff en som aff en anden. Oc paa det at wi diss bedre kunde lære at kiende / dem ved deris rette naffn / haffuer ieg sæt vdi denne Bog/ Vrternis Latinske naffn/ saa som Lægedoms Doctores oc Apoteckere dem kalde/ oc neffne/ oc saa huad Tyske dem kalde. Sammeledis haffuer ieg oc sæt effter huer anden/ de Vrter som met lad/ farffue/luct oc blomster/oc røder/ nogen lignelse tilsammen haffue/ Vil ieg oc met Guds hielp/ (foruden hues intet skeer eller retteligen fuldkommis / legge vind der paa/ tid fra tid/ at lære aff lærde Mend / at kiende flere Vrter / och saa in fremtiden forøge dette mit Arbeyde ydermere/ Efftersi at den Almec-tigste Gud vor kiere Himmelske Fader/ haff-uer giffuet oss her i disse Lande oc Rige/offuer-flødige Vrter nock/ som tiene til vor Complex oc natur/ at Læge oc hielpe vor Legemis Siug-domme met/ for atskillige Soter oc Siugdom-me/ som oss tilkomme kunde/ saa vel som dem aff India/ Arabia oc Calcutten. Her vaaxe mange edele Vrter i Riget/ som dog foractis oc trædis met Fødder/(lige som de vaare icke skab-te aff Gud oss til gode) Men viste wi deris krafft oc dyder/ da holde wi dem i større ære oc værdighed/ end wi sgiøre. Den høylærde Mand Doct. Hieronimus Bock scriffuer/ at

 hand

hand vil heller haffue i sit Hus/ Angelicam/ Mesterurt/ Alurt/ Loesticke/ Entzian/ Holtzurt/ som kaldis Sancte Elene rod/ end de Sopp isters sammensætte Electuaria/ oc Lægedomme/ Bezahardi oc Liberantis kaldede. Her ere dog mange aff saadan art oc nature/ at de foracte Guds gode gaffuer/ oc holde mere aff fremmede oc vdlendiske forderffuede/ gamle/ tørre oc ormstungne Vrter/ end aff vore egne/ som her vaaxe/ huilcke wi maatte vel faa for en føye ting/ oc bruge oss til nytte oc gaffn. Men somme kiøbe dog fremmede Vrter/ dem mere til Døden/ end til Helbrede. Oc paa det/ at i oc alle andre som dette mit Arbeyde kommer til haande/ kunde diss bedre for vden stor vmage/ oplede hues de begerendis ere/ da haffuer ieg sæt her trende Register eller Taffler/ til samme Bog. Den første indeholder Vrternis naffn paa Latine/ effter som de aff de gamle oc ny Doctorer/ oc Apoteckere kaldede ere/ Den anden Vrternis naffn paa Danske/ Den tredie Siugdommernis naffn. Bedendis eders ærlighed kierligen/ at i dette mit føye Arbeyde ville tage til tacke/ som i tilforne giorde den anden min Bog/ om Pestilentzis Siugdom/ oc mig beskerme hos dennem som alting gnaffue met Hunde tanden/ oc til det verste vdlegge. Der som ieg formercker/ at hun eders Erlighed behager/ vil ieg hende met Guds hielp/ som før sagt er/ forøge oc forbedrer eders Erlighed her met/ oc sammeledis eders ærlige oc elskelige kiere Hustru/ met eders gantske Hus/ den Almectigste GVD befalendis/ til euig tid. Screffuet vdi Malmö/ Anno 1546.

Gud

VD vor Himmelske Fader haffuer alstedse giort sine vnderlige Gierninger/ i de ting som mest foractelige ere faar Verden/ lige saa haffuer hand oc giort/ i de foractelige Neller. Huad Vrter ere lysterligere end de skøne velluctendis Neglicker/ Fioler oc andre saadanne? Neller offuergaar dem alle/ met krafft oc dyd. Fordi haffuer i fordom tid/ den vellærde Mand Phanias, screffuet en hel bog/ om Nellers loff/ dyd oc krafft/ Thi ville wi først sætte dem i denne vor Bog.

Neller.

Vrtica, Acalyphen, Eniden. Eller Neller eller brende Neller *Vrtica labeo, Laminum, Anomium, Vrtica alba, Vrtica mortua, Archangelica*, Blinde Neller / *Vrtica herculea*, høge oc stoore Neller som vaaxe i Skoffuene/ Deris Frø brugis mest i Apotecken. Læss *Dios*: 4. *Cap*. 79. oc 80.

Nellers complex.

Alle Neller ere aff art oc nature varme oc tørre. De reso luere oc atskille de Heffuelser/ haarde Knuder/ Knorter/ oc andet/ hues som kommer eller kommet er aff *Phlegmate*.. Mand

maa bruge dem induaartis i Legemet oc vduaartis.

Induaartis.

Neller saaden i Vin/ oc drucket/ blødgiør den haarde Bug / atskill Væderet/ stiller Tarmernis vred/ Colica kaldet/ (om saa er at forstoppelse er icke Aarsage) giøre vel at pisse/ rense Lenderne/ giøre oc lystig til *Veneris* spil oc leg.

Nellefrø ere sterckere i foresagede sag/ met Vin saadet/ eller der aff it *Electuarium* giort met Honig.

Vand aff Neller brent/ er noget mildere/ lystigere til at bruge/ til foresagede brøster/ renser oc renigiør alle Saar / induaartis oc vduaartis/ drucket oc der met thoet.

Roden aff de stoore brende Neller/ i Vin oc Honig saaden/ er en stor hielp oc Lægedom for Kaaldesiuge/ Hoste/ en stacket Ande oc Trangbrystighed. Thi de rense Lungens rør/ rømme Brystet/ atskillie Ribbenenis Bylder/ Drøbelen oc hues Siugdom sig aff sly Vædske forsamlet haffuer. Huer gang tre eller flere Skeder fulde/ om Afftenen oc Morgenen/ varm drucket/ oc der met i Halsen klucket.

Vduaartis.

Nelle blad støtte met Salt/ oc lagde paa Saaret som it Plaaster / læger galne Hundis bidt/ er it Experiment.

Lige

Lige saaledis lagde paa onde fule forderff-
uelige Saar/ vere sig Kræfft / Vlffuen / etc.
Renser oc læger dem.

Saadanne Plaaster atskillie oc alle Knor-
ter/ Knuder/ kaalde Heffuelser/ vere sig Ledemo-
denis/ Miltens/ eller bag Orerne.

Met Neller thoet/ læger all ond Skab/

Nelle Oes i Næsen lat/ kommer hende til
at bløde/ Oc naar du vilt/ at hun skal icke len-
ger bløde/ da smør aff Osen paa Panden/ saa
stillis hun.

Om nogen brender sig ilde aff Neller/ hand
skal smørie steden met Rosen olie/ eller Bom
olie/ saa sactis pinen/ oc Bleyerne forsuinde.

Alle døde eller blinde Neller / ere fuldnær
ens i Lægedommen/ som brende Neller/ Men
dog atskilie de mere Knuder eller Knorter/ Thi
skulle de brugis til Rygbad / til den haarde
Moder.

Marubium.

Marubium album, Prasium album, Sanguis tauri, Huid *Marubium*, den sorte kaldis *Marubium nigrum, Balote*, Læss *Dios: lib. 3. Cap. 100.*

T. Andron/ Godes vorget.

Lige som Neller verme oc atskilie/ saa giør
oc *Marubium*. De huide loffuis mest/ oc maa
brugis induaartis oc vduaartis.

Ind-

Bladene aff den huide *Marubio*, i Vin eller Vand saaden/ der iblant rent vel skummet Honnig/ oc drucket/ fordriffuer den trange stackede Aande/ Hoste/ Brystens gamle bylder oc sting / Obner Leffuerens/ Miltens oc Moderens forstoppelse/ vddriffuer den anden Fødsel/ Renser Moderen/ oc kommer Quindernis Tid til at flyde/ serdelis om hun siudis met *Iride*, det er/ met blaa Lilie rodt.

Osen aff *Marubio* / haffuer lige saadan mact/ huer gang til sig taget tre eller fire Skeder fulde/ effter som huer taale eller fordrage kand/ oc gaat siunis.

Samme Oes er oc god til dem som Eder eller Forgifft ædt haffue/ oc aff forgifftelige Ormebedne er.

Denne Oes giør klare øyen/ døder Ormene i Liffuet/ oc i ørene.

Vduaartis.

Alle *Marubia* tiurde/ tiene vel til Bad/ oc at røge vnderneden op met/ paa de Quinder som plagis met den huide phlegmatiske flodt oc fedse ont i Ryggen/ Benene/ oc i Siden haffue.

Vand huor vdi *Marubium* saaden er/ læger al ond Skab/ oc anden Hudens vrenhed.

Den sorte *Marubium* saaden i Lud/ oc det

bulne

hulne adslagne Hoffuet der met toet/ læger det.

Spene bylder her met tode/ oc Puluer aff *Marubio* met Honnig blandet/ oc paa lagt/ læger dem.

Om nogen haffuer gaat eller arbeidet sig træt/ hand skal tage Osen aff *Marubio*, oc blande den met Rosen olie/ oc smøre sig der met.

Hiertens fryd.

Melissa, Apiastrum, Citrago, Citraria. Melissophillum. Læs *Dios*: *lib. 3. Cap. 109.* T. Moder kruet/ Herten kruet/ Fruwen kruet/ Papen kruet/ Immenblat.

Hiertens fryd er vel bekient iblant Quindfolck/ hun vermer/ tørrer/ fortærer/ læger oc tilsammen drager/ Maa brugis induaartis oc vduaartis/ Læss *Dioscoridem lib. 3. Cap. 109.*

Induaartis.

Hiertens fryd i huid Vin saaden/ oc den i nogle dage drucket/ rømmer Brystet/ den stackede oc trange Aande/ Styrcker Hiertet/ Fordriffuer Melancolies wlystighed/ den fallende Sot/ oc tien fuldnær til alle induaartis Siugdomme.

Hiertens fryd smaa skaaren ellerhacket/en nat lagt i god huid Vin/ oc siden brendt igiennem en glas Hielm/er end kraffteligere/ Thi den

stiller

stiller strax i samme stund/ Moderens twroligheds oc vred/ huer gange tre eller fire skeder fulde drucket/ sammeledis Maffuens beklemelse/ Nedtrycker den onde damp oc røg/ som i hoffuedet opfar.
Renser oc læger Mundsens saar/ der met thoet.
Bladne aff Hiertens fryd fastendis ædt/ foruermer Maffuen.

Vduaartis.

Hiertens fryd oc Commendeblomster/ lagde i en Linpose/ i Vand eller j Vin saaden/ vdkryst och saa varmt lagt paa den twrolige Moder/ stiller hendis opstødelse oc rørelse/ oc kommer hinde igien i sin rette sted.

Sued oc Røgbad/ vnder vp giorde aff Hiertens fryd/ kommer Quindernis tid til at flyde/ stiller Lendernis oc Ledemodenis pine.

Vand brent aff Hiertens fryd/ læger all Skab/ Ringorme/ Ederkoppers oc Scorpionis sting/ oc galne Hundis bid/ der met thoet.

Hiertens fryds Vand/ i tyck oc klar Vin lat/ giør hannem skøn oc klar igien.

Kiød met samme Vand offuer stencket/ bliffuer lang tid fersk oc gaat/ Fluer eller Madke komme icke paa det.

Haaret met samme Vand vaadgiort/ beskermer det/ at det bliffuer icke graat.

Maru eller Katurt.

Nepeta Calamintha. Læß *Dioscor: lib. 3. Cap. 38.*

Katte haffue stor tidkørtning oc lyst i denne Urt/ som mand kand see/ naar hun leggis for dem/ oc maa brugis induaartis oc vduaaatis.

Induaartis.

Osen aff Maru/ met Vin drucket/ vddriffuer Spolorm/ all Forgifftelse/ giør at suedis.

Obner Leffueren oc Milten/ foruermer de forkølede Nyrer/ stiller Moderens pine/oc kommer Quindernis tid til at flyde/serdelis om Urterne siudis i Vin oc drickis.

Ydermere renser samme Drick Brystet/ giør at pisse/ læger hues induaartis brøstet er/ atskil den gule Sot/ stiller *Choleræ* flydelse/ styrcker Maffuen/ fordriffuer oc den tredie dags Kaaldesiuge / saa fremt som Maffuen førre renset er.

Vduaartis.

Suedebad/ oc Røgen der aff vnder op anammet/ vddriffuer den anden Fødsel/ Quindernis tid/ stiller Moderens pine oc ve.

En Røg giort aff samme Urt/bortdriffuer Hugorme/ oc andre forgifftelige Diur.

Osen blandet met Osen aff de gule Kreppe Røder/ der met smort/ renser Skabben/ oc er gaat til dem som Hoffuet haar aff falder/ oc Møl i Haaret er.

Myntæ

Mynte.

Menta satina. Læss *Dios: lib. 3. Cap. 33.*

Der ere sex slags Mynte til/ ibland dem alle er den Kruse mynte oc Sesenbrandt de beste/ deris dyder ere fuldnær som Polleyers oc Hiertens fryds/ ere varme i tredie Grad/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Osen aff Kruse mynte eller Sisenbrand met Edicke blandet/ stiller Blodspyelse/ oc andre Maffuens opkastelse/ døder oc de trinde Orme i Bugen.

Krusemynte fersk/ grøn eller tør/ er god til Maffuens bryst oc Siugdom/ for andre Lægedomme.

Sammeledis det brende Vand drucket/ fordøffuer eller fortærer vel/ stiller Hickelse oc vemmelse aff *Cholera.* Serdelis Salsamenter der aff beredde/ giør en lystig til *Veneris* spil/ styrcker alle Lemmer.

Til Kruse mynte eller Sisenbrant lucter/ styrcker Hiernen oc Hukommelsen.

Vduaartis.

Linklude vaade giorde i Osen aff Mynte eller Sisenbrand/ oc paa Panden lagde/ stiller Hoffuetuercken.

Samma-

Sammeledis lagde paa vnge Quinders haarde bryst/ som ville affuenne derts Børn fra Brysterne/ fordriffuer de haarde Knuder/ som komme aff Melcken.

Stiller oc ørernis verck der i lat.

Kruse mynte støt met Salt/ oc lagt paa galne Hundis bid/ læger vden all sorg oc fare.

Kruse mynte eller Eisenbrand/ tiurt oc til Puluer støt/ met Surdey blandet/ oc smurt paa noget som it Plaaster/ offuer Hiertet lagt/ som it *Epithima*, stiller opstødelsen oc brydelsen.

Summa alle Mynter tamme oc vilde/ tiene til Sued oc Røgbad/ de verme oc *resoluere*, Thi giøre somme Suedbad oc Clistere aff dem.

Bladne aff Kruse mynte eller Eisenbrand/ lagde i sød Melck oc saadet/ lader icke løbe Melcken tilsammen

Polley.

Pulegium, *Poleum*. Læss. *Diosc*: *lib*. 3. *Cap*. 30.

Polleye er hed oc aff skarp nature/ thi fordriffuer hun Søffenen/ tynd oc subtilig giør all Brystens seye vædske. Hielper fordøffuelsen. Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Polleie saaden i god huid Vin/ Afften oc Morgen drucket/ kommer Quindernis tid til at flyde/ oc vddriffuer den anden Fødsel.

Denne drick/ oc huilcken denne lig er/ skal icke brugis/ vden naar behoff giøris/ som er/ naar Quindernis tid oc blomster foruentendis ere/ oc da icke flyde vil/ eller oc haffue den huide flydelse/ dem er det en velsignet Lægedom.

Men met Honnig saaden/ stiller Quindernis tid oc blomster/ opstødelse oc vemmelse.

Polleie met Vin/ Honnig oc Aloes saaden/ oc drucket/ er en nyttelig drick til at vdføre den sorte Galde met/ *Atram bilem* kaldet/ forterer oc tyndgiør all Lungens seye Phlegma: Stiller Bugens/ Tarmenis/ oc Moderens pine.

Vddriffuer Hugormis Eder eller forgifft/ Atskil Bulden vdi Halsen *Anginam*, der met klucket/ Læger oc hues brøst induaartis vdi Munden er/ tit oc offte der met thoet.

Polleye Vand/ oc Oes/ tien til dumme øyen/ fordriffuer deris klaade.

Om mand nogen sted er/ huor mand nødis til at dricke Vand/ oc redis der for at det skal icke vere gaat/ da skal mand legge Polleie der vdi/ saa maa mand dricke det vden all fare.

Vduaartis.

En krants giort aff Polleie/ oc paa Hoffuedet sæt/ er god for Hoffuedens suimmelse/ paa Hoffuet lagt/ stiller Hoffuit verck.

Huo som krampe drager/ hand skal riffue eller gnide stæden met Salt / Edicke/ oc Polleie.

Veld

Dictamum. Læss *Dios*: *lib.* 3. *Cap.* 31.

Hues om Polleie sagt er/ skal oc forstaas om den vilde Polleie/ huilcken stor krafft haffuer/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den vilde Polleye bruget/ vddriffuer icke aleniste Quindernis tid/ men ocsaa den anden Fødsel/ der til ocsaa det døde Barn:

En røg giort aff den vilde Polleiers vrt/ giør det samme.

Ydermele vddriffuer den vilde Polleies oes eller Vin met hende saaden/ alt Eder oc Forgifft/ Læger de forgifftige Ormes bid/ Renser oc læger dennem vnderlige.

Denne Vrtis dyd oc krafft er saa mectig/ saa at forgifftige Diur fly for hendis luct.

Samma *Dictamum* er en ret Theragelse.

Vduaartis.

Somme sige at den vilde Polleye skal vddrage Pile/ som skudne ere i Menniskene/ icke alleniste paa Menniskene/ Men ocsaa paa Diurene/ Thi naar de æde aff hende vdfalde Pilene.

Vild Polleie støt/ oc lagt paa Milten/ som it Plaaster/ fortærer dem.

Osen aff den vilde Polleie lat i forgifftige Saar/ læger dem.

Ocimum, Gariophylatum, Herba regia, Acinon, Ocimastrum. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 45.*

T. Basilien.

Basilicon er aff varm complexie/ Thi resoluerer oc atskil hun Lungens oc Moderens seye vædske/maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Basilicons vrter tiurde/ ere lystige at bruge i Maden/ lige som Meyoran/ oc Rosemarin.

Basilicon i Vin saaden/ fordriffuer den trange oc stackede Aande/ atskil Slimen oc den gamle Hoste/om Afftenen oc Morgenen drucket. Giør vel at pisse/ Kommer Quindnis tidt til at flyde/ lige som Polleie giør.

Basilicons frø lagt en nat i Rosen vand/ bliffuer til en huid oes eller gummi/ den tien til Børns reffne Leber oc Tunger/ til Quinde brystis vorter/ der paa met en fier smurd.

Basilicons frø/ oc Basilie Vand til sig taget/ styrcker Hiertet/ oc staar imod Daanelse eller Besuimelse.

Induaartis.

Basilicons vrt den stund hun grøn oc fersk er/ paa Panden bunden/ fordriffuer Hoffuetwerck/ det samme giør oc det brende vand.

Røg oc Suedbad giort vnder op met Basilicon/ haffuer lige saadan krafft oc dyd/ som Polleye oc Mynte.

Basilicons Vand/ slycker Øyenens/ Hoffuedens oc den vilde Ilds hede/ hofne brystis/ oc den lønlige steds.

Den vilde Basilicon/ haffuer lige saadanne dyder som kruse Mynthe oc Sisenbrand haffue.

Meyran.

Mayorana Sampsuchum. Sampsuchus, Amaracus, Asinus sacerdotis. Tryphillon. Læss *Dios: lib. 3 Cap. 36.*

T. Meyeran:

Den vilde oc tamme Meyran er/ ere aff art varme oc tørre/ tiene vel alle Menniske/ maa brugis induaartis oc yduaartis.

Induaartis.

Meyrans vrt saaden vdi huid Vin oc drucket/ er nytteligt til dem som begynde at faa Vattersot.

Saaledis bruget/ stiller pinen i Liffuet/ Giør at pisse/ oc kommer Quindernis tid til at flyde.

Osen/ eller Meyrane vand i Næsen lat/ eller opdraget/ styrcker Hiernen/ giør at fnyste/ opuecker *Letargicos*, det er dem som soffue sot

 haffue

haffue/ oc dem som aff stor siugdom faldne ere/ eller faldende sot heffue.

Meyrane vand paa Tungen smurt/ igien giffuer Maalet/ styrcker vnderligen Hiernen oc Hukommelsen/ 3. eller 4. Skeder fulde iblant met drucket.

Denne Vrt er en kostelig vrt/ til at berede alle haande Mad met/ giør den vel smagendis.

Vduaartis.

Meyran støt met Byg meel/ offuer øynene lagt/ som it plaaster/ bortager Heden/ fordriffuer Heffuelsen/ oc Pinen.

Til Puluer støt, met lit Ingefœr blandet/ i Nœsen opdraget/ giør at nyste/ atskil sinnen.

It plaaster aff Meyran giort/ oc offuer lagt/ stiller Maffuens pine/ sœtter oc de Lemmer igien i deris rette stæd/ som aff laue ere/ stiller oc pinen saaledis bruget.

Olie giort aff Meyran/ blødgiør Haar/ de førstiffuede Aarer oc Sener/ der met smurd.

Tappe *peßaria*, eller suedbad oc røgbad giorde vnder op met Meyran/ kommer Quindernis tid til at flyde/ oc renser Moderen.

Osen aff Meyran, smurt paa leffrit Blod/ atskil det/ læger de blaa maal/ oc nedtrycker den hoffne Milt.

Vilt Meyran/ Tost.

Origanum. Heraclioticum , Cunila gallica. Læß *Dioscor : lib. 3, Cap. 28. & 30.*

Tost eller vild Meyran met Figen/ Rude oc Honnig i Vin saaden/ oc drucket/ er en kaastelig Lægedom for en stacket oc trang Aande/ oc til dem som haffue Lunge sot/ som hoste ideligen/ oc til dem som haffue Hoffuedens kaalde flydelse. Deñe drick giør vel at spytte oc vd at kaste.

Sucker som kaldis *conserua* her aff giort/ giør det samme.

Tost eller vild Meyran bruget met ferske Figen oc Karsse/ blødgiøre Bugen/ serdelis om mand tager der til/ blaa Lilie rod *Iris* kaldet.

Tost eller vild Meyran/ saaden met Figen/ er it Kaasteligt Mund vand/ til at klucke met i Halsen/ for Halsens bulde *Anigna* kaldet.

Vild Meyran i Edicke saaden/ er en kaastelig ting til fule oc vrene Tender/ det met thone oc vdi Munden hollet.

Vduaartis.

It Plaaster giort aff Tost eller vild Meyran/ met Figen oc Salpeter til hobe støtte/ oc offuer lagt/ nedtrycker Vatersotten.

Vild Meyran saaden met Vin/ luncket paa lagt/ lesker Hede oc hues befengd er.

Den varme damp oc røg at lade opgaa i ørnene atskil ørnenis suselse.

Vor Frues sengehalm.

Vild Timian/ *Serpillum, Herpillon.* Disse naffn tillegis oc andre Vrter. Læs *Dios: lib.3. Cap.38.*

Vor Fruis Sengehalm/ eller vildt Timian/ er aff en hed qualitet/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vild Timian saaden i Vin/ oc varm drucket/ vddriffuer Lendernis oc Blerens slim igiennem pisset.

Saaledis bruget/stiller oc Tarmenis vred/ læger hues induaartis brudet oc saar giort er:

Vild Timian met Edicke oc Honnig drucket/ er god til dem som spij Blod.

Osen aff vild Timian/ til sig taget it lodt met Edicke/ giør det samme.

Vild Timian i all Mad oc Drick brugt/ er en Theragelse/ for alle Ormis oc Hugormis forgifft oc Eder.

Met Vin oc Honnig/ Skersøde oc Anis saaden/er en god Lægedom for den tørre feyactige Hoste/ resner Brystet:

Saaledis bruget/ styrcker Maffuen/ oc stiller kaalde Piss.

Vor Frues Sengehalm i Vin saaden/ oc drucken/ er god for Hugormis/ Scorpioners/ oc andre forgifftelige Ormis Eder oc bidt.

Ild i hende sæt/oc en Røg aff hende giort/ giør det samme/ Oc huor som samme Røg heden kommer/ kand intet forgifftigt Diur bliffue.

Vdi

obner Leffueren oc Milten/ oc giør vel at pisse.

Vand aff denne Vrt brent oc drucket/ giffuer lyst til Maden/ fortærer Maffuens vædske/ renser Sinnen/ varm giør den kaalde Leffuer/ læger Tarmene som saargiorde ere effter Blodsotten/ igien giffuer Hørelsen/ obner Næsen/ vddriffuer stemmen/ oc Lendernis sand.

Vduaartis.

Til den vilde Timian luctet/ styrcker Hiernen. Paa Hoffuedet lagt/ fordriffuer Suimelsen.

Vand aff Blomsterne brent/ met Rosen edicke blandet/ oc fore paa Panden met en lin Klud lagt/ stiller Hoffuedens pine *Phrenesis* kaldet.

Vild Timian haffuer alle dyder som Poleye/ oc den vilde Meyran haffuer.

Timian.

Thymus, Cephalaton, Capitatum, Thyrsion, Læss *Dios. lib. 3. Cap. 35.*

Timian er aff varm oc tør art/ lige som den vilde Timian er/ Er i alle maade lystigere end den vilde er/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Timian i Vin saaden oc drucket/ haffuer

lige saadan krafft oc dyd / som aff den vilde Timian sagd er / Er oc god for en trang oc stacket Aande / Vddriffuer Orme / leffret Blod / Eder eller Forgifftelse / Quindernis tid / den anden Fødsel / oc det døde Barn.

Vduaartis.

Timians oes met Edicke blandet / atskil det leffrede Blod / oc de brune oc blaa Maal / som aff slag eller fald komne ere / der paa lagt som it Plaaster.

Sar.

Satureia, Saturegia, Cunila, Hortensis Thymbra. Origanum agrestis. Læs *Dios: lib. 3. Cap. 40. lib. 9. Capitulo quarto.*

T. Gaertkolle.

Sar kand icke vel skillies fra vor Frues sengehalm / oc Timian / men hun er mildere i sin luct / J smag oc nature hedere / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Sar paa Kiød eller Fisk saaden / giffuer lyst til Maden / styrcker Maffuen / gør en lystig til Veneris spil oc leg / Andre hendis dyder ere som vor Frues senge halm oc Timians ere.

Vduaartis.

Alle dyder som vor Frues senge halm oc den tamme Timian haffue / dem haffuer oc Sar / Thi maa hun i derts stæd brugis.

Jsop

Isop.

Hysopus, Hysopum, Lauer, Casiala. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 26.*

Induaartis.

Isop saaden i Vin met Honnig oc Saluie/ oc drucket/ er gaat til dem som haffue faldet/ oc til dem som noget induaartis i Liffuet sønder brudet er.

Samme Drick saaledis bruget/ vddriffuer den sorte Galde/ *Atram bilem.* oc *flauam* kaldet.

Andre hendis dyder ere som den vilde Meyrans/ eller Tostis ere.

Vduaartis.

Isop giffuer gode velluctendis Røgbad oc Suedbad/ *Epithimata*, Ere saare god til *Colicam paßionem*, (det er) til Tarmenis vred.

Vand huor vdi Isop saaden er/ læger all Skab oc Klaade/ Flecter/ Ringorme/ der met thoet.

Skarlagen.

Hormium, Ormium, Geminalis, Gallitrichum: Centrum galli, Callitricũ. Læß *Dios: lib. 3. Cap. 132.*

T. Scharlake.

Vild oc tam Skarlagen/ ere aff varm oc tør qualitet/ deris art er at atskillie/ tynd oc subtilig gjøre oc vdatdriffue/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Skarlagen i Vin saaden oc drucken / er god for en kaald Maffue/ oc til Quindfolck som ere vfructsommelige/ ocsaa for det huide flod.

Skarlagen frø til puluer støt/ i Næsen opdraget/ giør at finyste/ fordriffuer Snue/ oc renser Hiernen.

Vduaartis.

Skarlagen saaden i Vand/ oc den varme Røg vnder op taget / driffuer Quindernis tid mectelige/ ocsaa den anden Fødsel.

Saluie.

Saluia. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 32.*

Iblant alle slags Saluier/ loffuis den spisse ørcken Saluie først/ siden de andre/ Ere alle varme oc tørre aff art/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Somme mene/ at naar de æde om Morgenen fastendis try Saluie blad met Salt/ at de samme dag ere fri for Forgifft/ oc ond luct.

Saluie saaden i Vin oc drucket/ styrcker det gantske Legeme inuaartis/ Thi hun vddriffuer Eder oc Forgifft/ blødgiør Hosten/ stiller Sidernis sting/ varm giør Leffueren oc Moderen/ giør vel at pisse/ driffuer Quindernis tid/ oc den anden Fødsel.

Saluie

Salute saaden oc drucket / er god for IX
Blodsot / thi hun renser Tarmene.

Vand brent aff Salute / renser / styrcker oc öbner den forstoppede Leffuer / fordriffuer Host.

All Mad som met tør oc støt Salute beredis / er sund oc lystig.

Vduaartis.

Salute saaden i Vin / Hoffuedet der met thoet / giør Haaret sort / fordriffuer Ormen som Haaret aff æder / renser oc læger de Saar som bidne er aff forgifftige Diur / om de der met thoes.

Saaledis bruget / læger Skab oc nedlegger den lønlige steds heffuelse.

It suedbad oc røgbad giort vnder op aff Salute / er god for kaalde Piss / giør vel at Pisse / stiller Blodsottens / oc mange andre piner.

Lauendel.

Lauendula, *Nardus celtica*, *Pseudonardus*, *Caßia*, huad hun kaldis aff *Dioscor.* er end wuist hos Lægedoms Doctores.

Lauendels dyd er / at verme oc atskillie / oc vddriffue.

Induaartis.

Lauendels blomster i Vin saadne / oc varm drucket / oc der paa nogen stund fastet / giør at pisse.

Saale-

Saaledis vdi 3. eller 4. dage bruget/ kommer Quindernis tid til at flyde/ oc vddriffuer den anden Fødsel.

Stiller Maffuens pine/ *Cardiaca* kaldet/ vdtrycker Vederet/ oc vddriffuer den gule Sot.

Lauendele Blomster/ Canelebarck/ Neglecker/ Muscateblomster/ Cardemomer/ Cubeber/ Rosenblad / i Vin saaden / haffue forscreffne krafft/ men ere fast sterckere oc krafftigere. Saa at de oc tien for Popelsie/ giffuer igien det forsaffte Maal / stiller Tendernis pine / renser oc læger det onde fule Kiød i Munden.

Lauendele vand tiener oc til forsagde breck oc bryster.

Baldrian eller vild Nardus Velandzurt.

Valeriana. Nardus agrestis. Læss *Dios. lib 1. Cap. 10.*

Den rette oc tamme *Valeriana Phu* kaldet/ er den Vrt som kalde Romske Nardus.

T. Boldrian.

Valeriane rod haffue den dyd/ at de verme oc obne/ Røderne skulle optagis imellem begge vor Frues dage/ oc tørris i skygge/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Valeriane rod til puluer stød/ oc met Vin drucket/ giør at pisse.

Om hun siudls i Vin eller Vand / giør
hun det samme / stiller Sidernis ot Ryggens pine / fremlocker Quindernis tid / Er en Theragelse for Eder oc Pestilentze / der aff drucket / oc der til lucter for den onde lucti.

Saaledis bruget / er oc god for kaalde Piss.

Somme siude Valeriane rod met Fenickel / Anis oc Skersøde for Hoste / oc for en stacket oc trang Aande.

Vduaartis.

Valeriana den stund hun fersk oc grøn er / met vrt oc rod støt / paa Hoffuedet lagt / stiller Hoffuetuercken / nedlegger Skuddene.

Valeriane rod oc blomster i Vin saaden / oc aff den Vin i øynene lat / giør dem klare / læger oc spenne Byld oc andre Saar.

Haselurt.

Asarum, Perpensa, Rustica nardus, Vulgago, Sanguis Martis. Læss *Dios. lib. 1. Cap. 9. Plin. lib. 12. Cap. 13.*

T. Haselwort.

Haselurt er varm oc tør aff Naturt / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Haselurtis rod til Puluer støt / met Sucker / Kanelebarck / oc met andre vrter blandet / til sig taget giør at spy / vddriffuer *Choleram* oc *Phlegma* aff alle Lemmer ved Stolgangen.

Roden

Roden met Vin oc Honnig saaden/ oc der aff druckct/ atskil all Lungens slim/ fordriffuer Hosten/ oc den trange stackede Aande / gulesot oc Vattersot.

Saaledis som fore staar bruget/ er god til de Vattersottige/ thi hun obner Leffueren/ Lungen/ Milten/ renser Bleren/ Nyrene oc Moderen/ fremlocker Quindernis tid/ oc vddriffuer den anden Fødsel/ baade paa Menniske/ Queg oc Fæ.

Vdtaartis.

Haselurt saaden i Lud / oc Hoffuedet der met thoet/ styrcker Hiernen/ Hukommelsen/ oc lesker Heden.

Vand aff Haselurt brent/ haffuer samme krafft/ er oc en god Lægedom for dumme øyen/ blandet met lidet beredt *Tucia*, oc fordriffuer den Hinde som vaaxer offuer dennem.

Linklude vaade giorde vdi Haselurtisvand/ oc lagde paa Leffueren / eller andre Lemmer/ vdslycker den vnaturlige hede.

Suaglige Quinder skulle icke dricke aff dette Vand/ thi det vddriffuer Fødselen/ vere sig Leffuendis eller døtt.

Benedicta.

Chrisogonum, Gariophilata, Cariophylate Lagopus, Pes leporis, Sana munda. Læß *Dios: lib. 3. Cap. 41.*

Bendictæ

Benedictæ krafft er at varm giøre/ at atskilie oc obne. Denne Vrtis rod i Tormaanet opgraffuet/ lucter som Neglicker/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Benedicta i Vin saaden oc varm drucket/ stiller Tarmenis oc Moderens vred.

Rosmarin.

Ros marinus, Ros marinum, Coronatium, Læss *Dios: lib. 3.Cap. 71.*

Vdi samme Land er Rosmarin saa almindelig/ at de brende den i stæden for Vid/ Oc er samme Vrt aff en hed qualitet/ atskil oc subtilig giør/ all groff Vædske/ baade induaartis oc vduaartis i Legemet.

Induaartis.

Rosmarin tien baade til Stegerset oc Kielderen/ All Mad oc Drick/ som her beredis met/ ere lystige oc vel smagende/ oc sunde/ tien fuldnær/ til alle Siugdomme.

Rosemarine Vin eller Vrterne met blomsterne i Vin saadne/ om Afftenen oc Morgenen/ huer gang en varm drick drucket/ der paa tre eller fire timer fastet / vddriffuer vnderlige Quindernis huide flydelse/ som aff Byld kommer / oc vnderlige læger Quindernis lønlige Siugdomme.

Lige maade bruget/ atskil oc vddriffuer den gule Sot/ imodstaar den stackede oc trange Aande/ hielper vel at fordøffue eller fortære/ Lader icke heller Forgifft giøre nogen skade.

Stiller Tarmenis vred/ renser Blodet/ oc giør at suedis/om saa er at mand sig i Sengen nedlegger/ efter mand haffuer drucket/ oc stille ligger.

Sucker eller *Conserua* giort/ aff Blomsterne/ er saare nytteligt oc krafftigt for Daanelse eller Besuimelse/ oc samme Sucker skal beredis lige som Rosen sucker.

Vand aff Rosemariner brent/ haffuer fuldnær forscreffne dyder. Ydermere tien det oc til dem som haffue mist deris Maal/ om de dricke der aff/ faa de deris Maal igien.

Vduaartis.

Rosemarin drucket / oc paa smurt / fordriffuer *Syncopim*, staar imod Suimelse oc Skelffuelse / renser Ansictet / der met thoet/ giør Tenderne huide / oc en god Aande/ renser Siunen/ atskil synenis hinde.

Rosemarine vand/ eller Rosemarin/ oc den vilde Polleye tilhobe saadne/ renser oc læger onde fule Saar/ vere sig Krafft / Vlffuē/ Fistel ꝛc.

Fomenta (det er) Røg oc Suedbad/ aff Rosemariner giorde/ haffue samē krafft oc dyd/ som den tamē Mynte/ oc de tamē oc vilde Polleyer.

Rude

Ruta hortensis, Læs *Dios. lib 3. Cap. 44.*
T. Wynrude.

Rude er aff hed oc tør complexie/ staar imod all Forgifft oc Eder / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Rude oc dilde frø i Vin saaden/ oc varm drucket/ stiller Hiernens oc Sidernis pine/ obner Lungens rør/ sacter Hosten/ lætt giør den suare Aande/ fordriffuer Lendernis oc andre Ledemoders pine.

Saaledis drucket/ er god for den Kaaldesiugis frost oc kuld.

Rude oc Dille frø i Vin saaden/ oc drucket/ stiller Tarmenis vred/ *Colica* kaldet/ om saa er at ingen forstoppelse der hos er.

Vand aff Rude brent/ giør det samme.

Rude i Regnuand saaden/ oc drucket/ stiller Bugens flydelse/ *Diarrhœam* kaldet.

Rude met Bomolie saaden oc den drucket/ vddriffuer allehaande Orm.

Vduaartis.

Rude støt met Rosen edicke / oc fore paa Panden bunden/ stiller Hoffuedens store pine.

Rude oes i øret lat/ stiller pinen.

Rude met rent Byg mel skot/ oc offuer øynene lagt som it Plaaster/ stiller øyneuerck/ oc beskermer dem for Dumhed.

Rude oes met Alun/ Salpeter oc Honnig blandet / læger alle Ringorme / Flecter/ Sammeledis det bulne oc skurffuede Hoffuet.

Jordhumle eller Brundemanne porss.

Hypericon, Perofrata, fuga Demonum. Læss. *Diosc: lib. 3. Cap. 149.*

T. Nauelkruet / Harthaw:

Hypericon haffuer fuldnær ens krafft som Rude/ er tilbøyelig til tørhed oc varme/ er lysteligere til at bruge end Rude / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Somme brende Vand aff hende/ oc giffue det for Popelsie / oc for den faldende sot at dricket

Vddriffuer Eder oc Forgifft / giør at pisse / fremlocker Quindernis tid / Saaden i Vin oc drucket.

Saaledis bruget / er oc god for den tredie dags oc fierde dags kolde Siuge/ for Lendernis suare pine/ stiller oc Blodspielse/ læger Bulde oc Saar induaartis i Liffuet.

Jordhumlis frø (serdelis aff den som vor

er i

er (i Skouen) til Puluer stødt / huer gang 2. Quintin drucket / vddriffuer *Choleram.*

Cypresse.

Ciperßus, Cupreßus, Cupreßina. Læß *Dios. lib. 3. in fine.*

Cypreße oc den vilde Rude / ere vdi virckelse oc qualiteter lige / saare nyttelige / baade induaartis oc vduaartis / Haffue fuldnær en luct oc smag / Thi maa den ene brugis for den anden.

Induaartis.

Cypreßis vrt saaden vdi Vin oc i siu samfelde dage effter huer anden / om Morgenen oc om Afftenen drucket / er god for den Gule sot / obner Leffueren / renser Pissens gang / stiller Nyrernis / Blerens oc Lendernis pine / Staar imod Eder oc Forgifft / vddriffuer dem veldelige.

Vduaartis.

Huad den vilde Rude / oc tamme Rude giøre kunde / det kand oc den edele Cypresse giøre / thi er det intet behoff / at mand der om ydermere scriffuer.

Karsse.

Narßturtium hortulanum, Satiuum Vandkarsse / *Narßturtium aquaticum,* Læß *Dios. lib. 2. cap. 147.*

T. Kerſſe. waterkerſſe.

Fire haande ſlags karſe finde wi i Lægebø-gerne / ere alle aff en hed complexie/ lige ſom Senip er/maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Allehaande Karſe induaartis bruget/giø-re at piſſe/ renſe Bugen/ Nyrerne oc Blæren/ obne Leffueren oc Milten/ hele oc læge induaar-tis Saar/ vddriffue Eder oc Forgifft/ bruget met Bomolie.

Karſſe ſaaden met Vin oc Honnig/ om Morgenen faſtendis/ oc om Afftenen drucket/ atſkil den ſege ſlim/Hoſte/oc den trange Aande.

Karſſe i Gedemelck ſaaden oc drucket/bort tager det onde for Bryſtet.

Oſen aff Karſſe i Munden holdet/ vddra-ger de onde Tendernis ſlydeſe.

Met Honnig druckit/ døder Ormene/ oc vddriffuer dem.

Vduaartis.

Karſſe ſtøt met vrt oc oes / oc lagt offuer Skab oc forgifftige Blegner/ vere ſig Catbun-ckel/ ſlecter ɿc. renſer oc læger dem.

Atſkil heffitelſe / vddriffuer pil oc torn/ Hoffuedet her met thoet / fordriffuer Hoffuet/ ſkel/ oc læger det ſkoruede Hoffuet.

Karſſe oes/ ladet i onde oc fule Saar/ ren-ſer dennem.

Alle-

Allehaande slags aff Karsse frø smaa støt/ oc i Munden lagt/ opløffter den lamme Tunge

I Næsen lat/ giør at fnyste/ opuecker saaledis dem som haffue soffue Sot/ *Litargicos* kaldede.

Karsse frø met Edicke saaden/ lagt paa haarde Knuder/ som vaaxe bag ørnene eller anden steds/ atskil dem.

Karsse frø er i alting varmere end Vrterne/ sterckere oc kraftigere / thi brugis den sielden induaartis i Legemet / vden saa er at mand vil opuecke den kaalde Nature / oc giøre den lystig.

Osen aff Karsse i Munden holdet/ stiller Tanduerck.

Karsse saaden met Figen/oc der aff i Munden holdet/ opløffte den nedfaldne drobel.

Karsse støt til Puluer/ oc strødt paa Bagtarmen som vdgaaen er/ indsætter hañem igien.

Pilurt eller Loppeurt.

Crateo genum Hypocrati, Politricon, Policarpon, Persicaria, Herba sanctæ Mariæ, Hydropiper, Piper aquaticum, Zinziber Caninum. Læss *Dios: lib. 3. Cap.* 119.

T. Persickruet. Fløe kruet/Water peper/ Pawen kruet/ Pawen spegel.

Pilurt eller Loppeurt/ er skarp oc hed/ den stund hun grøn oc fersk er/ skal mere brugis vduaartis end induaartis.

Den hede Pilurt brender mere paa Tungen end Peber/ Thi er den vdkryste oes god til onde oc fule Saar/ baade paa Mennisker oc paa Queg oc Fæ/ der met thoet.

Met denne oes kand mand fordriffue aff Saarene/ baade Orme oc Madke/ oc dem der met rense oc rene holde/ oc er it experiment/ Det komme huercken fluer eller anden ting til Saarerne.

Denne Vrt / om Margenen optagen den stund Duggen er paa hende/ oc strødt paa Lofft eller Kammer/ der som Loppere ere/ da fordriffuer hun dem / om saa er at gulffuet strax lidet der effter rent feyis.

Senip.

Sinapis. Cruca, huid Senip, Læss *Dios. lib. 3. Cap. 146.*

T. Sennip.

Brun oc huid Senip/ ere aff hed complexie/ deris nature er atskillie/ oc vddrage / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Sennip er kommen i Stegersit for sin skarpe dyd skyld / Thi brugis Sennip fuldnær til alle Rætter / saa vel aff de Fattige som aff de Rige / vden all tuil for den skyld / at hand

renser

renser Hiernen/ vermer Maffuen/ styrcker Fordøffuelsen/ opuecker Naturen til *Veneris* leg oc spil/ fordriffuer den kaalde siugis rystelse oc kuld/ met Vin drucket.

Den huide Sennip er mildere end den brune/ vdi Mad bruget/ giør lyst til *Veneris* spil/ giør oc vel at pisse/ Er oc sandelige it gaat oc nytteligt frø/ til dem som ideligen Tarmernis vred oc ont i Bugen haffue/ bruget vdi Mad.

Sennipe frø i Vin saadet oc drucket/ beskermer dennem som stungne ere aff Scorpioner oc andre forgifftige Orme/ lader icke Ederit eller Forgifftelse faa offuerhaanden.

Men den vilde Sennip/ serdelis den som vaaxer vd met Vand/ er skarpere oc starckere til at vddriffuer pisser.

Det er end it slags aff vild Senip/ vaaxer fuldnær som Jernurt (huilcke somme kalde *verbena femella*) hendis frø met Honnig/ oc Vin/ som anden Sennip beredt/ er en lystig Lægedom til de trangbrystige/ Thi den sacter Hosten/ staar imod Hoffuedens idelige flydelse/ som nedfalder paa Lungen/ er oc god til dem/ som haffue den Gule sot/ imodstaar oc døder Forgifft/ som nogen haffuer til sig taget/ met Vin drucket. Oc efftersi at denne Sennip vaaxer vdi met Gerdene/ actis hand icke aff nogen.

 Vduaar-

It Plaaster giort aff Sen̄ipe frø oc Edicke/ oc lagt paa røde Blegner/ blødgiør den̄em.

Saaledis bruget/ døder den huide Skab oc spedalske Sot.

Sennip smaa støt met Honnig oc Vand saaden/ er it gaat Vand til den haarde Strube/ oc til den bulde som vaaxe i Halsen/ der met klucket.

It Plaaster giort aff støt Sennip/ oc paa den hoffne Milt lagt/ atskil den/ saaledis brugt fordriffuer ocsaa Lendernis pine.

Støt Sennip met Honnig blandet/ oc paa lagt/ fordriffuer blaa Maal/ oc kommer Haar til at vaaxe igien/ paa den som Haaret vdfaldet oc affløbet er.

De ander dyder som Sennip haffuer/ ere screffne ibland Karsens dyder.

Roden aff den huide Sennip (*Eruca* kaldet) i Vin saaden/ oc offuer lagt/ tilhobe oc tilsammen drager sønder slagne oc knusede Been.

Osen aff Senips vrt i øyen ladet/ giør dem klare.

Frøet aff den Senip som vaaxer vdi met Gerdene (*verbena famella* kaldet) støt met Hon̄ig oc Vand/ oc til it Plaaster giort/ oc paa lagt/ fordriffuer de Knuder oc Heffuelser som bag ørnene vaaxe/ atskil Quindernis Bryster/ Vrters heffuelse/, oc de lønlige Ledemods.

Fumus terræ, Capnos, Fumaria herba, Capninis, Coriandrum campestre. Læß *Dios. lib.* 4 *Cap.* 95.

T. Erdrock/ Dubenkrop/ Katten kerffuel.

Jordrøg er varm oc aff tør nature/ skarp oc beſk ſom Malurt/ Atſkil oc ſubtilig giør/ igiennem trenger/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt er en ret Skab vrt oc Pocke vrt/ Thi alle ſom ſaadan breck oc Siugdomme læge/ de giffue tilforne vdi nogle dage de ſiuge at dricke denne Vrtis vand met Theragelſe/ oc lade dennem der paa ſuedis/ der aff ſkal det vrene Blod renſis.

Mange bruge ſamme Vand/ lige ſom faare ſtaar/ naar de ville gaa i Bad.

Oſen aff denne Vrt/ it Quintin/ met lige ſaa meget beredt Eſula/ drucket met varmt Vand/ vddriffuer Vatterſot/ oc giør at ſpy.

Munden thoen met denne Vrtis vand/ fordriffuer det onde i Munden/ oc bortager pinen.

Denne Vrt ſaaden met Fenickel/ oc drucket/ obner Leffueren/ oc vddriffuer den gule Sot igiennem piſſet.

Vduaartis.

Oſen aff Jordrøg/ eller Vand aff hende brent/

brent/ oc vdi Øynene lat/ giør dem klare/ fordriffuer deris Rødme oc Skab.

Osen blandet met Gummi/ oc smurt paa øyne som Haar vd falde/ kommer dem til at vaaxe igien.

Osen aff Jordrøg/ met lige saa meget Oes aff de gule Skreppe røder/ met Edicke oc Honnig blandet/ oc der aff en Salue giort/ oc alle haande Skab der met smurt/ læger dem vden all tuil.

Chelidonia.

Chelidonium maius, Hyrundinaria, Læß *Dios: lib. 2. Cap. 173.*

T. Schelwort. Schinwort.

Den beske Chelidonie rod oc Oes/ er aff hed nature/ induaartis bruget obner den forstoppede Leffuer/ vduaartis/ renser hun fule Saar.

Induaartis.

Chelidonie i huid Vin saaden met Anis/ oc drucket/ obner Leffueren/ oc fordriffuer den Gule sot.

Det samme giør oc det brende Vand/ i nogle dage drucket.

En haand fuld aff Chelidonia saaden i en potte Rosen edicke/ siden kryst igiennem en Klud/ och saa der i sønder reffuet 3. lodt god Thera-

gelse/

gelse/ oc aff samme Drick it Vinglas fult drucket/ siden sig ned lagt oc der paa suedet/ er it forsøgt stycke/ til dem som met Pestilentze besengde ere.

Vduaartis.

Chelidonie Oes i Maymaanet samlet/ oc saaden met Honnig vdi it Kaaberkar/ er en kaastelig Lægedom til øyen gjør dem klaare/ om mand der aff i dem drøper.

Vand aff Chelidonia brent/ gjør det samme/ om mand lader der aff i øynene/ fordriffuer deris røde Plette.

Ansictet met Chelidonie vand thoet/ fordriffuer de røde Spetter/ læger Pestilentze bulder/ stiller Lede vand.

Osen aff Chelidonie rod/ læger Fisteler/ Krefft/ Vlffuen/ oc andre fule Saar.

Fordriffuer Tanduerck/ i Munden holdet met Edicke.

Coriander.

Coriandrum, Corianum, Corium, Coliandron. Læß *Dios. lib. 3. Cap. 60.*

Den ferske grøne forgifftige ilde luctendis Corianders vrt/ Er aff kold oc tør Complex/ brugis icke induaartis i Legemet/ Men det vel luctendis modne frø/ er aff varm nature/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Induaartis.

Corianders frø lagt i bløð en nat i Vin eller Edicke/ oc siden igien tiurt/ er it kaasteligt frø til Maffuen/ at nedtrycke den onde forgifftige Røg oc Damp met/ Thi kand mand der aff giøre it kaasteligt Maffue puluer/ met Sucker eller vden Sucker blandet/ effter som huer selff vil/ oc gaat stunis.

Samme frø skal icke giffuis nogen/ før end det beredt er/ oc ey heller met Sucker bagis/ eller offuer kastis/ paa det at de icke tage til dem Forgifft oc Eder/ for Lægedom.

Coriander som er beredt/ met sød Vin drucket/ døder Ormene i Liffuet/ fremlocker Quindernis tid.

Vduaartis.

Corianders vrt met Bønne mel eller Mel aff fule Erter/ oc met Rosen olie støt/ er it kaasteligt Plaster/ til at nedtrycke alle steder hede Saars heffuelser met/ serdelis de lønlige Ledemoders.

Coriander met lactyge/ oc det huide aff it æg/ oc met Rosen olie stampet/ oc paa lagt/ lesker den vilde Ild/ køler oc lesker andre hede breck oc bryster.

Corianders frø støt met Edicke/ oc salt Kiød der met gnedet/ beskermer Kiødet for madke/ oc at det icke raadner eller surner/ men bliffuer velluctendis.

Vberedt

hun grøn oc fersk er/ til sig taget/ giør Menisket vilt oc drucket.

Huo som vedetfaris saadant / hand skal strax dricke der paa saltet Vand/ oc æggeskaler til Pulver støtte/ da faar hand bedre igien.

Nigella.

Gith, Melanthium. Frøet kaldis/ *Salusandria:* Læss *Dios. lib. 3. cap. 75.* Den vilde Nigella som vaaxer i Korn agre / kaldis *Papauer corniculare, Papauer marinum.* Læss *Dios. lib. 4. Cap. 64.*

T. Raden. Swart Coriander.

Vild oc tam Coriander / ere aff varme complexer atskilie oc vddriffue/ maa brugis til skellighed induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Frøet aff disse Vrter skulle icke brugis ferske eller grøne induaartis i Legemet/ men naar de aldelis modne oc tørre ere/ da maa de bagis i Brød/ lige som Kommen bagis.

Nigelle frø nogle dage met Vin drucket/ driffuer Pisset/ Quindernis tid / det vrene aff Legemet/ forøger de diendis Quindernis Melck/ renser Lungen/ rømmer Brystet/ stiller Tarmenis vred.

Men om mand tager formeget aff samme

frø/ eller det som grøne er/ til sig/ da bliffuer det til en forgifftig Lægedom.

Vduaartis.

Frøet aff begge Nigelle vrter vduaartis paa Legemet bruget/ haffuer samme krafft oc dyd som Coriander. Thi de atskilie Knorter/ Knuder oc Heffuelse/ læge flecter oc Ringorme/ køle hede Saar der paa lagde.

Frøet met Edicke paa Panden lagt/ fordriffuer oc stiller Hoffuetuercken *Phrenesim* kaldet.

Den vilde Nigelle frø haffuer end stercke- re Lucht/ oc er krafftigere / end den tamme Ni- gelle frøer.

En røg giort aff Nigella/ fordriffuer Hug- orme oc andre forgifftige Diur.

Valmuer. som vaaxe iblant Korn.

Papauer erraticum, Rhoes.

Papauer rubrum. Læss *Dioscoridem libro 4. Cap. 4.*

T. Korn Rosen. Klapper Rosen.

De Valmuer som vaaxe i Korn/ ere til- bøyelige til kuld/ stille pinen/ oc giøre at soffue. Vand aff dem brent / sammeledis deris frø/ maa brugis induaartis oc vduaartis/ Dog maa- delige.

Induaar-

Fem eller sex aff disse Valmuer hoffuet/ met deris frø / i Vin saadne paa helfften / oc drucket/ giør maadelig Søffn.

Klude der vdi vaade giorde oc om Hoffuedet bunden/ giøre end bedre at soffue.

Frøet met Honnig støt oc ædt/ blødgiør den haarde Bug.

Vand aff samme Valmuer brent / lesker all induaartis hede/ Dette Vand maa mand dricke vden all fare/ vdi hede brendendis kaalde siuger/ Thi dette Vand køler Leffueren/ slycker heden i Halsen/ fordriffuer brynne / drucket oc der met klucket.

Valmuer som vaaxe i Haffue.

Papauer hortense eller *Satiuum*. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 55.*

T. Mansaet.

Alle Valmuers krafft oc dyd er at køle/ først loffues det huide Valmue frø / Der næst det røde / oc siden den sorte / Alle stille pinen/ giøre at soffue / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Mand maa bage det huide Valmue frø vdi Brød/ lige som Kommen bagis/ er lystigt i all Mad/ maa brugis vden all fare.

Er god til dem som suimmelse haffue/ oc er it experiment.

Det giør rolighed oc at soffue/ brugit effter som huer best siunis/ baade paa unge oc gamle Mennisfe.

Mand maa giffue unge Børn aff dette frø i Grød eller Melck/ naar de ere wrolige/ oc ville icke soffue.

Den oes Opium kaldet/ haffuer samme dyd/ er sterckere oc kaasteligere/ oc som mig siunis/ induaartis bruget i Legemet/ giør hand større skade.

Det sorte Valmue frø/ eller oesen der aff giort/ for sig selff/ eller met Vin drucket/ stiller oc forhindrer Hoffuedens flydelse/ som ned paa Lungen falder/ stiller den haarde skarpe Hoste/ Saaledis bruget/ stopper allehaande flydelse/ oc andre Quindfolckernis flydelse.

Vduaartis.

Allehaande slags Valmuer/ Sammeledis deris oes/ Vrterne eller Vand aff dennem brent/ ere alle gode oc nyttelige/ til vilde oc wrolige Mennisker/ som icke soffue kunde/ paa Panden oc i Tindingerne lagde som it Plaster.

En tap eller vege i Valmuers oes vaadgiort/ oc i Næsen stungen/ giør at soffue.

Samme vege eller tap i Quindernis løn-lig-

lige stæd stunget/ stiller deris tid oc blomsters
flydelse/ sammeledis pinen/ oc kommer dem til
rolighed.

Valmue hoffuedet i Vand saadne/ haffuer
samme krafft/ saaledis bruget oc paalagt/ le-
sker oc vdslycker den vilde Ild.

Samme oes eller Vand/ blandet met
Mandele olie/ oc ladet vdi ørnene/ stiller deris
pine oc suselse.

Osen aff Valmuer giøre somme saaledis/
de tage de grøne Valmuer met Vrterne/ Blom-
sterne oc Hoffuederne/ støde dem tilhobe/ oc det
saa vd perse/ lade saa samme oes tørris mod
Solen. Somme anamme aleniste Melcken der
aff/ lade den lige saa tørris mod Solen. For-
neffnde oes kalde Apoteckerne *Opium*.

Bulme vrt.

*Hyosiamus. Altercum. Appollinaris, Fabasuil-
la. Iusquiamus. Dens caballinus. Equinus.* Læs
Diosc. lib. 4. cap. 59.

T. Bilsen saad/ Schlop kruet/ Søgebonen.

Bulme vrter/ blomster oc frø/ ere aff kaald na-
ture/ skulle sielden brugis induaartis i Legemet/
gør icke aleniste Meñiske skade/ men ocsaa alle
vskellige Diur/ dette kād mand see oc merck ved
Fiskene i vandet/ thi naar der til giøris Kager
eller smaa trinde Bolde met sañe frø/ oc kastis
i vand som Fiske ere vdi/ oc naar de der aff æde/

 bliffue

bliffue de vilde/ opspringe/ vende Bugen op/ oc kunde saa tagis oc fangis met Henderne/ den stund de saa vilde ere.

Høns som vpfløgne ere/ oc en røg aff Bulme frø vnder dem giort/ nedfalde de oc ligge som de vaare døde/ denne konst bruge Landzknechtene oc Taterne almindelige gierne.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer/ at huid Bulme frø met Vin drucket/ er gaat for den skarpe Hoffuedens flydelse/ aff huilcken den suare Hoste kommer/ det samme giør oc det huide Valmue frø.

Vduaartis.

Bulme vrt/ blomster oc frø/ tiene til at giøre at soffue met/ stiller pinen/ men formeget bruget/ giør en vild oc galden.

Osen aff Vrterne vdkryst/ oc Klude der vdi vaade giorde/ oc lagde paa hede rindende Øyen/ lesker Heden/ stiller flydelsen oc pinen.

Osen eller Olien aff Frøet/ i ørnene lat/ stiller stingene oc pinen.

Bladene/ grøne paa heffuelse lagde/ ere it *repercussiuum*, Thi det borttager pinen/ oc nedtrycker alle steder Heffuelsen.

Bulme vrtis blad støt met Mel/ stille oc fordriffue Ledemodernis pine/ oc den hede Podagel.

Det

Det samme giør oc Olien aff Bulme frø giort.

It Fode vand / eller Røgbadt giort aff Bulme vrt / giør at soffue.

Olien met Edicke blandet / oc paa Panden oc vdi Tindingerne smurdt / giør det samme.

Samme Lægedom / stiller haarde byrstis / oc lønlige tingistis heffuelse der paa lagt.

Det brende Vand / haffuer samme krafft oc dyd.

Summa / ferske Bulme blad frø / det brende Vand / skulle alleniste brugis vduaartis / at stille pinen met / oc at gøre at soffue met.

Roden aff Bulme vrt / met Edicke saaden / oc Tenderne der met saa varme thone / stiller deris pine.

Om nogen tædis at hand haffuer foit Bulme vrt eller frø i sig / hand skal strax dricke gede Melck / Lylte vand / frøit aff Greskar / met sød Vin.

Om hand icke disse forneffnde haffuer / maa hand tage i deris stæd / Nelle frø / Karse frø / Sennipe frø / Rædicke frø / Løge frø / eller huide Løg / huilcket mand kand faa / oc det met Vin dricke / da tør hand icke redis at hand bliffuer vilder.

Ackelye.

Aquilegia, Viola autumnalis, Viola calatiana,

Ackeleye blomster. Huad denne vrt kaldis aff *Dioscor*. er end wuist hos *Doctores* oc lærde Læger.

Den edelige Ackeleyes vrt/ brugis føye aff de lærde Læger/ endog mand maa bruge hende induaartis oc vduaartis i Legemet/ hun haffuer mange kaastelige dyder/ er aff en varm middelmaadelig complexie.

Induaartis.

Ackeleye rodt i Vin saaden oc drucket/ læger alt hues induaartis sønderbrudet er / vere sig aff slag eller faldt.

Saaledis bruget/ er god for en stacket oc trang Aande/ oc til de Vattersottige/ renser oc læger den saare Lunge/ Sidernis bylder/ tien oc dem som spy eller spytte Blod/ læger oc renser alle Legemens saar / Men om de som siuge ere/ haffde den kalde siuge/ da skal samme rod siudis i vand/ oc met Sucker beredis / oc brugis som sagt er.

Roden tiurdt/ til Puluer støt / oc der aff en Quintin drucket / stiller Tarmernis vred/ baade paa Mend oc Quinder.

Ackeley frø smaa støt/ oc it Quintin met fierde parten aff it Quintin støt Saffran drucket/ siden nedlagt/ oc vel paa sig huld/ der paa suedet/ er en dyrbar Lægedom for den gule Sot.

Saaledis bruget/ obner Leffueren/ huilcken er en begyndelse til atskillige Siugdommer.

Vand

Vand aff Blomsterne brent/ oc drucket/ giør det samme/ Er en kaastelig *Confortatiff* for *Sincope*.

Lige maade drucket/ afskil Bulderne induaartis i Liffuet/ vdfører all Forgifft oc Eder/ stiller allehaande vred.

Ackeleye frø/ Muscatte/ oc huid Raff/ lige meget aff huert smaa støt til puluer/ oc der aff huer gang it Quintin drucket/met Vin eller anden vædske/ Er en stor hielp til at fordriffue Rosen siuge met.

Ackeley frø/ oc Muscatte blommer / lige meget aff huert/ Oc der til taget lidet Saffran/ oc der aff huer gang it quintin drucket/ fordriffuer Hickelse/ oc sameledis Maffuens opstødelse.

Vduaartis.

Osen aff Ackeleyes vrt oc rod / Saar der met rensede oc paalagt/ læger oc tilsammen drager dem/ Dette kand mand saaledis mercke/ om Roden siudis met fersk Kiød/ saa krybe styckene sammen igien.

En Vege eller Tap vaadgiort i same Oes/ oc stungen i den lønlige sted/ vddriffuer Quinders nis tid/ oc saa den døde Fødsel.

Hoffuedet smordt met Osen/ eller Vand aff hende brent/ stiller Hoffuetuercken oc fordriffuer Skudene. Samme Oes met Edicke blandet/ oc Hoffuedet tilforn met salt Vand thoet/ oc siden der met smort/ fordriffuer Skellene paa Hoffuedet.

Denne Oes i øyene lat/ er god til dumme øyen/ i ørene lat/ er god for øreuerck/ Døder Orme oc Lopper/ som i ørnene løben er.

Samme Oes saaledis bruget/ læger Fistler/ oc andre Bylder som vaaxe i Næsen/ Sammeledis den onde oc bulne Mund / om mand thoet hannem der met.

All Skab/ gamle Saar/ læger denne Oes/ eller Roden i Vin saaden paa helten/ oc der met thoet/ sammeledis lin Klyde der i vaade giorde/ oc paa lagde.

Aggerum eller Tusindyder.

Tusinde dyder. *Centaurium minus, Febrifuga, Fel terræ, Sanguis herculis, Limnesium.* Læss *Dios. lib. 3. Cap. 7. Plin. lib 25. Cap. 7.*

T. Dusent gulden.

Den beske Tusindyders vrt brugis saare meget/ oc icke vden Aarsage/ thi hun atskil oc vdfører den groffue Phlegmatiske oc Choleriske vædske/ er aff nature varm oc tør/ er oc kaastelig at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

En Haand fuld aff *Centaureæ* vrt met Blomsterne/ i en potte Vin eller Vand/ paa helten saaden / oc drucket / atskil oc vddriffuer Maffuens seye Galde/ ved Stolgangen. Thi tien saadan Drick til dem som haffue den gule

Sot/

Sot/ Sammeledis oc dem som ideligen plagis met den Kaalde siuge.

Denne Drick/ nogle dage/ om Morgenen oc Afftenen drucket/ obner Leffueren oc Milten/ vddriffuer aff Legemet all Whøssuiskhed/ oc døder Ormene/ vddriffuer oc Quindernis tid/ och saa den døde Fødsel.

Saaledis som fore staar bruget/ stiller Tarmernis oc andre Bug vred/ om saa er/ at ingen forstoppelse der hoss er.

Vand aff Vrterne oc blomsterne brent/ er lysteligere til at bruge/ men vircker icke saa kraffteligen/ tien til Børn oc sperlemmede Menniske/ som orm i dem haffue/ drucket huer gang tre eller fire Skeder fulde.

Somme bruge samme vrt støt til Puluer/ oc dricke det met Vin.

Somme gøire Pillulas aff hende/ til forscreffne brøster.

De som Lendeuerck/ oc verck i Ledemodene/ Sammeledis Podagel haffue/ maa brugis forneffnde Pillulas.

Samme Vrter maa oc vel brugis til Clistere.

Vduaartis.

Osen aff tusindyder blandet met Honnig/ er en kaastelig øyensalue/ til myrcke oc dumme øyen.

En veye eller tap i Osen vaadgiort/ oc i Quindernis lønlig ting stungit/fremlocker deris tid/ oc den anden Fødsel.

Gamle oc fule Saar der met thone/ renser oc læger dennem.

De grøne oc ferske Vrter støtte/ oc paa ferske Saar som it Plaaster lagde/ drage dem tilsammen/ oc lægis inden stacket tid.

De gamle haffue tørrit Osen aff Tusindyder imod Solsens hede/ oc bruget til forsagde Breck oc Stugdommer.

Somme berede Osen saaledis/de tage Tusindyder naar hun staar i beste blomster/ lade dem ligge i bløð i vand i fem Nætter/ siude siden samme Vand oc Vrter tilsammen/ indtil end helfften indsaaden er/ kryste saa det igiennem en Klud/ siude saa det som vdkrystet er igien/indtil det bliffuer tyckt som Honnig/ Saaledis kand mand aff alle grøne oc ferske Vrter oc Blomster/Osen anamme/berede oc foruare/siger *Diosc.*

Cabaleyen.

D. Hieronimus Buck meen/ at denne Vrt skal vere denne rette *Chrysantemón.*

Denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt met Blomsterne saaden i Vin/ oc nogle dage drucket/ fordriffuer den

Gule-

Guleſot/ men dog ſkal mand førre bruge gode tørre Karbad.

Cabaleye frø ſmaa ſtøt/ oc it halfft quintin til ſig taget met Vin/ haffuer ſamme krafft oc dygd.

Vduaartis.

Blomſterne oc Bladene ſtøtte / oc met ſmelter Vox blandet / oc her aff en Smørelſe giort/ oc lagt paa de Knorter oc Knuder / ſom vaaxe vdi det ſunde Kiød/ atſkil dem vden all pine.

Vand aff Blomſterne brent / er gaat til øynenis hede Bylder/ der vdi lat/ eller offuer dem lagt met lin Klude / oc er it viſt forſøgt ſtycke.

Oxe øye.

Sancte Hanſis blomſter. *Buphthalmus* Læſ *Dioſc. lib. 3. Cap. 133.*

T. Oſſenoghe.

Induaartis.

Dioſcorides oc *Serapius* lære / At de ſom haffue den Gulſot/ ſkulle gaa i Bad / oc naar de aff Badet komme / ſkulle de dricke aff diſſe Blomſter/ førre i Vin ſaadne / da ſkal hinde oc Hindenes vduaartis Gulhed forgaa.

Vduaar-

Vduaartis.

Disse Blomster støtte / oc met smeltet Vox blandede / oc paa Knuder oc Heffuelser lagde/ atskil dennem.

Solsicker.

Caput Monachi, Calendula, Catananca, Chacomos, Herba blanca. Huad hendis naffn er in *Dioscoride*, er end nu vuist.

T. Ringelblomen.

Solsicker ere aff art varme oc tørre/brugis fielden induaartis / men mere vduaartis.

Vduaartis.

Vand aff Solsicker brent / er it forsøgt stycke/ til hede røde øyen/ om Morgenen oc om Afftenen der i drøppet/ Eller Ein klude i samme Vand vaade giorde/ oc offuer øynene lagt.

Disse Vrter til Puluer støtte/ i Bomuld lagt/ oc paa den onde rand lagd/ stiller pinen oc vercken.

Vrterne oc Blomsterne tiurde/ Ild der vdi met it Vox liuss sat/ oc den Røg ladet vnderneden opgaa/ veldeligen vddriffuer den anden Fødsel/ oc er it *Experiment* vist forsøgt.

Chammilleblomster.

Comendeblomster / *Chamomilla, Chameleum, Anthemis.* Men den met den onde luct/ kaldis

kaldis *Cotula, cauta fœtida, Chamomilla fœtida, Cynanthemis,* Paa danſke Balbersbraa.

Er det oc it ſlags/ ſom aldelis ingen luct haffue/ oc kaldis *Chamomilla parua inſipida, non odorata, Cortula non fœtida.* Læſſ *Dioſ. lib. 3. Cap. 131.*

T. Kamellen blomen.

Commendeblommer ere varme oc tørre aff Complexie/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Commendeblommer vdi Vin ſaadne/ oc den drucket/ obner Leffueren/ Milten/ vddriffuer den Gule ſot/ Quindernis tid/ ſtiller Moderens/ Tarmenis/ Nyrernis oc Blærens induaartis pine.

Saaledis bruget/ læger Lungens bulde/ er gaat for en ſtacket oc trang Aande/ vddriffuer Lendernis ſteen.

Commendeblommer ſtoppe Bugens huide ſlydelſe/ *Licenteriam* kaldet/ verme den kaalde Maffue/ oc borttage mange andre induaartis piner.

Forſcreffne krafft oc dyd haffuer det brende Vand/ ſerdelis de dyder ſom førſt ſagdis/ dette Vand tien de Quinder ſom ligge i Barſelſeng/ paa det de kunde diſſ bedre renſis.

De ſom haffue den Faldende ſot/ oc offte

nedfalde/

nedfalde/ til dennem ſkal mand ſiude Commendeblomſter/ i Edicke oc Honnig/ oc giffue dem der aff at dricke/ da ſtaar de ſnart op/ oc bliffue ſiff met ſamme Siuge nogen ſtund.

Vduaartis.

Der er ingen Vrt ſaa almindelig hos alle Menniſker/ ſom Commendeblommer/ fordi de brugis fuldnær i alle Siugdommer.

Blomſterne ſaadne i Vand/ oc ſaa der til taget Olie aff ſamme Blomſter/ er it kaaſteligt Enema til Cliſtere/ thi det ſtiller all Nyrernis/ Moderens/ Tarmenis/ oc Blerens pine. Thi bruge Quindfolck hende til Røg oc Suedbad/ oc fylde Linpoſer met hende/ oc den paa Bugen varmt legge/ for Bugens oc Moderens pine/ ere oc nyttelig til at blødgiøre Moderen met/ oc at fremlocke deris tid.

Lucten aff Commendeblommer/ ſameledis det brende Vand/ oc Lud ſaaden met ſamme blomſter/ ere gode oc nyttelige/ for it ont ſkrøbeligt Hoffuet oc Hierne/ der til luctet/ ſmurt oc toet.

Commendeblommer ſaadne/ giffue it kaaſteligt Vand/ til fule ilde luctendis Saar/ der met tone.

Olie aff Commendeblommer giort/ ere nyttelig/ oc tien til mange ting/ til at bløde Knuder/ at nedlegge Heffuelſe met/ oc at ſtille pinen met.

Sum-

Summa/ ingen kand nock loffue alle Commendeblommers dyder.

De Commendeblommer som haffue en ond luct/ (Balders braa eller Gaase dill paa danske aff somme kaldet) oc vaaxe gierne paa Kircke gaarde oc anden sted / giffue it ædel kaasteligt fode Vand oc Røgbad/ til Moderen som opstøder/ oc løber fra den ene side oc til den anden. Haffuer fuldnær Bibergels krafft oc dyd/ der til luctet/ offuer sidet/ oc Røgen der aff vnder op at lade gaa.

Matrem.

Matricaria. Febrifuga. Crispula. Parthenium. Amaracum. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 132.*

T. Mater.

Matrem er aff varm oc tør complexie/ maa brugis i Legemet/ som Tusindyders Vrt/ eller som Malurt oc Regnfan.

Induaartis.

Matrems Vrt eller hendis Oes til sig taget/ laxer oc vddriffuer Galden/ de seye Phlegmata/ oc Ormene aff Liffuet.

De vise oc kloge Quindfolck loffue hende saare meget/ Thi giffuer mand de vrene kaalde Quindfolck som plagis met den Kaaldesiuge/ Osen/ Vandet/ eller den tørre Vrt til Puluer støt/ her met at purgere dem.

Matrem

Matrem er kommen i saadan brug oc roes/ at hun brugis oc til Quæg oc Fæ/ thi de Quinder som om gaaes met Fæ/ ere vane at giffue Fæet om Afftenen tør Matrem met Salt/ oc met saadan Lægedom rense de Fæet/ fordriffue der met deris trange Aande oc opblæselse.

Vduaartis.

Aff Matrem giøris kaastelige Røg oc Suedbad/ til den haarde forkølede Moder/ der offuer sidet/ oc Røgen vnder op anammet.

Fersk oc grøn Matrem støt/ oc varm paa lagt/ lesker oc vdslycker den vilde Ild / atskil Heffuelsen/ saaledis bruget/ stiller Bug verck oc Bug vred.

Andre Matrems dyder ere screffne hos Tusind dyders oc Malurtis.

Regnfan.

Tanacetum, *Athanasia*, *Apium rusticum*, *Arthemisia domestica*, *Matricaria media*, *Herba sancte Mariæ*, *Daneta*.

Huad denne Vrtis rette naffn er *in Dioscoride*, er end tuiist hos Lægerne / somme mene at hun skal hede *Anthyllis* oc *Anthemis*.

T. Reynfare.

Regnfan oc Matrem ere aff en art oc Complex / varme oc tørre/ haffue oc vdi Læge-

domme

domme fuldnær en krafft oc dyd / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Regnfans frø giør at suedis / vddriffuer Orme/ stiller Bugens pine/ om det drickis met Honnig oc Vin.

Andre hendis dyder ere lige som Commilleblommers oc Matrems.

Faa til Liffs. Putibug.

Consolida minor Artetica, *Premula vertis.* Huad hendis rette naffn er *in Dioscoride*, er end wuist hos Lægerne.

T. Maseleben.

Faa til Liffs er aff kaald nature / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand brent aff Faa til Liffs/ oc det drucket/ køler Leffueren / lesker induaartis Hede/ nedtrycker Choleram/læger Blegner/Mundens brynde oc Tungens/ som plagis met Hede.

Vrterne ædne med Salt/ Edicke/ oc Lissebons olie/tilred som en Salat/opløser den haarde Bug.

Vduaartis.

De grøne Blad tiene til alle hede Saar/ der paa lagde.

Vrterne støtte/ oc lagde paa den lønlige ting/ som hoffuen er/ tilbage driffuer heden/ oc imodstaar den/ stiller oc sacter pinen.

Somme giøre Suedbad aff samme Vrter oc Blomster/ oc tage der til Agermonie/ samme Bad skal vere gaat til lamme Lemmer oc Ledemoder/ oc kommer dem til laue igien.

Slet Saluie.

Balsamita. Huad denne Vrtis neffn er/ *in Diosc.* er end vuist hos Læzerne.

T. Frwenkruet. Balsamkruet.

Denne vrtis Complex er varm oc tør/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Slet Saluie den stund hun end grøn oc fersk er/ brugis hun paa Maden/ lige som saaden Saluie brugis.

Slet Saluie saaden vdi Vin oc drucket/ er god til dem som haffue taget formeget *Opium* til dem/ eller oc haffue ædt eller drucket nogen anden forgifftig Lægedom.

Roden støt til Puluer / oc it halfft lodt met it lodt Mercke frø drucket met Vin/ fordriffuer icke allenist Forgifft oc Eder / men stiller ocsaa Bugløb oc vred/ baade paa Mend oc Quindfolck.

Vduaar-

Røg oc Suedbad aff denne Vrt giort/ fremlocker Quindernis tid/ oc stiller pinen.

Vrten støt oc lagt paa haarde Knorter oc Knuder/ eller anden Hessuelse/ atskil dennem.

Holtzurt. Sancte Elne rod.

Helenium, Elnum, Inula, Enula campana, Nectaria, Radix medica, Radix persica. Læß *Diosc. lib. 1. Cap. 26.*

T. Alant.

Denne Vrtis rod brugis alenište/ Bladene eller Vrterne sielden / Denne Rod er aff varm oc wetskafftig nature/ som *Serapius* oc *Galenus* scriffue / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Holtzurt er en kaastelig Lægedom til dem som ere trangbrystige/ oc til dem som haffue en kaald Maffue.

Holtzurtis Vin hasteligе drucket/ er god for en trang oc stacket Aande/ for Hoste/ for dem som spytte Blod/ for Sidernis sting/ voddriffuer Stenen/ Quindernis tid/ oc all Forgifft oc Eder.

Samme dyder haffuer oc det brende Vand/ oc serdelis styrcker det den skrøbelige Maffue/ som icke vel fordøffue eller fortære kand.

Denne Rod den stud hun fersk oc grøn er/ kand mand hende indsylte lige som Ingefær oc Calmus.

Roden tiurt oc til puluer støt/ oc giort til it *Electuarium*, met Sucker eller Honnig/ er en dyrebar oc velsignet Lægedom for Trangbrystighed/ oc for den seye Hoste. Denne *Electuarium* atskil Skarnet/ giør vel vd atspytte/ saaledis bruget/ læger Lungens/ Moderens/ oc andre induaartis Saar.

Vduaartis.

It Plaster giort aff fersk oc grøn Holkurt/ oc lagt paa forgifftige Hundis oc Hugormis bidt/ læger dem.

Nedtrycker den lønlige steds Heffuelse/ baade paa Mend oc Quinder.

Bladene i Vin saadne/ lagde paa Ledemodernis verck/ sacter pinen/ oc serdelis Lendeuerck.

Incian.

Gentiana, Basilica, Chironium, Herba ciminalis. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 3.*

T. Encian.

Ensian er aff varm oc tør qualitet/ tien baade Menniske/ Queg/ oc Fæ/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Tør Ensians rod til puluer støtte/ oc reen sickret/ der aff it quintin/ met it quintin Mirrha/ oc tu quintin Aske brend aff Kræffter/ som fangne oc tagne ere i ferske Sø/ och saa vdi fire dage huer efter anden met Vin drucket/ er en kaaftelig oc dyrebar Lægedom til dem som bidne ere aff galne Hunde/ Saaret skal holdis obet/ tois reent met Edicke/ eller met Salt vand/ offuer Saaret skal oc sættis Kopper/ til at vddrage Forgifften met. Somme lade brende Saaret met gloendis Jern.

Tu quintin Ensians puluer/ met lit Peber oc tør Rude blandet/ oc met Vin drucket/ er en beskermelse/ oc stor hielp/ for allehaande bid som skede ere aff forgifftige Diur.

Leffuersottige oc Maffuesottige Menniske/ som icke kunde holde Maden i dem/ dem skal mand giffue støt Encian met Vin at dricke/ det hielper.

It quintin aff fersk Ensians rods Oes drucket/ læger hues induaartis brødet er/ Sidernis breck/ atskil oc vdfører det leffrede Blod/ paa dem som høyt faldne ere.

En Vege eller Tap giort aff tør Ensians rod/ i den lønlige Sted stungen/ vddrager det døde Barn/ oc den anden Fødsel.

Ensians Oes / læger alle greselige dybe Saar / der met smurde oc rensede.

Met klude offuer øynene lagt / lesker den brendendis Hede.

Osen tien oc til Hudens wrenhed / der met smurt.

Merck *Dioscorides* lærer / at mand Osen saaledis skal giøre / den grøne Rod skal mand støde / legge hende saa i fem dage blød i fersk Vand / oc lade det saa vel tilhaabe siude / oc siden det igiennem en Klud sie / oc saa igien paa ny siude / oc indtil det bliffuer tyckt som Honnig / etc. skal foruaris i it Kar som haarpexit er.

Lang Hulurt.

Aristolochia longa, Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 4.*

T. Lang Holwort,

Hulurt er en ret Quinde vrt / tien til Moderen som Saar giort er / er aff varm oc tør art / oc er nyttelig til alle flydendis Saar / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hulurt / Mirrha / oc Peber i Vin saaden oc drucket / renser Quindfolckenis Efftterbyrd / vddriffuer all vhumskhed / sandelige huer Quinde som ligger i Barselseng / skal dricke

aff

aff denne Rod / paa det hun diſſ bedre renſis kunde.

Hulurt ſaaden i Vin/ renſer oc læger alle induaartis Saar / oc hues induaartis brudet er / vere ſig Lungens / Sidernis / Leffuerens/ Moderens/ ꝛc. Vddriffuer all Phlegmatiſke oc Choleriſke vædſke.

Vduaartis.

En Vege eller Tap giort aff Hulurt i den lønlige ſted ſtungen/fremlocker Quindernis tid.

Vin huor i Hulurt ſaaden er/ renſer alle fule Saar/ſerdelis den lønlige ſted/ der met toet/ oc aff den tørre Hulortis Puluer der vdi ſtøt.

Samme Vin blandet met Honnig / ſaa varme vdi øren lat/ læger bulden i øret/ oc ſtiller pinen.

Hulurt ſtøt til Puluer/oc met lige ſaa megen blaa Lille rod/ Iris kaldet/ oc ſaa ſtøt met Honnig tilhaabe blandet/ oc der aff Plaſter giort (Saaret tilforn toet met Vin/ huor vdi Hulurt ſaaden er) paalagt/ kommer Kiødet til at vaaxe.

Hulurtis rod/ den ſtund hun ferſk oc grøn er/ ſønderſtampet oc paalagt/ vddriffuer Torn/ Pil/ oc andet hues i Saaret er / kommer oc Saaret til dreet/ oc at lægis.

Summa/ Hulurt er gaat til alle flydendis Saar/ vere ſig paa Menniſken eller wſkellige Diur. Thi kunde Heſte læger icke ombær hende.

Brunrod.

Scrophularia maior, *Fricaria*, *Millemorbia*, *Custrangula*. *Iohannes Ruelius* vil/ at det skal vere den rette *Galliopsis Dioscoridis*. Læss. *Diosc*: *lib*. 4. *Cap*. 90.

Denne Urt brugis mere vduaartis, end induaartis i Legemet.

Induaartis.

Brunrods frø met Vin drucket/ er gaat oc nytteligt til dem som stungne eller bidne ere aff Hugorme/ eller aff andre forgifftige Diur.

Samme frø smaa støt oc der aff it quintin drucket met Vin/ vddriffuer Orm aff Liffuet/ lige som andet Orme krud giør.

Samme frø met Peber/ Mirrhe oc Vin drucket/ tien dem saare vel/ som plagis met Lende verck.

Vduaartis.

Vand aff Brunrod brent/ oc det røde Ansict der met toet/ fordriffuer rødmen/ ocsaa paa dem som siunis at vere Spedalsk.

Samme Vand oc Roden støt til Puluer/ læger oc tørrer Spenne byld/ oc er it forsøgt stycke.

Frøet smaat støt oc blandet met Honnig/ oc paa Panden lagt som it Plaster/ stiller Øynenis flydelse.

Osen aff Brunrod blandet met Suouel oc Salpeter/ oc i Ørene lat/ stiller øreuerck.

Lemmicke. Ledmyge.

Sion. Anagallis aquatica, Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 16.*

T. Backbungen.

Endog Lemmicke er vaadactig aff Nature er hun dog aff art varm/ lige som Vandkarsse/ er god til Mad oc Lægedom.

Induaartis.

Lemmicke den stund hun end vng oc ferst er/ maa hun brugis til Salat/ lige som Vandkarsse/ oc saaledis bruget/ sønderbryder hun Blærens steen/ giør at Pisse/ vddriffuer den døde Fødsel/ oc andre Quindernis vhumskhed

Somme ville at Lemmicke skal siudis i Olie/ oc giffuis dem at æde som haffue Blodsot/ her aff skal vred oc pinen forgaa/ oc den Saar giorde tarm lægis.

Vduaartis.

Lemmicke stegt met Smør oc Edicke/ oc varm paalagt/ er god for allehaande heffuelse/ skal iblant met forferskis eller fornyes.

Mercurialis.

Linozostis. Parthemion. Herba herculis. Herba

Mercurij, *Vnguentaria*, *Arithylida*. Læß *Diosc. lib. 4. cap.* 169.

T. Byngelkruet.

Denne vrt maa brugis induaartis i Legemet/ oc vduaartis til at vddriffue Vandet oc Galden met/ her til haffue de gamle Læger bruget den.

Induaartis.

Mercurialis i Vin saaden/ oc same Vand drucket/ purgerer oc renser Legemet/ vddriffuer Galden oc Vandet. Men vil mand forbedre samme Drick/ oc giøre hannem lysteligere/ da skal mand lade samme Vand faa de opsødt met Sucker/ meget eller lit/ effter som huer det haffue vil/ Denne vrt maa oc brugis til Elistere. Oc er io saa gaat til at bruge induaartis i Legemet/ som Sene blad.

Vduaartis.

Mercurialis er gaat til alle hede Knuder oc Bulde/ fersk oc grøn paalagt/ eller oc saaden met Smør eller Ister.

Sancte Peders Vrt.

Dag oc Nat / *Parietaria*, *Vrceolaris*, *Helixine*, *vitureola*, *Muralis*, *Perdicium*, *Herba Sancti Petri*. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 74.

T. Dach vnd Nacht.

Sancte

Sancte Peders vrt/ Dag oc Nat kaldet/ er aff middelmaadelig Complex/ huercken for varm eller for kaald / maa brugis iblant met induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt vdi Vin eller Vand saaden/ met Honnig eller Sucker beredt/ oc drucket/ stiller den gamle tørre Hoste.

Det samme giør oc Vandet aff den brent/ Thi haffue de gamle fremfarne Læger støt sam̃e vrt til Puluer/ oc giffuet det Fæ for Hoste/ oc den stackede Aande.

Denne Vrt saaden/ eller Vand aff hende brent/ oc drucket/ renser Leffueren/ Milten/ Nyrene/ oc den vrene slimactige Moder.

Saaledis saaden/ oc drucket/ stiller Moderens vred/ renser oc vddriffuer Pisset/ Quindernis tid/ oc all Vhumskhed.

It Mund vand giort aff denne Vrt oc Honnig / læger den hede saargiorde Halß oc Strube/ der met klucket.

Vduaartis.

Osen vdkryst oc i ørnene lat / borttager deris sting oc susel se.

Samme Oes eller det brende Vand / lesker den vilde Ild / alle Saar oc Heffuelser som hede vdi er / oc hues som brent er/ Lin klude her vdi vaadgiorde oc paalagde.

Osen blandet met Blyhuit/ er en kaastelig Salue/ tilforsagde brøster/ læger all flydende Skab/ Flæcter / oc de Saar som æde om dem/ Thi skulle vnge Børn som haffue saadan breck/ badis met samme Vrter.

Samme Vrt met Vaterkarsse i Vin saaden/ oc det saa varme offuer Blæren lagt/ giør vden all tuiffuel at Pisse/ Paa Bugen lagt/ stiller Bug vred/ saa fremt at der er icke forstoppelse hos.

Bethonie.

Bethonica, Cestron, Vetonica, Serratula, Radix diuina. Læß *Dios: lib.4. Cap.* 1.

Bethonie er aff varm Complex/ tien fuldnær til alle Siugdomme/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

De som haffue en ond Maffue/ Halß brynde/ Maffuens opstødelse / oc icke kunde holde Maden i dem/ skulle ideligen bruge Bethonie/ den met Blomsterne i Vin siude/ oc den dricke/ Eller brende Vand aff dem/ eller oc giøre *Conserua* aff Blomsterne / oc den bruge som andre *Conseruas*.

Om mand kunde icke haffue *Conseruas* eller Vandet/ da maa mand støde de tørre Blad til puluer/oc det saa til sig tage/ eller det met Honnig blandet/oc det saa bruge/ haffuer lige krafft.

Quind-

Quindfolck som Moderen stedse plager/ oc op far paa dem/ skulle for alle ander Lægedomme bruge Bethonie/ oc dem vdi stor værdighed holde.

Summa/ Bethonie blomster/ Blad/ oc Rod saaden/ der aff drucket/ eller huorledis hun beredis/ vere sig *Electuaria conseruas Syrup*, Pulner/ Drick/ eller vdi andre maade/ er hun nyttelig oc gaat/ til alle induaartis Siugdomme/ vere sig Maffuens/ Leffuerens/ Miltens/ Nyrenis/ Blærens/ Moderens/ hun obner alle disse/ oc vdfører all forderffuelig vædske.

De som redis at de haffue taget Forgifft til dem / dem skal mand giffue it Quintin støt Bethonie met Vin at dricke/ da gaar den fra dem/ ved Pisset oc Stolgangen.

De som haffue den Gule sot / skulle stedse bruge Bethonie/ vere sig i Drick / Puluer eller Electuaria.

Mand skal siude Bethonie i Vand/ oc giffue dem det at dricke som vilt ere/eller den Faldendesot haffue.

Samme drick maa mand oc giffue dem/ som vercke i Ledemoderne oc i Lenderne haffue.

De som Suindesot / oc Lungesot haffue/ idelige Hoste/ oc trangbrystede ere / oc de som ere tilbøyelig til Vattersot/ eller ideligen haffue fule Febers i Maffuen/ til dem skal mand siude Bethonie blad oc blomster vdi Vand oc Honnig/

oc giff-

de giffue dem der aff nogen stunde dricke / førre sit luncket/ Her aff skulde de føle oc fornemme stor Bade/ hielp oc Lægedom:

Vduaartis.

Smaa Lin klude i Bethonie Vand vaadgiorde/ oc offuer Hoffuedet lagt/ stiller vercken/ Samme Vand i øren lat/ gør det samme.

Fersk oc grøn Bethonie støt eller saaden/ oc paa Hoffuedens Saar lagt/ læger icke alleniste/ men drager dem tilsammen inden en liden stund/ saaledis paalagt / vddrager oc Hiernepandens smoller.

Bethonie saaden/ oc Røgen der aff igiennem en Tratter i øret ladet gaaet / stiller pinen.

Bethonie blad vdi Vin oc halffdelen Edicke saadne/ paa tredie delen/ er it gaat Mundvand/ til onde oc fule Tender / som stor pine i er.

Bethonie blad støtte eller saadne i sorter Vin/ oc forgifftige Hugormes/ oc galne Hundes bid der met thone/ oc paalagt som it Plaster/ læger dem.

Lige saa bruget oc varmt paalagt / stiller Podagelens pine/ vere sig i Henderne eller Føderne.

Kodrøbell. Huid Bethonie.

Haneleg.

Birtanica, Margarita, Herba paralisis, Premula vris.

la vrtis. Huad hendis rette naffn er in *Dioscoride* er end wuist hos Lægedoms *Doctores*.

T. Hemmelsløtel/ S. Peters sløtel/ witte Bethonie.

Kodrøbel/ huid Bethonie/ huilcken icke er den rette huide Bethonie/ men saa kaldet/ Fordi hun er lige Bethonie/ Er varm oc noget tør/ maa brugis induaartis oc vduaartis,

Induaartis.

Conserua eller Sucker / sammeledis det Vand som brent er aff Kodrøbel/ styrcker saare vel de vannectige Mennisker/ huilcke aff stor oc languarendis Siugdom forkomne ere / oc ingen mact haffue/ sammeledis oc dem som rørde ere/ oc er it *Experiment* oc forfaret stycke.

Forscreffne Lægedomme maa oc vel brugis til andre induaartis breck/ Thi de serdelis styrcke Hiertet.

Vduaartis.

Bladene oc Blomsterne ere gode til Lægedom/ oc nedtrycke Heffuelsen/ som aff forgifftige Diur kommen er/ læge oc andre Saar/ om mand toer dem met det brende Vand/ oc Bladene der paalagde.

Vand aff Blomsterne brent/ er it forsøgt stycke for Hoffuetuerck/ som kommet er aff Hede.

De Quin-

De Quinder som ville haffue it klart oc skønt Ansict/ de offuerstencke Blomsterne met Vin/ oc brende saa Vand der aff/ met huilcket de dem stedse vnder Ansictet toe/ oc mene det skal borttage all Ansictens wrenhed.

Iernurt.

Verbena, Verbenaca recta, Peristerion, Columbina, Crista gallinacea, Vertipedium, Ferraria, Herba sacra, Lacrima Iunonis, Sanguis Mercurij, Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 56.*

Iernurt brugis end i dag mere til Troldom/ end til Lægedom aff mange/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

De ny Læger sige/ at Iernurt er god fuldnær til alle induaartis Siugdomme/ oc til Leffuerens/ Miltens/ oc Nyrenis forstoppelse/ i Vin saaden oc drucket.

Iernurte Vand er lige krafftigt til at obne Leffuerens oc Lungens forstoppede Rør met/ vddriffuer den Gulesot oc Forgiffe.

Vduaartis.

Iernurt støt met Edicke/lagt paa den vilde Ild/ stiller oc lesker den.

Iernurt met Honnig blandet oc paalagt/ drager Saarene sammen.

Iernurt

Jernurt met gammelt sulne Ister støt/ oc lagt paa Quindernis lønlige steds Hessuelse/ borttager pinen oc nedtrycker Hessuelsen.

Jernurte Vand skal vere it besynderligt *Experiment* for stor Hoffuetuerck/ i Tindingerne/ oc paa Panden smurt.

Er oc it kaasteligt Munduand/ tien oc til den lønlige Pine oc Saar/ for spenne Byld/ oc saadanne lige/ der met thoet oc renset.

Taskeurt/ Pungeurt.

Bursa pastoris, Pera pastoris, Herba cancri, Crispula, Men huad hun kaldis aff *Dioscoride* / er end twuist hos Lægedommers *Doctores*.

T. Bydel oder Taschen kruet/ Gensekerse.

Bursa pastoris, er aff kaald *Complex*, Thi stiller hun Blodet/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Bursa pastoris tiurd oc i rød Vin saadet/ eller i Regnuand / som gloendis Staal eller sluct vdi/ oc drucket / stiller den huide oc røde Blodsot/ Blodspyelse/ Blod pisselse / Quindernis tids offuerslødige flydelse / læger oc alle induaartis Saar.

Det samme giør oc det brendte Vand/ nogle samfelte dage effter huer andre drucket/ huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Vduaartis.

En Vege eller Tap vaadgiort i ſamme Vrtis oes/ oc i Næſen ſtunget/ ſtiller Blodet.

Samme Vrtis oes/ eller brendte Vand/ er gaat oc nytteligt til ferſke Saar/ om de der met thoes.

Somme mene/ at om denne Vrt vermis hos nogen/ da ſtilles Næſens oc andre Saars blod.

Konge Lius. Liuſebrand.

Taxſus barbatus, Candelaria, Candela regis, Lanaria, Verbaſcum. Læſ *Dioſcorid. lib. 4. Cap. 89.*

T. Köninges Karſſe/ Wulkruet.

Konge lius Vrt oc Blomſter haffue den art oc nature/ at de ſtille pinen induaartis oc vduaartis,

Induaartis.

Roden aff den ſtore Konge lius ſaaden i rød Vin/ eller vdi Vand / om mand haffuer den Kaaldeſiuge/ oc drucket/ ſtiller ocſaa Bugens daglige ſkydelſe *Diarthoam.*

Det ſamme giør oc Vandet aff Blomſterne brent / nogle dage drucket/ huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Saaledis bruget/ ſtiller oc Bugens vred oc pine.

Saale-

Saaledis som fore staar/ saaden eller det brendte vand drucket/ er gaat til dem som brødne ere/ eller noget induaartis i Liffuet sønderstøt eller brudet haffue.

Tien oc til dem som Lungesot eller Hoste haffue/oc til alle induaartis Saar som ere met hede.

Vduaartis.

Konge liuses Vrt eller Blomster i Vand saaden/ er it *Principal* eller Hoffuetstycke for alle øynenens hede Siugdommer / oc til alle lønlige Ledemoders/ til den hede Podagel/ det varmt paalagt oc offuersæt.

Det brendte Vand haffuer samme dyder/ serdelis Olie giort aff Blomsterne/ oc den distelerit i it Glas/ vel tilstoppet/ oc imod Solen sæt.

Det brendte Vand i rindende øyen lat/ stiller flydelsen.

Det røde Ansict der met nogle dage thoet/ fordriffuer vden tuiffuel samme rødhed / er oc gaat til den hellige Ild/ oc til allehaande hede.

Linklude her vdi vaadgiorde/ oc paalagde/ læger all hed Skab/ som om sig eder.

Dioscorides lærer / om mand vil gemme Figen ferske it helt Aar igiennem / da skal mand legge it law Figen/ oc siden it law aff denne Vrtis blad.

Plantago maior, Plantago lata, Septineruia, arnoglossa, stor Veybrede. *Lantiolata, Plantago minor Quinqueneruia,* Spisse Veybrede. *Barba siluana, plantago aquatica, Centumneruia aquatica.* Veybrede som vaaxer i Vandet. Læß *Diosc: lib. 2. Cap. 115.*

T. Grote Wegebrede/ Lütke Wegebrede/ water Wegebrede.

Veybrede brugis meget i Lægedommen/ induaartis oc vduaartis/ ere aff en passelig kaald oc tør Substantie/ Thi tiene de til alle haande Saar.

Induaartis.

Ferske oc grøne Veybrede saadne oc ædne/ eller Frøet oc Vrterne støtte til Puluer/ oc til sig tagne/ læge alle Legemens indaaartis Saar/ oc stoppe alle Bugens flydelse.

Det brendte Vand er lysteligere til at bruge/ tien oc vel til dem som spy Blod/ pisse Blod/ oc til dem som Suindesot haffue.

Tre Veybrede røder i Vin saadne/ oc dem drucket/ fordriffuer den tredie dags Kaaldesiuge.

Fire Røder saaledis beredt/ fordriffuer fierde dags Kaaldesiuge.

Jeg holder mere aff det brendte Vand/ at mand

mand dricker der aff en god Skee fuld/ den stund mand Siugen haffuer.

Om mand dricker i nogle dage Veybrede oes/ eller Veybrede vand/ stopper Quindernis tids flydelse.

Osen oc Vandet nogle dage drucket/ læger alle induaartis Saar/ er it *experiment*.

Vduaartis.

Linklude vaade giorde i Veybrede oes/ eller i Vandet/ oc paa Hoffuedet lagde/ borttager Hoffuedens store verck oc pine/ er it *experiment*.

Veybrede oes i Oynene lat/ renser oc lesker Heden/ Vdi Ørnene lat/ læger hues i dem saargiort er/ oc giffuer Hørelsen igien.

Munden offte om dagen met Veybrede vand thoet/ oc i Halsen der met klucket/ læger den bulne Mund/ Halß oc Strube.

Veybredelrod met lige saa meget Bertrams rod/ til Puluer stød/ paa den Hule tand lagt/ stiller vercken oc pinen.

Saar som bidne ere/ aff Hugorme/ oc galne Hunde/ met Veybrede oes thone/ oc Bladene der paa lagde/ de lægis vden all skade.

Alle Spedalske flydendis Saar/ Flecter/ Ringorme/ Krefft/ Fistler/ Carbunckel/ Vlffuen/ oc andre vskickelige Saar/ læge Veybredis yrt/ Oes oc Vand/ idelige her met renser oc paalagde.

Veybrede oes eller Vand / blandet met Husløg/ oc lagt paa den vilde Ild/ lesker dem/ Sammeledis all Breck som er met Hede.

Somme henge Röden aff Veybrede om Halsen/ menendis der met at fordriffue Krop.

Den Veybrede som vaaxe i Vandet/ loffuis for andre Veybreder/ til at nedtrycke Heffuelse oc Hede met.

Hunde tunge

Cynoglossa, Cynoglossum. Lingua Canis, Lingua Canina. Sublabium, Lingua macedonica. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 124.*

T. Hundestunge.

Hundetungis Vrt/ er aff tør oc kaald qualitet/ brugis ey forgeffuis til Spene bylder oc hede Saar/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hunde tungis rod i Vin saaden/ Afften oc Morgen drucket/ bløder oc laxerer den haarde Bug.

Hunde tungis rod offuerdragen met Deyg/ siden sactelige baget/oc stegt i en hed Ild mørre/ naar hun vel stegt er/ skal Deyen aff plockes/ oc den stegte Rod bag ind i Liffuet stingis/ borttager hun induaartis Spene byldens hede/ oc kommer hende snart til at lægis/ Dette er

it løn-

Spene bylder / som i Bugtarmen vaaxe.

Vduaartis.

Det brendte Vand / Osen / oc Pulueret som støt er aff Roden / tiene saare vel til Spene bylder / der met thone / oc offuerlagt / oc Pulueret der paa strødt.

Samme Vand læger oc andre Saar / Ein klude der vdi vaade giorde / oc paalagde / ferdelis den lønlige steds.

Hunde tunge støt / i en Pande met Suine Ister lit stegt / tien vel til galne Hundis bidt.

Saaledis bruget oc paalagt / vddrager Heden oc læger.

Det skaldede Hoffuet met for screffne Lægedom smort / oc offuerlagt / kommer Haaret til at vaaxe paa ny igien.

Mand maa oc giøre en kaastelig Salue eller Smørelse aff Hundetungis rods Oes / huilcken nyttelig oc god er til gamle Saar / onde Bylder / Fistler / oc andre haarde knudactige Bylder / der met smorde oc paalagde / tien oc til Paacker.

Samme Salue giøris saaledis.

Mand skal tage Hundetungis Oes / oc lige saa meget Rosen honnig / oc dem sactelige siude indtil Osen noget fortæret er / oc siden røre Terpentin der ibland / oc lade det saa bliffue

kaalt / oc det bruge som forsagt er / Denne Salue er god / oc læger saare vel.

Oxetunge.

Echion. Buglossa. Buglossum. Alcibiacum. Lingua bubula. Kaldis aff *Diosc: lib. 4. Cap. 114. Crision* / eller *Crisium.*

T. Offentunge.

Oxetungis Vrt oc Blomster / ere aff varm oc vaadactig Complex / ere komne i den ros / at de tagis til alle Lægedommer / som Hiertet skulle styrcke / thi brender mand Vand aff Vrterne / aff Blomsterne giøris met Sucker kaastelige *Conseruas*, til at styrcke Hiertet met. Mand maa oc giffue de som met forgifftig Pestilentze befengde ere / forscreffne Vand oc Sucker.

Induaartis

Vrterne / Røderne / oc Frøet / huert for sig / eller alle tilsammen i Vin saadne / oc drucket / tilsteder icke at Forgifften gaar til Hiertet.

Men aldelis tilleggis det / det brendte Vand oc Suckeret met Blomsterne beredt / at de styrcke Hiertet / oc affuende melancholiske Mennskis sorg oc bedrøffuelse / giør dem glade / oc renser Blodet.

Summa / mand maa bruge vden all fare Oxetun-

Oxetungis Sucker oc Vand/ til alle brendendis Kaaldesiugers skrøbelighed.

Frøet støt/ oc met Vin drucket/ igiengiffuer Quinderne deris fortabte Melck.

Vduaartis.

Om nogen stungen vaare aff en Hugorm/ eller aff noget andet forgifftigt Diur biden/ hand skal dricke Oxetungis vand/ oc tho Saaret eller Stinget der met/ oc aff Bladene paa Saaret legge / det bedris met hannem vden all fare.

Linklude vaadgiorde i Vand / brent aff Oxetungis Blomster/ oc lagde offuer de røde øyen/ stiller pinen oc lesker Heden.

Vrten/ Roden/ Frøet/ alle tilsammens/ eller huilcke aff dem mand kand faa/ støtte oc i Vin saadne/ oc varmt paalagt stiller Lendernis pine.

Borras.

Borrago, Porrago. Denne Vrt er de gamle Lægers rette *Buglossa.* Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 112.

T.: Borraze.

Borras Vrt oc Blomster/ haffue samme krafft oc dyd som Oxetunge/ oc maa den ene for den anden tagis/ er aff varm oc vaadactig complex/ som *Serapius* beuiser *Cap.* 83. Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

En Kaal giort aff Borras/ oc Spinas/ er en kaaſtelig ſund Mad / til ſiuge oc ſuage ſkrøbelige Menniſke/ſkulle de oc bruge Borraſe blomſter i deris drick/ paa det at de kunde faa leſkelſe paa deris Sorg oc pine.

Det brendte Vand/ ſammeledis Blomſterne/ ere gode for den Kaaldeſiugis ſuaghed oc ſkrøbelighed.

Vduaartis.

Borraſe vrt til aſke brent oc blandet met Honninge vand/er it kaaſteligt Munduand/for Brynne/ Halſens/Tungens/Tendernis/ Kiøds brøſter / idelige der met thoet.

Andre hendis dyder ere lige ſom offuenfaare ſagt er/ om Oxetunge.

Conſolida maior.

Simphitum maius. Soldago. Solidago. Vnctuoſa, Inula ruſtica. Læſſ *Dioſc. lib. 4. cap.* 11. oc *Apule Cap.* 59.

T. Valwort/ Lotwort.

Den ſtore Conſolide rod / brugis mere i Lægedommen end Vrterne / er aff varm oc vaadactig nature/ er en god ſund oc kaaſtelig rod til alle Saar/ oc til hues ſom brudet er/ induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Denne Rod reen renset/ oc i Vin saaden oc drucket/ læger den saare Lunge/ rømmer Brystet/ vdfører spyttet eller skarnet/ er god til dem som spy Blod/ læger oc alt hues induaartis brudet er.

Denne Vrtis rod / skal vduelis for alle andre Vrter/til alt hues induaartis brudet er.

Somme brende Vand aff hende/ oc bruge det til forscreffne brøster.

Vduaartis.

Efterdi at denne Rod læger saa saare vel/ da giør mand Plaaster aff hende/ til ferske Saar/ hun drager dem tilsammen igien.

Somme mene/ oc sige/ at om hun siudis met fersk Kiød/ at styckerne skulle vaaxe sammen igien i Gryden.

Alle som læge Saar/ oc bruge Baadskerre Embede/skulle plante hende i deris Haffue/ oc holde hende i stor ære / thi hun tien oc nyttelig er til allehaande Saar/ oc brudne Been/ som mand daglige dags seer oc forfare kand.

Scabiosa.

Buglossa magna. Spina mollis. Crision Men somme ville at denne Vrt haffner veret kaldet aff de gamle Læger *Psora.* Læß *Diosc: lib.* 4. *Cap.* 114.

T. Apostemen kruet. Pestemen kruet.
Scabiosa er aff varm oc tør Complex/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Scabiosa i Vin saaden oc drucket/ er god for Sidernis sting.

Quinderne brende Vand aff hende vdi Maymaanet/ for Brystens bylder/ Sidernis sting/ for Hoste/ oc for alle induaartis breck/ oc giffue det at dricke/ huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Somme bruge oc berede den saaledis/ de tage en Haand fuld aff tør Scabiosa / tu lodt Skersøde smaa støt/ tolff Figen/ tu lode Fenicke frø/ tu lode Anis/ Iris/ det er/ blaa Lillie rod it lodt/ Alle disse sætte de i bløD t en Nat met tre Potter ferſk Vand/ anden dagen siude de det/ indtil tredie delen indsaaden er/ giør det saa søt met rosen Honnig/eller met Sucker/ her aff giffue de en passelig drick/ om Afftenen oc om Morgenen/ luncket giort / denne drick bløder induaartis Bylder/ sønderbryder dem/ oc vddriffuer dem ved Hosten. Forscreffne drick maa oc giøris til it *Electuarium*.

Vduaartis.

Scabiosæ oes er god oc nyttelig for allehaande skab.

Bad.

Bad met hende beredt/ er oc god for det samme.

Hoffuedet smurt met Skabiosæ oes/ døder Ormen som Haare aff æder.

Dieffuels bidt.

Morsus diaboli, Incea nigra, Huad hun kaldis aff *Dioscoride*/ er end vuiß hos Lægedommens *Doctores*.

T. Duuelszbete.

Induaartis.

Dieffuels bidt met de blaa Blomster oc Roden i Vin saaden/ eller Vand aff hende brent/ tien i alle maade til de breck oc Siugdommer/ som Scabiosa giør/ Oc serdelis tien denne Drick til dem som haffue leffret Blod i dem/ oc dem som ere befengde met Pestilentze.

Vduaartis.

Denne Vrtis Oes/ oc det brende Vand blandet met *Victril*/ tører oc læger all flydende Skab oc Ringorme/ Legemet der met smort.

Luse Vrt.

Staphisagria, Herba pedicularum, Pedicularia. Purgatorum Capitis, Pituitaria. Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 137.*

T. Lusekruet. Bißmynte.

Denne

Denne Vrtis frø findis hos Vrtekremmere.

Induaartis.

15. eller 20. Korn aff *Staphisagria* frø/ til Puluer støtte/met Honninge vand/ eller Oximel drucket/ giøre Maffuens slim subtilig oc tynd/ driffue den offuen vd met spyelse/ Naar mand haffuer taget til sig forscreffne Lægedom/ skal mand gaa oc spadsere bort oc igien/ oc stedse skylle Munden (for Hedens skyld) met Honninge vand/ oc i Halsen der met klucke.

Staphisagria frø i Munden tuggit/ oc der nogen stund indholdet/ vddrager *Pituitam*, det er/ all Hoffuedens hierniens kaalde flydelse.

Roden i Edicke saaden/ oc varm i Munden holdet/ stiller Tendernis verck oc pine.

Roden i Honnig vand eller Vin saaden/ oc i Munden holdet/ læger alle Mundens induaartis breck.

Vduaartis.

Staphisagrie Vrt/ Frø/ eller Rod / grøn eller tør / til Puluer støt / met Olie blandet/ oc en Smørelse der aff giort / der met smurt/ døder Luss oc gnidder.

Roden i Vand eller Lud saadet / der met thoet/ haffuer samme krafft.

Lactuca satiua, Lactuca cessilis. den som knytter sig til sammen/ kaldis *Lactuca ex caulis.* Læß *Diosc: lib. 2. Cap. 129.*

T. Lactuke.

Alle Lactuker vilde oc tamme/ere aff kaald oc vaadactig Substantie/ maa brugis i Læge-dommen oc i Maden/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den bløde oc krusede Lactuke i Mad, bruget/ er god til den hede Maffue/ siger *Serapius. Capite 239.*

Kaal aff Lactuke giort/ er en god føde til det skrøbelige Legeme som vdsotet er/ giør oc at soffue/ blødgiør Bugen/ forøger Melcken/ stiller pinen. Men Lactuke ideligen bruget i Mad/ giør øynene dumme/ suare Drømme/ oc fordriffue vkyskhed. Thi skulle alle som kyskhed haffue loffuet/intet andet æde or bruge/ end Lactuke oc Rude.

Alt hues som her offuenfaare sagt er om Lactuca/ skal oc forstaaes om det brendte Vand/ oc om Frøet.

Vduaartis.

Alle Hoffuedens/ Leffuerens oc Maff-

uens

uens hede Siugdommer kunde nedtryckis oc tilbage driffuis met Lactuke/ oc met det brendte Vand/ sammeledis met Ose/ Linklude der vdi vaadgiordte oc paalagde.

Løue tand. Prestekrune.

Hieratium minus, Lactuca erratica minor. Dens leonis. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 51.*

T. Papen rørlin/ Mønicke kop. Eyerblomen/ Papen platte. Löwen tene.

Stor oc smaa Prestekruner/ere aff nature kaalde/ i hede Kaaldesiuget maa mand bruge dem induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Jeg veed nøffue noget kaasteligere eller dyrebarer Vand/ end det som brendis aff denne Vrt/ til at bruge vdi hede Siugdommer oc brendendis Kaaldesiuger/ der aff iblant met tre eller fire Skeder fulde druckit/ samme Vand sacter stingene/ giør rolig/ stiller Hosten/ lesker Heden.

Osen aff de store Prestekruner drucket/ er god for den hede Maffue. Men vand aff dem brent/ er i alle maade lysteligere.

Vduaartis.

Vand brent aff denne Vrt oc Rød/ er it kaasteligt øyenuand/til øynenis flecter.

Osen aff

Osen aff dem er sterckere / oc er god til dumme oc mørcke øyen.

Den ferske oc grøne Vrt/ vduaarris paalagt/ eller oc Klude i Vandet vaade giorde/ vdslycker den sorte brendendis hede.

Samme Vand / met Klude paalagde/ er god til de Lemmer som plagis met Hede.

Quindfolckene er vanne/ at tho deris Ansicte met samme Vand/ forhaabendis at de der aff skulde faa it klart Andlede/ oc fordriffue de røde Spinckler eller Pleter.

Endiuia.

Lactuca silvestris. Læss *Diosc* : *lib.* 2. *Cap.* 130.

T. Wilde Lactuke.

Endiuia køler oc stopper / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Endiuia æden met Edicke / stopper Bugen/ stiller Maffuens store hedis pine.

Vand aff Endiuia brent/ oc drucket/ lesker den vnaturlige Pestilentzis tørst / giør Maffuen oc Leffueren saare gaat.

Vdi alle hede Siugdommer / maa mand vden all fare bruge Endiuiæ vand. Naar Suedesot regerer/ maa mand det oc bruge/ til at leske Lungens hede met.

Endiuie Urt/ støt met Bygmel oc Bly-huit/ er en god Salue/ til alle hede Heffuelser/ oc serdelis til den vilde Ild.

Roden met hendis Des støt/ oc paalagt/ læger Ederkoppers oc Scorpioners sting.

Endiuie vand lagt offuer øyen som hede vdi er/ met Linklude/ vddrager heden/ oc stiller pinen.

Ren Hør eller Hamp vaadgiort i samme Vand/ oc paa den hede Leffuer lagt/lesker hende veldeligen/ Samme Hør skal offte vaadgiøris oc paaleggis.

Scariola.

Seris. Intibus satiuus. Latifolium satiuum. Cichorea hortensis. Ambubeia, Læss *Diosc: lib. 2. Cap. 125.*

T. Gens distel. Saw distel.

Huor mand kand icke faa *Endiuiam*, maa mand bruge i hendis sted *Scariolam*, thi hun aff samme art er som *Endiuia*, men for hendis kaldheds skyld/ skal hun mere brugis vduaartis end induaartis.

Vduaartis.

Scariola støt/eller Vand aff hende brent/ er god for en hed Maffue/ oc til de Lemmer som plagis met den hede Podagel/ tien oc til saa-

danne andre hede Siugdommer paa dennem lagt.

Blaa byncke. Stor Jernurt.

Intibus, erraticus. Cichoreum. Lichorea, Solaris. Solsequium. Helitropium. Sponsa solis. Læss *Dioscorid. lib. 4. Cap.* 185.

Denne Vrt met sin hele *Substantia*, er aff tør oc kaald complex / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

En Haand fuld aff *Cichorea* (siger *Dioscorides*) i Vand saaden oc drucket / vddrifuer Galden/ oc den huide slim ved Stolgangen.

Frøet støt/ oc met Vin drucket/ før end den Kaaldesiuge tager nogen/om mand det nogen stund bruger/ da forgaar hun.

Vrterne met Røderne i Vin eller Vand saadne/ oc det varmt drucket / obner Leffueren oc Milten / skal brugis naar nogen fornemmer at hand faar Vattersot.

Det brendte Vand giør det samme/ er oc saare gaat til en hed Maffue / oc til alle brendendis Kaaldesiuger/ oc til Hiertens suaghed/ drucket.

Den gule *Cichorea* (*Condrille* kaldet) saaden i Viñ/ oc drucket/ er god for Hugorms Eder oc Forgifft.

Osen aff *Cichorea* vdkryst / saaden met Vin/ eller Osen i sig selff til sig taget/ stiller Bugens flydelse.

Begge *Cichorea* ere gode til Salat / den stund de vnge ere / Thi de obne Leffuerens oc Miltens forstoppelse/ oc hielpe vel at fordøffue Maden.

Vduaartis.

Bladene oc Blomsterne aff den *Cichorea* met de blaa Blomster / lagde paa Bulder/ Heffuelser/ stille pinen/ oc lesker heden / ere oc gode til den hede Podagel / oc til de Blegner som opløbe paa vnge oc spæde Børns hoffuit.

Det brendte Vand/ er bedre til forsagde Brøster/ Ein klude der vdi vaadgiorde/ oc paalagde.

Vandet aff Blomsterne brent/ er en lystelig Lægedom til hede oc dumme øyen.

Den *Cichorea* met de gule Blomster / Vrt/ oc Rod/ tilsammen støt/ oc vndereneden lagt/ eller oc en vege oc tap der i vaadgiort/ oc i den lønlige sted stunget / kommer Quindernis tid til at flyde.

Osen aff den gule *Cichorea* met Honning oc Salpeter blandet/ er en god Smørelse for Skab oc Hudens wrenhed.

Osen tiene oc vel til Oyne brynerne/ som Haaret aff falder stæden der met gneden.

Kaarss-

Erigeron. Senecio. Herbulum. Læß *Dioſc: lib. 4. Cap. 82.*

T. Krützkruet.

Denne Vrt er aff kaald nature / brugis ſielden induaartis i Legemet.

Induaartis.

Dioſcorides ſcriffuer/ om denne Vrt ſiudis vdi Vand/ oc mand dricker ſaadet met Moſt/ ſkal Maffuens hede der aff nedtryckis oc forgaa.

Vduaartis.

Jt Plaaſter giort aff Kaarſſurt / den ſtund hun end ferſk oc grøn er / oc paalagt/ ſtiller all hed pine/ oc atſkil Heffuelſe / vere ſig Bryſternis/ Ledemodernis / den lønlige ſteds/ oc andre ſtæders / huor ſom heffuelſe er met Hede.

Til obne Saar ſom hede vdi er / ſkal denne Vrt ſtødis oc blandis met Røgelſe/ oc ſaa paaleggis.

Somme ſtøde denne Vrt met Edicke/ til foreſagde hede Breck.

Det brendte Vand haffuer ſamme krafft til forneffnde Breck oc Brøſter.

Muſørn.

Cap. 176.

T. Mussorn.

Der ere tuende slags Mussorn til/ den store Mussørne er aff vaadactig nature/ oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent/ er gaat for Hiertens/ Maffuens/ Leffuerens hede/ drucket oc vduaartis paalagt/ maa brugis induaartis i Legemet / lige som den store Jernurtis vand/ Cichorea kaldet.

Vduaartis.

Bardskærene siude denne Vrt i Vin/ oc giffue den at dricke for en vunden dranck / læge oc rense ferske Saar der met/ legge oc aff hende vduaartis paa Saaret.

Osen aff samme Vrt vdkryst / oc i øret lat / stiller pinen oc suselse.

Vand aff hende brent/ haffuer lige saadan dyd/ som det der brent er aff den store Jernurt/ eller blaa Byncke.

Lille Musørne.

Pilosella. Myosota. Læss Dioscoridem lib. 2. Cap. 176.

T. Klene Musoren.

Den lille Musørne/ met hendis milactige Oes/ er aff varm nature / Thi brugis hun induaartis i Legemet/ til atskillie oc jvd atføre den forbrendte Gulesot met.

Induaartis.

Forscreffne Musørne for sig selff/ eller met *Cichorea* oc Tusindyder i Vin eller Vand saaden/ oc met Sucker tilgiort/ er god til dem som haffue Leffuerens forstoppese/ oc tilbøyelige ere til Vattersot.

Tien oc vel til dem som haffue den Gulesot/ saaledis tilredt som fore staar / om Morgenen oc om Afftenen drucket/ oc der paa tu eller tre Timer fastet.

Springkorn:

Lathyris. Cataputia. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 148.*

T. Sprinckwort Sprinckörner/ Dribkörner/ Sprinckruet.

Springkorn er aff vaadactig oc varm complex / skulle sielden brugis induaartis i Legemet/ men der som det storligen behoff giøris/ maa Frøet oc Bladene brugis,

Induaartis.

12. eller 14. Korn / aff den almindelige Springkorns frø/ støtte til Pulver / met Vin druckne/ røre det hele Legeme offuen oc neden/ vdføre *Phlegmam, Choleram* oc *Melancholiam.*

Osen aff Bladene skal icke brugis induaartis i Legemet/ thi vaacte sig huer derfaare.

Bladene maa siudis/ met Saadet aff fersk Kiød/ oc siden drickis/ da driffuer det baade offuen oc neden vd.

Vduaartis.

Osen oc Milcken/ aff alle haande slags/ aff Springkorn/ er hedere oc skarpere end Vrterne eller Frøet/ thi vocte huer sig at hand icke bruger saadanne induaartis i Legemet.

Om nogen vilde fordriffue det Haar som vaaxer offuer Øynene/ eller faare paa Stiernen/ hand skal blande den Melck som vdkrystis aff samme Vrt met Olie/ oc steden der met mod Solen smørie/ saa falde Harene vd.

Huer vaacte sig vel/ at saadan Oes kommer icke i øynene/ eller fore paa Ansi tet/ thi Ansictet opblæsis der aff/ oc bliffuer aldelis røt/ lige som det Spedalsk vaare.

Denne Melck/ ladt i en hul oc vd æden Tand/ borttager pinen/ men Tendernis kiød skal før beskermis met røt Vaax.

Samme Oses Melck/ brender/ fortærer/ oc bort æder/ Thi skal den brugis til onde Vorter/ oc til offuerflødigt Kiød.

Esula.

Tithymallus. Herba lactaria. Lactuca marina.

Diosc: lib. 4. Cap. 159.

T. Wolffs melck.

Alle Esulers melck brender oc indæder sig/ thi brugis den sieldn induaartis i Legemet v-den skade/ men den beste er den / met de smalle lange Blad/ dog saa at Roden alleniste giffuis i Liffuet oc icke Milcken.

Induaartis.

Den yderste skal aff denne Rod / lagt en dag oc en nat i Melck eller Edicke/oc siden igien tiurt/ støt til Puluer / en quintin drucket met Vin eller Honnig vand/ vddriffuer all ond Cho-lere vædske/ tien vel de Vattersottige Meñiske.

Alle Esule frø haffue samme krafft/ men ere skarppere oc hedere i alle maade / vddriffue oc purgere baade bag oc faare.

Mand maa giøre til de Vattersottige disse efftersølgendis Pillulas/ oc giffue huer gang it skrøbeligt Menniske vden all fare it halfft quin-tin/ oc det Menniske som sterckere er/it quintin/ oc skulle de saaledis giøris.

Tag Roden beredt/ som fore staar it lodt/ Aloes tu lodt/ Mastix it quintin/ huert besyn-derligt smaa støt til Puluer/ støde dem saa til-sammen paa det ny igien/ met Fennickel vand/ eller Vand brent aff Sisenbrand / saa at det bliffuer som en Dey/ lade saaledis samme Dey

ſtaa en nat/ oc giøre ſaa her aff ſmaa eller ſtore Pillulas/ giffue den Siuge her aff ſom ſaare ſtaar/ diſſe vircke oc driffue baade offuen oc neden met føye pine/ Men ſiden giøre de/ de Vatterſottige/ oc de ſom trangbryſtige ere ſaare gaat.

Vduaartis.

Alle Eſule/ vduaartis brugelſe/ ere fuldnær ens met Sprinckornis/ til at fordriffue Skab/ Haar oc Vaarter met. Aff Oſen oc Roden/ kand giøris en merckelig Smørelſe for ſkabbede Hoffuet.

Natſkade.

Strychnos carpeos. Solanum hortenſe. Solatrum. Læſ Dioſc. lib. 4. Cap. 61.

T. Nachtſchade.

Natſkade er aff kaald qualitet/ ſkal ſielden brugis induaartis i Liffuet.

Induaartis.

Vand brent aff Natſkade/ oc naar det er 2. eller 3. Aar gamelt/ maa mand giffue der aff paſſelige/ vdi hede brendendis Kaaldeſiuger vden all fare/ lige ſom Aakande vand/ det ene maa brugis for det andet.

Vduaartis.

Iblant mange andre Vrter/ er nøffue en ſom mere tilbage driffuer/ ſtiller pine oc leſker

hede/

hede/ end Natskade giør. Thi vduelis hun met god skel / til alle Hoffuedens / øynenis / ørernis/ den røde Blodsottis / Maffuens / Leffuerens/ Nyrernis/ Brystens/ Blærens / oc den lønlige Steds/ befengde hede oc pine / den vdkryste Oes/ det brendte Vand paalagt/ eller oc Smørelse aff dem beredt/ lige som Populeonis smørelse.

Boberellen. Stor Stenbreck.

Jøde Kersebær. *Strychnos haliacacabus, Vescicaria, Alquakengi, Alkakengi, Solatrum rubeum, Saxifraga rubea, Solanus, Vesicula, Halicacapus.* Læss *Diosc. lib.4. Cap.70.*

T. Schlutten/ Boberellen/ Jöden Kersen/ Düuels Kersen/ grote Stenbreck.

Denne Vrt er oc it slag aff Natskade/ haffuer røde Bær/ oc offuer samme Bær vaaxer en Hud som en Blere/ oc haffuer vdi sig en vddriffuende krafft/ oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Boberelle æden / eller Vand aff hende brent/ oc drucket/ huer gang tre eller fire Skeder fulde/ oc det nogle dage effter huer anden bruget/ vddriffuer veldelige Pisset oc Stenen/ renser Nyrerne oc Bleren / alle induaartis Saar / om dagen tre gange drucket/ som fore staar.

Bladene støtte/ oc paa Hoffuedet lagde/ vdi store Hoffuedens siugdommer/ stiller pinen/ oc nedtrycke den store Hede.

Det brendte Vand saaledis bruget/ haffuer samme dyd/ Vrterne støtte/ oc lagde paa øynenis oc ørernis hede Bulder/, giør det samme.

Saaledis brugede oc paalagde/ køle den hede Maffue/den hede Leffuer/oc alle hede brendendis Saar/ den vilde Ild/stiller oc Quindernis tid/ Osen paalagt met Vld/ oc Tappe der aff giorde/ oc stoppede i den lønlige sted.

Osen blandet met det huide aff it æg/ oc paa hede rindendis øyne lagt/ stiller flydelsen/ oc sacter pinen.

Til hede rindendis obne Saar/ maa den Oes blandis met Blyhuit/ oc Sølffglæde/ oc der aff giøris en kaastelig Smørelse.

Muncke Rhabarbara.

Rumex hortensis, Hipolapatus. Læss *Diosc. lib. 2. Cap.* 107.

Denne dyrebare Vrt oc Rod/ Muncke Rhabarbara kaldet (thi at Graa Muncke haffue mange Aar hafft hende vdi deris Closter lønlige/ oc holdet den for en dyrebar Lægedom oc Liggende Fæ) vaaxe oc nu her i vore Land/

oc den

oc den gule Skreppe er hendis Syster met Rod/ Stilcke/ Blad/ Blomster/ Frø/ Farffue/ Skaffning/ oc Smag/ och saa lig/ saa at der som de vaaxe begge tilsammen vdi en Haffue/ kunde nøye skillis fra hin anden / naar de først opuaaxe/ den meste skilsmisse imellem dem er/ det er/ at Muncke Rhabarbara / naar hun først opuaaxer/ er meget røddere / met Blad oc Stilker/ Bladene oc Stilckerne bliffue oc fast større / end gule Skreppers. Oc naar som denne Muncke Rhabarbara oc hendis Syster/ de gule Skrepper staa stille i fire eller fem Aar / vaaxer deris Rod en Alen lang/ lige som Entzian/ oc ere induaartis gule som Saffran/ men Muncke Rhabarbara er noget rødere/ oc lit beskere/ vdi Junij Maanet bær hun Blomster/ oc faa bleg gule Blomster/ oc naar som Blomsteret brundt bliffuer / saa findis i en tynd huit tre kante / Frø/ aff samme Frø saaet/ opuaaxer anden Muncke Rhabarbara/ hendis Syster den gule Skreppe/ tør mand icke saae/ den vaaxer vel aff sig selff.

Denne Vrtis krafft oc brug.

Den fremmede oc vdlendiske Rhabarbara/ huilcken hid i Riget føris oc selgis (lige som andre fremmede oc vdlendiske ting) for mange Penninge/ er ligere it Træes Suamp end en Rod / oc brugis fuldnær til alle hede

Siugdom-

Siugdommer/som kommer aff *Cholera* oc *Phlegmate*, huilcke vædsker vddriffues met den/ om mand tager til sig aff hende it Quintin fastendis met Vin eller anden vædske.

Denne vrt Muncke Rhabarbaras rod/ som her hos oss nu vaaxer/ tiurt oc til Puluer støt oc aff den til sig taget/om Morgenen Aarle it Quintin/ met it Quintin støt Jngefær/ met Vin eller met anden vædske/ purgerer vden all fare oc skade *Choleram* oc *Phlegmam*.

Samme rods Puluer/ eller Bladene saadne i Vin/ oc drucket/ renser Leffueren oc Galden/ tien saare vel til de hede Choleriske Menniske/ oc til dem som haffue den Gulesot.

Frøet stopper allehaande Bugens flydelse.

Vduaartis.

Denne Vrt oc hendis Oes/ oc Vandet tiener til all Skab oc Saar/ som aff hede kommen er.

Gule Skrepper.

Lapatium, Rumex, Hippolapathum.. Læss *Diosc. lib.* 2. *Cap.* 107.

Brugis Vduaartis.

Somme giøre Smørelse aff denne Vrt saaledis/ de støde Roden til Puluer/ oc blande samme Puluer met Edicke/ oc smøre Skabben der met.

Somme

Somme bruge den vdkryste Oes/eller siu-de Vrterne oc Roderne i Edicke/oc det skal vere en kaastelig Smørelse for skab oc Klaade.

Samme Rod i Vin saaden / oc den saa varm vdi Munden holdet/ fordriffuer Tande-uerck/ i ørnene lat/ stiller ørneuerck oc pinen.

Somme tage samme Rod/ naar hun er grøn oc fersk / oc støde hende met Salt / oc blande det saa met lidet Piss / oc smøre Skab oc Klaade der met / naar mand vil gaa aff Bad/ oc sammeledis gnide sig der met / naa mand vil gaa til Seng/ det hielper vist / oc er it forsøgt stycke / men det skal vere bundet vdi en linet Klud / oc saa gnide sig hart met samme Klud/aff vædsken oc Osen der igiennem gaar:

Samme Rod støt met Salt oc Huide-løg/ oc smurt paa Ringorm/ fordriffuer han-nem.

Surer.

Oxalis. Anaxida. Acetosa. Læss *Diosc. lib. 2. Capit.* 107.

T. Sure. Ampher.

Surer maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Det brendte Vand er god for Pestilentzis kaaldesiuge/ for den befengde Leffuer/ oc til den hede Maffue/ideligen drucket/ oc vduaartis met Linklude paalagde.

Frøet aff Surer i Vin saadet oc drucket/ er god for den røde Blodsot/ oc for andre Bugens flydelser.

Sure i Salat ædne/ nedtrycke *Choleram*, stoppe de Gyldene aarers flydelse.

Vdi Vin saadne oc drucket / rense Leffueren oc Galden/ oc fordriffue den Gulesot.

Spinas.

Spinachia, *Atriplex hispaniense*. Huad denne Vrt kaldis aff *Dioscoride* er end nu vuist hos *Doctores* oc lærde Læger.

Der findis nøye nogen Vrt/ som saa almindelige i Herre Stegerff brugis til Kaal/ som Spinas / oc er aff kaald oc vaadactig nature/ brugis ideligen til Kaal oc til Lægedom/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Kaal aff Spinas redt / er gaat til den hede oc tørre Bug/ Denne Kaal maa giffuis vdi alle Legemens Siugdommer / iblant all Kaal/ er denne den sundste oc beste.

Osen aff Spinas / eller Vand det aff brent/ oc drucket lesker Heden / læger Legemens Saar/ igiengiffuer den fortaffte Melck.

Vduaartis.

It Plaster giort aff Spinas/ paa den

hede

hede Maffue oc Leffuer lagt / borttager Heden/ oc stiller pinen.

Saaledis bruget / er gaat for Ederkoppers oc Scorpioners ting.

Øyne trøst.

Euphragia, Eufrasia, Ocularia Herba, Ophtalmica. Huad hun kaldis aff *Dioscoride*, er endnu wuist hos *Doctores* oc lærde Læger.

T. Ogentrost.

Øynetrøst støt / oc lagt paa øyen som Hede vdi er / eller dumme ere / vddrager Heden / oc giør dem klare.

Vand aff denne Vrt brent / er alsombest til øynenis brøst.

Rahell.

Symphytum petreum, Alus, Pronella. Læss. *Dios. lib.* 4. *cap.* 80.

T. Brunellen.

Alle Bruneller eller Rahels vrter / baade blaa / brune oc huide / brugis til ferske Saar/ thi de læge sactelige / Serdelis ere Blomsterne gode til at brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Brunelle Vand / er gaat oc tien til alle Legemens induaartis Saar oc breck / der aff iblant met en drick drucket / læger hues induaar-

tis saar giort er/ vddriffuer leffret Blod/ stiller oc nedtrycker den hede pine.

Vduaartis.

Alle Saar ferske oc gamle kunde rensis oc lægis met Brunelle vand/ oc serdelis om de ere met hede.

Brunelle vand er oc gaat for Brynne/ er oc sandeligen it nytteligt vand til Mundens brøst oc breck/ der met thoet oc klucket/ oc iblant met noget Rosen honning der til taget.

Mand maa oc siude samme Blomster oc Vrter i Vin eller Honnig vand / effter Siugdomens leylighed/ oc det saa bruge/ til forscreffne Halsens oc Mundsens brøst oc breck.

Malurt.

Absinthion. Absintium rusticum. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 23.*

T. Wermode/ Alsen.

Malurt maa brugis induaartis oc vduaartis/ tien oc fuldnær til alle Legemens siugdommer/ oc er aff nature varm oc tør.

Induaartis.

Malurt eller Blomster i Mad oc Drick brugede/ giøre Maffuen gaat oc vel at fordøffue eller fortære/ varm giøre Legemet/ stiller pinen/ vddriffue Galden/ allehaande ont oc Forgifft som sig nogen stund i Legemet forsamlet haffuer.

Blomster-

Blomsterne i Vin saadne/ oc drucket/ haffue foresagde dyder/ giffue oc lyst til Maden.

Malurt oc Spisekommen i Vin saadne/ oc varm drucket/ fordriffue Bugens oc Tarmenis vred/ vddriffue Ormene/ atskil oc vdfører den Gulesot/ oc Quindernis tid.

Om nogen haffuer ædt eller taget nogen Forgifft eller Eder til sig/ vere sig Bulme frø/ Hundeker/ *Opium*, oc andre saadañe Forgifftelser/ all saadan Forgifftelsers krafft bortager forscreffne drick.

Malurt saaden i Edicke oc drucket / er en kaastelig Lægedom til dem/ som ædet haffue forgifftige Paaddehatte.

Malurt Vand haffuer forscreffne dyder/ men vircker icke saa kraffteligen oc veldeligen/ oc saadane Vand skal giffuis skrøbelige Menniske oc Børn/ som icke kunde fordrage sterck Lægedom/ huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Malurt haffuer en vnderlig nature / Thi hun obner den lucte oc forstoppede Bug/ oc stiller den Bug som forsaare flyder.

Hyrderne giffue deris Fæ/ oc faar tør Malurt støt til Puluer/ met Salt at licke/ aff dagligé forfarelse vide de/ at Malurt er god til at læge all induaartis breck oc brøst met/ hun stiller oc icke allenist pinen / men vddriffuer all vhomskhed/ met huilcken Fæet saa vel plagis som Meñiskerne. Huo er dem som kand forklare all Malurtens dyder.

Malurt Vand met Linklude i Tindingerne lagt/ stiller oc fordriffuer Hoffuetuercken / som aff kuld kommer / klargiør mørcke oc dumme øyen / om Afftenen der i drøppet / borttager oc ørneuerck.

Malurt støt met Honnig oc Salpeter/offuer Halsens bulde bundet/giør den mod oc bløn.

Malurt saaden/den Røg oc Damp anammet i Munden / fordriffuer Tandeuerck/ saaledis i ørerne ladt/ stiller pinen.

Malurt i Vin saaden/paa Maffuen lagt/ fordriffuer Maffuens pine oc opstødelse.

Malurte Olie/tien oc vel til forsagde brøster/ steden der met smoert.

Tør Malurt iblant Klæder lagt/ beskermer dem for Møll.

Malurt i Vand saaden/ oc Sengefielene der met thone/beskermer Sengen for Vegge luss.

Huo som ydermere vil vide Malurtis dyd oc krafft/ hand læse *Plin: lib. 27. Cap. 7. & 8. Apul: Cap. 101. Oribasi: lib. 2. de poten. simp. Platinum lib. 3.*

Strande Malurt.

Absinthium marinum, Seriphium. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 24. Plin: lib. 27. Cap. 8.* oc *lib. 23. Cap. 5.*

T. Wormkruet. Velsamen.

Denne

Denne Vrt er Malurt lig/ vaaxer gierne ved Stranden/ vden for Kiøbenhaffns Slot/ i den Graff som gaar ned til Vermøllerne/ vaaxer nock aff samme Vrt/ oc er samme Vrt aff varm oc tør complex/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrtis Frø i Mad oc Drick bruget/ stopper Blodsotten/ oc andre Bugens flydelser/ er offte forsøgt.

Samme Vrt i Vin saaden oc drucket/ vddriffuer Ormene aff Liffuet/

Vand aff hende brent giør det samme.

Vduaartis.

Osen aff samme Vrt vdkryst/ oc i fule Saar lat/ vddriffuer alle Orme/ baade paa Menniske oc Quæg/ vden paa Saaret bundet/ giør oc det samme.

Samme Vrt støt/ oc paa brødne Been lagt/ læger dem tilsammen igien/ lige som *Consolida* giør.

Abrodt.

Abrothanum. Abrothonum. Absinthium ponticum. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 25.*

T. Euerrude. Stabwurtz.

Abrod er aff varm qualitet/ lige som Malurt/ oc maa den ene brugis for den anden/ som

Galenus in libello de Succidaneis siger/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Abrodt saaden i Vin eller Vand/ sødgiort met Honnig eller Sucker/ der aff om dagen tre eller fire gange drucket/ er en kaastelig Lægedom/ for en stacket oc trang Aande/ Thi denne rømmer Brystet/ fordriffuer Hosten/ oc Hiertens beklemmelse/ atskil Lungens/ Nyrernis/ oc Moderens seye vædske/ stiller oc nedlegger all induaartis pine/ sameledis kaalde Piss.

Vand aff hende brent/ haffuer samme dyd oc krafft.

Andre hendis dyder ere lige som Malurtens.

Vduaartis.

En Røg aff Abrodt giort/ fordriffuer alle forgifftige Diur.

Det brendte Vand/ renser oc læger alle Scorpioners oc Edekoppers sting/ oc Quindernis lønlige Lemmers/ der met thone/ oc Klude der vdi vaadgiorde der paa lagde.

Vrterne til Aske brent/ met Honnig blandet/ oc der aff en Salue giort/ steden der met nogle dagen gneden oc smort/ kommer Haaret til at vaaxe.

Bincke. Graabønne.

Arthemisia, Parthenis, Herba regia, Olus regium,

Cap. 108.

T. Byuot/ Bucken/ S. Johannis kruet/ S. Johannis gordel.

Rød oc huid Byncke/ ere god oc nyttelige Vrter til Quindfolck/ Thi skulle de optagis aff dem/ oc holdis i ære/ de atskillie oc varm giøre/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Rød Byncke oc Muskate blomster/ føye eller mange/ effter som huer selff vil oc got siu-nis/ i Vin saaden/ om dagen 2. eller 3. gange der aff drucket/ foruermer Quindernis induaar-tis Fødsels ledemoder/ atskil deris indholdne tid/ vdfører den/ Sammeledis den anden Fød-sel/ den døde Fruct/ oc all induaartis V-humsthed.

Det brendte Vand haffuer samme krafft oc dyd.

Byncke saaden/ met Honnig eller Sucker søtgiort/ om dagen tu eller tre gange der aff drucket/ der paa fastet nogen stund/ sacter Ho-sten/ atskil Slimmen eller Spyttet/ sønderbry-der Stenen/ renser Lungen/ Nyrerne oc Blæ-ren/ baade paa Mend oc Quinder.

Byncke er saar gaat til at fylde Gæss met/ som mand stege vil.

Byncke oc Polleye haffue fuldnær ens dyd/ men i all maade er Byncke lysteligere end Polleye.

Vduaartis.

Lige som Byncke induaartis bruget/ atskil oc vddriffuer alle Quindfolckers vædsker/ lige saa giør hun oc vduaartis / om mand giør Tappe/ Suedebad/ eller Røgbad aff hende.

Byncke/ Chammilleblomster / oc Agermonie i Vin saadne/ oc de forkølede Lemmer oc Aarer her met røgede oc baede/ kommer dem til laue oc til rette igien.

Haffuer nogen gaaet sig træt / da lade giøre sig it Fode vand aff Byncke.

Er Bagtarmen vdgaaen / da skal hand røgis først met Røgelse oc Græckis beg / *Colophonia* kaldet/ oc siden skal mand side paa varm Byncke/ som saaden er i rødt Vin/ saa bliffuer hand inde.

Storcke neb.

Geranium , *Gruina herba*, *Herba Roberti*, *Herba gruina* , *Robertiana*, *Gratia Dei* , *Rostrum Ciconiæ*, Læß *Diosc:lib. 3. Cap.* III. oc *Plin lib. 26. Cap. 11.*

T. Storcken snabel.

Induaartis.

Storcke nebs Urt støt til Puluer/ oc der aff it

aff it quintin met Vin drucket/ obner Moderens hede heffuelse.

Hamp.

Cannabus. Cannabis. Læß Diosc. lib. 4. Cap. 241.

T. Hennip.

Hampis Vrt er aff kaald qualitet/ skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Somme bruge offte Melck aff Hampefrø giort/ saadan Mad ideligen bruget/ giør visselige en kaald Maffue/ vdslycker den naturlige krafft oc verme.

Hampefrø i Melck saaden/ oc aldelis varm drucket/ stiller oc fordriffuer den tørre hede Hoste.

Vduaartis.

Grøn Hamp/ eller oc Vand aff dem brent/ er gaat til Hoffuedens/ oc andre Lemmers hede/ steden der met smurt/ eller met Linklude offuerlagt/ oc er ferdelis god for den hede Podagel/ der paalagt.

Vrtens oes i Øret lat/ døder Ormen/ eller hues andet i øret krøbet er,

Høør.

Linum. Læß Diosc: lib. 2. Cap. 95.

 T. Flaß.

T. Flaſſ.

Hør frø er varmt oc vaadactigt aff natuͤre/ thi brugis det induaartis ſaa vel ſom vduaartis.

Induaartis.

Hør frø ſtøt til Puluer/ oc giort til it *Electuarium* met Honnig oc lit Peber/ der aff dagtige dags ædt/ ſaa ſtore ſom to Muſkater/ ſacter Hoſten/ oc gjøre en lyſtig til Veneris ſpil.

Om nogen vaare induaartis befengt/ da ſkal mand ſiude Hør frø i Vand/ oc Honnig der vdi lade/ oc giffue den Siuge her aff at dricke/ oc aff ſamme Hørfrø vduaartis paa legge/ denne Lægedom giør den Siuge gaat/ tien oc til at ſtille alle haande pine met.

Vduaartis.

Den forſtoppede Moder/ tilluͤcte Tarmer/ aff ſeeg vædſke i Tarmernis vred *Colica paßione* kaldet/ kunde blødis met Lin olie/ vduaartis paa Bugen ſmurt/ eller det varme frø paalagt/ oc it ſact Cliſter met ſaadet oc Olien giort.

Hør frø oc Lin olie/ er gaat til dem ſom haffue brent dem/ ſteden der met ſmurt oc paalagt,

Samme Frø oc Olie/ ſacte oc blodgiør allehaande haarde Bulder/ alle vegne paa Legemet/ oc de ſom bag ørnene vaaxe.

Frøet

Frøet i Vin saadet / Ansictet oc Huden der met thoet / renser dem.

Hør frø oc Karse tilhaabe støt / siden met Honnig saadet / oc paa Karteneger lagt / læger oc fordriffuer dennem.

Vild hør.

Osyris, Pseudo. linum, Esula Adulterina, linaria. Læss *Diosc.lib. 4.Cap.* 126.

T. Linkruet / Flaskruet / Harnkruet / Schietekruet / Nabelkruet / wilde Wolffs milck.

Denne almindelige vilde Hør er en skide Vrtt / er aff art vaadactig nature / oc kaald complex / brugis mere til Lægedom vduaartis end induaartig.

Induaartis.

Det brendte Vand aff den almindelige vilde Hør / it lidet Glas fult drucket / met it quintin *Attichis* Barck til Puluer støt / gjør saare at Pisse / skal alleniste giffuis de Vattersottige.

Samme vand drucket / giør Stolgang.

Vduaartis.

Det brendte Vand eller Osen aff den vilde Hør / i øynene lat / fordriffuer visselige øynernis rødme oc hede.

Samme vrtis Vand oc Oes / lesker alle hede Saar / lige som Krefft oc Fistel ere / der met thone oc paalagt.

Rosen.

Malua Romana. Malua hortensis. Malua transmarina. Malua satiua maior, Læß *Diosc. lib. 2. Cap. III.*

T. Ehren Rosen/ Herbest Rosen/ Winter Rosen.

Denne Urt wi her i vore Land Rosen kalde/ er it slag aff Katost/ oc er aff vaadactig art/ lige som alle andre Katoster ere/ tien til allehaande Siugdommmer/ maa brugis indvaartis oc vduaartis/ de maa oc brugis til Kaal oc Salat.

Induaartis

Katoste rosens Urt/ Rod eller Frø/ vdi Melck eller Vin saaden/ oc nogle dage drucket/ fordriffuer den hese Hoste/ læger den saare Lunge/ er oc en ferdelis Lægedom for Suindesot.

De som plagis met saadanne Siugdommer/ de skulle idelige bruge i all deris Mad oc Drick/ samme Katoste Rosens Blad/ Røder oc Frø/ vdi hues maade de dem bæst til dem anamme kunde.

Aff disse Rosen eller Urter/ maa beredis *Syrupos Conseruas*, eller Sucker/ lige som aff andre Blomster.

Hues her om disse Rosen scriffuis/ skal oc forstaaes om allehaande slags Katoste.

Denne

Denne Rosen eller Katost oc Røder/ met Fenickel oc Anis/ vdi Vin saaden/ oc drucket/ giffuer de diendis Quinder megen Melck.

Saaledis bruget/ stiller Blærens oc den saargiorde Tarms pine/ oc lætgiør den haarde Stolgang.

It Vand aff foresagde Rosens urt/ eller aff andre Katoster brent/ oc ideligen der aff drucket/ er it kaasteligt Vand til alle induaartis hede Siugdommer/ køler oc læger alle Lungens oc Sidernis bulder/ *Peripleunamom* oc *Pleuresim*.

Samme Vand saaledis drucket/ læger oc stiller den røde Blodsot/ Moderens hede Bulde/ Nyrernis oc Blærens.

Frøet i Hønse kiød saadet oc drucket/ giør det samme.

Vduaartis.

Samme Rosen oc alle andre Katoste Blomster i Vin eller Vand saadne/ Honning oc Alun/ effter Siugdomsens leylighed der til taget/ læger Bulder oc Saar i Munden oc i Halsen/ i Munden nogen stund holdet/ sammeledis oc der met klucket.

Samme Rosen i Vand saadene/ eller Vand aff dem brent/ er it forsøgt stycke for Brynne/ for all induaartis oc vduaartis hede/ for Sancti Anthonij ild/ for Halsens bulder/

oc all anden heffuelse/ der met klucket/ oc vduaartis met smaa Linklude paalagt.

Alle Katoste vand eller oes/ læge Biers oc Bremse sting/ der met smurt oc paalagt.

Olie aff Blomsterne giort/ oc der met smurt/ beskermer Menniske for Bierne/ saa at de icke stinge hannem.

Katoste Vrt oc Rod i piss saadet/ det bulne skurffuede Hoffuet der met thoet/ læger det oc fordriffuer Skellene.

Vand aff Katost brent/ renser alle hede Saar/ oc kommer dem til at lægis.

Alle Legemens vduaartis Saar kand mand atskille oc bløDgiøre/ met denne Katostes Vrt/ Frø/ oc Rod/ somme tage Suine Ister der til:

For den hoffne Leffuer/ Milt/ oc Moder/ skal mand siude Katost/ Rod oc Frø/ i Vand met Bygmel/ oc siden blande det iblant Bom olie/ eller Rosen olie/ der aff Plaster giort oc paalegge. dette resoluerer/ atskil oc bløDgiør alle hede Bulder.

Forscreffne Plaaster lesker den huide Ilds/ den kaalde Brands oc onde hede/ vddrager Torn oc Quist.

Disse Blomster/ Røder/ oc Frø/ skulle vduelis til alle Clistere/ thi de saare vel læge.

De som breck aff Steen haffue/ skulle siude en god haab aff Katost met Røderne vdi

Vand/

Vand / oc der i saade / da obnis Blærens
sneffre gang.

Fødderne i saadant Bad sæt / neddrager aff Hoffuedet den opfarendis vædske oc flydelse.

Summa / disse Rosen / oc andre Katoste / maa brugis til det gantske Legemens hede Siugdommer.

Katost.

Malua agrestis. Malua minor. Lien carpæ. Muris vrina. Læss *Diosc: lib. 2. Cap.* III.

T. Pappelen / Hasen pappel / Ganse pappel.

De almindelige Katoster / ere kaalde oc vaadactige / haffue lige krafft oc dyd / som forscreffne Katoste rosen / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Plinius scriffuer / Huo som dricker huer dag en drick aff Katoste oes / hand er den dag frij for all tilkommendis Siugdom.

Katoste Oes drucket / er god for den Faldende sot.

Bladene aff Katoste æden met Salt lige som en Salat / læge den Bulde som vaaxer vdi øynenis hiørne / mand skal oc binde paa steden / Katost støt met Honnig.

Vduaar-

Disse Katoste skulle alle maade brugis vduaartis/ lige som her fore staar screffuet om Rosen Katost.

Aff den Katost Althea.

Ibiscus, Euiscus, Maluauiscus, Bismalua, Olus Iudaicum. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 139.*

T. Deerwort/ Steckwort/ Ibisch wort/ Heyl wort/ Hilff wort/ Jøden kruet.

Denne Katost holdis mest aff iblant alle Katoste/ for hendis kaastelige dyders skyld/ er oc kaastelig til at bruge/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Katostis rod i Vin eller Honnige vand saaden/ oc drucket/ læger Brystens/ Lungens/ oc alle induaartis Saar/ In summa/ hun er god til den gantske Bug.

Saaledis bruget/ læger saare vel Tarmmerne/ som aff Blodsot saargiorde ere/ eller aff anden skarp Choleriske vædske.

Det brendte Vand haffuer oc samme krafft oc dyd.

Vand aff Althee rod brent/ oc met Vin drucket/ er gaat til dem som ere trangbrystede.

Andre hendis dyder/ ere sagde tilforn iblant Katostis Rosens dyder.

Althee Rod skaaren i stycker/ i Melck eller Vand saaden/ saa at hun bliffuer som en Grødt/ paalagt som it Plaaster/ modgiør oc bløder alle Bulder/ som hofne oc opløbe aff sig selff/ vere paa Henderne eller anden sted paa Legemet.

Althee blad/eller Olien her aff giort/ læger alle Biers oc Bremsers sting/ der met smurde oc paalagt.

Althee rod i Vand saaden/ siden blandet met Terpentin/ oc Suine ister/ eller Gaase ister/ der aff Vege eller Tap giort/ i den lønlige sted stungen/ lesker Moderens store hede/ sammeledis Spenebylds.

Det brendte Vand haffuer samme dyd.

Roden eller Frøet i Edicke saadet/ saa varm i Munden holdet/ stiller Tandeuerck.

Husløg

Aizoōn, Sempervivum, Sedum maius, Barba Iouis, Oculus Iouis. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 77.*

T. Hueßlock,

Husløgs eyendom oc qualitet/ er aldelis vaadactig oc kaald/ brugis til alle hede oc brendendis Siugdommer/ men skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Vdi store haarde Kaaldesluger / maa mand bruge Husløge vand induaartis/ sammeledis vdi Bugens flydelser/ iblant met to eller tre Steder fulde giffuit/ellers skal det icke induaartis brugis.

Dioscorides siger/at Husløge Oes met Vin drucket/ vddriffuer Spolorm.

Vduaartis.

Osen aff Husløg/ sammeledis det brendte Vand/ leske det gantske Legemens hede/ Linklude der vdi vaadgiorde/ oc paalagde/ serdelis i *Phrenesi*, det er i den vilde Hoffuedens hede Siugdom.

Om nogens Øyen aff saar eller hede om Natten tilsammen bagedis/ da skal mand dem om Morgenen opbløde met Husløge Oes eller Vand/ det lesker icke alleniste heden/ men stiller pinen/ oc fordriffuer den hede flydelse/ i Ørnenelat/ giør det samme.

Saaledis bruget/ nedtrycker Leffuerens oc Nyrernis hede/ sacter Podagel oc Ledemodernis pine/ lesker all hede som aff sig selff kommen er/ eller brent aff naturlig Ild/ der offuerlagt.

Husløge Oes oc NatskadeOes/ saadne met Suine ister / oc saa rent igiennem en lin Klud kryst/ oc der aff en Smørelse giort/er bedre end nogen Populeons salue.

Bladeløss. Helle knup.

Aizov

Aizon minus, Sedum minus, Vermicularis, Cussala minor, den som vaaxer paa Mure / kaldis *Tiagum*. Læß *Diosc*: *lib*. 2. *Cap*. 178.

T. Blade løff. Murpeper.

Blade løff er aldelis aff den art oc qualitet/ som Huse løg/ kaald oc vaadactig / skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Osen eller Vand her aff brent/ skulle icke brugis induaartis i Legemet/ vden saa er at Heden er saa stor / at ingen anden Lægedom den leske vil/ lige som oc sagt er om Hussløg.

Vduaartis.

All den krafft oc dyd som Huss løg haffuer/ den haffuer oc denne Vrt.

Portulake.

Andrachne Portulaca, Herba stulta, Patpitella, Pes pulpi. Læss *Diosc*. *lib*. 2. *cap*. 117.

T. Borgel. Grensel.

Portulaca oc Surer ere aff en art / aff nature kaald oc vaadactig/ er en god Vrt til at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Osen aff Portulaca/ Frøet/ det brendte

Vand/ oc alt hues mand aff samme Vrt gøre oc berede kand/ er gaat oc nytteligt til all Maffuens/ Leffuerens oc Nyrernis hede/ ædt eller drucket.

Samme Vrt oc Vand bruget/ stiller den røde Blodsot/ oc alle Bugens flydelse/ styrcker oc køler de hede Nyrer/ fordriffue Pissens hede Brynne/ *Ardorem vrinæ* kaldet.

Saaledis bruget/ stiller Moderens oc Spennebyldis Blods flydelse/ Blodspyelse/ den tørre Hoste/ oc den stackede oc trange Aande.

Vrten/ Frøet oc Vandet ideligen bruget/ stiller Gomorrheams flydelse/ køler det hede Blod/ driffuer tilbage den offuerflødige vkyskhed.

Vduaartis.

Portulake Vrt eller Frø smaa skøt/ blandet met Bygmel/ oc lagt paa Panden oc i Tindingerne/ som it Plaaster/ borttager den hede Hoffuetuerck *Phrenesim*.

Saaledis paa Øynene lagt/ er gaat for øynenis hede/ vdslycker oc den vilde Ild.

Osen eller det brendte Vand/ met Rosen olie/ eller Fiole olie/ paa Panden oc i Tindingerne smurt oc lagt/ giør rolig Søffn.

Er oc en dyrebar Lægedom til vnge Børn/ som icke kunde soffue for stor hede/ offuer Hoffuedet

uedet lagt met reen Hamp/ skal mand oc iblant met giffue dem aff samme Vand at dricke.

Vandet er oc god for Brynne / Kierner aff Queer eller Basilicons frø der i blød / oc der aff paa Tungen smurt.

Om nogen haffde ædet noget surt / oc Tenderne der aff ømme bleffue/ saa at hand icke tygge kunde/ da skal hand samme vand i Munden holde/ oc den der met skillie/ eller skal tygge Vrterne imellem Tenderne / da faar hand bedre/ denne Konst er vist.

Arffue.

Anagallis, Morsus galinæ, Hippia media, Læss *Diosc. lib. 2. Cap.* 171.

T. Myre / Hunerdarm / Vogelkruet/ Hunnerbere/ Gansekruet.

Arffue er aff kaald oc vaadactig nature/ lige som Portulaca/ oc brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand aff Arffue brent / haffuer lige dyd som Portulaca/ Ydermere tien dette til dem/ som aff Siugdom forsmectede ere/ de skulle idelige bruge dette Vand/ oc deris drick der met blande/ er en forsøgt oc fast Lægedom.

Dette Vand maa giffuis vnge Børn/ som siuge ere/ oc stor hede haffue/ det slycker icke

 allenuste

alleniste heden/ men imodstaar den tilkommendis Siugdom/ Spasmus eller Verck kaldet.

Vduaartis.

Til alle hede Saar maa mand bruge Arffue/ Arffues oes/ oc det brendte Vand/ lige som Portulace oc Bladløse / mand maa dem der met thoe/ smørie oc paalegge.

Mand kand giøre skøn køle Salue aff Arffues oes / til den hede Leffuer/ oc andre hede Siugdommer/ lig Populeons/ som aff Hußløg/ Bladeløs/ oc Natskade lært er.

Hønse grees. Hundrede.

Knuder, *Paligonum, Corrigula minor, Seminalis, Centumnodia, Sanguinalis, Herba proserpinata.* Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 4.*

T. Weghe trede/ Wehge gras.

Den almindelige dyrebare hundrede Knuders vrt/eller Hønse gres/ haffue de gamle storligen priset oc loffuet / for hendis skinbarlige dyds skyld/ er aff nature tør oc kaald / stopper Blod oc Bugens flydelse/ oc driffuer Stenen skinbarligen/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hundrede Knuder i rød Vin saaden / eller det brendte Vand/ met hendis frø smaa støt oc drucket/ stiller alle Bugens flydelser / Vemmelse/

melse/ Blodspyelse/ Quindernis tids offuerflø-
dige flydelse.

Saaledis bruget/ vddriffuer allehaande Eder oc Forgiffte/ Lendernis Sand oc sten vel-delige/ lesker Maffuens oc andre Lemmers indvaartis hede aff Cholera/ alt hues induaartis brudet er/ læger hun/ er en nyttelig oc vnderlig vrt/ oc er god til at bruge induaartis i Legemet.

Vduaartis.

Hønse græsis Oes/ eller det brendte vand/ er it reent/ skønt oc ædle hoffuet stycke/ for andre Oser oc Vand/ til at leske allehaande slags hede met/ vere sig induaartis eller vduaartis drucket oc paalagt.

J bulne Øren lat/ stiller pinen/ læger rindernis onde oc fule Kiød/ der met thoet. Alle ferske oc gamle Saars onde tilfald oc hede/ tilbage driffuer hun / serdelis de lønlige Ledemoders/ baade paa Mend oc Qvinder.

Singrøn.

Clematis. Peruinca. Vinca. Mustellago terrestis. Laurago. Laureola. Læß *Diosc: lib.* 4. *Cap.* 6. oc *Plin. lib.* 21. *Cap.* 89.

T. Syngrøn.

Dēne euige grøne Vrt met hendis blaa Fioler/ er aff tør oc noget varmactig qualitet / er god til at vddriffue den vaadactige vædske met/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

 Induaar-

Denne Vrt i Vin saaden oc drucket/stiller induaartis vred/vddriffuer Leffuerens oc Blærens slimactige vædske/renser Nyrerne/ oc den kaalde nature.

Vand aff hende brent haffuer samme dyd.

Vrterne støtte til Puluer/ der aff it quintin met Vin drucket / vddriffuer Vattersotten igiennem Pisset/ nogle dage effter huer andre bruget.

Vduaartis.

Den vdkryste Oes i Ørnene lat/ borttager ørnenis pine.

En Vege eller Tap i Osen vaadgiort / i Quindernis lønlige sted stungen/ kommer deris tid til at flyde.

Om nogen haffde lang oc wklar Vin/ hand skal tage denne Vrt / meget eller lit/ effter som Vinen meget eller føye er / oc samme vrt i Vinfadet legge/det saa tæt til giøre/oc lade det saa i 14. dage ligge / saa bliffuer samme Vin stacket oc klar igien. Men det er bedre at Vinen aff dragis i it andet Fadt / da er denne Konst viss oc fast.

Drøbelurt.

Daphne Alexandrinæ, Laurus Alexandrina, Hippoglossum vuularia. Idea laurus. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 116.*

Dene

Denne Vrt vaaxer icke her i vore Land/ Men vdi Vngeren/ oc føris til kiøbs i alle Lande/ aff dem som omkring fare/ met Therragelse oc Ormekruet/ er aff varm oc tør qualitet/ oc brugis for den vaadactig drøbel oc Halsens bulder/ i øll eller i Vin lagt/ oc der aff drucket.

Indaartis

Dioscorides siger/ at denne Vrtis Rod tiurt/ oc til Puluer støt/ met sød Vin eller Malmesie/ fire eller fem quintin drucket/ lætter den suare Fødsel/ fordriffuer Tarmenis vred/ oc kommer Quindernis tid til at flyde.

Vduaartis.

Deñe Vrt oc hendis Rod til Puluer støt/ i flydendis oc rindendis Saar lat/ rører den/ lige som Hulurt oc giør.

Vrten bruget til den nedfaldne drøbel/ i øll eller Vin lagt/ oc der aff ideligen drucket.

Huid rodt.

Poligonatum, Sigillum Beatæ Mariæ, Sigillum Salomonis. Alba Radix. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 5.*

T. Weiszwort.

Denne Vrt er aff varm qualitet/ atskil oc vddriffuer leffret Blod/ slim/ giør at spy/ brugis mere vduaartis end induaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Rod brent / nogle dage drucket / huer gang tre eller fire Skeder fulde / vddriffuer leffret Blod / Lendernis sten / igieñem Pisset / Quindernis tid / atskil alle Bulder induaartis i Legemet.

12. eller 16. aff denne Vrtis sorte Bær ædet / purgerer offuen oc neden vd.

Bladene grøne oc ferske i Vin saadne / eller tørrde / oc til Puluer støtte / huer gang it quintin til sig taget / vddriffuer *Pituitam*, den huide slim.

Vduaartis.

Denne Vrtis grøne blad i Munden tygget / neddrager Hoffuedens flydelse vdi Munden / oc giør at snyse.

Roden støt paa blaa Maal / som aff slag / stød / oc leffret Blod er kommne / atskil dem inden faa dage vden all tuil.

Det brendte Vand giør oc det samme / lin Klude der vdi vaadgiorde oc paalagde.

Sort Nyseurt.

Helleborus niger. Melampodion. Veratrum nigrum. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 114.*

T. Christwort. Swart Scaffonie.

Sort oc huid Nyseurt / ere baade aff hed oc tør

oc tør art/ Induaartis brugis det met stor fare Sorg oc Angest/ oc er den Vrt som wi holde her vdi vore Land for den ene slag Pyon/ som skal vere Himen/ er it slag aff den sorte Nyseurt/ oc haffuer samme Krafft oc Dyd som her bescriffuis om den sorte Nyseurt.

Induaartis.

De gamle Læger haffue purgeret met sort Nyseurt/ de vilde Melancoliske Mennieske/ Sammeledis dem som haffde den Faldendesot/ Podagel/ Vattersot/ Spedalsksot/ den fierde dags Kaaldesiuge/ Krampe/ Tarmenis vred/ Men effterdi at saadan Purgatz mere skade end gaffn giør/ vil ieg lade hende fare/ oc met it Ord saa sige: Om nogen vil bruge den sorte Nyseurt/ hand skal icke mere tage end it Quintin/ paa det at hun skal icke giøre hannem skade.

Om nogen tager formeget Nyseurt til sig/ hand skal strax dricke varm Gede melck/ eller anden Melck der paa/ her met nedtryckis denne Rods forgiffte.

Vduaartis.

Sort Nyseurt stungen i Quindernis lønlige sted/ kommer deris tid veldelige til at flyde/ brugis oc met stor farlighed.

Sort Nyse ort til Pulver støt/ i gamle Saar eller Fistler lat/ renser dem ynderlige.

Sort Nyseurt met Edicke støt/ lagt som it Plaster/ paa Skab eller Skurff/ Ringorme/ Flecter/ Spedalskfot/ døder oc læger / Saaledis bruget/ bort æder det onde Kiød aff Saarene.

Huid Nyseurt.

Veratrum album. Helleborus albus. Læß *Diosc. lib. 4. Cap.* 132.

T. Witte Scaffonie.

Huid Nyseurt hel i Vin eller Oximel lagt vdi fiorten Timer/ oc siden igien tiurdt/ aff den maa mand giffue de vikte melancolske Mennisker it quintin met Vin at dricke.

Om mand nogen drick aff hende vil brende/ da skal mand samme Rod legge i Vin i to dage/ eller siude hende i fersk Kiød saad/ oc giffue det saa at dricke/ Denne drick gaar offuen oc neden vd.

Vduaartis.

Nyseurt met Meyraneurt i Næsen anammet/ giør at snyste/ oc renser Hiernen.

Nyseurt i Edicke saaden / oc i Munden holdet/ fordriffuer Tendernis pine oc verck.

Denne Rod brugis/ oc til Bulder/ Skab/ gamle Saar/ met hende renses de.

Nyseurt i Lud saaden/ der met thoet/ døder Luß oc Gnider. En Smørelse eller Salue der aff giort/ giør det samme.

Nyseurt met Mel oc Honnig baget / for Muß oc Røtter lagt / døder dem / mand siger at den sorte Nyseurt skal vere best her til.

Nyseurt saaden i Melck/ oc sat for Fluer/ saa mange som aff hende smage / de dø oc reffne.

Koo bieler. Øxne øren.

Anemone. Læß *Diosc: lib. 2. Cap.* 178.
T. Koo schellen.

Denne Urt haffuer Blad fuldnær som Coriander/ oc i Tordmaanet bær hun Blomster/ oc er skabt som Bieller eller Klocker.

Denne Urt er hed oc tør / oc skal mere brugis vduaartis end induaartis i Legemet.

Induaartis.

Roden eller Frøet i Vin saaden oc drucket/ vddriffuer Stenen. Samme Drick kommer oc de kaalde Quindernis tid til at flyde.

Vduaartis.

Denne Urt brender saare paa Tungen/ thi maa hun brugis til at rense onde oc fule Saar met / oc til at væde det døde Kiød aff Saarene.

Det brendte Vand bruget/ er noget mildere oc bequemmere til at rense onde Saar met.

Hestе hou.

Bechium, Tußilago. Farfara, Populago. Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 107.* Men *Tußilago* hos *Apulegi.* mercker Salune.

T. Roszhub/ Brantlatich/ Eselshub.

Denne Vrt er kaald oc vaadactig/ oc maa brugis induartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent/ lesker visselige all Leffuerens induaartis hede/ ibland met fire Skeder fulde drucket / oc vduaartis met Linklude paalagt.

Saaledis bruget læger all Maffuens brøst/ lesker den brendis hede Kaaldesiugis forgiffteelse.

Vil mand giøre samme Vand stercкere/ oc lysteligere/ for induaartis oc vduaartis hede/ da skal mand tage der til Tordenne skrepper/ Hyldeblomster oc Natskade/ lige meget aff huert/ oc hacke dem tilsammen / oc der saa Vand aff brende/ dette Vands dyd kand icke bescriffuis/ oc loffuis nock.

Dioscorides siger/ at naar denne Vrtis blad tørris oc tendis/ oc Røgen der aff i Halsen anammis/ skal den tørre Hoste oc trangbrystighed der aff forgaa.

Disse

Disse Vrter vdi Honnig vand saadne/ oc der aff drucket/ driffuer det døde Barn aff Moderens liff.

Vduaartis.

Bladene/ Ofen/ det brendte Vand/ oc serdelis det som met Hyldeblomster oc Natskade brendis/ lesker all Pestilentzis byldis hede/ den vilde Ild/ Spenebylds/ alle hede Saars/ oc hues som aff Ild brent er/ der paalagt oc offte fornyet.

For den brendendis Kaaldesiuge/ oc Hoffuedens store hede/ skulle Bladene paaleggis/ Det brendte Vand giør oc det samme.

Dette Vand er it *Experiment* for alle hede Bulder oc Blegner paa det gantske Legeme/ fra Top oc til Taa.

Serdelis tien dette Vand til Quindfolck/ som nogen breck i den lønlige sted met hede faa/ de skulle thoe steden der met/ oc lin Klude her vdi vaadgiorde/ oc paa steden lagde/ da forgaar samme hede inden en stacket tid/ tien oc vel til hede Spenebylder.

Angelica.

Smyrnion, *Smyrnium*. Læss *Diosc*: *lib*. 2. *Cap*. 63.

T. Angelice/ Helligist wortel/ Bortwortel.

Den

Den store dyd som Angelica haffuer/ giør hende i alle Land bekient / saa at huer mand veed aff hende at sige / oc huer vil haffue hende i sin Haffue/ hendis dyd er at verme aldelis/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Angelice dyd er at vddriffue Forgifft / at verme oc atskilie Blodet i Legemet.

Vand aff Roden alleniste brent/ oc icke aff Bladene/ haffuer samme dyd.

Om nogen befengis met Pestilentzie/ Pestilentzies Kaaldesiuge eller Suindesot/ hand skal tage Puluer aff Angelica støt / it quintin/ oc blande det met it quintin god Theragelse/ oc saa tre eller fire Skeder fulde aff Angelice vand/ oc dricke det saa tilsammen/ sig nedlegge/ oc vel paa sig holle/ oc faste saa der paa tre Timer i det mindste/ da vdriffuis Forgifften ved Sueden/ oc frelsis saa vden all fare met Guds hielp/ fra disse Siugdommer.

Om mand icke haffde Theragelse/ da skal mand tage it quintin aff samme Puluer met forscreffne Vand/ da frelsis hand oc.

Angelice Rod i Edicke lagt/ der til luctet/ oc der aff iblant met fastendis drucket / beskermer Mennisket naar Pestilentz regerer.

Vand aff Angelica/ eller Roden til Puluer støt/ oc met Vin drucket/ stiller Tarmernis

vred/

vred/ som kommer aff kuld/ saa fremt at Bugen icke forstoppet er.

Med it ord sagt/ Angelice Vand/Puluer aff Roden/ bruget som fore staar/ er god til alle induaartis Sugdommer/ for Sidernis bylder / *Pleuresis* kaldet / saadanne Bylders tilsammen dragelse/ atskil Angelica.

Ydermere tien hun til alle Lungens induaartis Saar/ huor aff ond Hoste kommer/ stiller Bug vred/ er god for kaalde Piss/ kommer Quindernis tid til at flyde/ oc vddriffuer den/ atskil alle induaartis heffuelse oc opblæselse.

Mand maa oc siude Roden aff Angelica/ i Vin eller Honnig vand/ effter Sugdomsens leylighed/ oc det dricke/ for forscreffne breck oc brøst.

Vduaartis.

Osen aff Angelica i den hule Tand ladt/ fordriffuer de skud der i falder.

Vandet i ørnene ladt/ giør det samme,

Vand oc Osen i øynene ladt/ giør dem klare/ oc fortærer den Hinde/ som vaaxer offuer dennem.

Angelica met Beeg blandet / er en god Salue til dem som bidne ere aff galen Hunde.

Vandet/ Osen/ oc det støtte Puluer / er en kaastelig Lægedom til gamle dybe Saar/ der i ladt/ kommer Kiødet til at vaaxe.

Vandet lagt paa siuge lamme Lender/ oc andre podalske Ledemod/ borttager pinen / oc atskil den forsamlede seye vædske.

Frøet oc Roden haffue ens dyder/oc ere lige krafftige.

Den vilde Angelice Rod oc Frø/ vircker icke saa krafftelige/brugis allermest til gamle oc ferske Saar/ i Vin saaden/ oc vduaartis paalagt.

Louesticke.

Ligusticum, Libisticum, Leuisticam. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 49.*

T. Lübbestock.

Louestecke er aff hedt qualitet/ maa brugis i alle forgifftige Siugdommer/ lige som Angelica / induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Louestecke rod tiurt oc støt til Puluer/ er en kaastelig Rod til at berede Maden met/ lige som Peberen er/ Tien vel til den kaalde Maffue/ hielper at fordøffue eller fortære/ Fortærer oc den offuerflødige vædske/ stiller all induaartis pine/ huer gang it quintin met Vin drucket/ giør oc at pisse/ vddriffuer Forgifft/ Quindernis tid/ Tien oc til alle Siugdommer / lige som om Angelica screffne staa.

Frøet er i alle maade krafftigere oc varmere.

Roden maa indsyltis met Salt oc Edicke/ lige som Holzurt oc saadanē lige. Lo-

Loueſteckes blad i vin ſaadne/ oc drucket/ giffuer de diendis Quinder igien deris fortabte Melck.

Roden oc Frøet i Vin ſaadet/ vddriffuer den Guleſot/ oc den ſorte *Melancholiam*.

Vduaartis.

Røg oc Karbad giort aff Loueſtecke / offuer ſidet oc der met thoet/ giør at piſſe/ vddriffuer Stenen/ Quindernis tid / foruermer alle induaartis Lemmer.

Roden eller Frøet ſtøt/ oc lagt paa forgifftige Hugormers/ Ederkoppers/ Øglers/ Scorpioners/ oc galne Hundis bid/ borttager pinen/ vddrager Forgifftelſen oc Ederet.

De Quinder ſom ligge i Barſelſeng/ ſkulle bruge i deris Mad oc Drick denne Vrt/ oc hendis Frø/ oc giøre Suedbad aff hende/ paa det de kunde vel renſis/ effter de født haffue.

Loueſtecke Vand/ tien til det hoffne Hoffuet/ det met Linklude paalagt / tien oc til den onde oc ſaare Hals/ eller Strube/ der met kluckct oc thoet.

Jdelige drucket igiennem Loueſteckes rør/ leger det onde i Halſen.

Andre hendis dyder ere lige ſom Angelicæ.

Anſictet nogle dage thoet met Loueſtecke vand/ giørt det klart/ huit oc ſkønt/ fordriffuer de røde oc blaa Maal/ alle vegne paa Legemet/ ſom aff Skab eller Bylder ere komne.

Loueſteckes Vand / læger alle Mundens ſaar / Artzens oc alle lønlige ſteders / der met thone / oc lin Klude vdi ſamme Vand vaadgiorde / oc paalagde.

Meſterurt.

Spondilyum. Spondilyon. Aſtrantia, Magiſtrantia. Aſtrans. Oſtrutium. Læſ *Dioſc. lib. 3. Cap. 72.*

T. Meſterwort.

Denne Vrt oc Rod er ſkarp oc hed aff nature oc art / offuer alle andre Vrter oc Peber / Roden oc Frøet er allſomſkarpiſt / maa dog paſſelige brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden / Vrten / Frøet / Oſen / det brendte Vand / ere gode oc nyttelige til alle kaalde Siugdommer / oc fule Kaalde ſiuger / til den kaalde Maffue / for Forgifft / maadelige drucket / effter Siugdommens oc Perſonens leylighed / oc vduagrtis paalagt.

I Vin ſaaden / tien vel til den kaalde Lunge / til Trangbryſtighed / til den vaadactige Hoſte / om Morgenen oc om Afftenen drucket.

Saaledis bruget / vddriffuer icke alleniſte Piſſet oc Lendernis ſteen / men ocſaa Quindernis tid / den døde / oc den anden Fødſel / ſtiller Lendernis kaalde pine *Iſchias*, giør at ſuedis / driffuer

driffuer Vatterſoten / oc hielper viſſelige den kaalde døde Mand op i Sadelen igien. Det brendte Vand haffuer ſamme krafft oc dyd/ er oc lyſteligere at bruge / end Roden eller Frøet.

Vduaartis.

Meſterurt offuergaar Angelicam oc Loueſtecke i heden / men vdi vddriffuendis krafft ere de lige/ Oſen eller det brendte Vand / læge forgifftige Saar/om de der met renſis oc thoes/ vduaartis paa dem lagt.

Alle heffuelſer/ Knorter oc Knuder/ kunde met denne Vrtis Rod eller Oes atſkillies/ nedtryckis oc lægis/ der paalagt.

Biørncklø.

Acanthus. Pederota. Branca vrſina. Vrſina planta. Pes vrſinus. Læſ *Dioſc: lib. 3. Cap. 22.*
T. Barenklawe.

Denne Vrt oc hendis Rod/ ere aff varm Complex/ maa brugis til Mad oc Lægedom.

Induaartis

Om Vaaren naar denne Vrt først opuaaxer/ maa de vnge Blad oc Røder beredis til Mad.

Dioſcorides meen (huilcket ieg oc troer) at denne Rod maa leggis i Salt/ lige ſom Cap-

pers leggis / oc saaledis brugede/ giøre de at Pisse / oc i Maden brugede/ ere de gode for kaalde Piss.

Frøet i Vin saadet/ oc drucket/ driffuer Quindernis forstoppede tid.

Vduaartis.

Somme Læger bruge denne Vrtis Rod til at bløde heffuelsse met / lige som Althee Rod/ saaden oc offuerlagt/ oc serdelis til Moderens/ Leffuerens/ oc Miltens heffuelser.

Pastinacker. More Røder.

Pastinaca domestica. Huad denne Vrt kaldis aff *Dioscoride*, er end wuist hos lærde Læger/ Somme ville at hun kaldis *Elaphoboscum, Cerui oculus, Cerui ocellum, Herba ceruina.* Læss *Diosc. lib. 3 Cap. 77.*

T. Thame Morwortele.

Kockene i Stegersene kiende More røder/ eller Pastinacker/bedre end Apoteckerne/er varme oc tørre aff nature/en god Mad til dem som suart Arbeyde giøre/ Frøet brugis til Lægedom.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer/at naar nogen Hynd stingis eller bliffuer bit aff Hugorme/ eller andre forgifftige Orme/ da fordriffuer hun Forgifftelsen met denne Vrt/ Thi er More eller

Pasti-

Pastinakers frø gaat/ for forgifftige Diurs sting oc bid/ i Vin saaden oc drucket.

Barkanie røder. Ere gule.

Røde oc Huide/ *Pastinaca gallica, Staphilinus.* Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 1.*

T. Gele/ rode/ vnd witte Barcanie wortel.

De gule oc røde Barkanie roder (saa som mig siunis) ere lysteligere at bruge i Maden/ end More røder/ deris Complex er varm oc tør maa brugis i Lægedomen for alt Eder oc Forgifft/ baade induaartis oc vduaartis. Men de Vilde som vaaxe vd met Gerderne oc anden sted/ loffuis vdi Lægedommen mest/ de vaaxe gierne paa Old iord/ oc Agre som ligge vsaade.

Induaartis

Frøet aff de gule eller røde Barkanter/ oc serdelis aff den vilde i Vin saadet oc drucket/ vddriffuer Quindernis tid/ Pisset/ Vattersotten i hendis begyndelse.

Til puluer støt oc met Vin drucket/ er god for Sidernis sting.

Saaledis bruget/ staar imod forgifftige Hugormers sting oc bidt.

Som̃e mene/ at naar som de haffue taget

foresagde Lægedom til dem/ kand ingen forgiff-tig Orm giøre dem skade.

Barkanie røder saadne paa Mad oc ædet/ giør Barnet i Moderens liff gaat/ Sammeledis dem som plagis met Kaalde piss/ oc giør en lystig til *Veneris* spil.

De maa indsyltis met Honnig oc Edicke lige som andre *Condita*.

Vduaartis.

Vrterne/ Frøet oc Røderne i Vin saadne/ vduaartis paalagde/ vdlocke det døde Barn/ den anden Fødsel/ oc Quindernis tid.

Vrterne met Honnig støt/ oc lagt paa de omædendis oc omkrybendis Bylder/ *Phagedene* kaldede/ døder oc læger dem.

De vilde Barkanier ere i alle maade kraff-tigere oc sterckere/ end de tamme til Lægedom.

Fennickel.

Marathrum, Feniculum. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 75.*

T. Fennickol.

Fennickel er en nyttelig Vrt/ met alt det hun paa sig haffuer/ men Frøet brugis mest/ oc er nytteligst/ er aff nature varm oc tør/ brugis til mange ting induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Fennickel

Fennickel frø i Vin saadet oc drucket/ er gaat til dem som stungne eller bidne ere aff Hugorme.

Saaledis bruget/ vddriffuer Forgifft/ fremlocker Quindernis tid/ vddriffuer Pisset oc den sege slim/ forøger diendis Quinders melck.

Frøet eller de øffuerste vdsprungne Spirer/ i Vand saadne oc druckne/ fordriffuer Maffuens vnaturlige hede/ stiller vemmelse oc spielse/ Er oc gaat til all Tør hed Hoste.

Fennickelfrø/eller Confect Sucker deraff giort/ ædt/ er god til all Phlegmatiske seye vædske/ vddriffuis oc atskillies aff Fennickels idelige brugelse.

Fennickel frø er god for dumme øyne.

Det brendte Vand/ skal oc haffue forsagde dyder.

Nu i vor tid/ er der intet Frø til som saa idelige i Lægedommen brugis/ som Fennickels.

Vduaartis.

Fennickel Vand er god til vrene øyen/ om Afftenen oc om Morgenen der vdi lat/ døder Ormene i øret der i lat/ den vdkryste Oes/ oc Fennickels gummi haffue samme krafft.

Fennickel Rod met Honnig støt/ paalagt som it Plaaster/ er god for forgifftige Eder-

koppers oc Scorpioners sting/ læger oc galen Hundis bid/ Saaret først thoet met Piss eller Edicke.

Fennickel Oes maa saaledis samlis/ Mand skal tage Fennickels Vrt/ Røder eller Frø/ før end det moes/ oc er da best/ dem tilhaabe støtte oc vdkryste/ imod Solen tørre/ det saa giemme/ er en kaastelig Lægedom til dumme oc mørcke Øyen/ met Fennickel eller andet Vand sønder gnedet/ oc i Øynene lat.

Asparagus.

Læss *Diosc. lib. 2. Cap.* 118.

T. Düuels druben.

Denne Vrt haffuer Blad fuldnær som Fennickel / oc offuen paa samme Vrt vaaxe smaa røde Bær / som Korelsten / Jmellem Malmø oc Falsterbo haffuer ieg fundet hele Agre fulde aff samme Vrt/ oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrtis vnge Spirer / saaden i Vin oc met Edicke oc Smør beredt/ oc æden/ blødgiør Bugen/ rømmer Brystet / giør at pisse/ er en kaastelig Mad til kræsne Mennisfe / men idelige bruget / formindsker Fødselens nature.

Røderne saadne i Vin oc drucket / obner Leffueren/ vddriffuer den Gulesot / renser

Nyrer-

Nyrerne/ Blæren/ oc giør dennem saare gaat som Lendeuerck haffue.

Vrterne oc Frøet saadne i Vin / eller Vand aff dem brent / haffuer samme krafft.

For den Gulesot skal mand siude denne Vrtis Røder met Fizen/ oc de Erter som kaldis Ziser/ oc det saa dricke/ dette skal vddriffue den Gulesot,

Røderne tiurde/ oc i Vin saadne/ oc drucket / stiller den røde Blodsot oc Tarmenis vred.

Vduaartis.

Røderne sønder skaarne/støtte oc vdi Vin saadne/ varm paalagde/ stille Ledemodernis pine som aff laue ere.

Vrterne saaledis beredde / oc paalagde/ fordriffuer Nyrernis pine.

Osen aff Vrterne i Munden holdet/ borttager Tendernis pine.

Diil.

Anethum, Genitura, Cynocephali, Mercurij genitura. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 56.*

T. Dylle.

Dille frø er hedere end Vrten/maa brugis til Maden oc til Lægedom/baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Frøet

Frøet oc det yderste aff Vrterne met Blomsterne i Vin eller Vand saadne/ oc drucket/ giffuer de diendis Quinder derts fortabte Melck igien/ stiller Tarmenis vred/ atskil Væderet i Bugen/ fordriffuer hickelse oc spyelse/ giør vel at pisse/ idelige bruget/ vdslycker *Veneris* spil/ oc den naturlige Leeg.

Vduaartis.

Røg oc Bad vnder op giorde aff Dil/ ere saare gode til den onde Moder.

Anijs.

Anisum. Anicetum. Ciminum dulce. Absinthium dulce. Anesum. Fœniculus Romanis. Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 54.*

Anijs er varm oc tør aff Complexie/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Anise frø / eller Sucker Confect der aff giort/ er icke alleniste lysteligt / men oc saare nytteligt/ til alle dem som haffue en ond Aande/ oc icke vel soffue kunde/ skulle den bruge idelige.

Anijs er god til de Vattersottige / Thi hun obner Leffueren/ giør at pisse/ slycker Tørsten/ nedtrycker Bugens opblæselse/ i Vin eller Vand saaden/ oc drucket/ oc met varme Poser vduaartis paalagde.

Anijs er god til alle Maffuens/ Leffuerens/ Lungens/ oc Moderens induaartis Saar/ Thi det styrcker/ varmgiør/ oc læger alle, induaartis Lemmer/ fortærer eller fordøffuer vel/ giffuer en god luct op i Hoffuedet/ stiller vred/ pine/ opstødelse/ oc hickelse/ Oc met it ord sagt/ Anijs fordriffuer all Maffuens opstødelse oc heffuelse/ Lungens breck/ oc den stackede trange Aande/ stiller den huide flydelse. Pythagoras haffuer icke vden skel saa høyelige loffuet oc prijset Anijs/ Huo som ydermere her om begerer at vide/ hand læse *Plinium libro 20. Capite 17.*

Vduaartis.

Om noget vaare faldet i nogens øye/ da skal mand støde Anises grøne Vrt/ det tørre eller grøne Frø/ oc legge det offuer øyet som it Plaaster/ vddragis det.

Saaledis lagt paa forgifftige Diurs bid/ vddrager Forgifftelsen/ oc læger Saaret.

En røg aff Anijß/ oc strax *Calamite* giort/ oc i Næsen anammet/ fordriffuer Hoffuetuerck.

Anise frø til Puluer støt/ oc met varm Rosen olie blandet/ er en dyrebare Lægedom til de øren som induaartis bolne ere/ der i dryppet/ det samme giør oc Vrtens Oes.

Alle forscreffne dyder haffuer Vandet

som

som brent er aff samme Anise blomster/ baade induaartis oc vduaartis bruget.

Dansk kommen.

Caros, Careum, Carium, Carai. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 55.*

T. Gaerkőme.

Commen er varm oc tør/ lige som Anijs/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden aff Dansk kommen i Stegerset tilredt som Barkanie røder/ er en kaastelig sund Mad/ til den kaalde Massue/ giør oc vel at Pisse.

Dansk komen er god til at bage i Brød/ Somme legge den i Ost / er sandelige god oc lysteligt til allehaande Mad bruget.

Vduaartis.

Commen i en Linpose lagt/ varmgiort oc paa Bugen lagt/ atstil Vederet i *Colica paßione,* effter Purgatzien.

Bertram.

Pyretrum, Piritrum Saliuaris herba, Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 79.*

T. Bertram. Speckelkruet.

Bertram er en saare hed Rod / hendis krafft kand mand føle/ thi hun met mact drager oc brender/ Tht skal hun brugis baade induaartis

uaartis oc vduaartis/for alle Kaalde siugdom-
mer.

Induaartis

Bertrams Rod eller Frø i Viin saaden/ oc drucket/ tilhobe drager all kaald Slim / oc vdfører den ved Stolgangen/ huilcket offte forsøgt er/ oc vist fundet.

Vduaartis.

Bertram er end Tande Rod / thi om nogen haffde en ond Tand/ hand skal siude støt Bertram i Edicke / oc skylle Munden der met / det drager tilhobe all kold forsamlet Vædske/ oc stiller pinern. Bertram brugis nu mest til saadan breck.

Bertrams Rod i Munden tugget/ giør det samme/ purgerer saaledis sactelige Hoffuedens vædske.

Bertrams Rod smaa støt / oc met Olie blandet / oc der met smort / fremlocker Sueden/ foruermer Senerne/oc alle kaalde Ledemoders lemmer.

Saaledis bruget/ fremlocker oc igiengiffuer det gantske Legeme sin fortabte Verme/ serdelis dem som den Kaaldesiuge en lang tid met kuld hafft haffue/ eller ere forfrøsne.

En Smørelse eller Salue aff Bertram/ oc Olie aff Comendeblomster giort/ oc Rygbenet

der met

der met ſmort/ ſig nedlagt/ oc varm paa ſig hollet/ tilſteder icke at den Kaaldeſiugis kyld igien kommer/ Imodſtaar oc den Faldende ſot/ ſerdelis vnge Børns/ ſaaledis bruget.

Summa/ huad aff Kuld forkølet er/ kand igien foruermis met denne Rod.

Perſilie.

Oreſilinum, *Petroſilinum Agrium*, *Apium montanum*, *Apium hortulanum*, *Selinum ſatiuum*, *Sanguis ori*, *Petroſilinum ſilueſtre*. Læſſ *Dioſc. lib. 3 Cap. 62.*

T. Peterſilie.

Perſilies Vrt oc Rod/ brugis icke alleniſte i Stegerſit/ men ocſaa vdi Apotecken/ oc Frøet ſerdelis/ Huilcken krafftelige Piſſet vddriffuer/ Roden maa brugis til Mad oc Lægedom/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Perſilies Vrt oc Røder/ høre vdi Stegerſit til Kockene/ oc ere baade gode oc nyttelige til allehaande Mad/ thi de nedtrycke oc opblæſelſe/ oc om nogen haffuer drucket Sølff ſkums forgifft/ vddriffuer den/ giør vel at piſſe/ fremlocker Quindernis tid/ obner Leffueren oc Milten/ tien oc vel Vatterſottige/ oc dem ſom den Guleſot haffue.

Perſilie met Rod oc Frø/ maa brugis i alle

Vattersot.

Somme siude en Drick aff hende for Vattersot/ Gulesot/ oc for Lendernis sten/ saaledis: De tage Persilie frø/ Anijs/ Fennickelfrø/ Commen/ aff huert tu lodt/ Persilie røder/ Quesurt røder/ (som oc kaldis Bede vrt) eller Bebernelle røder/ Commen rod/ aff huert tu eller tre lodt/ Frøet oc Røderne legge de i blød en nat/ vdi tre Potter huid Vin/ anden dagen/ siude de det ind paa tredie delen/ oc giffue saa her aff at dricke/ om dagen to gange/ om Afftenen oc om Morgenen/ oc faste saa huer gang tre Timer der paa/ Denne drick obner den forstoppede hoffne Leffuer oc Milt/ vddriffuer Vattersotten / oc den Gulesot / igiennem Pisset.

Det brendte Vand aff Persilie/ skal haffue samme krafft oc dyd.

Vduaartis.

Persilie met ferskt nybaget Brød støt/ offuer Øyne lagt/ som hede i er/ atskil heffuelsen/ oc fordriffuer heden.

Saaledis bruget / er god for den vilde Ild/ Paa den hede Maffue lagt/ sacter pinen/ oc lesker heden.

De Quinder som ville affuenñe deris Børn fra Brystene/ skulle støde Persilies vrt/ oc den

paa Brysterne legge/ hun atfkil den tilsammen løbne Melck/ nedtrycker heden oc heffuelsen inden stacket tid.

Det brendte Vand haffuer samme krafft.

Mercke.

Cæpeon, Selinon, Apium, Eleosenium, Hydroselinon. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 62.*

Alle Mercke ere hedre i deris qualitet/ end Persilie/ thi anammis de icke aff Kockene/ oc Stegersene for deris wlystige smag skyld/ Men bliffuer alleniste hos Apoteckeren/ hand kand dem best berede/ oc saadan Smag giffue som huer begerendis er oc haffue vil.

Dioscorides lærer/ at alle Mercker skulle brugis i alle maade induaartis oc vduaartis/ lige som Persilie/ thi tør mand intet ydermere scriffue om dem her.

Queseurt. Backerod. Bedeurt.

Bibernella. Petroselinum, Macedonicum. Pimpinella, den lille Queseurt kaldis *Poligula.* Læß *Dioscoridem libro 3. Caput 70.* oc *lib. 4. Cap. 125.*

Quesurt eller Bibernella/ er en ret Stenbreck/ thi hun sønderbryder Stenen/ oc vddriffuer den/ er aff art hedere end allehaande slags Mercker/ den tørre Rod til Puluer støt/ maa brugis paa Maden i Peberens sted/ er sandeli-

sandelige vdi alle maade en kaastelig Rod til det gantske Legeme / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Quesurt eller Bedeurt Rod oc Frø haffue samme dyd som Persilte/ men er i vddrifuelsen stercker/ behendigere oc føligere/ til at stille pine met.

Mand maa giøre *Confect* taffler aff den tørre Rod til den kaalde slimactige Phlegmatiske Masse / til Moderens oc Tarmernis vreds pine.

Huorledis Bibenelle Rod eller Frø brugis oc til sig tagis/ vere sig i Drick eller *Electuarium*, da er det it forsøgt stycke/ for Forgifft oc Eder/ om den nogen til sig taget haffuer/ stiller Tarmernis pine/ vddriffuer Nyrernis oc Lendernis steen/ igiennem Pisset / oc Quindernis tid.

Det brendte Vand haffuer samme krafft/ nogle dage effter huer anden drucket/ huer gang tre eller fire Skeder fulde.

Bebergel saaden i Quesurtevand oc drucket/ stiller vercken *Spasmus* kaldet.

Vduaartis.

Somme holde Quesurt / for it kaasteligt Vundenkruet / til det saargiorde Hoffuet/

 Vrten

Vrten støt oc Osen i Saaret lat / skal strax tillægis / somme haffue forsøgt aadant met en Hane / haffue stunge i Hierne panden igiennem / dog saa at Hiernen icke giordis Saar / haffue saa drøbet Queseurt Oes der vdi / oc den støtte Vrt vduaartis der paa bunden / oc er inden en stacket stund tillægt.

Ansictet nogle dage met Queseurte vand thoet / fordriffuer Flecterne / gør Ansicter klart oc rent.

Køruel.

Gingidium, Lepidium, Cherephillum, Cerifolium. Læs *Diosc. lib. 2. cap. 81.*

T. Keruel.

Den tamme Køruel tien Kocken / oc Apotheckeren / er en forsøgt Vrt / for det induaartis leffrede Blod.

Induaartis.

Denne Vrtis Oes / eller det brendte Vand drucket / atskil leffret Blod i Liffuet / som aff fald / slag / eller stødelse tilsammen løbet er.

Maa oc brugis i Mad oc Drick / til at vddriffue Lendernis steen / oc Quindernis tid met.

Om mand vil giøre denne Lægedom sterckere / til at vddriffue det leffrede Blod met / da skal

skal mand tage Kræffts Øyen/ oc støtte linde Kul/ oc giffue det at dricke/ met Oſen aff Køruel/ eller met det brendte Vand/ dette fordriffuer oc Sidermus sting

Vng Køruel/ met anden Kaal saaden/ oc ædt/ giør Maffuen oc Hoffuedet gaat/ for sin gode luct skyld.

Den vilde Køruel/ er sterckere oc mectigere/ til at vddriffue Quindernis tid met / vdi Vin saaden/ oc drucket.

Saaledis bruget / er oc god for Pestilentzie.

Vduaartis.

Køruel støt/ oc paalagt som it Plaaster/ atskil all heffuelse/ oc det leffrede Blod/ som aff fald eller slag sig sat haffuer / imellem Hud oc Kiød.

Hundekex.

Conion, Cicuta. Læſſ *Dioſc. lib.* 4. *Cap.* 67.

T. Schirling/ Wodendunck.

Denne onde Vrt Hundekex / skal icke giffuis eller tagis induaartis i Liffuet/ for hendis store Kaaldheds skyld/ vduaartis maa hun brugis til atskillige Siugdommer / Denne Vrt er Munckernis oc Nundernis Vrt / naar hun aff dem brugis / kunde de leffue kyskelige.

Vduaartis.

Mand maa bruge Hundekex Oes/ eller det brendte. Vand til alle hede Heffuelser oc Siugdommer/ huilcke icke ville stillis aff andre Lægedommer/ luncket paalagt/ det tilbage driffner Heden/ stiller Hoffuedens oc alle Lemmers pine.

Linklude i Osen eller vdi Vandet vaadegiorde oc paalagde/ lader icke Brysterne eller andre Lemmer bliffue store eller haarde/ fordriffuer Quindernis melck/ Men disse Lægedommer tiene bæst / det reen Liffuede oc kyske Closterfolck.

Denne Vrtis Oes oc det brendte Vand/ skulle vduellis for alle andre Lægedommer / til den brendendis vilde Ild.

Summa / Huad som aff Hede kommer/ kand denne Vrtis Oes oc Vand/ tilbage driffue/ pinen stille/ oc hielpe til Søffun.

Røllicke.

Superfilium Veneris, Millefolium, Herba militaris. Achillea. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 88. oc 100.

Denne gamle oc offte forsøgte Vundenkruet Rølicke/ er aff tør qualitet / tilsammen drager/ tørrer oc læger/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Denne Vrt allene/ eller met andre Vrter

i Vin

i Vin saaden oc drucket / læger allehaande Saar oc Breck / vddriffuer det leffrede Blod / Spolorme / oc hues forgifft i Liffuet er / saaledis bruget / stiller Bugens pine.

Vduaartis.

Bardskærerne vide vel huorledis denne Vrt skal brugis til Plaaster oc Salue / thi hun læger / tørrer oc renser alle Saar.

Fersk eller grøn Røllicke støt / oc paa ferske Saar lagt / drager dem tilsammen / lige som de vaare tilsammen sinde.

Lige saa bruget oc paalagt / stiller Quindernis tids offuerflødige flydelse / dette er it lønligt oc forsøgt stycke.

Genserick. Stor Røllicke.

Potentilla, Protentilla, Herba anserina, Mille folium magnum, Tanacetum agreste, Agrimonia parua, Huad denne Vrtis naffn er in *Dioscoride* / er end vuist hos lærde Læger / Somme ville at hun skal vere *Supersilium Veneris*. Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 101.

Genserick eller stor Røllicke (som mig siunis) er icke vaadactig / men aff tør art / lige som Røllicke / maa brugis induaartis oc vduaartis / vden all fare.

 Induaar-

Induaartis.

Genſerick eller ſtor Røllicke / met Vand oc Salt / ſaadne oc drucket / er god til dem ſom aff høyt faldne ere / atſkil oc vddriffuer det leffrede Blod.

Genſerick i Vin ſaaden oc drucket / ſtiller Bugens oc Ryggens pine / tien oc til de Quinder ſom plagis met den huide flud.

Vduaartis.

Denne Vrtis almindelige Lægedom er / (ſom den menige Mand mener) at hun ſkal ſtille Bugens flydelſe / om mand thoer Artzen met hende / oc legger hende i Skoene.

Andre ſige / om denne Vrt ſiudis i Vin / oc leggis paa Maffuen / at hun da giør Stolgang / Huad huer fornemmer her om det viſſeſt er / maa hand anamme oc bruge.

Det brendte Vand / ſkal oc vere god til røde Øyne / Klude der vdi vaadgiorde / oc paalagde / ſkal oc bortdriffuer alle Fleeter / oc ſtille pinen / alt dette haffuer ieg icke end forſøgt oc forfaret.

Hedenſk Vundenkruet.

Herba fortis, *Carthophylago*, *Ceratopylax*, *Conſolida Saracenica*. Huad denne Vrtis naffn er in *Dioſcoride*, er end vuiſt hos lærde Læger.

Denne

Denne Vrt vaaxer i Skouent/ paa de steder/ huor som Solen icke skin/ haffuer gule Blomster/ ere som smaa Stierner/ ieg haffuer hørt aff de bonde Quinder som hende sal haffue/ at de kalde hende Hedenske Vundenkruet/ oc denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis/ lige som Sannickel.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent/ oc serdelis om hun førre haffuer ligget vdi Vin i blød/ oc siden brendis/ læger alle Maffuens induaartis Saar/ Leffuerens/ Moderens/oc det gantske Legemis/ stiller alle induaartis vred oc pine/ maa brugis i alle maade/ som Sannickel.

Vduaartis.

Denne Vrtis dyd oc krafft er lige som *Consolida maior*, Røllickes oc Musørens. Men dog haffuer hun ydermere/ disse efterscreffne dyder.

Først/ Vand brent aff denne Vrt/ er god oc nytteligt bruget/ til alle ferske oc gamle Saar/ der met thone oc rensede/ oc paalagt met Lin klude/ oc serdelis til Mendernis oc Quindfolckens lønlige steds Skab oc Saar.

Same Vand læger alle Mundens saar/ der met thone oc klucket.

Mysicke. Bockare. Skoumercke.

Galation, Mater filuia, Cordialis. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 91.*

T. Waltmester.

Denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Mysicke i Vin lagt i Maymaanet / oc den drucket / vederqueger Hiertet / oc den forderffuede Leffuer.

Vduaartis.

Quindfolckene siude denne Vrt i Vand / oc baade deris smaa Børn der vdi / for vdslæt.

It Fodebad giort aff samme Vrt / Fø-derne der i satte / vddrager deris træthed.

Rubia.

Erytrodanum, Rubia tinctorum, Rubia Erythronium, Rubia satiua, vena tinctorum. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 137.*

T. Kleuekruet.

Denne Vrt er aff nature varm oc tør / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden aff deñe vrt i Vin saaden oc drucket / er god til dem som stingne ere aff Hugorme / eller andre forgifftige Orme. Osen aff Vrten oc aff Roden vdkryst / oc met Vin dru-

ckett

cket/ er god for det samme/ Saaret skal oc thoes her met.

Forsagde Lægedom/ eller oc Roden til Puluer støt/ oc huer gang it quintin til sig taget/ driffuer veldelige Pisset/ sameledis Quindernis tid/ obner den forstoppede Leffuer/ Milt/ Nyrer/ oc Moderen/ er oc it kaasteligt forsøgt stycke for den Gulesot.

Frøet støt/ oc met Oximel/ eller met Honnig oc Edicke drucket/ fordriffuer Milten/ renser *Melancholiam*.

Vduaartis.

Røgbad eller Tappe giort aff same Rod/ ere saare god til de skrøbelige/ oc suage Quindefolck/ vddrage den anden Fødsel/ oc det døde Barn.

Vrten oc Roden støt met Edicke/ oc paalagt/ renser oc døder allehaande Skab/ som æder om sig/ Ringorm/ eller anden Hudens vrenhed.

Jordbereurt.

Herba frage, Fragaria. Jordberet kaldis aff *Vergilio fraga,*, Huad denne Vrtis naffn er *in Dioscoride*, er end vuist hos Lægedommens *Doctores*.

T. Erdtberen.

Jordbære vrt/ Rod oc Bær/ ere varm oc tørre/ siudis vdi Vin for Sidernis sting/ oc Lendernis steen/ Men her imod ere Bærene kaalde oc aff vaadactig. Complex / maa brugis

induaartis i Legemet til Mad oc Lægedom/ sammeledis vduaartis.

Induaartis.

Kockene kiende Jordbær vel/ de kaage gode Rætter aff dem/ huilcke bedre tiene de Siuge end Helbrede Mennisker/ thi de saare vel køle.

Jordbær oc Vand aff dem brent/ er it kaasteligt køle Vand/ til Lungens oc Leffuerens/ oc all induaartis Hede/kunde leskis met Jordbære Vand.

Spedalske Mennisker/ som haffuer it røt Ansicte/ oc hedt Blod/ kunde opholdis en lang tid met Jordbære Vand / om dagen to eller tre gange der aff drucket/huer gange tre Skeder fulde.

Samme Vand saaledis drucket / styrcker det suare oc skrøbelige Hierte/ rømmer Brystet/ atskil den hede Gulesot/ oc gjør fersk Blod.

Vduaartis.

Jordbære Vrt støt/ oc Osen der aff vdkryst/ er god til alle hede onde Saar / tilsammen tuinger dem/ saa at de lægis.

Jordbære Vand/er gaat naar som Munden induaartis bulne er/ oc for Halsens bylder/ der met klucket.

Det røde Ansict der met thoet/ fordriffuer Heden/ oc alle haande Wrenhed. On-

Onde Skennebeens saar/ skulle rensis met Jordebære Vand/ Linklude der vdi vaadgiøris oc paaleggis.

Somme giøre Øyneuand aff Jordebær/ tage der til Salt/ oc distelere det saa/ eller lade det saa i it Kaaber kar/ i en Kellere/ saa bliffuer her aff it grønt øyneuand/ huilcket oc vel tien til Flecter.

Tormentilla.

Pentophyllon silvestre, Pentapedes, Bistorta, Digitus Mercurij. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 40.*

T. Tormentil.

Tormentilla er en kaastelig oc dyrbar Rod/ huilcken til mange atskillige siugdomme tien/ maa brugis induaartis oc vduaartis/ er aff kaald oc tør Complex/ er kaastelig til alle flydelse.

Induaartis.

Osen aff fersk oc grøn Tormentille Rod oc Vrt/ drucket/ staar imod all Forgifft / vere sig ædet eller drucket/ Sammeledis Pestilentze/ Alle disse vddriffuer hun igiennem Sueden.

Der som mand icke kand faa Roden fersk oc grøn/ maa mand støtte den tørre til Puluer/ oc den til sig tage/ huer gang it quintin.

Eller mand maa siude en Haand fuld aff Vrterne/ oc Røderne i Vin / oc den samme Vin varm dricket/ er lige krafftigere.

Vrterne oc Roderne lagde i blød i Vin/ oc siden brent *in Balneo Mariæ*, er it kaastelige forsøgt Vand til foresagde Brøster.

Foresagde Vrter/ Rod/ oc Oes/ Puluer eller Vand/ tien vel til alle Lemmer/ obner den forstoppede Leffuer/ læger Lungen/ atskil oc vddriffuer inden en stacket tid den Gulesot/ serdelis om mand dricker Osen der aff.

Om nogen bleffue Siug/ oc saare frøse/ oc ey vijste huad Siugdom det skulle vere/ hand skal tage it quintin aff samme Rods puluer/ oc it quintin Theragelse / oc dem tilsammen blandet met en drick Tormentil vand/ det saa dricke/ sig nedlegge/ oc der paa suedis / da frelsts samme Menniske met Guds hielp fra all forgifftelig Siugdom/ vere sig Suedsot/ Pestilentze/ Kaaldesiuge/ denne Lægedom er viss oc offt forsøgt.

En almindelig Regel. Huad som helst Lægedom mand vil berede imod Forgifft oc Pestilentze/ skal Tormentilla ingelunde forgættis.

Ydermere/ der findis nøye nogen Rod til/ som bedre er imod allehaande flydelse / vere sig rød eller huid/ end Tormentilla er. Mand maa gøre aff hende *Confecte*, Taffler/ Puluer/ *Electuaria*, Drick/ Poser / effter som huer gaat siunis.

Faare Hyrderne vide hendis dyd/ oc kunde hielpe deris siuge Faar met hende.

Denne røde Rod til puluer stød / oc met rød Vin drucket/stiller all Blodsot. Merck oc/ om nogen haffde den Kaaldesiuge oc Blodsotten/ da skal mand giffue it quintin aff samme støtte Rod met Vand/ huor i gloendis Staal slucktt er/ eller met Tormentille vand/ to gange om dagen.

Somme giøre Kager aff Tormentille rod/ der til tage de en æggeblomme/ lade der vdi it halfft Muscate smaa støt/ och saa meget Haffre mel/ her aff giøre de en Dey/ oc bage det siden i en hed Ildsked offuer Gløyer sactelige/Kagen offte omuent/ skal vere en kaastelig Lægedom/ for allehaande flydelse / huer gang en Kage æden.

En anden Kage/ om nogen spyer aff *Colera*, tag Tormentille puluer/ oc rør det met det huide aff it Eg til en Dey/ bage det paa en hed Tegelsten/ oc giem den/ oc om nogen plagis der met at hand spyer / giff hannem da her aff it quintin at dricke/ met Vand brent aff Sysenbrand/ oc der vdi vel søndergnedet.

Huer maa selff tilsammen sætte saadanne flere Lægedommer/ oc bruge dem til foresagde Siugdommer.

Vduaartis.

Tormentilla er it Vundenkrut til alle saar/ tien til Plaster oc Saluer/ thi hun renser oc

læge

læger alle fule Saar oc Bylder / i Vin eller Vand saaden/ der met thoet/ oc Puluer vdi Saaret strød/ Bardskererne skulle berede deris Plaster oc Salue met Tormentille Oes oc Vand.

Tormentille Vand blandet met beredt *Tutia* eller huid Raff/ tien saare vel til rindendis Øyen/ der i dryppet.

Vrten oc Roden tilsammen støtte/ oc paalagde/ atskil oc fordriffue alle haande Knorter/ Knuder/ oc Heffuelser/ bag Ørerne oc Krop/ stille Lendernis pine/ læger alle Skab/ som omkring sig æder/ Spenebyld/ oc andre saadanne Breck / om hun siudis i Edicke / oc paaleggis.

Denne Rod/ Oes/ Vand / er en lønlig Lægedom/ til at stille allehaande Quindernis Blodsot met.

Femfingers Vrt.

Quinq; folium, Pentaphillon, Penta dactilus, Manus Martis, Quinq; peta. Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 34.*

T. Viffingerkruet.

Femfingers Vrt er aff tør art / maa brugis induaartis oc vduaartis/ for alle Bugens flydelse/ lige som sagt er om Tormentilla.

Induaartis.

Denne

Denne Vrtis Oes oc Vand skulle brugis lige som Tormentille/ thi gøris det intet behoff ydermere her aff at skriffue.

Vduaartis.

Femfingris Vrt saaden met Vand oc Honnig/ læger Mundsens oc Tendernis Kiøds saar/ oc den saare Halss/ der met thoet oc klucket.

Det brendte Vand/ haffuer samme dyd oc krafft.

Roden met Edicke saaden/ oc offuerlagt som it Plaster/ døder alle Saar/ som om sig æde/ vere sig Fistel/ Kræfft/ oc saadanne lige.

Det brendte Vand aff denne store Femfingris Vrt/ skal vere god til de Hender som skelffue eller røste/ offte der met thone/ oc aff dem selff igien tiurdt.

Andre hendis dyder ere bescreffne iblant Tormentilles.

Sanickel.

Sanicula, *Sennicula*, *Diapensia*, *Ferraria minor*, Huad hendis naffner *in Dioscoride*, er end wuist.

Sanickel er aff tør Complexie/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Sanickel haffuer samme dyd som Tormentilla/

mentilla / Thi Roden oc Bladene i Hoinnig vand saadne / oc drucket / læger den saare Lunge / renser hendis rør / oc hues ydermere induaartis i Legemet brudet er / kand lægis met Sanickel.

I Vin eller i Vand saaden / oc drucket / stiller Blodspyelse / Butz vred / oc Lendeuerck / stopper allehaande Blodsot / paa Mend oc Quinder / Denne Vrt skal brugis til all induaartis breck / lige som Tormentilla.

Vduaartis.

Sanickel læger saare vel / oc tilsammen drager ferske Saar / thi skal hun brugis til Vundendranck.

Til alt hues brudet er / maa Sanickel met andre ting paaleggis sam it Plaaster / lige som om *Consolida*, (det er Valurtz) screffuet staar / oc ydermere om hende findis der.

Sanickel saaden i en Grød met fersk Kiød / tilsammen drager styckeren igien / saa saar læger hun.

Løuefod. Synau.

Leontapetolan, *Leontopodion*, *Leucopedion*, *Pes leonis*, *Planta leonis*, *Alchimilla*, *Artincillaa*. Læß *Diosc*: *lib*. 3. *Cap*. 126.

T. Synnow / Vnser Frowen Mantel.

Denne Vrt er en kaastelig Vrt / oc alt hues induaartis oc vduaartis brudet er / kand hun

hun læge/ hendis Complex er tilbøyelig til Kaaldhed.

Induaartis.

Synau maa brugis induaartis i Legemet/ i Vin saaden oc drucket/ Eller brende Vand aff hende/ oc dricke det/ for alle induaartis breck oc Saar/ lige som om Tormentilla oc Sanickel sagt er.

Vduaartis.

Bladene aff Synau paa all hed Hessuelse lagde/ vere sig obet eller helt/ stille pinen oc leske all heden/ Det brendte Vand giør det samme.

Vrten oc Roden brugis til Vunden dratnck/ til Plaster oc Saluer/ lige som Sanickel.

Agermonie.

Eupatorium, Agrimonie, Hepatitis. Læss *Diosc. lib.* 4 *Cap.* 83.

T. Ackermonie/ Agrimonien.

Induaartis

Agermonie saaden met Vin/ oc drucket/ obner Leffuerens forstoppelse/ saaledis bruget/ er god for Tarmenis vred.

Det brendte Vand drucket/ facter Hosten/ atskil Spyttet eller Skarnet/ vddriffuer den Gu-

den Gulesot / er god til dem som haffue den Kaaldesiuge/ døder Ormene vdi Liffuet.

Vduaartis.

Agermonie blad støt met Istre/ oc varme paalagt/ tilhobe drager de wskickelige ere / serdelis de som aff hug ere komne/ oc icke rettelige i det første ere itilsyde oc lægte

Denne Vrt brugis oc til Ledemoder/ som afflede ere/ oc da skal mand tage Agermonie fersk grøn eller tør/ oc Huedekled / oc dem i Vin tilsammen siude / saa lenge indtil det bliffuer som en Grød/ oc saa varmt paalegge. Somme stege hende lit i Edicke oc Smør / til forscreffne breck / oc er dette it skønt *Experiment.*

Det brendte Vand er oc god til Munden som induaartis bullen er / oc til andre Saar/ dem der met thone/ lægis de.

Lungeurt.

Pulmonaria, Muscus. Lichena petrosa, Lichena aquatica. Lichena arborea, Lichena siluestris, Lichen-Bryion. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 14.*

T. Lungenkruet.

Denne kaalde Lungeurt som vaaxer i Brynd oc paa vaade Steene / sammeledis Lungeurt som vaaxer paa æg/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Denne grøne krybendis Urt i Vinn saaden/ eller oc i andre maade drucket/ læger den saargiorde Lunge oc Leffuer/ imodstaar alle Hoffuedens hede flydelse/ som stedse ned i Halsen falder/ er meget kaasteligere oc bedre end den acris aff mange/ til atskillige Legemens siugdommer/ som komne ere aff Hede.

Urten tiurt oc til puluer støt/ oc blandet met Sucker/ eller oc beredt met andre Urter/ er saare god til Lungens breck oc brøst.

Denne Lungeurt som vaaxer paa Eger/ brugis almindelige til Lungesot/ for Trangbrystigde/ for en stacket Aande/ oc for Hoste/ giort til Puluer/ eller oc Vand aff dem brent/ oc drucket. Denne Urtis puluer skal saaledis beredis. Tag Lungeurt/ om er tiurt/ Anijs/ Lungen aff en Ræff/ som tørret er imod Lucten eller Været/ Fennickel frø/ Skersøde/ Holtzurt/ lige meget aff huert/ smaa støt huert serdelis/ oc sicte det igiennem it Urtesodt/ tag lige saa meget god Sucker/ som alle disse forscreffne veye/ blande dem tilsammen/ her aff om Afftenen oc Morgenen til sig taget met Vin/ eller anden Vædste/ fordriffuer den stackede Aande/ obner Lungen oc Leffueren/ oc er gaat for den tørre Hoste.

Hyrder/ de som Handle oc omgaaes met Queg oc Fæ/ giør denne Lungeurt til puluer/

blande den met Salt/ oc giffue Fæet/ den som trangbrystigt er/ oc Hoste haffuer/ oc er en fast oc forsøgt Lægedom.

Den vaade Lungeurt/ eller Leffuerurt/ som vaaxer i Brynde eller paa Stene/ lesker all wnaturlig hede/ oc staar imod Saarens hede flydelse/ der paalagt.

Iler. Pisseurt. Iomfru haar.

Empetron, Calcifraga. Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 142.

T. Iunckfrow haar. Haerkruet.

Denne Vrt findis almindelige gierne paa Sandiord/ hos de smaa Tuer / oc hart hos Becke/ hendis krafft er/ at hun sønderbryder Stenen/ vddriffuer den/ oc giør at pisse/ brugis induaartis i Legemet.

Induaartis.

Denne Vrt saaden i Honnig vand / oc drucket/ vddriffuer icke alleniste Stenen / men ocsaa *Phlegmam* oc *Choleram*, det er/ all Maffuens galde/ seye slim/ oc andre onde vædsker/ tien saare vel til dem som ere Vattersottige.

Samme Vrt saaden i Vin oc drucket/ stiller Quindernis tid veldelige/ som ieg haffuer i sandhed forfaret aff en ærlig Quinde/ som er min Fadder oc gode Ven/ thi hun haffuer det selff forsøgt.

Steen

Adianthon, Adianthum, Capillus Veneris, Cincinalis herba. Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 120.*

T. Muer rude/ Rod Steenbreck.

Denne Vrt vaaxer paa Mure alleniste/ oc ingen anden sted/ maa brugis induaartis oc vduaartis/ er aff kaald oc tør nature.

Induaartis.

Steen rude saaden i Vin eller Honnig vand/ oc nogle dage effter huer andre drucket/ obner den forstoppede Leffuer / vddriffuer den Gulesot/ renser Lungens oc Brystens Saar/ fordriffuer den stackede Aande/ bløder den haarde Milt/ vddriffuer Melancholiam igiennem Pisset oc Stenen/ sammeledis Forgifft/ om nogen den drucket haffuer / vddriffuer oc Quindernis tid.

Her imod stopper forsagde saadane Drick/ Puluer/ Syrup/ Vand eller andet hues som aff denne Vrt beredis / all Bugløb oc flydelser.

Vduaartis.

Steen rude i Lud saaden / oc Hoffuedet der met thoet/ tilsteder icke at Haaret aff falder/ læger Hugorms oc andre forgifftige Ormes bidt.

Huid Steenbreck.

Lithospermon, Milium solis, Grana solis, Saxifraga alba, Herba Herculis, Semen lapidium, Semen lapidosum, Columba. Læß *Diosc: lib. 8. Cap. 149.*

T. Wit stenbreck / Stensaet / Merhirsen.

Den Steenbreck som de smaa trinde Korn vaaxe paa / haffue den dyd oc krafft siger *Dioscorides.* at hund sønderbryder Blærens steen / oc vddriffuer den igiennem Pisset / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Steenbrecke frø til Puluer støt / oc met Vin drucket / vddriffuer Stenen veldelige.

Vduaartis.

Paa det Stenens pine kand diß bedre stilles / maa mand siude Vrterne vdi Vand / oc bade sig der met. Denne Vrt driffuer Stenen veldelige / thi skal den vißelige brugis / for hendis vddriffuendis kraffts skyld.

Engelsøde. Egebredne.

Polipodium, Filicula, Filicularis, Multiradix, Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 166.*

V. Eckuarn / Dropwort.

Engelsøde

Engelsøde purgerer baade Mennifke oc Suin/ vdfører allehaande galle oc slim/ hendis qualitet er tør oc lit varm / brugis mere induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Engelsødis Rod/ ferdelis den som vaaxer paa Egetræ/ saaden met Høns / der til Anise frø/ oc Ingefær taget/ oc det Saad fastendis drucket/ vddirffuer den sorte oc gule Galle oc Slimmen.

Somme tag Katost/ Spisekommen/ Fenicke frø/ Anise frø/ Engelsøde/ oc Ingefær/ smaa skaret/ lige meget aff huert/ disse forscreffne siude det met en gamel Hane/ oc giffue samme Saad dennem som Tarmenis vred haffue/ oc er sandelige en god Lægedom for Bug vred.

Engelsøde støt til puluer / oc der aff til sig taget / i det mindste it quintin/ met Honnig vand/ oc der paa tre eller fire timer fastet/ haffuer samme krafft oc dyd.

Vand aff Engelsøde brent / er god for den fierde dags Kaaldesiuge/ i nogle dage efter huer andre/ om Morgenen oc om Afftenen drucket. Er oc god for Hoste / for en stacket oc trang Aande/ for Lungesot/ for *Melancholia*, for suare Drømme.

Naar Suine død er/ da skal mand giffue

Suinene denne Rod i deris Mad / hun purgerer oc beskermer dem.

Bregne som vaaxer paa Agre.

Pteris, Pteron, Filix, Surculus Mercurij, Sanguis Asini. Læss *Diosc. lib. 4. Cap.* 161.

T. Faren.

Induaartis

Roden til Puluer støt / oc it lodt til sig taget / met Honnig vand / vddriffuer Spolorme / men om mand tager der til Scamoneam oc sort Nyseurtt / da bliffuer denne Lægedom sterckere oc krafftigere. De som ville bruge forscreffne Lægedom / skulle tilforn æde Huideløg.

Roden i Vin saaden / oc den i nogle dage drucket / skal hielpe Milten igien i sin rette sted.

Vduaartis.

It skønt stycke til dem som aff Ild / het Vand / Olie / eller andre saadanne lige brende ere. Tag Roden aff Bregne / stød hende / kryst Osen der aff / men er hun for tør / da tag Rosen vand / eller Lindeblomsters vand / eller Kilde vand / huilcket aff dem du kant haffue / met disse Vand kryst Osen igiennem / der aff kommer en fey Oes / met den Oes smør den brende sted / da læges det vnderlige / Denne Lægedom oc

Konst

Konst er viss/ kand icke nock loffuis aff dem som hende bruge.

Bregne som vaaxer i Skoue.

Thilypteris, Filix fœmina, Filix fœmella. Læss *Diosc. lib 2. Cap. 167.* oc *Plin. lib. 4. Cap. 11.*

T. Wolt Faren.

Denne Bregne er hin andens Hustru/ haffue fuldnær ens dyder/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Bregnis Rod støt til puluer / oc der aff tre quintin met Honnig vand drucket/ voddriffue de brede Orme.

Lige saaledis met Vin drucket / voddriffuer de lange trinde Orme.

Quindfolck skulle icke bruge denne Rod/ thi hun giør dem vfructsammmelige / haffuer oc andre vdyder met sig/ huilcke icke sømmelige ere at bescriffue.

Bladene aff vnge Bregne/ saadne oc ædne/ blødgiøre den haarde Bug.

Vduaartis.

Roden tørret oc til Puluer støt / oc vdi gamle Saar lat/ som icke lægis vilde / læger denne Rod baade paa Menniske / Queg oc Fæ.

Hiorte-

Hiortetunge.

Phyllitis, Solopendria, Asplenum, Hemionuim, Lingua ceruina, Splenatica. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 128.

T. Hertefunge.

Denne Vrt er tør oc noget varm aff nature.

Induaartis.

Hiorte tunge i Vin saaden oc drucket/ er god til dem som aff Hugorme bidne ere/ dette maa oc giffuis Fæet som stungne ere aff dennem.

Saaledis varm drucket/ er god for Bug vred/ stiller Bugens flydelse/ *Diarhiam.*

Bladene i Edicke saadne / oc nogle dage drucket/ fordriffuer Milten / oc hun forsuinder der aff.

J Vin saaden oc drucket/ obner Leffueren/ Milten / vddriffuer den Gulesot / borttager den fierde dags Kaaldesiuge / atskil den sorte Melancholiam / vddriffuer Blærens oc Lendernis steen / Sammeledis leffret Blod fra Hiertet/ som aff slag eller krystelse kommet er/ imodstaar Kaalde piss / Disse bescreffne dyder tilscriffuis Hiortetungis vrt/ men alle ere icke end beuiste.

Vand aff Hiortetunge brent / styrcker Hiertet/ stiller Hickelsen/ *Singultum* kaldet.

Vduaar-

Hiorte tungis Vand er god til Ørsbelen/ som nedfalden er/ der met klucket.

Met reen Hamp offuer Leffueren eller Maffuen lagt/ vddriffuer deris vnaturlige hede/ renser alle obne Saar/ der met thone.

Tordmaanedts Fioler.

Ion. Viola purpurea. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 107.

Fioler ere aff kaald oc vaadactig complex/ skulle brugis i alle kaalde Siugdommer/ induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Aff Fioler giøris Edicke/ Olie/ Sucker *Conserua*, *Iuleb* oc Syruper/ Huo som icke formaar at kiøbe Sucker/ hand maa siude Fioler i Vand/ oc det bruge til alle hede Siugdommer/ serdelis til vnge Børns/ som den Faldensot eller hede Kaaldesiuge haffue.

Saaledis beredis de almindelige/ oc er en nyttelig Lægedom for fattigt Folck.

Tag Fioler som vaaxer vdi Tordmaanet/ den stund de staa i deris beste Blomster/ oc end velluctendis ere/ leg dem i en Tinkande/ lad het Vand paa dem/ lad dem saa staa i 6. eller 8. Timer/ kryst saa Blomsterne der fra/ giør saa samme Vand varmt igien/ lad saa samme

Vand

Vand lige som førre/ paa ferske Fioler/ brug dette tre eller fire gange/ met andre ferske Fioler / siden tage samme aff klarede Vand/ lad Sucker der i / lad det saa sactelige siude / ind til det bliffuer tyckt/ som klart Honnig/ da er det nock saaden/ Naar det bliffuer kalt/ skal det ladis i it Glas / som offuentil sneffuert oc vnder vist er/ oc foruaret indtil behoff giøris.

Saaledis maa Rosen Syrup siudis/ sammeledis oc aff allehaande grønt Vrter oc blomster.

Fioler Syrup to eller tre Skeder fuld til sig tagne/ leske den brendendis Kaaldesiugis hede/ holde Bugen oben/ styrcke Hiertet/ stille Sidernis sting/ oc er god til alle hede Siugdommer.

Somme blande Fiole Syrup met fersk Kilde vand/ giffue det saa for Tørst / er en lystig tilhobeblandelse for siuge Mennisker.

Vduaartis.

Fiole Olie/ Fiole Vand/ eller Fiole Edicke/ alle disse stille den store Hoffuetuerck / der met smort / Linklude der vdi vaade giorde oc paalagde/ Tiene oc vel til de hede Leffuer vduaartis paalagt.

Gule/ brune/ rode/ leffuerfarffuede/ huide Fioler.

Viola

Viola Matronalis. Læss Diosc. lib. 3. Cap. 129.
T. Violen.

Iblant allehaande disse slag oc farffuer/ actis de gule for de beste/ oc brugis i Lægedommen induaartis.

Induaartis.

Gule Fioler i Vin saadne/ Sammeledis det brendte Vand/ tien vel til dem som haffue bulne Leffuer oc Nyrer/ to gange om dagen drucket / huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Men her imod haffue Osen oc Frøet den art oc nature/ om de siudis i Vin/ oc drickis/ driffue de icke alleniste Quindernis tid / men oc saa den anden Fødsel/ oc den døde Fruct/ skal icke brugis vden stor nød forhaanden er/ oc ellers icke.

Blomsterne i Vand saadne / oc drucket/ køle den hede Moder.

Gule Fiole vand vdi nogle dage drucket/ skal styrcke all induaartis Lemmer.

Vduaartis.

Osen aff alle Fioler/ i Oynene lat/ renser dem/ atskil all dumhed oc Flecter.

Vandet blandet met Honnig / læger Mundens induaartis Saar.

Fiols blomster. Trefaaldigheds vrt.

Herba Trinitatis, Iacea, Iouis flamma. Flammea, Tusculana marina, Herba cauelata. Huad hun kaldis aff *Dioscoride*, er end vuist.

T. Frysam kruet/ Drefallgheyt.

Disse Fioler ere aff kaald qualitet/ brugis bedre induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Vand aff disse Vrter brent/ skal vere god til vnge Børn/ naar de Hede haffue/ oc siuge i Bugen bliffue/dem skal mand iblant met giffue at dricke aff samme Vand.

Skal oc vere god til den bulne Lunge / oc renser Brystet/ idelige drucket/ oc Dricken der met blandet.

Denne Vrter oc god til Suin/som haffue i Halsen den hede bulne/ *Angina* kaldet.

Kornblomster.

Genicularis, Pes Gruis.

Induaartis.

Disse Blomster oc deris Frø i Vin saadne oc drucket/ere gode for Ederkoppers/Scorpioners eder oc forgifft/ kand oc vel ske / at de oc imodstaa anden Forgifftelse.

Frøet

Frøet støt til Puluer / oc huer gang it halfft quintin drucket / vddrifuer Maffuens galde.

Vduaartis.

Vandet aff Blomsterne brent / skal vere gaat til røde Øyen / i dem lat / oc vduaartis met én klude paalagt. Saaledis bruget / lesker oc andre Saars hede.

Viola persica / Viola partica / Viola peregrina.

Ere de Fioler som wi her i vore Land til Vrtekoste bruge / ingen krafft eller dyd er end fundet i gamle Læge Bøger om dem.

Riddere sporer.

Hedysaron, Pelicinum, Securridaca, Consolida regalis, Cuminum siluestre. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 138.* oc *Plin. lib. 27. Cap. 13.*

T. Ridderblumen / Ridersporen.

Blomsterne oc Vandet aff denne Vrt brent / brugis almindelige til onde oc dumme Øyen / skal oc leske all induaartis oc vduaartis hede / drucket oc paalagt.

Maymaaneds blomster.

Ephemeron, Ephemerum, Iris siluestris, Cacalia Leontica, Lilium conuallium. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 108.*

T. Meyblumen.

Disse Maymaaneds blomster / ere allene gode til at bruge / naar de haffue deris fuldkomne lucth / Vand aff dem brent / brugis til atskillige induaartis oc vduaartis Siugdomer.

Induaartis.

Maymaaneds blomster / lagde i bløding i god sterck Vin / oc nogle gange brent / er god til dem som forsuinde / oc ere bleffne mactløse / igien giffuer oc det fortabte Maal / huer gang en Skede fuld drucket.

Saaledis bruget / er oc god for Eder / for Tarmenis vred / styrcker Hiernen oc Hiertet / oc om nogen fra sinde vaare / giffuer Sindene igien.

Neglicker.

Lychnis stephanomatice, Lychnis coronaria. Flores Chariophillorum, Flores Musarum, Flores Nympharum. Læss *Diosc. libro 3. Cap. 109.*

Neglicker elske de Rige icke alleniste for deris skønhedes skyld / men ocsaa for deris gode søde lucht / ere oc nyttelige til mange ting.

Induaartis

Somme giøre Sucker *Conserua* aff disse kaastelige Blomster / lige som aff Rosen / Fioler / eller Oxetunge / er it kaasteligt Sucker / oc

krafftigt /

krafftigt/ til at styrcke det suage oc skrøbelige Hierte met/ oc serdelis i hede Kaaldesiuge.

Somme tilgiøre Edicke met de røde Neglicker/ oc bruge dem induaartis oc vduaartis/ er god for Hoffuetuerck/ der til luctet/ oc Tenderne der met smurt.

It kaasteligt Vand for Steen / brendis aff de vilde Neglicker/ som vaaxe paa Marcken/ der aff skal mand dricke tu eller tre Skeder fulde/ naar mand plagis aff Steen/ oc er it ret *Experiment*.

Pionne.

Glycysule, Glycysidie, Pæonia, Pionia, Herba casta, Herba regia, Penterobon, Rosa benedicta. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 134.*

T. Peonien. Benedicten rosen.

Induaartis.

Roden aff den røde Peonie tiurt oc til Puluer støt/ oc der aff saa stort som it Mandele met Vin drucket/ renser Quinderne effter Fødselen/ vddriffuer deris tid/ Lendernis oc Blærens steen/ den Gulesot/ stiller Bugens pine.

Men her imod Roden i Vin saaden / oc den nogle dage drucket / stopper Bugens flydelse.

12. Pionie kierner til Puluer støtte / oc drucket / stiller Quindernis Blods flydelse/

imodstaa Moderens opstødelse / vemmelse oc spyelse / oc lader icke Steen vaaxe i vnge Børn / om mand giffuer den der aff at dricke.

15. Pionie kierner støtte til Puluer / met Vin drucket / opuecke de Quinder igien / huilcke aff Moderens breck nedfaldne ere / lige som de vaare døde.

Vandet aff disse Roser oc Røder brent / styrcker Hiertet / tien oc saare vel til vnge Børn / som met suar Siugdom befengde ere / dem ibland met giffuet tu eller tre Steder fulde.

Den huide Pionie / huilcken som Læger selge oc holde for *Diptam*, haffuer lige krafft oc dyd som den røde / hun maa oc brugis for alle-haande Eder oc Forgifftelse.

Vduaartis.

Roden oc Frøet hengde om Halsen / ere gode for Spøgelse / oc for den Faldendesot / siger *Galenus*, Huilcket oc forsøgt er aff mange lærde Mend / oc vist fundet.

Kleffuer eller Sue som vaaxe paa Enge.

Trifolium pratense, Trifolium Cuculi, Alleluya.

Kleffuer eller Sive som vaaxe paa Enge / maa brugis induaartis oc vduaartis / Men Blomsterne oc det mode frø / ere allsombest.

Induaar-

Blomsterne oc Frøet i Honnig vand eller i Vin saaden/ oc drucket/ eller her aff Clistere giort/ oc bag indsat/ bløder Tarments haarde oc seye slim/ heler oc læger Tarments saar/ oc stiller deris pine.

Vduaartis.

Blomsterne oc Frøet saadne i Vand oc Olie/ oc lagt paa haarde Knorter oc Bulder/ gjør dem tidige oc mode/ haffuer fuldnær samme dyd som *Fœnu Græci* frø haffuer.

Nardus. Velluctendis kleffuer.

Sputider. Lotus hemeros. Lotus vrbana. Lotus satiua, Trifolium Acutum, Trifolium odoratum. Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 96.*

T. Siben gezeit/ Wolrichender klee.

Siutider er en mectig Vrt oc Lægedom for all Forgifft.

Induaartis.

Om mand redis for Forgifft / da maa mand Siutiders frø/ Blomster oc Blad i Edicke oc Honnig siude/ oc det dricke.

Thi skal mand tage dette Frø til Theragelse / oc til andre Electuaria / som brugis for Forgifft.

Blomsterne / Frøet / Bladene / tilhobe eller huer for sig selff/ i Vin eller Honnig vand

faadne oc drucket/ atskil Sidernis sting / giør at pisse/ stiller Kaalde piss/ tien oc vel til dem som haffue den Faldendesot/ oc nedfaldne ligge/ oc ferdelis til de Quinder som nedfalde aff Moderens breck/ oc ligge lige som de vaare døde.

Forneffnde Drick i begyndelsen aff Vattersotten/ nogle dage drucket/ imodstaar hende.

Forscreffne Drick fordriffuer oc den tredie dags oc fierde dags Kaaldesiuge.

Tre eller fire quintin aff Bladene til Pulver støtte oc druckne/ driffue Quindernis tid.

Vduaartis.

Saar aff forgifftige Hugorme oc andre Diur bidne eller stungne/ skulle lægis met deñe Urt/ Frø oc Blomster / Saaret skal idelige thoes oc rensis/ met samme Vand.

Det brendte Vand tien oc til saadan breck.

Amur.

Lotos agrios, Lotus siluestris, Melilotum. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 207.*

T. Steinklee.

Amur er oc it slag aff Kleffuer / er mere varm end kaald aff nature / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Amur i Vin saaden / oc sød giort met Honnig/ oc drucket/ bløder oc atskil alle induaartis

uaartis Saar oc Bylder i Liffuet / oc stiller pinen / tien saare vel til den haarde oc hoffne Moder / i Malmesie vin saaden oc drucket.

Vduaartis.

Amur brugis vduaartis meget til at stille pine met / lige som Commilleblomster / støt oc lagt offuer Øyen som hede i er / vddrager den / Det samme giør oc det brendte Vand / met lin Klude offuerlagt.

Osen aff Blomsterne vdkryst / tien saare vel til dumme Øyen / atskille hinden / vdi Ørnene lat / stiller pinen.

Amur / Valmuer / Hørfrø / eller *Fœnum Græcum*, i hvid Vin saadne / er it kaasteligt Røgbad / til den hoffne Moder / hoffne Bagtram / til den lønlige ting / tien oc til all hefuelse / som kommer hos den lønlige sted / Somme tage her til æggeblommer / oc Lissebons olie.

Fenum Græcum.

Telis, Silicula, Silcia, Cornu caprinum, Stipula. Læss *Diosc. lib. 2. Cap.* 94.

T. Grekischhouw.

Fœnu Græci frø / er it kaasteligt / lysteligt oc nytteligt Frø til at bløde oc modgiøre Bylder met / oc stille pine met / induaartis oc vduaartis / oc er offte forsøgt.

Induaartis.

Fænu Græci frø i Honnig vand saaden/ oc drucket/ bløder hues induaartis forsamlet er/ læger det som saargiort er/ stiller pinen i alle Lemmer.

Vduaartis.

Fænum Græcum brugis mere induaartis end vduaartis.

Fænu Græci frø i Vand saadet/ oc siden igiennem en Klud kryst/ oc Hoffuedet der met thoet/ læger det skorffuede Hoffuet/ fordriffuer Skellene/ oc kommer Haaret til at vaaxe.

En Vege eller Tap i forscreffne Saad vaadgiort/ oc met Gaase ister smurt/ i Quindernis lønlige sted stunget/ obner den tilluete oc hoffne Moder.

De Quinder som haffue saadan breck/ skulle sidde offuer *Fænu Græci* frø Saad/ oc giøre Røgbad aff hende vnder op.

Saadan krafft haffue oc Vrterne/ den stund de fersk oc grøn ere/ oc brugede som forestaar.

Forscreffne Røgbad vnder op/ er oc god til dem som idelige begere at gaa til Stols/ oc kunde der intet giøre.

Dette Frø skal tagis til Clistere i Tarmenis vred/ oc til de saargiorde Tarme.

Til den haarde Mile skal mand tage *Fænum Græ-*

num Græ-

vum Græcum, oc blande det met Salpeter oc E-
dicke/ oc der aff Plaaster giort/ oc paalegge/
skal nedtrycke Milten oc giøre den liden.
Summa/ dette Frø er god oc for søgt til
all Hessuelse.

Erter.

Pisus, Pisa, Pisum. Cicer Arietinum. Læss
Diosc. lib. 2. Cap. 95.
T. Erwetten.
Erter brugis idelige til Mad/ baade aff
Rige oc Fattige/ *Galenus* siger/ at de mette/ spise
oc føde vel/ brugis til Lægedom induaartis oc
vduaartis.

Induaartis.

Erter oc Persillie røder tilsammen saa-
dne/ er en god Mad til de Quinder som ligge v-
di Barselseng/ Saadet vdfører deris offuerflø-
dige wrenhed ved Pisset/ serdelis om det siudis
met Rosemariner oc Muscate blomster.
Saaledis saadne/ giffue de diendis Quin-
der megen Melck/ huor aff merckis/ at de vel
født.
Ertesaad i nogle dage drucket/ i Vatter-
sottis begyndelse/ fordriffuer hende.
Summa/ vden all fare maa mand giffue
Ertesaad fuldnær vdi alle Siugdommer/ ey
anseet huad andre der imod sige.

Erter saadne vdi Vand oc Lud/ det bulne skurffuede Hoffuet der met thoet/ læger det / er it vist *Experiment*.

Samme Ertesaad fordriffuer Ansictets rynker/ giør Huden klar/ der met thoet.

Om mand tager Honnig oc Bygmel der til/ saa bliffuer det en kaastelig Lægedom / til alle fule flydendis Saar / som icke ville lægis met andre Lægedomme/ lægis her met.

Erter oc fugle Erter tilhobe vdi Vand saadne/ der aff Plaaster giort oc offuerlagt/ fordriffuer den lønlige steds heffuelse / oc stiller pinen.

Bønner saaledis brugede / haffue samme krafft.

Somme haffue saadan mening / oc mene/ at om de røre Varter met Erter/ vdi den samme stund som den ny Maane tendis/ at de skulde forsuinde/ oc bære dem saaledis at / de tage saa mange Erter som Varterne ere / oc met huer Ert røre de en Varte/ siden binde de dem i en Klud/oc kaste dem baglendis fra dem.

Aff de Erter Cicer kaldede.

Erebinthos, *Cicer album & rubeum*. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 96.*

Induaartis.

Cicer

Cicer Erter opsaadne/ oc det første Vand der aff ladet/ oc met andet Vand paa ny saadne/ oc samme Vand fastendis drucket/ giør vel at pisse/ oc vddriffuer Stenen.

Nogle dage drucket/ er god til dem / som begynde at bliffue Vattersottige.

De som idelige en ond flydelse haffue fra Nyrerne met pine/ oc Blæren paa dem er saargiort/ de skulle icke bruge disse Erter formeget/ for deris driffuende kraffts skyld.

Vduaartis.

Cicer Erter dyd oc krafft / ere iblant Erternis bescreffne/ ere i alle maade stercker oc kraftigere end rette Erter ere.

Bønner.

Cyamos, *Faba*. Læß *Dioscoridem libro* 2. *Cap*. 97.

Bønner den stund de ere ferske oc grøne/ ere de ingen ond eller skadelig Mad / thi ville wi æde dem den stund de grøne oc ferske ere/ men naar de tørre ere/ ville wi vnde Bønder dem oc andre som grofft oc sterckt Arbeyde giøre.

Somme giøre Peberkage aff Bønnemel.

Somme fedgiøre deris Suin met dem/ oc Suinene bliffue fede inden en starcket tid.

Vduaartis.

Huad som heldst heffuelse sig ophefſuer hos den lønlige sted/ nedlegge oc læge Legerne met Bønnemel i Edicke saadet/eller i tyck Vin met Olie blandet.

Summa/ Bønnemel er god oc tien til Brysternis/ den lønlige Steds/ oc Ledemodernis heffuelse oc Knuder/ i Vin saadet/oc varm paalagt.

Aff de Bønner Lupini.

Termon, Lupinus. Læss *Dioscorides lib. 2. Cap. 113.*

T. Wickbonen.

Lupini bønner ere aff varm oc tør qualitet.

Induaartis.

Lupini bønner i Vand bløtte/indtil Beskheden er vddragen/ siden igien tiurde / til puluer støtte/ met Edicke druckne/ fordriffue Maffuens wlystighed/ oc giffue lyst til Maden.

De beske Lupini bønner til puluer støtte/ met Edecke eller met Honnig til sig tagne/ vddriffuer allehaande Orm/ lige som Ormekrud.

Vandet huor i samme Bønner saadne ere/ eller det som de i blød legget haffue / drucket/ giør det samme.

Om mand vil giøre samme Lægedom for

Orme

Orme sterckere/ da skal mand siude Peber oc Rude met samme Bønner/ oc giffue den Siuge her aff at dricke/ meget eller føye effter Personens leilighed.

Vduaartis.

Lupini bønner i Vand saadne/ oc allehaandt Skab/ død Kiød/ Ansictens maal/ skorffuet Hoffuet/ der met nogle dage thone/ læger vnderlige/ oc gjør Huden saare klar.

Lupini bønners mel/ met Edicke saadet/ oc offuerlagt/ læger oc fordriffuer Krop/ Knorter/ Knuder/ Lendeuerck/ oc alle Ledemoders befengelse.

I Regn vand saadne/ oc Ansictet der met thoet/ fordriffuer all Ansictens vrenhed.

Fugle Erter.

Orbos, Eruum. Læß *Diosc. lib. 2. Cap.* 112.

Endog Fugle Erter saes aff mange/ til at giffue Queg oc Fæ aleniste/ de haffue alligeuel stor krafft oc dyd i Lægedommen/ til atskillig breck oc brøst/ baade induaartis oc vduaartis/ oc serdelis deris Mel/ huilcket mand saa berede skal. Mand skal legge de beste oc største Erter i Vand/ indtil Skalen eller Huden gaar fra dennem/ siden dem igien tørre/ oc til Mel maale/ oc renlige sicte igiennem it Vrtesaald.

Induaartis.

Fugle Erters Mel bered som fore staar/ bruget/ giør at pisse / oc giør Bugen gaat/ Men om de ideltge brugis / giør det Blæren oc Tarmerne skade / for deris vddriffuendis krafft skyld.

De som Suindesot haffue / skulle blande dette Mel met Honnig / oc der aff nogle dage fastendis æde/ saa stort som en Valnød/ er en god nyttelig Lægedom.

Vduaartis.

Fugle Erters Mel blandet met Vin/ lagt eller paa smurt/ læger alle Hugorms/ Hundes/ oc Menniskens bid/ førre Saaret rent renset.

Fugle Erters Mel i Vin oc Hoñig blandet/ oc paa Quinde brystes haarde Knuder lagt/ fordriffuer oc atskil dem / læger alle flydende Saar/ renser alle Maal oc Flecter alle vegne / lige som sagt er aff Lupini Bønner/ maa de ene tagis for de andre.

It Røgbad vnder op giort met Fugle Erter oc Edicke/ fordriffuer Kaalde piss / oc *Tenasmon*, det er/ naar en haffuer lyst til Stolgang / oc kand dog intet giøre.

Aff de Erter Linsen.

Phacos, Lens, Lenticula. Læss *Diosc. lib. 2. Cap 99.*

Linsen er it slag aff Erter/ ere flade oc icke trinde

trinde/ oc er en almindelig kaaſt mange ſteder i Tyſkeland/ oc lige ſom Bønner oc Fugle Erter giøre grofft Blod/ ſuare drømme/ Maffuens opblæſelſe/ ſaaledis giøre oc diſſe Erter/ der til oc ſaa idelige bruget/ giøre Synene dumme/ oc fortæris eller fordøffuis ſuarlige. Men der ſom behoff giøris/ maa de dog vel brugis i Lægedom induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Linſen i det førſte Saad ſaadne oc ædne/ bløde Bugen/ men om det førſte Saad afladis/ oc andet igien paa ladis oc ſaa ſiudis oc ædis/ ſtoppe de den flydende Bug/ thi tilladis de at ædis i ſaadanne breck oc brøſter/ Somme lade Edicke paa dem/ mand maa oc ſiude Portulacam met dem / da ſtoppe de diſſ bedre.

Vduaartis.

Linſen/ Fugle Erter oc Bønner/ tiene alle til Skab/ flydendis Saar/ nedlegge Heffuelſe/ atſkil Halſens knuder/ Ørnenis/ Quinde bryſtis/ oc ſtiller pinen/ i Strand vand eller Salt vand ſaadne oc paalagde.

Linſen met Bygmel i Vand ſaadne/ oc paalagt/ ſtille Podagels pine.

Andre deris dyder/ ere lige ſom Fugle Erter/ oc Lupini Bønner.

Galte knappe. Made kierne.

Cyclamen, Panis porcinus, Cyclaminus. Panis terræ, Nux terræ, Ficus terræ, Raphanus agria. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 156.*

T. Säwbrot/Grundbæren/Erdapffel.

Disse Knappe eller Røder/ ere Suinens Lægedom/ lige som Agerne/ aff nature varme oc tørre/ purgerer sactelige baade offuen oc neden.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer/ at mand skal støde disse Røder/ oc dem saa i it becken met Vand legge/ oc vel samme røre/ Naar som det igien suncket er/ skal mand forsamle Osen som offuen paa flyder/ met en Fieder/ oc lade den tørris/ aff denne Lægedom tredie delen aff it quintin til sig taget/ purgerer offuen oc neden vd/ vden all fare.

De Drenge som vaacte Fæ paa Marcken/ æde aff disse Knappe iblant met/ der aff spy de/ huilcket ieg oc selff forsøgt haffuer/ oc som mig siuntis/ingen skade der aff fornommet.

Huede.

Triticum. Læss *Diosc. libro 2. Cap. 77.*

T. Weitze.

Iblant alle Korn loffuis først Huedet/ icke alleniste for sin store kraftige føde skyld/ men oc for den skyld/ at det nytteligt er/ oc tien

til at-

til atſkillige Siugdommer/ baade induaartis
oc vduaartis/ er middelmaadelig tempereret/ varm oc tør.

Induaartis

Der beſte Brød i vore Land bagis aff Huede/ den beſte Børne mad giøris aff Huedebrød oc Huedemel/ ſiudis met Melck oc vden Melck / effter hues villie oc lyſtighed. Huad brugis i Stegerſit mere end Huedemel / eller huo kand det alt ſcriffue/ det Kockene kunde berede der aff/ Spiſis/ ſtyrckis / oc opholdis io alle Siuge/ baade vnge oc gamle/ met det ſom beredis aff Huedemel eller Amedam / Apotekerne kunde ſmycke deris Sucker Confect met Amedam/ oc giøre der aff ſkøne Billeder/ Oc ſumma / Ingen kand beſcriffue alle denne Fructis dyder/ men nogle aff dennem ville wi her ſige.

Huedemel i Melck eller Vand met ſmør vel ſaadet/ oc ædt / læger Halſen ſom induaartis Saar er/ ſtiller Hoſten / oc er en kaaſtelig Lægedom til dem ſom ſpy Blod/ oc ont i Bryſtet haffue.

Huedemel i Honnig vand ſaadet/ oc ædt/ borttager oc ſtiller alt hues induaartis befengdt er.

De ſom almindelige Bugens flydelſe haffue/ſkulle ſtedſe bruge gammelt Huedebrød.

Huede kled brugis mere vduaartis end induaartis til mange ting.

Huede kled i Honnig vand saadet/ i Halsen der met klucket/ læger vnderlige den induaartis bulne Halss/ oc blodgiør de haarde Knuder/ *Tonsillas* kaldede.

Huede kled i Edicke saadet/ er it kaasteligt Røgbad til førstiffuede Aarer/ oc til de Ledemoder som ere aff lede.

Dette samme Saad/læger Flecter/Ringorme/ fordriffuer all heffuelse/ serdelis hoffne Quinde Brystes oc lønlige Tings / om mand tager Rude der til/ da bliffuer det diss krafftteligere.

NB Met forscreffne Lægedom alle/ forgifftige Hugormes bid thone/ skal læge dem.

Huede mels Surdey/ er aff en varm vddragendis krafft/ thi modgiør oc obner hand allehaande slags Bulder/ serdelis Ligtorne paa Fødderne/ met Salt blandet/ oc paalagt som it Plaaster.

Byg.

Hordeum, Cereale. Læss *Dioscori. lib.* 2. *Cap.* 78.

T. Gerste.

Induaartis.

Byg saadet met Fenickel/forøger de diendis Quinders melck.

Bygmel i Smør stegt/ oc der aff giort en Grød/ oc ædt/ stopper Bugens flydelse.

Vduaartis.

Byggens krafft oc dyd ere fuldnær alle begrebne vnder Huedens / thi maa det ene brugis i den andens sted.

Bygmel oc Bygkled/ brugis almindelige til de Ledemoder som aff lede ere/ førre vel saadne met Edicke oc Smør / saa paalagt.

Saaledis bruget er oc god til Quinde bryſtes oc lønlige steds heffuelse/ til Krop/ den hede Podagel/ oc til alle haande Heffuelse.

Somme tage der til Figen/ Duemøg/ Honnig/ Terpentin eller Bomolie / disse blande de tilsammen oc siude det saa.

Til Sidernis suare sting / verck oc pine/ skal mand tage Bygmel/ Valnuter met Hoffnederne/ Rude/ *Fænum Græcum*, lige meget aff huert/ oc siude dem i Vand / oc giøre der aff varme Plaster/ oc offte paa steden legge.

Rug.

Siligo. Læſſ *Dioſc. lib. 2. Cap. 83.*
T. Rogge.

Ruen rosis ey mindre end Hueden / der ere mange til/ huilcke fast heller æde Rubrød end Huedebrød/ naar som Melet vel rent sictet oc baget er/ er det saare gaat / Thi Rubrød

 spiser

spiser oc mætter bedre end Hueden/ Kucten tørrer det icke heller saa snart / oc mister sin Des som Hueden.

Somme brende Vand aff Rugræss/ for hede oc Lendernis Steen.

NB Vand brent aff nybaget Rugbrød / oc i Øynene lat/ fordriffuer all døffuelse oc Øynenes pine/ oc er it vist *Experiment*.

Haffre.

Bromos, Auena. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 86.* T. Haber.

Induaartis.

NB Haffre velling vel saaden / er en kaastelig Lægedom for den daglige Stolgang / stopper Bugen/ oc giffuer hosom gode føde/ for sin naturlige verms skyld.

Haffre mel brent/ oc drucket/ met Honnig vand/ er god til dem som idelige hoste.

Vduaartis.

Haffre mel brugis til hoffne Ledemoder som ere aff lede/ lige som Bygmel / oc maa det ene brugis for det andet.

Boghuede.

Ocimum, Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 185. M. Varro de re rustic. lib. 1. Cap. 31.*

Boghuede haffuer i Lægedommen en gien-

stridig nature/ thi hun opblæser Bugen / oc dumgiør Øynene / Her imod fordriffuer hun Bugens væder/ oc giør Øynene klare / naar hun brugis/ som hende bør at brugis der til/ oc tien denne Fruct / baade til Menniskens oc Quægens føde.

Induaartis.

Boghuede idelige bruget til Mad / eller Brød aff dem baget / oc ædt / giør Øynene dumme/ bløder den haarde Bug / giør meget Væder i Liffuet/ oc at pisse/igiengiffuer den fortabte Melck/ oc fordøffuis eller fortæris suarlige/ thi hører saadan Mad til dem / som suart arbeyde giøre/ oc vide intet aff Ørckeløshed.

Boghuede sønder støt eller malet/ oc met Vin drucket/nedtrycker Bugens opblæste Veder/ vddriffuer *Atram bilem*, den sorte Gulesot/ stiller Tarmenis vred.

Vduaartis.

Osen aff Boghuede den stund hun grøn oc fersk er/ vdkryst/ er en kaastelig Lægedom til dumme Øyen/ i dem nogle dage effter huer andre lat/ renser oc tørrer de Øyen som idelige rinde.

Osen i Næsen opdraget/ oc Øynene hart tillucte / renser Hiernen/ oc giør at fnyste eller nyse.

Boghuede mel blandet met Rosen edicke/ oc varmt paalagt/ slycker Lungens befengde hede.

Samme Plaaster lagt paa onde Oyen/ paa Scorpionis/ Hundfiskis/ oc Fiærsingis sting oc saar/ skal imodstaa all forgifftelse/ oc stiller pinen.

Turckesks Huede.

Frumentum Asiaticum. Triticum magnum. Typha magna.

End haffuer ieg icke funden forfaret huor til denne Fruct besynderlige tien i Lægedom̃en/ vden allenisfe at mand bager god oc skønt Brød aff samme Fruct.

Somme giøre god Melgrød aff den met Melck tilredt.

Osen aff de grøne Blad/ er en god Leskelse for allehaande hede/ oc serdelis for den røde Bugens flydelse.

Hirsse gryn.

Cenchros, Milium. Læß *Dioscoridem lib. 2. Cap. 89.*

T. Hirse.

Hirse brugis induaartis oc vduaartis/ baade til Mad oc Lægedom/ ere aff nature kaalde oc tørre.

Induaartis.

Dioscori-

Dioscorides siger/ at Hirsegryn saadne met Melck/ oc ædne/ stoppe Bugen/ oc giøre at pisse.

Vduaartis.

Hirse varmgiorde oc i en Linpose lagde/ oc paa Bugen lagde/ borttage Tarmenis vred/ stille den store pine/ saa fremt som icke nogen forstoppelse der hos er.

Mægen oc deris Greff.

Sparganium, Gladiolus, Bolon, Xiphion. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 23.*

T. Schwertel.

Induaartis

Frøet oc Røderne aff Mægen brugis til Lægedommen/ i Vin saadne oc drucket/ oc der met thoet læger alle forgifftige Diurs bid.

De smaa Mægen (Gramen kaldede) met deris Røder i Vin saadne/ oc drucket/ stiller icke alleniste Bugens pine/ men sønderbryder Blærens steen/ oc driffuer den veldelige vd

De ferske Røder støtte oc paa Saar lagde/ drage tilsammen.

Røør.

Calamus, Hirundo: Læß *Dioscoridem lib. 1. Cap. 99.*

De vnge Spirer aff Røers røder støtte/ oc paalagde som it Plaaster / vddrager Torn oc Pil / oc alle andre smaa stycker aff Saar. Samme Lægedom blandet met Edicke/ oc paalagt/ stiller Lendernis pine/ Sammeledis Ledemodernis/ som aff laue ere.

De grøne oc skarpe Blad aff Rør/ støtte oc paalagde/ leske den vilde Ild/ oc anden Legemens hede.

Dønnehat. Dønnemars køle/ er den køle som vaaxer iblant Rør.

Typha aquatica, Panicula. Læß *Diosc. lib. 3. Cap.* 113.

T. Moskolben/ Narrenkolben/ Seekolben.

Dønnehat blandet met gammelt Suine istre/ oc offuerlagt/ skal vere en god Lægedom til dem som dem brent haffuer/ siger *Diosc: lib. 3. Cap.* 123.

Huide Fioler som vaaxe i Becke.

Phycon thalaßion, Phycus marinus: Alga marina, Alga maris Læß *Diosc. lib. 4. Cap.* 95.

T. Mergraß.

Vdi Junij Maanet ere alle Becke pry-

dede met disse huide Fioler/ oc ere aff kaald natture lige som Andemaden er / brugis icke induaartis / men alleniste vduaartis til den hede Podagels Lemmer.

Vduaartis.

Disse Fioler oc deris Vrter/ steget i Olie e[ll]Edicke/ oc passelig varme paalagde/ borttage Podagels hede pine.

Andemadt.

Muscus palustris, Lens palustris, Lenticula palustris, Lens aquatica, Lenticula aquæ, Lens viperalis, Lens lacustris. Læß *Diosc. lib* 4. *Cap.* 76.

T. Meer Linsen.

Andemadt er it ret *Repercußiuum*, køler alle hede Ledemoder/ skal brugis forstandelige.

Induaartis.

Om noget Menniske induaartis befengd vaare/ lige som skeer naar Pestilentze regerer/ dem skal mand giffue Vand brent aff Andemadt/ to eller tre gange om dagen/ huer gang it passeligt Glas fult/ er en god nyttelig Lægedom.

Vduaartis.

Andemads Vand er god til den hede Leffuer/ Linklude der i vaadgiorde/ oc lunckede paalagde/ paa den høyre Side.

 Skaff-

Hippuris, Equisetum. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 38.*

T. Katzenwadel / Pferdts schwantz.

Skaffgreß tiener vel til Lægedom / for hendis merckelig dyder oc krafftis skyld / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Skaffgreß er en kaastelig Vrt til at stille Blod met / Vrten støt oc Osen der aff vdkryst oc drucket / stiller Blodens flydelse / baade paa Mend oc Quinder / oc serdelis dem som spy eller pisse Blod.

Det brendte Vand haffuer samme krafft / om dagen to eller tre gange drucket / huer gang ved tre Skeder fulde.

Osen met Vin drucket / eller Vrterne i Vin saadne / oc varm drucket / stiller Bugens vred / oc sacter den suare Hoste / den trange stackede Aande / oc læger hues induaartis aff Tarmerne oc Blæren brødet er.

Vrterne met Røderne skulle siudis vdi Vin eller Vand / effter Siugdommens leylighed / til foresagde brøst oc breck.

Vduaartis.

Denne Vrtis vdkryste Oes i Næsen anammet / oc bag i Nacken lagt som it Plaaster / stiller Næseblod.

Det

Vrterne støtte / oc met Osen lagde paa Saar som meget bløde/ stiller Blodet / læger oc tilsammen drager Saarene inden faa dage.

Lillie Skaffgress. Heste rompe.

Hipuris altera, Cauda felina, Cauda æquina. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 45.*

Heste rompe vdi Vin eller Vand saaden/ eller det brendte Vand aff Vrterne brent / om dagen tre eller fire gange drucket/ huer gang fire eller fem lodt/ stiller all Bugens flydelse/ læger Tarmerne som Saare ere/ er oc god for Kaalde piß/ til bulne Nyrer/ oc for Steen.

Vduaartis.

Linklude i det brendte Vand bløtte / oc lunckede paalagde/ er god for Ringorme / for røde Blegner / fordriffuer den hede Brønde bag i Artzen/ stiller Bugens flydelse/ oc den lønlige steds heffuelse.

Aakande.

Nymphea, Nenuphar, Claua Herculis, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Cacabus Veneris, Pa-pauer palustre, Alga palustris. Læß *Dioscoridem lib. 3. Cap. 127.*

T. Seeblumen kraut.

Aakande blomster ere aff kaald qualitet/ maa brugis til alle hede Siugdommer vden all fare/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Det Vand aff de huide Aakande blomster/ fire eller sex lodt drucket/ er en kaastelig Lægedom til alle hede brendendis Kaaldesiuger/ i Pestilentzis tid/ serdelis tien det dem som forsuinde eller *Hecticam* føle / *in Pleuresi*, det er til Sidernis hede Bulde/ til den tørre Hoste / for Tørst/ til den befengde Leffuer oc Milt / Dette vand maa giffuis effter Siugdommens leylighed vden all fare/ skal oc leggis vduaartis luncket met Lin klude paa Leffueren / oc det hede Hierte.

Samme Vand nogle dage effter huer anden drucket/ stiller Bugens lange flydelse.

Somme giøre aff disse skøne Blomster *Conserua* Sucker/ oc Olie til forscreffne brøster.

De som sunde oc karske ere/ skulle icke bruge dette Vand eller Olie/ vden saa er at de haffue loffuet at de vilde leffue kyskelige/ oc indgiffue dem i Klaasterne/ thi det døder den indplantede Fødsels nature.

Roden eller Frøet aff Aakander / i sort Vin saadet oc drucket/ stiller Quindernis tid/ naar ingen anden Lægedom det stille vil.

Vduaartis.

Huad

Huad ſom heldſt aff de induaartis hede Siugdommer ſagt er/ ſkal oc forſtaaes aff alle Hoffuedens hede Siugdommer/ aff Leffuerens/ Hiertens/ Miltens/ alle hede Bulder oc Blegners.

Linklude i Vandet vaadgiorde/ lunckede paa Panden lagde/ ſtille den ſtore Hoffuetuerck *Phreneſis* kaldet/ Det ſamme giør oc Aakande olie.

Samme Vand met Linklude lagt paa den befengde Leffuer/ leſker ſamme Hede veldelige/ døder oc den hede *Morpheam*, oc alle Flecter hede vnder Anſicten.

Olien er oc god til Antrax/ Peſtilentze bulder/ oc til alle hede Blegner / ſom paa Legemet opløbe/ ſamme Blegner kunde leſkis oc ſtilles met ſamme Olie.

Gule oc blaa Lilier ſom vaaxe i Vandet.

Xyris, *Gladiolus*, *Herba Venerea*, *Cactos*.
Læſſ *Dioſc· lib. 4. Cap. 24.*
T. Gelbe Lilien.

De gule Lilier brugis ſielden induaartis i Liffuet/ ſomme ere vane at brende Vand aff Blomſterne / til Øynernis hede pine / Andre giøre aff Røderne *Electuarium* for Steen/ Men de blaa loffuis oc brugis nu meſt i denne tid/ induaartis oc vduaartis/ at ſtille pine met/ ere aff varm oc vddriffuendis nature. Ind-

Vand aff de blaa Lilier brent/ oc drucket/ er gaat for allehaande hede Kaalde siuger i Pestilentzis tid/ oc for Forgifft/ for den befengde Leffuer/ for sidernis hede Byld/ *Pleuresis* kaldet.

Roden aff samme blaa Lilier vdi Vin saaden oc drucket/ voddriffuer Vattersotten/ Quindernis tid/ Lendernis Steen/ staar imod Kaalde piss.

Vand aff Røderne brent/ to eller tre gange om dagen drucket/ huer gang tre Skeder fulde/ er lysteligere til at dricke/ til forscreffne Siugdommer/ men voddriffuer icke saa veldelige oc sterckelige.

Samme Vand idelige drucket/ obner Leffueren/ bløder oc renser Brystet/ Lungen/ stiller Moderens oc Miltens pine/ sammeledis Bugens/ oc opløser den.

Men Roden aff de gule Lilier i Vin saaden/ oc drucket/ stopper Bugens daglige flydelse/ stiller Blærens oc Lendernis pine.

Samme gule Liliers frø støt/ oc it halfft Quintin met Vin drucket/ oc sig nedlagt/ driffuer veldelige Steenen.

Samme frø i Vin saadet/ oc drucket/ renser Milten/ oc borttager pinen.

Vduaartis.

Vand aff Lilierne oc Roden brent/ er gaat til allehaande Hynenis Flecter/ om Afftenen oc om Morgenen der i lat.

Lin

Linklude bløtte i ſamme Vand / vddriffue all heſſuelſe/ oc leſke heden.

Er it kaaſteligt Vand til Quindernis hede Bryſt/ oc til den lønlige ſted / for Kræfft/ for den Siugdom/ *Noli me tangere*, oc for alle onde forgifftige Diurs bid/ der met thone/ Klude der i vaadgiorde oc paalagde.

Samma Vand tien oc vel til allehaande Flecter/ Anſictens wrenhed/ der met thoet / oc aff ſig ſelff tiurt.

Samme blaa Lilie rod ſtøt/oc met Vin oc Røgelſe blandet/ oc ſom it Plaaſter paalagt/ vddrager Torn/ oc Been aff Saarene.

Samme Plaaſter ſaaledis paalagt/ kommer Quindeknis tid til at flyde.

Blaa Lilier.

Iris, Vrania cæleſtis. Læſſ *Dioſcoridem lib* 1. *Cap.* 1.

Denne Lilie maa brugis induaartis oc vduaartis/ hendis art oc qualitet er at varmgiør oc reſoluere.

Induaartis.

Hues her tilforn ſcreſſuet ſtaar om den blaa Lilie / hos eller i Vand vaaxer / ſkal oc vnderſtaaes om denne fuldkommelige.

Blaa Lilie rod til Puluer ſtøt/ oc met Honnig til ſig taget / eller i ſtycker ſkaaren oc i Vin ſaaden/

saaden/ oc drucket / renser Brystet / atskil oc tyndgiør den seye vædske / slim oc spyt / giør vel vd at spytte / fordriffuer Hosten / renser Lungen.

Blaa Lilie rod til Puluer støt/ oc siu quintin met Honnig vand drucket/ purgerer oc renser Maffuen/ vddriffuer den seye Galde/ huor aff den Kaaldesiuge oc den Gulesot kommer.

Blaa Lilie rod i Vin saaden/ oc varm drucket/ stiller Bugens vred.

Saaledis drucket / er oc god til dem som icke kunde beholde deris naturlige Sæd/ imodstaar den Kaaldesiugis rystelse oc skeffuelse/ i samme stund drucket / naar mand Kylden foruentendis er.

Samme Vin saaledis drucket/ giør rolig Søffn/ obner Milten/ kommer Quindernis tid til at flyde.

Roden saaden i Edicke oc drucket/ er god for alle Hugormes forgifftige bid/ denne Drick fordriffuer Forgifft fra Hiertet.

Vduaartis.

Det er icke vel mueligt / at denne Rods dyder kunde alle beseriffuis / dog met faa ord sagt/ saa er det en kaastelig Rod til allehaande Saar/ til Puluer støt oc der i lat/ renser Saaret/ oc kommer Kiødet til at vaaxe / serdelis om hun blandis met Honnig/ tien til Kræfft/ Fisteler/ Vuluen/ oc den lønlige steds Saar

Denne

Denne Rod bløđ ſaaden/ oc ſom it Plaſter paalagt/ atſkil alle Knorter oc Knuder.

Denne Rod ſtøt met Honnig/ oc lit Nyſeurt/ oc ſmurt paa Anſictens wrenhed/ fordriffuer den.

Denne Rod maa brugis til Bad/ til den haarde forſtoppede Moder/ til Cliſtere/ Salner/ Veger eller Tappe/ effter ſom huer beſt ſiunis.

Roden i Vin hengt/ giffuer Vinen en god luct oc ſmag/ vdi Øll hengt/ holder Øllet ved ſin krafft.

Bede ſom vaaxer paa Enge.

Limonium, Beta pratenſis, Beta lacuſtris.

Læſ *Dioſc. libro* 4. *Cap.* 18.

Induaartis

Vrterne eller Frøet i Vin ſaaden/ oc drucket/ ſtiller den røde Blodſot/ oc Quindernis tids flydelſe.

Vduaartis.

Diſſe Vrter maa leggis paa alle hede Bulder/ oc anden ſted ſom pine er/ lige ſom Natſkade.

Aff den anden vilde Bede ſom om Vinteren grøn er/ oc kaldis aff ſomme Vinter grøn.

Beta siluestris, Huad hendis naffn er in *Dios-coride*, er end wuist.

Der er en neppelige nogen Vrt til som mere rosis oc loffuis til ferske Saar / end den vilde Bede / Vinter grøn kaldet / brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Bartskærerne giøre aff denne Vrt kaastelig Wunden dranck / i Vin saaden / Somme tage der til Synau / Sanickel / Agermonie.

Det brendte Vand er lysteligere til at bruge.

Vduaartis.

Vrterne støtte oc paalagde / læger allehaande Saar.

Somme giøre en Salue aff denne Vrt / siude hende i Bomolie / lade saa Spansgrøn der iblandt.

Andre tørre denne Vrt / oc støde den til Puluer / oc samme Puluer strø de i Saarene.

Bede som vaaxer i Gaarde oc Haffuer / oc ere tuende slag / Huid oc Rød.

Beta hortensis. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 116.* T. Bethe.

Induaartis.

Kaal giort aff Bede / er en læt fordøuelig

Mad

Maffue.

Vnge Bede met hendis Roder lit opsaaden/ Edicke paalagt oc ædt/ borttager Tørsten/ giffuer lyst til Maden/ stiller Maffuens røde *Cholera*, hun skal brugis om Sommeren.

Vduaartis.

Bladene lagde paa gamle Saar/ som hede vdi er/ stiller pinen/ nedtrycker Heffuelsen/ lader icke heden anamme offuerhaanden.

Roden aff den røde Bede støt/ oc Osen vdkryst igiennem en Klud/ der aff tre eller fire taare i Næsen opdragne/ purgerer oc renser Hoffuedet vnderlige/ aff den kaalde seye opfarendis vædske.

Milder.

Atraphaxis, Atriplex, Atriplexum, Olus aureum. Læss *Diosc. lib. 2. Cap.* 112.

T. Melde.

Tame Milder ere aff trende haande slag/ Huidgrøne/ Røde/ oc Sorte/ tiene saa vel i Stegersit/ som i Apotecken/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Milder saadne som Kaal/ oc ædt/ bløder den haarde Bug/ siger *Dioscorides.*

Frøet aff Milder smaa støt/ oc drucket/

met Honnig vand / atskil oc vddriffuer den Gulesot.

De røde Milder brugis aff some Quindfolck / for den røde Blodsot.

Vduaartis.

Milder grøne støt eller oc saadne / oc paalagde / fordriffuer Knorter oc Knuder / som vaaxe bag Ørnene.

Cabutse kaal.

Braßica lacturis, Braßica seßilis, Braßica capitula, Caulis imperialis, Sambusium, Carnabium, Læss *Diosc. lib. 2. Cap* 113.

Huer er vel vitterligt huor til Cabusekaal tien / sandelige til en hungrig Maffue / er hand god / om hand ellers vel tilred er / oc Suinene deris bolig i hannem haffue / maa oc brugis til Lægedom induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den sure syltede Cabutse kaal / tien dem best / som haffue en hed Maffue / thi skulle de æde den som idelige suart arbeyde gløre / de som haffue en ond Milt / tien hand oc vel / slycker Tørsten / oc giffuer lyst til Maden.

Vduaartis.

Cabutse kaal køler / oc lesker alle hede Bylder oc heffuelser / paa det gantske Legeme / lige som Bede.

Cambre, Braßica satiua, Læſſ *Dioſc: lib. 2. Cap.* 113.
T. Koel.

All rød Kaal oc Brun/ tien icke alleniſte de Rige til Mad oc Lægedom / men er oc god oc nyttelig til de Fattige ſiuge hungrige Menniſker/ oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vdi blant all Kaal er den røde oc kruſede den beſte/ om Kocken kand hannem ellers vel berede.

Kaalen giør den onde ſkrøbelige Maffue gaat/ hielper i fordøffuelſen / lader icke Bugen bliffue haard/ giør piſſe/ oc vddriffuer ſacteligе Galden / oc den opfarendis ſeye vædſke/ huor aff Oynene mørckis oc dumme giøris.

Om nogen vaare ſtungen aff en Hugorm/ hand ſkal ſiude Kaal i Vin/ oc den varm dricke/ hand bliffuer friit for Forgifften. Samme krafft haffuer oc Frøet/ i Vin ſaadet. NB

Om nogen haffde Maffuens gulhed/ hand ſkal tage Spirerne aff Kaalen/ naar hand førſt vdſprungen er / oc lade dem lit opſiude i het Vand / ſiden ſtøde hannem oc kryſte Oſen igiennem en Klud/ ſkal ſaa om Morgenen tage it paſſeligt Glas fult aff ſamme Oes varmt til

 ſig/ oc

sig/ oc lade der i saa meget Salt som en ært' er stor til/ oc saa meget Spisekommen/ oc saa faste der paa tre eller fire Timer / denne Drick purgerer vnderlige/ siger *Cato*.

Dioscorides scriffuer oc/ at raa Kaals vdkryste oes blandet met Salpeter oc blaa Lilie rod til Puluer støt/ at haffue forscreffne dyd.

Kaal saaden met en gammel Hane / oc Saaddet drucket/ stiller *Cholicam paßionem*, oc andre Bug vred / er oc en god Mad for Lendernis steen / sammeledis tien oc vel til dem som haffue en ond Leffuer oc Milt.

Om nogen icke gider drucket forscreffne drick/ hand skal æde fastendis tre eller fire Kaalblad met Salt oc Edicke/ sammeledis oc effter Maaltid/ om hand dette saaledis bruger / skal hand icke den dag bliffue drucken/ endog at hand dricker megen Vin.

De som plagis aff Podagel / oc verck i Lemmerne haffue / skulle giøre Stalbrøderskaff met Kaalen / den icke alleniste æde / men den oc der met purgere/ som offuen sagt er/ om der tagis Rude oc Coriander til/ bliffuer samme Lægedom diß stercke re.

Vduaartis.

Kaalblad lagde paa stæder som hede i er/ lesker Heden/ sacter Pinen / læge oc allehaande Skab som eder om sig / serdelis om Osen blandis met Honnig / siger *Dioscorides*.

Kaalblad paa Hoffuedet lagt / lader icke Haaret vdfalde.

Kaal støt oc blandet met Mel aff *Fænu Græco*, oc Edicke / offuerlagt / stiller Podagels pine.

Det Meñiskes piss som nogle dage haffuer ædt Kaal / er oc god til forneffnde breck / læger Fistler / Kreffuet / Vlffuen / Flecter / Ringorme / oc Hudens wreenhed.

Cato siger / at spæde Børn skulle thoes met samme Piss / da frelsis de aff mange Siugdommer.

Knecke more røder. Kladre.

Sisarum, Siser. Læss *Diosc. lib.* 2. *Cap.* 117.

T. Klingen mohren.

Disse søde Røder / oc deris Vrt / ere best til Mad at bruge / først om Aaret / oc serdelis om de tilforn lidet siudis.

Induaartis

Knecke more Røder beredde met Salt oc Edecke / tiene saare vel den skrøbelige Maffue / oc giffue lyst til Maden / giøre at pisse / tiene kræselige oc leckre Mennisker saare vel.

Roffue.

Rapa, Rapum, rotunda. Læss *Dioſc. lib.* 2. Cap. 103.

Napus, ere de lange Roer. Læß Diosc. lib. 2. Cap. 104.

T. Rüben.

Roer opblæse Bugen/ giøre Veder / giffuer føye føde aff dem selffue/ somme siude dem met Melck/ oc mene at de saaledis skulle vere bedre / somme indsylte dem lige som Cabutse kaal,

Roer idelige i Maden bruget/ giør en lystig til Veneris spil.

Roefrø haffuer stor krafft i Lægedom̃en/ til Puluer støt oc drucket/ imodstaar all Forgifft / thi brugis det i Theragelse.

Vduaartis.

Roer saadne/ oc paa hede Podagel lagde/ stiller pinen.

Vand aff fule Roer brent/er gaat til Føderne som Frost er i / Klude der vdi vaadgiorde/ oc offte varme paalagde.

Roe Redicke.

Raphanus, Radix. Læß Dioscoridem lib. 2. Cap. 105.

T. Rübē Redick.

Roe Redicke er varm oc aff en driffuendis nature/ brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roe Redicke giør opblæselse oc væder/ somme

somme bruge den fastendis/somme effter Maaltiden.

Summa Redicke for Maaltiden oc effter ædt/ giør opkastelse/ bedrøffuer Hiernen/ Øynene oc Sindene. De som stedse arbeyde/ giør hun mindest skade. Hun giør vel at pisse/ bløder Bugen/ men fordøffuis suarlig / skal giffuis de Vattersottige oc Miltsottige / oc de Quinder som icke haffue deris tid.

Roe Redicke i Vand saaden / oc Honnig der til taget/ i nogle dage drucket / er god for gammel Hoste/ atskil Brystens seye Phlegma/ giør vel vd at spytte.

Roe Redickes skaler støtte met Edicke oc Honnig/ oc brugede / giøre at spy.

Vduaartis.

Redicke støtte met Honnig / oc paalagt/ atskil oc fordriffuer alle Maal/ Flecter/ Ringorme/ Ansictens wrenhed / oc giør Haar at vaaxe igien som vdfaldet er.

Saaledis bruget / læger Ederkoppers/ Scorpioners oc Hugormers sting.

Peber rod. Mirredicke.

Raphanus maior, Raphanus agrestis, Trutia radix, Amoratia. Læß Theo. *lib.* 7. *Cap.* 4. *Plin. lib.* 9. *Cap.* 5.

T. Merrettich.

Peber rod er i alle ting hedere / krafftigere/ oc i virckelsen/ sterckere / end roe Redicke/ brugis i Stegersit oc i Apotecken.

Induaartis.

Peber rod smaa skaaren oc sønderstøt / oc met Salt oc Edicke tilredt/ er en god beredelse til fersk Fisk oc Kiød.

Somme giøre it *Electuarium* aff støt Peber rod/ tage der til Honnig oc Edicke / siude dem tilsammen/ indtil det bliffuer aldelis brunt oc tyckt/ Her aff giffue de de Quinder som icke haffue deris tids flydelse/ for Steen oc dem som icke vel kunde pisse.

Peber roeds Os nogle dage til sig taget/ læger den saargiorde Lunge/ oc er en besynderlig god Lægedom til dem som haffue Suindesot.

Rød Løg.

Cepa, Cepe. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 144.*
T. Zwybelen / Sypollen.

Induaartis.

Rød løg i Mad bruget/ bløder den haarde Bug/ gør at pisse.

Somme gamle Quinder skære den raa Løg i smaa stycker/oc legge dem saa i blød en nat i fersk Vand/ anden dagen giffue de Børnene samme Vand at dricke/ det døder oc saare velveldelige / vddriffuer Spolorme.

Vduaar-

Osen aff rød Løg vdkryst / oc met Honnig blandet / er en god Lægedom til dumme tycke Oyen / der i lat.

Samme Oes i Ornen lat / borttager suselsen / oc stiller pinen.

Vdi Næsen anammet / renser Hiernen / paa Hoffuedet smurt / kommer det vdfaldne Haar til at vaaxe.

Osen met Edicke blandet / varm paa smurt / fordriffuer Ansictens maal.

Osen aff Løg blandet met Rude / Honnig / oc Edicke / er en kaastelig Lægedom til galne Hundis bid / Plaster der aff giort oc paalagt.

Løg oc Figen tilsammen støt / oc offuerlagt / bløder oc modgiør Bylder / oc giør hul paa dem.

Vege eller Tap aff raaLøg giort / bag ind stunget / renser de gyldene Aarer *Hemorhoidis* kaldede. Saaledis som faare staar bruget / oc vdi den lønlige sted stunget / kommer Quindernis tid til at flyde.

En stor Løg vdhullet / oc opfylt met Theragelse / oc hullet igien tilstoppet / met det som afskaaret er / och saa vdi hed Aske sæt / oc bløt stegt / oc siden den yderste Skal afskalet / oc saa tilhobe støt / er it kaasteligt Plaaster til at blødgiør Pestilentzis Bylder met / oc andre forgifftige Bylder oc Knorter / samme Plaaster blødgiør oc obner den.

Kaal Løg.

Cepulla, Leuchel.

Denne Løg haffuer samme dyd oc krafft/ som den røde Løg/ men giør icke Hoffuedet eller Øynen saa ont som den røde/ thi maa den ene brugis for den anden.

Purløg.

Porrum Capitatum. Læß *Dioscorid. libro 2. Cap. 43.*

T. Lock/ Lauch.

Induaartis.

Purløg met sine Piber tilred/ met Edick oc Salt/ er en god Salsament til Fisk o Kiød. Men formeget bruget/ giør han Hoffuetuerck/ onde Øyen/ vrolig Søffn/ me til Maffuen/ Blæren/ oc Nyrenen er hand gaat.

Her imod blødgiør hand Bugen/ læger den saare Lunge/ met Honnig beredt/ renser Brystet/ giør en lystig til *Veneris* spil.

Vduaartis.

Purløg maa brugis til allehaande onde Bylder/ lige som sagt er om den røde Løg.

Huide løg.

Allium. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 145.*

T. Knob-

Huideløg er aff nature oc Complex hed oc tør/ tien til mange ting / baade induaartis oc vduaartis. Det verste Huideløgen i sig haffuer/ er den stercke luct/ hun giør den skrøbelige oc suage Hierne ont / Øynene vklare/ oc giør Søffn oc Tørst/ oc giør en vred / huilcket mand skinbarlige see kand / paa den Hane som ædt haffuer Huideløg.

Induaartis.

Om nogen haffuer ædt Huideløg / oc kand icke fordrage den stercke Luct / hand skal æde grøn eller fersk Rude der paa/da nedtryckis meste delen aff samme Luct.

Huideløg ædt/ er god imod all Forgifft/ thi skulle de som gaa oc slaa eller meye / oc iblant met Vand dricke / æde Huideløg / da giøre det forgifftige Vand dem ingen skade.

Huideløg vddriffuer de onde brede Orme aff Legemet / oc hues andet forgifft der i kommet er.

Om nogen aff en gall Hund/ Hugorm/ eller Øgle/ beden eller stungen vaare / hand skal æde Huideløg/ oc Vin der paa dricke / oc saa aff Løgen Plaster giort / oc paa Saaret legge/ saa faar hand bedre.

Huideløg ædt/ giør klar røst/ oc fordriffuer gammel Hoste/ tien de Vattersottige/ driffuer Pisset/ laxerer eller giør Løssen/ stiller Bug vred/

vred/ døder Lusene oc Gniderne / naar Osen blandis met Jsop/ oc drickis.

Som̃e specke vngt Lammekiød eller Kalffuekiød met dem/ oc stege det saa.

Vduaartis.

Huideløg støt/ oc Osen der aff vdkryst/ er god til den haarde skabede Hud/ huilcken vdseer lige som hun Spedalsk vaare/ der met smurt.

Samme Oes fordriffuer Hoffuetskeel/ oc allehaande Ansictens flecter oc wrenhed / der met gnedet.

Huideløg til Aske brent / oc blandet met Hoñig/er sterckere til forneffnde Flecter/Maal/ oc Ringorme/ oc komme det vdfaldne Haar til at vaaxe igien/steden der met smurt.

En Damp oc Røg giort vnder op aff Huideløg oc hendis straa/ kommer Quindernis tid til at flyde.

Huideløg er oc en besynderlig Lægedom til Quæget/ mand skal giffue dennem den iblant deris Foder at æde/siger *Columella, lib. 6. Cap. 4.*

Saffran.

Crocus, Crocum, Cinomorphus, Castor, Sanguis Herculis. Læss *Diosc. lib. 1. Cap. 25.*

Saffran styrcker Hiertet/ thi tien Saffran til Hiertens suaghed/ renser Blodet / driffuer Forgifften fra Hiertet / thi brugis den oc vel for Pestilentze.

Som-

Somme sfege Saffran i en æggeskal/tage der til Theragelse/ Senip / oc andre *Species*, giøre der aff it *Electuarium*/ oc den er god for induaartis Pestilentze/denne vddriffuer den ved Sueden.

Saffran i Mad eller Drick bruget met Malmesie eller anden sød Vin/ driffuer Pisset/ den Gulesot/ oc Quindernis tid.

Plinius scriffuer/ at Saffran i Maden bruget/er god til den onde skrøbelige Mafue/til Bryste/Leffueren/Lungen/Nyrenen/oc Blæren.

Dioscorides siger/at tu eller tre Quintin paa en tid drucket/er farligt/ oc dreber Mennisken.

Andre lære oc sige / om Saffran drickis met sød Vin/skal fordriffue Druckenskaff.

Vduaartis.

Den tamme Saffrans art oc nature ere/ at blødgiøre de haarde Sener oc Aarer / thi giøris aff Saffran it kaastelig Plaaster/ *Oxe-croceum* kaldet/ brugis til alle haarde Ledemoder/ Sener/ oc Aarer.

Aff Saffran giøris kaastelige gode *Colyria* til rindende Øyen/ met Quindemelck blandet/ oc der paa smurt.

Trind Hullurt.

Aristologia rotunda. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 4.*

T. Rund Holwürtz.

Trind Hulurt brugis for atskillige Siug-dommer/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hulurt støt oc met Vin drucket / er god for Forgifft / for Pestilentze / vddriffuer Sueden veldelige / om mand sig nedlegger / oc vel paa sig hyller.

Saaledis met Vin drucket / giør vel at pisse / oc er god for den Gulesot.

Frøet støt oc drucket / er god for Bugens idelige flydelse.

Vduaartis.

Denne Rod er en kaastelig Rod / oc Bartskærerne bruge hende fuldnær til alle flydendis Saar / hun læger oc tørrer.

Aaron.

Arum, Iarus, Sacerdotis virile, Pes vituli, Serpentaria minor, Barba Aron. Læss *Dioscorid. lib. 2. Cap. 59.*

T. Aaron kraut. Teutscher Jngber.

Aaron er aff hed nature / thi resoluerer oc atskil hun all groff vædske / oc er god til at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Aarons rod / grøn eller tør / (serdelis den met de brogede Blade) til Puluer støt / it quintin i det mindste til sig taget / er en ret vist Lægedom for Forgifft / oc Pestilentze / somme tage der til oc it quintin Theragelse. Osen

Osen aff Vrten vdkryst / en Sked fuld eller mere drucket / haffuer samme krafft / om mand tager nogen Edicke der til / saa brender Osen eller Roden icke mere paa Tungen.

It quintin aff Aarons puluer iblant met til sig taget / met it halfft lodt Sucker / er saare god til dem som haffue en trang oc stacket Aande / thi hun atskil den seye Phlegma / giør vd at spytte / renser Lungen oc Brystet / er en kaastelig forsøgt Lægedom for den seye Hoste.

Forscreffne Lægedom / er oc god til den forslimmede Maffue / purgerer sactelige Phlegma oc Melancholicam.

Aarons rod grøn eller tør støt oc drucket / driffuer Quindernis vrenhed veldelige effter Fødselen / Mand maa oc giffue Queg oc Fæ i saadan sag samme Rod.

Samme krafft haffuer oc den vdkryste Oes / oc det brendte Vand.

Det brendte Vand skal oc læge dem som ere brødne / huer gang tre eller fire lodt drucket.

Vduaartis.

Jeg veed nøye nogen bedre Vrt for Pestilentze oc Pestilentzis bylder / end Aarons vrtis grøne Blad / der paalagde / Denne Vrtis tørre oc grøne Blad ere visselige gode til gamle onde fule Skennebeens saar.

Det brendte Vand eller Osen / renser

alle gamle wreene Saar/ oc kommer dem til at læges.

Aarons Urt oc Rod i Vin oc Olie saaden/ och saa varmt der paa sidet/ læger Spene byld/ oc inddriffuer Bagtarmen igien/ som vdgaaen er.

Somme Quinder legge Aarons blad iblant Oste/ saa kommer ingen Orm til dem.

Gøys vrt. Gøys bidt.

Orchis, Cinorchis, Satyrium, Testiculus vulpis, Priapismus, Aphrodisia. Læss *Diosc. lib.* 3. *Cap.* 121. oc 122.

T. Standhard. Geilwurtz. Knaben kraut.

Alle Satirions røder ere aff nature varm oc vaadactige/ skulle brugis induaartis om behoff giøris/ oc vdnaartis paaleggis.

Induaartis.

De suage Mend som icke kunde beuare dem met deris Hustruer/ maa bruge i deris Mad alle trinde søde fuldkommene Satirionis røder/ Elle r giøre aff dem *Electuaria*.

Forscreffne Lægedom (om hand rettelige brugis) er nyttelig til Ecteskaffs opholdelse.

Her imod ere samme Vrtis visne Røder/ gode til dem som i Closterne indgiffne ere/ oc kyskhed haffue loffuet/ thi de tilbage driffue oc nedlegge Ecteskabens læg/ men faa er de som den begere.

For-

Forscreffne Røder maa brugis met Gede melck/ eller giøre it *Electuarium* aff dem / met Honnig oc lang Peber.

Vduaartis.

Roden i Vin saaden/ der til Honnig taget/ er it kaasteligt Munduand / thi det læger den saare Mund induaartis.

Roden sønder støt oc paalagt / atskil all hed Heffuelse / renser oc læger alle flydendis Saar/ lige som Aaron.

Huide tydeløse. Huide Februarij Lilier. S. Dorothee Lilier.

Narciscus. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 146.

T. Zeitlosen.

Disse Lilier vaaxe op i Februarij Maanet/ om S. Dorotheis/ oc om S. Valentini dags tid/ oc forgaa igien baade Vrterne oc Blomsterne/ oc Frøet i Maytmaanet/ oc maa samme Lillier brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Disse Lilier støtte / oc aff Røderne tappe giorde/ oc smurde met Honnig/ oc bag indstungne/ vddriffue det forsamlede Vand/ sammeledis oc aff Liffuet det leffrede Blod.

Vduaartis.

 Røder-

Røderne/ sammeledis Vrterne støtte/ oc paalagde/ ere gode til Quindernis hoffne Bryst/ som ligge vdi Barselseng.

Saaledis brugede/ tiene til alt hues som brent er.

Blaa tydeløse.

Bulbus vomitorius.

Sidst i Februarij Maanet opuaaxe disse Blaa Tydeløse/ oc i Maymaanet forgaa de igien.

Induaartis.

Blaa Tydeløse Røder ædt / giør at spy.

Gule Tydeløse. Gule Februarij Lilier.

Huad disse Liliers naffn er paa Latine/ eller huad krafft oc dyd de haffue/ er icke end fundet i lærde Mends Bøger.

Huide Lilier.

Crinon, Lilium, Iunonia Rosa, Rosa Iunonis. Læss *Dioscorid. lib. 3. Cap. 97.*

T. Wittte Lilien.

Huide Lilier oc deris Røder ere tilbøyelige til varm oc vaadactig qualitet/ brugis til atskillige Siugdommer.

Induaartis.

Blomsterne oc Røderne brugis sielden induaar-

induaartis i Liffuet / vndertaget det brendte Vand / huilcket loffuis saare aff somme / oc giffue det de Mennisker som mist haffuer deris Maal / eller oc ellers ere bleffne mactløse / huer gang tu eller tre Skeder fulde. Andre lære oc sige / at Vandet aff huide Lilier brent / skal vere gaat / drucket for Leffuerens befengelse / obner Vattersotten / vddriffuer Barnet aff Moderens liff vden all skade / sacter pinen / Thi holdis samme Vand i stor ære / aff Quindfolckene.

Vduaartis.

Olien giort aff huide Lilie Blomster / læger oc stycker eller lesker allehaande hed pine / oc det som aff Ild brent er / Pestilentzis bylder / der met smurt / oc de huide Bladeder paalagde.

Foresagde Olie / bløder haarde Sener / oc Aarer / den haarde hoffne Moder / er en kaastelig dyrebar Smørelse / huilcken alle Jordemodere skulle haffue / oc den bruge der som behoff giøris.

Roden loffuis effter Blomsteret / oc siden de grøne Blad.

Roden i Aske stegt / oc støt / oc met Rosenolie blandet / Plaaster der aff giort / oc offuerlagt / lesker veldelige hues aff Ild brent er.

Roden met Honnig støt / oc paalagt / læger affskarne Aarer / oc Ledemoder som ere aff lede.

Alle Hoffuedens flydendis Saar/oc andre onde Saar/Hudens flecter/ferdelis Ansictens/ fordriffuis oc lægis met forscreffne Rods oc Honnigs beblandelse/ somme tage Edicke der til/ naar de ville læge gamle Saar.

Om nogen faar nogen hed oc hoffuen Bulde/ vere sig paa Henderne/ eller paa den lønlige Ting/ hand skal støde Lilie rod met Bulme vrt oc Bygmell/ oc der aff Plaster gøre oc paa steden legge/ dette borttager den store Hede/ stiller Pinen/ mod oc bløddgiør den haarde Heffuelse.

Somme siude Lilie rod i Gedemelck/ oc bruge den til forsagde Ledemoder/ oc ferdelis til de haarde Quinde Bryst/ oc til Klaphorn.

Bladene den stund de grøne oc ferske ere/ oc paalagde S. Anthonij Ild/ lesker den/ maa oc leggis paa de sorte Blegner/ læger oc Hugormers oc Scorpioners sting.

Attich. Sommerhyld.

Cameaten paruum. Ebulus, Ebulum, Sambucus estiualis.

T. Adich.

Attich er aff varm oc tør Complex/ thi er him god til dem som begynde at bliffue Vatterfottige/ oc til dem som haffue en kaald Hoste.

Induaartis

De fer-

De første vnge Spirer saadne / oc i Maden brugede/ laxerer oc blødgiøre den haarde Bug vden all skade.

Samme Spirer eller Blad i Vin saadne oc Honnig der til taget/ der aff nogle dage drucket/ fordriffuer den kaalde Hoste/ rymer Bryster/ oc atskil all induaartis seye vædske.

Hendis Rod er sterckere/ skal siudis i Vin oc giffuis de Vattersottige/ Afften oc Morgen/ er en forsøgt Lægedom.

Somme tilscriffue det brendte Vand samme krafft/ mand maa dricke diss mer aff det.

Vduaartis.

Atichs vand er it god Mundeuand til Halsens bylder/ om mand icke haffuer Vandet/ da maa mand siude Bladene i Vand/ haffuer samme krafft.

Je Røgbad vnder op giort aff Atichs rod oc vrt/ er god til Moderen som hoffuen er.

Atichs Blad offuerlagde / stille den hede Podagels pine.

Vidbende som kryber paa Jorden/ eller Hourt.

Camecissus, *Hedera terrestis*, *Corona terræ*.

Læss *Diosc. lib. 4. Cap.* 32.

T. Gundelreue.

Dioscorides tillegger denne Vrt tuende

dyder/

dyder/ Første/ at denne Vrt i 40. dage effter huer andre met Vand drucket/ skal fordriffue Lendeuerck. Andre/ i 6. dage effter huer andre drucket/ skal fordriffue den Gulesot. Men skulde ieg bruge dem/ da vil ieg siude hende i Vin/ oc dem saa dricke/ De ny Læger bruge hende induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Somme sige at denne Vrt i Vand saaden/ oc det drucket/ skal stoppe den røde Blodsot.

Samme Vrter i Vin saadne oc drucket/ giøre vel at pisse/ komme Quindernis tid til at flyde/ vddriffuer Forgifft. Den Gulesot/ obne den forstoppede Leffuer oc Milt.

Vand aff hende brent/ skal haffue samme krafft.

Vduaartis.

Denne Vidbende i Vin eller Vand saaden/ i Munden holdet/ oc der met klucket/ læger Mundens induaartis Bylder/ oc den saare Hals.

Samme Vrter saaledis saadne/ læge oc anden Skab oc Vrenhed/ serdelis den lønlige steds.

Osen aff Vidbende er oc god til vrene Fisteler/ oc andre vrene Saar/ renser oc læger den.

Vidbende

Vidbende som opkrybe paa Mure oc Træ.

Cissus, Hedera. Læss *Dioscoridem libro 2. Cap. 172.*

T. Jwen.

Bladene oc denne Vidbendis frø / skulle sielden brugis induaartis i Liffuet / vden saa er/ at behoff giøris.

Quindfolckene skulle icke bruge denne Vrt/ vden det skeer met stor forsiunlighed.

Induaartis.

Denne Vidbendis Blomster tiurde oc til puluer støtte/oc it quintin met Vin drucket/ skal stille Blodsot.

Bladene i Vin saadne oc drucket / Sammeledis Frøet til puluer støt/ och saa bruget/ igiengiffuer Quindernis tid.

Samme Frø til puluer støt / it quintin met Vin drucket/ vddriffuer Stenen / er offte forsøgt.

Vduaartis.

Vidbende blad i Edicke saadne / oc paalagde/ stiller pinen.

Bladene i Vin saadne/ læge alle haande onde Bylder/ der met thone oc paalagde.

It Røgbad vnder op giort aff samme saadne Vrter / driffuer Quindernis tid.

Osen aff Bladene i Næsen ladt/ renser *Polipum*, det er/ Næsens onde bulde oc luct.

Bladene støtte met Edicke/ oc der til taget lit Rosenuand/ er en kaastelig Lægedom for stor Hoffuetuerck.

Haaret met Vidbende oes smurt/ giør det sort.

Volubilis. Vilde Rosen.

Cisampelos, Funis arborum. Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 31.

T. Winde. Ranckorn

Denne Vrt løber op at Gerderne eller omkring Træene/ haffuer huide Blomster/ ere skabte lige som Klocker.

Induaartis.

Den store Volubilis met hendis Røder/ saadne i Vin/ oc der til taget den Vrt Sesamum kaldet/er en passelig Purgatz til Maffuens galde/ vdfører den seye slim.

12. eller 16. Korn aff hendis Frø til puluer støtte/ met Vin druckne/ere gode for Steen oc Kaalde piss.

Vand aff de huide Blomstere aleniste brent/ er en kaastelig Lægedom for all induaartis Hede/ drucket oc vduaartis met Klude paalagt.

Vduaartis.

Vand

Vand aff disse huide Klocker brent / er en kaastelig Lægedom til hede røde Øyen / der i ladt / oc vduaartis met Lin klude paalagt.

Vrterne brugis til Røgbad / vnder op for Sten oc Kaalde piss.

Humle.

Lupulus, Lupelus repticius, Tolophia, Volubilis magna, Volubilis media, Mergina, Humelus. Huad denne Vrtis naffn er in *Dioscoride*, er end twist.

Induaartis.

Vng Humle i Mad ædt / renser Blodet / obner den forstoppede Bug / den hoffne Leffuer oc Milt.

Vng Humle i Maden bruget / eller Humle i Vin saaden oc drucket / er en god Lægedom for Forgifft / oc for alt ont som Mennisket i sig haffuer.

Vduaartis.

It Røgbad vnder op giort met saaden Humle / giør den haarde forstoppede Moder saare gaat / er oc god for Blærens steen / oc til dem som met stor nød pisse.

Valske roe.

Brionia, Vitis alba. Læss *Dioscoridem libro 4. Caput 163.*

Roden er aff en vddriffuendis Nature/ brugis induaartis til Purgatz/ oc vduaartis til at rense Huden met/ oc til at obne Bylder met.

Induaartis.

Somme bedregere giøre oc skære *Monstra* aff denne Rod/ graffue hende siden ned i nogle dage vdi tør Sand/ oc selge hende siden for *Alrun*. Andre purgere met hende/ saa at alle Induoller gaa bag vd.

Det best paa denne Vrt/ ere de vnge Spirer som først vdspringe/ dem tilrede oc ædne/ laxere vden alle skade.

Osen aff Roden om Varen vdkryst/ oc drucket met Miød/ vddriffuer den seye Phlegma.

De som ere befengde met den Faldende sot/ oc andre Hoffuedens suare Siugdommer/ maa en gang om Aaret tage til dem met drick it quintin aff samme Rod.

Om nogen vaare stungen aff Hugorme/ maa i lige maade bruge forsagde Lægedom.

Dioscorides scriffuer/ om mand giør it tynt *Electuarium* aff samme Rod met Honnig/ er god for en trang oc stacket Aande/ oc til dem som ville miste Maalet aff Hoste/ tien oc dem som faldne eller slagne ere/ oc noget induaartis i dem brødet er.

I 30. dage effter huer andre it quintin til

sig taget/ skal fortære Milten/ skal oc samme Rod stødis met Figen/ oc vduaartis paaleggis som it Plaaster.

Vduaartis.

De røde modne Bær støtte oc offuer alle haande Skab/ dødt Kiød/ wrene Saar / som it Plaaster lagde/ fortærer det onde Kiød / oc renser det onde Saar. Rodon haffuer oc samme krafft / thi hun bryder sønder alle haande Bylder/ serdelis paa Fingrene oc paa Neglerne/ fordriffuer oc fortærer Flecter/ Ringorme/ met Olie blandet oc paalagt.

En Vege eller Tap giort aff denne Rod/ oc i den lønlige Ting stunget / vddriffuer vnderlige det døde Barn/ oc den anden Fødsel.

Denne Rod lagd paa Saar / vddrager Torn oc Been.

Somme giøre en Smørelse eller Salue aff samme Rod/ til visne eller lamme Ledemoder/ oc tage der til Bomolie oc Suine ister.

Andre brende Vand aff hende til foresagde Breck oc Siugdommer.

Besk søde.

Smilax non acculeata. Hedrea Cilicia, Glycypicron, Amara dulcis. Læss *Diosc. lib. 3. Cap* 140. oc *Theophrast. lib. 3. Cap. vltimo.*

T. Je lenger ie lieber.

Denne

Denne Urt vaaxer der som vaadactig er/ oc løber op at Gierderne/lige som Humle giør/ Barcken eller Skalen er mørckgraa / oc bær røde Beer.

Induaartis.

It Skalpund aff denne Urtis træ smaa skaaren/ oc saaden i en ny Leer potte met tre Potter god huid Vin / oc Potten offuen til vel tædt tilgiort/ met it Stølpe/ oc tædt omkring klind met god Dey (mit vdi Stølpet skal vere it lidet hul) och saa sactelige indsaadet paa en god Kul ild/ indtil tredie delen indsaaden er / oc siden aff samme Vin it passeligt Vinglas fult om Morgenen oc om Afftenen/ førre lit varmt giort drucket/ oc siden i Sengen sig nedlagt i en Time/ oc vel paa sig hyllet / saa at mand kand vel suedis / Denne Vin saaledis bruget/ purgerer oc renser sactelige den Gulesot/som suarlige forgaa vil igiennem Stolgang oc Pisset.

Denne Drick giffuis oc aff somme for Maffuens wrene Kaaldesiuge/huor aff den Gule sot kommer.

Blaa beer / Brømmebeer / Biørnbeer.

Bæcos, Rubus. Morus Bassus. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 29.*

T. Bromberen.

Denne

Denne Vrt oc hendis Beer maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis

Blaabeers Vrt eller oc Blomsterne saaden i Vin/ oc den drucket / stiller Bugløb / oc Quindernis tids offuerflødige flydelse.

Beererne ædne føre end de bliffue aldelis modne/ giøre det samme.

Osen aff Beererne i Munden holdet/ læger Mundens saar/ det samme giøre oc de modne Beer/ om de tyggis oc holdis nogen stund i Munden/ disligest oc saa i Bladene/ om de brugis som sagt er.

Vduaartis.

Bladene støtte oc lagde paa Saar / som om dem æde/ læger dem/ Sameledis det bulne Hoffuet/ der paalagt.

Saaledis paa Massuen lagt stiller pinen/ læger oc Spenebyld/ *Ficus* kaldet.

Gede Blad. Skou lilier.

Periclymenos, Volucrum maius, Matri silua, Plenaria. Læss *Diosc. lib.* 4 *Cap.* 12.

T. Waldgilgen / Speckfilien.

Denne Vrt løber oc op paa Træene / lige som Vidbende/men heldst paa Hassel/ bær huide Blomster/ ere fuldnær som de blaa Blomster paa *Consolida regalis*, det er/ som Ridderspooris Vrt.

Induaar-

Vand brent aff disse velluctendis Skou killer/ er gaat oc nytteligt for en trang oc stacket Aande/ for Hoste / for Maffuens induaartis Hede/ om Morgenen to eller tre gange drucket/ huer gang tre eller fire Skeder fulde.

Huo som idelige plagis aff Milten/ hand skal bruge i 40. dage effter huer andre / huer Morgen it quintin aff denne Vrtis røde Korn eller Frø/ til puluer støtte / met Vin / hand bliffuer helbrede igien/ siger *Dioscorides*.

Disse Korn eller Frø ere aff en vddriffuendis nature/ thi ere de gode til dem som pisse tyckt Blod. De vddriffue oc Fødselen.

Det brendte Vand er alsomlysteligst.

Store Skrepper. Tordonne Skrepper.

Prosopion, Prosoris, Prosonatia, Bardona, Lappa. Læß *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 92.

T. Grosse Kletten.

De Vrter som wi intet acte/ oc for Skarn holde / ere offte i Lægedommen de beste/ som mand i disse Skrepper maa see/ de ere gode induaartis oc vduaartis til at bruge.

Induaartis.

Frøet aff Sbrepperne til puluer støt/ giffue somme for Steen.

Vduaar-

De grøne Blad om Sommeren ere gode til gamle Saar/ der paalagde/ de leske heden/ oc sacte pinen.

Samme Blad ere oc gode til Ledemoder som ere aff lede/ ere gode til brødne Been.

Vild Saffran.

Cnicus Syluestris, Cartamus, Crocus hortensis. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 182.*

T. Wild Saffran / Drey distel

Induaartis.

De Fattige forsamle Blomsterne aff denne Saffran/ tørre oc støde dem/ oc der met giøre de deris Mad gul/ oc er icke ilde giort/ Thi denne Saffran blødgiør den haarde Bug.

Frøet støt/ oc Osen der aff vdkryst/ oc met Hønsekiød saadet/ bløder icke Bugen alleniste/ men driffuer oc vdfører den seye *Phlegma*, siger *Dioscorides.*

J Apotecken findis it *Confect Diacarthamum* kaldet/ tien vel til foresagde Brøster/ om den ellers er rettelige bered.

Auerrois screffuer / *Cap. 41.* at den vilde Saffrans frø/ skal vere en god Lægedom til at vddriffue *Phlegma* met/ vden all fare.

Vduaartis.

Met denne Saffran kand mand Farffue gult met.

Den Tidzel som Klæde kardis met.

Virga pastoris, Lutrum, Carduus Veneris, Labrum Veneris, Carduus fullonum, Dipsacum, Dipsacus. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 11.*

T. Weberkarten/ Kartendistel.

Denne Tidzel er aff kaald oc tør quailtet/ thi mag hun altstedse haffue vædske/brugis alenniste vduaartis.

Vduaartis.

Dioscorides scriffuer/ at de Orme som iblant met i denne Tidzels marg findis/ skulle vere gode for den fierde dags Kaaldesiuge/ lagt i noget/ oc om Halsen bundne/ Jeg haffuer det icke forsøgt/ men Ormene haffuer ieg fundet.

Bladene paa Hoffuedet lagde/ skulle stille Hiertens siugdom.

Osen i Ornene lat/ døder Ormene.

Vand aff disse Blad brent / er gaat for Mundens induaartis breck/ der met thoet.

Roden i Vin saaden/ siden støt/ oc offuer de reffne Finger lagt/ læger dem/ Sammeledis de reffuer bag hos den lønlige sted / Saadan Lægedom kand giemmis i Kaaber kar / it Aar til forscreffne Breck.

De gam-

De Gamle haffue met saadan Lægedom fordreffuet Vaarter.

Vandet som findis i denne Tidzels blad/ er gaat til de røde rindendis øyen/ der met thone.

Samme Vand fordriffuer oc alle gule oc brune Ansictens oc Hudens flecter oc wrenked.

Sempertiners korns Tidzel/ Mariæ Tidzel.

Spina alba, Carduus Mariæ. Læß *Diosc. lib. 3. Cap.* 12.

T. Marien Distel / Weiß wegdistel/ Stechkraut.

Induaartis.

Vand off Bladene brent / oc en lempelig Drick der aff drucket / er gaat for Sidernis sting/ men bedre er det/ at mand tager til sig it halfft quintin aff Frøet smaa støt / met forscreffne Vand.

Saadan Lægedom er oc god for Forgifft/ for Pestilentze/ for Sidernis sting/ for hede Feberes/ oc hues Forgifft i Legemet er/ maa vige.

Roden støt/ oc Osen vdkryst/ samme Des met it Glaß Vin drucket/ vddriffuer Ormene aff Liffuet / oc Vattersotten / oc gør vel at pisse.

Vduaartis.

Det brendte Vand er gaat for den befengde Leffuer/ Klude der i vaadgiorde/oc paalaade.

Cardobenedictus, Attractylis, Acanthium. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 89.*

Denne Tidzel loffuis nu offuer alle Tidzel/ brugis til mange Siugdommer/ induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Nogle *Empirica* oc forsøgte stycker / som ieg aff andre forfaret haffuer / vil ieg her sætte oc bescriffue.

Denne Vrt skal vere først sendt Keyser Frederick aff Indiæ land/for it ærligt Skenck/ der met hannem och saa giffuet tilkiende / om nogen iblant met brugede denne Vrt i sin Mad oc Drick/ hand skulde beskermis for den store Hoffuetuerck/som offuen Oynene regerer/ *Monopagia* oc *Hermycrania* kaldet.

Cardobenedicta Vrt til puluer støt / oc met Vin drucket/fortærer oc vdfører *Phlegmam* aff Maffuen. Om mand giorde Pillulas der aff/ vaare bedre til at anamme.

Samme Vrt bruget/ rømmer Brystet/ renser Blodet/ er oc god til dem som forsuinde.

Vrterne i Vin saadne/ och saa varm drucket / stiller Tarmernis vred / giør at suedis/ bryder Stenen/ oc kommer Quindernis tid til at flyde.

En Nødskal fuld aff samme Vrtis pul-

uer/

uer/ met Vin drucket/ kand ingen Pestilentze skade/ om mand det dricker naar mand besengd er/ inden 24. timer.

Vin met Cardobenedicta saaden/ gør det samme.

Denne Vin oc Puluer/ skal giffuis de som ere besuarede met Maffuens wrene Kaaldesiuge. Item/ oc fierde dags Kaaldesiuge.

Somme sige/ at denne Vrtis puluer eller Drick aff hende giort/ eller Osen til sig taget/ skal vddriffue all Forgifft/ oc det beuise de saaledis/ at huorledis vdi Paule Stad/ skal haffue veret en vng Pige/ haffuer ædet Eder i sig/ met it Eble/ huor aff hun suarlige bleff hoffuen/ oc ingen haffuer kundet hiulpet hende/ huercken met Theragelse eller anden Lægedom/ Men om siger haffuer mand giffuit hende Cardobenedictæ vand/ oc er saaledis frelst.

Andre sige ydermere/ at en Hugorm skal vere krøben ind i en Dreng/ der hand laa oc soff paa Marcken vnder it Træ/ oc strax mand haffde giffuit hannem Cardobenedictæ vand at dricke/ er Ormmen krøben aff hannem/ oc Drengen er frelst.

Summa/ Cardobenedictæ Oes/ Vrt/ Frø/ det brendte Vand/ skulle vere gode for all Forgifft/ baade induaartis oc vduaartis bruget.

Vduaartis.

Cardobenedictæ vand eller Oes i Øyne-
ne ladt/ fordriffuer deris klaade oc rødne.

Samme Vrt støt oc paalagt / lesker oc
læger det som aff Jld brent er/ sammeledis Pe-
stilentzis bylder.

Sam̃e dygder haffuer oc det brente vand.

Vrterne støtte oc paalagde / læge alle
Hugormes oc Scorpioners sting.

Der er nøye en bedre Vrt til Lægedom/ for
Kræfft/ oc andre onde Saar/ end Cardobene-
dictæ vrt/ Oes/ oc det brendte Vand/ oc mange
store breck skulle vere her met hulpne oc lægte/
serdelis en Quindis persone / som Kræfften
haffde fortærit Brysterne paa indtil Benene/
hun er rensit met Cardobenedictæ vand/ oc legt
met Vrtens pulver.

Mand maa oc giøre Røgbad vnder op aff
denne Vrt/ til at fremlocke Stenen/ oc Quin-
dernis tid met.

Den almindelige Tidzel / Hun-
drede hoffuet kaldet.

Centum capita, Eryngium. Læß *Diosc. lib.* 3.
Cap. 16.

T. Manns trew/ Brachen distel/ Ra-
dendistel.

Denne Tidzel er aff varm complex.

Induaartis.

Roden

Roden i Vin saaden/ oc drucket / er god for Leffuer sot/ for Miltens oc Lendernis siugdom/ stiller Bug vred/ driffuer Pisset/ oc Quindernis tid.

It quintin aff samme Rod til puluer stød/ oc drucket met Pastinacker frø/ imodstaar den indtagne Forgifft.

Roden saaden i Honnig vand/ oc drucket/ er god for en trang oc stacket Aande/ for Verck oc for den Faldendesot.

Vduaartis.

Roden vduaartis paahengt/ skal fordriffue oc atskillie Krop/ oc Ørnenis bylder.

Roden stød oc offuerlagt/ lader icke Kiødet falde fra Benene/ som falde vil.

Skersøde.

Glycyrrhiza, Dulcis radix, Liquiritia. Less *Diosc: lib. 3. Cap. 5.*

T. Lacritie. Süßholtz.

Nøye brugis nogen Rod i Lægedommen mere end denne/ oc hendis sorte Oes aff Roden vdtaget/ thi hun tien oc er nyttelig til mange atskillige Siugdommer.

Induaartis.

Osen aff Skersøde/ tien fuldnær til alle Siugdomer/ Thi om mand tager i Munden aff samme Oes/ saa stort som en Bøn/ oc lader den

 smeltis

smeltis oc nedgaa/ det lener den bulne Strube eller Hals/ giør den hede Maffue gaar / lener oc renser det hede Bryst oc Lungen / bløgiør Bylderne/ stiller den onde Hoste/oc giør de suage Nyrer oc Blæren gaat/ oc veldelige slycker Tørsten.

De som suarlige oc met stor nød pisse/ de skulle offte dricke samme Vand eller Vin/ huor i Skersøde saaden er.

Skersøde i Gedemelck saaden/ er alsombest til dem som icke pisse kunde.

Men saa er at Skersøde tien Maffuen/ Brystet / Leffueren / Lungen / Blæren / oc Nyrerne / maa den brugis iblant i andre Lægedommer / oc serdelis til Maffue puluer.

Vduaartis.

Tør Skersøde smaat oc rent/ støt samme Mel/ i saare oc flydendis Øyne strøt/ skal stille flydelsen oc læge Saarene.

Langfiende rod/ Krage torn/ Gede torn / Heste gilding.

Ononis, *Anonis*, *Onosma*, *Resta bouis*, *Remora aratri*, *Acutella*, *Vrinalis*, *Vrinaria*, *Lilium inter spinas*. Læss *Diosc. lib.* 3. *Cap.* 18. oc *Plin. lib.* 21. *Cap.* 16.

T. Pflüg-

Denne Urt kiende Bønderne best/ thi hun dem stor hinder giør/ naar de pløye deris Jord/ oc maa hun brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Dioscorides oc *Plinius* sige/ At om Skalen/ eller Barcken aff denne Urtis rod/ siudis i Vin/ oc drickis/ vddriffuer Stenen veldelige.

Samme Drick nogle dage drucket/vddriffuer de lønlige oc forborgede Spennebylder/ oc læger dennem.

Vduaartis.

Samme Rod i Vin saaden/oc i Munden holdet/ stiller Tandeuerck oc pine.

Græſſkar.

Cucurbita. Læſſ *Dioscoridem libro secundo Caput* 127.

T. Kurbiß.

Allehaande slag aff Græſſkar/ trinde oc lange/ ere alle aff kaald oc vaadactig nature/ maa brugis induaartis oc vduaartis i hede Kaaldesiuger.

Induaartis.

Denne Fruct tien icke Maffuen vel / for hendis Kulheds skyld / alligeuel brugis hun aff somme saaledis: Den yderste grøne Skale kaste de bort / det huide oc de wmode Kierner hacke de smaaet / oc lade det skude / oc siden berede de det som en Kaal met Smør / Salt oc Løg.

Somme skære dem i skiffuer / oc bage dem i Smør / lige som mand van er at bage Eble.

Somme purgere dem met Græsskar / saaledis / de vdhulle det inderste / lade saa Vin i Skalen / den lade de saa staa en nat / om Morgenen dricke de samme Vin fastendis.

Vand aff Græsskar brent / maa mand giffue vdi hede Kaaldesiuger / om Heden icke vil stillis aff andre Lægedommer.

Mand maa oc giøre Linklude vaade vdi samme Vand / oc legge dem vduaartis paa Hiertet oc paa Leffueren.

Vduaartis.

Vand brent aff de wmode Græsskar / er visselige gaat for Hoffuedens store hede / oc serdelis til vnge Børns / Linklude skulle her i vaadgiøris oc paaleggis.

Om mand icke haffuer det brendte Vand / maa mand tage Olien / oc den bruge som fore staar.

Sam-

Samme Vand oc Oes er god til Oyen oc Oren/som hede i er/ i dem ladet/oc vduaartis paalagt.

Denne Lægedom er oc god til de Lemmer/ som plagis met hed Podagel/ læger oc facter det gantske Legemis hede heffuelser.

Cucumer. Meloner.

Cucumis, Cucumer satiuus, Melopepo, Pepo. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 135.*

Denne Fruct er aff kaald nature/ bekommer icke huer Menniske vel/ Men hede Mennisker/ oc de som aff Barndom tiluande ere til denne Fruct/ de maa æde den/ Men den som haffuer en kaald Maffue/ skal icke æde den/ thi hand kunde snart faa den Kaaldesiuge aff den.

Induaartis.

Allehaande slag aff Cucumer/ Meloner/ maa brugis i hede Siugdommer. Men deris Kierner/ sammeledis Græßkarenis/ tiene til Lægedom som brugis for Nyrenis oc Blærens siugdommer.

Vduaartis.

Frøet aff Meloner saadne i deris egen Oes/ oc met Mel blandet/ Kager der aff giorde/

giorde/ mod Solen tiurde/ oc siden en Smørelse der aff giort met Vin/ Ansictet der met smurt/ fordriffuer allehaande Ansictens vrenhed.

Her endis denne Vrtegaard met sine Vrter/ Blomster/ oc Fruct/ Huorledis de skulle brugis til Menniskens nytte/ oc sundhed.

Her

Her efftterfølger

Huorledis Electuaria/ Syruper/ Conserua / oc Olier/

skulle ret konstelig: giøris/ oc beredis aff
forscreffne Vrtegaards Vrter/ Blomster/ oc
Røder/ Sammeledis huer deris dyd oc krafft/
Meget nyttig til denne forscreffne Vrtegaard/
oc kand ey vel heller vere mistendis fra hannem.
Fordansket oc forsamlet aff HENRICK
SMID vdi Malmø. Guds Aar
Tusende femhundrede firetiue oc
paa det siette.

Herren er mit Haab.

Huorledis Sucker/som brugis til Lægedom/ skal klaris oc rensis.

Til huert Pund Sucker/ skal tagis it Pund fersk Kildeuand/ eller mindre/ effter som Suckeret er gaat/ klart/ rent/ eller vrent til/ oc det huide aff tu ægh/

til æg/ Samme Vand oc det huide skulle ladis i en reen Mullige eller Becken/ oc vel slaes lige som Læge/ met en liden reen oc huid skaler tilsammen bunden Bircke kost / indtil samme Vand oc det huide aff æggene / bliffue til en smuck reen huid Skum/ Jo mere det røris oc slaas/ io mere det skummis/ oc samme Eggens skum drager all Suckerens wrenhed til sig/ Lad saa Suckeret i samme Vand/ sæt det paa en god Kulild/ som ey ryger/ lad det saa siude ind paa helten/ skummme oc rør det altstedse/ sy det saa igiennem en Spesser Linseck / giort som en Klarete Seck eller Pose/ siden tag samme aff klarede Sucker/ sæt det paa Ilden igien / oc lad det saa lenge siude/ indtil det bliffuer tyckt som en Syrup bør at vere / huilcket du kant saaledis forsøge / lad en Taar eller to paa it Ten Tallercken/ Kniffs blad eller Huedsten som Bartskærere bruge til deris Ragekniffue/ eller paa Bonden aff en Meßings morter / flyde samme Taare icke/ men bliffue tilsammen / da er det nock saadet/ men flyder det / da skal det sactelige siudis/ indtil det icke mere flyder/ Men kand det oc imellem Fingrene forsøge / om det segt oc tilsammen henger imellem Fingrene/ saa er det oc nock saadet.

Huorledis Honnig som brugis til Lægedom / skal klaris beredis oc rensis.

Tag en

Tag en del Honnig/ oc en del fersk Kilde vand/ lad dem sammen siude/ indtil det bliffuer klart oc tyckt som det førrevaar/ før end Van/ det der i kom/ skal oc altsedse røris oc skummis/ Mand skal oc lade der i det huide aff it æg/ lige som her aff offuen saare om Sucker staar/ saa klaris det rent/ oc bliffuer diss bedre

Huorledis mand skal giøre Electuarium aff Quæder.

Mand skal tage de skøniste velluctendis/ retmode oc guleste Quæder / den Skale oc Kiernerne met andre induaartis Stene vdtage (Kiernerne skulle oc serdelis giemmis) oc ladis i en glassuret Leerpotte / oc sterck Edicke paa ladis/ oc siudis saa lenge til det bliffuer som en Mos eller Pap/ naar som de vel bløde saadne ere/ kryst dem saa vel igiennem it reent Linklude eller Sold/ saa varme som mand hedet taalle kand/ saa at Margen kand alene komme rent igiennem / fra Kiernerne / Huden oc Stenene/ Somme kryste det igiennem en Hardug. Vilt du nu giøre denne *Electuarium* met Honnig/ da skalt du veye samme Quæers oes/ oc tage der til saa meget reent vel skummet oc bered Honnig som Osen er/ du maat oc vel tage mere eller mindre/ effter som du vilt/ at samme *Electuarium* skal vere krafftigt / sød oc god til. Men vilt du den berede met Sucker/ da bliffuer

den diss lystigere/ bequemmere oc velsmagendis/ maat du tage der til saa meget reent affklaret Sucker/ oc sætte Margen met Suckeret/ eller met Honniget/ paa en god stadig Kulild/ som er vden Røg / oc lade det siude sactelige (oc idelige flitelige røre/ paa det/ det icke tilbrendis) indtil det bliffuer tyckt nock/ Oc det kant du der ved mercke/ om det gaar vel fra Bonden/ eller du maat prøffue det paa it Ten Tallericken/ eller Kniff/ eller oc i andre maade/ som foresagt er i Suckerens klarelse oc renselse/ Naar det er tyckt nock/ saa haffuer du it gaat *Electuarium*, den maat du lade løbe paa it Ten Tallericken/ huilcket førre smurt er met Olie aff de søde Mandele/ oc lade det saa kølis/ oc siden i stycker skære effter som du selffue vilt.

Men vilt du at hun skal vere sterckere oc krafftigere/ da bered den lige som hun i Apotecken beredis oc brugis/ Saaledis: Tag Ingefær som icke omstungen/ sort eller haard er/ fire lot / god Kanelebarck / tu lodt / gode ferske vdlæsne Neglicker/ gode Muscatte nøder / aff huert it lodt. *Galliga* 2 lodt/ *Cubeber*, *Cardemommer*, Lang peber/ aff huert it quintin/ støde disse Vrter til smaat Puluer / tag her aff til huert Pund aff forscreffne Queer / 1. eller 2. lodt / effter som du samme *Electuarium*, vilt haffue sterckt oc krydet til. Vilt du at samme *Electuarium* skal saare driffue/ purgere/ oc bliff-

ue it

ue it *Laxatiuum*, da skalt du paa det sidste/naar den tagis aff Ilden/der i lade til huert Pund 1. lodt beredt Scamonea/i Apotecken kaldet *Diagridion*, oc lade saa paa it tyn Tallericken at køls/ lige som offuen faare sagt er/ oc det siden i stycker skære/ oc naar som du vilt Stolgang giøre/ oc der met purgere / da skalt du negle aff forscreffne stycker i Vin legge/ oc dem der i sønder gnide/ oc den saa dricke.

Dette *Electuarium* giøris aff somme saaledis: Oc riffue Queerne paa it rent riffue Jern/ i it reent Kaar/ vdkryste eller persse Osen der fra igiennem en reen Haardug / siude siden den vdkryste Oes met Sucker/ oc handle met den i alle maade/ lige som offuenfaare sagt er/ oc prøffue den saa paa en Steen/ Jern eller Tallericken / om den er tyck nock saaden eller ey/ Der effter lade de løbe paa it reent Becken eller Mulluge / naar det er bleffuet kaald/ giemmis det best paa den sted som icke formeget vaadactig/ hed eller for kaald er/ men middelmaadelig luct/ en lang tid.

Dette *Electuarium* haffuer mange dyder/ er oc bequeme lystelige at bruge/ til den onde Maffue / som Maden icke vel fordøffue eller fortære kand/ giør Mennisket subtiligt / skønt oc skickeligt/ thi det holder Mennisket i sin rette naturlige farffue / giør en lystig til Maden/ vermer den kaalde Maffue / stiller vemmelse

eller ſpyelſe/ och ſaa Bugløb oc Blodſót/ om mand tager her aff til ſig faſtendis/ Men efter Maaltid til ſig taget/ bløder Bugen oc fortærer vel. De Rige ſom haffue en ſkrøbelig complexie/ maa bruge her aff om Morgenen oc Afftenen/ for Maaltid oc efter Maaltid/ for en vellyſt/ oc ſtyrcke deris Maffue der met/ thi Maffuen bliffuer her aff lyſtig til Maden. Mand maa oc tage her aff oc blande met Malmeſir eller anden god Vin/ oc bruge det til Mad for Salſament. Denne *Electuarium* blandis oc ſtundem met lit Deſiner/ der met giørendis en god oc velluctendis Aande/ oc naar ſom mand den i ſaa maade bruge vil/ maa mand den met Vin eller vden Vin til ſig tage.

Huorledis mand ſkal giøre *Electuarium* aff de gule Liliers røder/ ſom vaaxe i Vandet.

Electuarium Diacori.

Tag Røderne aff de gule Lilier/ ſom vaaxe i Vaudet/ huilcke ſom ere ferſke oc gode/ reengiør dem vel met en ſkarp Kniff/ ſkær dem ſmaa/ oc hacke dem ſiden vel ſmaa/ paa en reen Fiel met en Kniff/ ſom der til tien/ oc ſkal vere lige ſom den Skærkniff Skomagerne bruge oc ſkære Leder til met. Somme ſtøde dem i en Mortere/ men det gaar icke ſaa reenlige oc lyſtelige til ſom at hacke dem. Naar ſom de ere ſaa ſmaa hackede/ ſkulle de leggis i it Glas/

oc ſkal

oc skal mand saa der paa lade god sterck rød
Vin/ oc skal det saa staa i blød i tre dage eller
lenger/ oc huer dag skal samme Vin en gang
aff ladis/oc fersker Vin igien paaladis / oc si-
den skal det vel siudis/ oc til huert Pund aff
samme Røder skal tagis tu eller tre Pund
reent skummet Honnig / sammeledis til huert
Pund aff Røderne/ en fierding god Ingefær/
reent skrabet oc smaa skaaret/ eller som fore
staar/ smaa hacket/ oc lade det tilsammen siude
paa en god sacter Kulild / indtil det bliffuer
tyckt/ oc det saa prøffue paa it kaalt Jern/
Steen/ Mortere bond / eller Tallercken/ som
fore sagt er/om det tyckt nock er eller ey/oc naar
som mand vil tage det aff Ilden/ oc lade det kø-
lis/ skal mand lade disse Vrter der i. Tag god
Canelebarck it lodt/lang Peber it lodt/Galliga
Muscater/ Muscateblommer/ Cubeber/Carde-
mommer/ aff huert tu quintin/ Paradisekorn/
trind Peber/aff huert it quintin/mere eller min-
dre/ effter som du vilt at samme *Electuarium* skal
vere sterck oc krafftig til somme lad oc der i støde
Mandele. Denne *Electuarium* er alminde-
lige i samme Land/ oc brugis idelige/ om Mor-
genen/ fastendis til sig taget/ styrcker oc vermer
alle induaartis Lemmer/ Maffuen / oc fortæ-
rer vel/ er oc god til Hiernens oc Legemens
kaalde Siugdommer/ oc besynderlige for *Po-
pelsie*, oc til Lungens oc andre Lemmers lem-

 melse/

melse/som komne er aff Hiernens oc Senernis vædske.

Huorledis Electuarium aff Peberrod skal giøris.

Tag Peberrod/ toe oc skaffue den vel reent/ skær den saa i smaa stycker/ leg dem i en reen glassuret Leerpotte/ lad Vin eller Edicke der paa/ ladt det nogen stund staa/ sie siden det der fra/ oc stød Peberroden/ tag saa til huert Pund Peberrod/ halffandet eller tu Pund rent skummet Honnig. Somme tage halffdelen Honnig/ halffdelen Sucker/ dette skal siudis paa en sact Kulild/ oc aldstedse røris/ indtil det bliffuer tygt oc brunt/ som it *Electuarium* bør at vere/ oc naar som det tagis fra Ilden/ lad saa disse Vrter her vdi/ Canelebarck it lodt/ lang Peber it halfft lodt/ Galliga/ Muscate/ Muscatel-lommer/ Cubeber/ Cardemommer/ aff huert halffandet quintin/ Paradisekorn/ trind Peber/ aff huert it quintin/ lad aff disse Vrter it lodt eller halffandet der i/ oc ey mere/ da beholder Peberroden sin krafft/ saa haffuer du it gaat *Electuarium.*

Denne *Electuarium* bryder Stenen/ oc giør at pisse/ oc driffuer Quindernis forstoppede tid/ brugis oc til alle andre kaalde vædskers brøst oc breck/ i alle maade lige som her offuenfaare sagt er i det Capittel/ om de gule Lilters røders *Electuario.*

Huor-

Huorledis Electuarium aff Gøgs vrtis Røder skal gioris.

Tag i Julij Maanet den største Gøgs vrtis Røder/ giør dem vel rene / sfud dem saa i Fare melck indtil de bliffue aldelis bløde/ siden stød dem saa at de bliffue som de vaare en Velling / til it Pund aff samme Røder / tag tu eller tre Pund Honnig/ skummet oc bered/ som det bor at beredis/ sæt det paa en god sacter Kulild/ lad det saa siude som det bør at siudis/ Siden lad disse effter screffne Vrter der i / smaa støtte til Puluer / Tag huid Sennippe frø/ Roe frø/ Løge frø/ Køruelle frø/ *Pastinaca* frø/ Nelle frø/ aff huert it halfft lodt / sort Peber/ huid Ingefær/aff huert halffandet lodt/ Kanelebarck / Muscate nøder / Galliga / aff huert it halfft lodt/ rør diss vel der vdt/ lad det saa kølis/ Mand ma oc lade der i om mand vil / støtte Mandle kierne. Somme lade her i Margen aff de støtte Nøder som komme aff Indiæ land.

Denne *Electuarium Diasatirion*, findis tilgiort eller beredt i alle Apoteckere/ er en god oc nyttelig Lægedom (om den rettelige brugis) til at opholde Menniskens slect met / tien suage Mend/ Her aff opueckis de oc bliffue mectige til Adams spil oc læg. Tien oc i saadan maade/ de kaalde vfructsommelige Quindfolck. Sammelcvis

meledis oc til andre Siugdommer som ere / til dem som forsuinde / bortuisne oc Lungens siugdom haffue / thi denne *Electuarium* fedgiør / oc styrcker Naturen / oc skal mand her aff til sig tage it lodt / mere eller mindre effter Sagens oc Tidsens leylighed / om Afftenen for Afftens maaltid / met en drick Vin. Men vil mand Legemet oc Naturen styrcke / da skal mand aff dem om Morgenen met saadet aff en gammel Kapune til sig tage.

Huorledis Electuarium aff Kirssebeer skal giøris.

Tag ferske Kirssebeer / som nylige ere tagne aff Træet / plocke Stielckene aff dem / stød dem lit i en Mortere / kryst Osen aff dem i it reent glassuret Kar / sæt samme Oes paa en goden Kulild / lad det saa sactelige siude / indtil det bliffuer tyckt / som it *Electuarium* bør at vere / oc skal det altstedse røris den stund det siudis. Somme lade Honnig der vdi oc Sucker / som føre vel saadet oc skummet er / der met borttagis Kirssebeerens surhed / naar som det tycke nock er / maa mand om mand vil / røre der vdi nogen støt Kanelebarck / oc ingen andre Vrter. Denne *Electuarium* slycker Tørsten / er gaat til en hed Maffue / oc til alle hede Kaaldesiuger oc hede Siugdommer / driffuer Stenen oc Pisset / oc giffuer de Siuge stor lyst til Maden.

Mand

Mand maa oc om Sommeren søndergnede her aff met god Vin / oc bruge det hos stegte Høns / Fugle / Kiød oc Vildbraad / for it Salsament.

Huorledis Electuarium aff Blommer skal giøris.

Tag gode ferske Blommer / som icke Ormædne ere / siud dem i Vand til en Mos / kryst dem saa igiennem en Haardug eller Haarsold / lige som sagt er om Queeer / Tag saa til huert Pund aff samme Oes hälffandet pund Sucker eller Honnig / effter som du selff vilt / lad saa siude paa en god Kulild / indtil det bliffuer tyckt nock / lige som offuenfaare offte sagt er.

Denne *Electuarium* saaledis beredt / er god til de hede Choleriske Mennisker / om de icke ellers haffue suage oc forskrøbelige Maffuer / oc til hede Kaaldesiuger / stiller Heden / thi Blommer ere aff kaald oc vaadactig nature / giffuer oc siuge Mennisker lyst til Maden / met Vin søndergneden / oc met Reffuen Peber kage / Kanelebarck / Neglicker / Muskateblommer / oc saadanne Vrter blandet. Denne *Electuarium* giøris oc i Apotecken til en driffuende Lægedom / eller til it Laxatiff som Løssen oc Stolgang giør / da tager mand til huert pund it lodt eller halffandet beredt *Scamonea, Diagridium* i Apotecken

kaldet / smaa støt til Puluer / oc røre det der vdi naar som mand tager det fra Ilden / oc *Diaprunum Laxatiuum* eller *Solatiuum*. Denne *Electuarium* saaledis met *Scamonea* beredt / er god vdi hede brendendis Kaaldesiuger / om saa er at Maffuen icke for suag eller forskrøbelig er.

Huorledis Electuarium aff Ribes skal giøris.

Osen aff Ribes skal vdkrystis / oc siudis paa en sact Kulild / indtil det bliffuer tyckt / som *Electuarium* bør at vere / Somme lade lit Sucker her i / paa det at det bliffuer diß lysteligere til at bruge.

Denne *Electuarium* slycker oc lesker Tørsten veldelige / vederquæger oc væder den tørre Tunge / er en dyrebar oc kaastelig Lægedom / til alle brendendis hede siugdommer oc kaaldesiuger / oc maa brugis vden all fare / hun køler den hede Maffue oc Leffuer / oc giffuer lyst til Maden / Mand maa oc om Sommeren blande aff den met Vin / oc giøre aff it Salsament / til Fisk oc Kiød / lige som her til forne sagt er om andre *Electuarijs*.

Huorledis Electuarium aff Morbær skal giøris.

Electuarium aff Morbeer giøris lige som Ribes.

Dette

Dette *Electuarium* er en vnderlig kaastelig Lægedom til allehaande Halsens / Strubens / Tandgierdernes / Tungens / oc alle Mundens siugdommer / tørrer oc ophesfuer Drøbelen som nedfalden er. Aff dette *Electuario* offte bruget / er god for Halsens hede Bylder *Angina* oc *Squinantia* kaldede / maa oc brugts til alle hede Siugdommer / lige som om Ribes sagt er / er en kaastelig Lægedom til at labe oc vederquege siuge Menniske met / oc er Maffuen saare bequemmelig.

Huorledis Electuarium aff Hyllebeer skal giøris.

Tag Hyllebeer naar som de ere vel mode / oc ere bleffne brune / stød dem i en Stenmortere / kryst saa Osen igiennem en reen Linklud / sæt hannem paa en sacter Kulild / lad hannem sactelige siude / indtil hand bliffuer tyckt nock som it *Electuarium* bør at vere / oc rør den idelige / paa det at det icke tilbrendis / naar som den vel saaden er / saa probere dem paa it Ten Tallericken / eller Kniff / lige som offte sagt er / oc her til skal huercken tagis Honnig eller Sucker.

Denne *Electuarium* er god for allehaande Eder oc Forgifft / vddriffuer oc Legemens induaartis heffuelse / oc all ond forgifftelig skadelig vædske igiennem Sueden / maa brugis induaartis

uaartis oc vduaartis / i den sted som Theragelse brugis/ met Vand aff Jordrøgis vrt til sig taget/ voddriffuer Sueden veldelige/ thi tien den saare vel til de hoffne Vattersottige Menniske/ oc skulle de der aff tage til dem for end de gaa i Suedebadt.

Huorledis den Theragelse Tiriaca/ *Diateßaron* kaldet/ skal giøris.

Tag trind Hulurt/ som vel renset oc tørret er/ Insian/ ferske Lauerbeer / rene skalede fra Skalerne/ aff den beste oc ædelste Mirra / aff huert tu lodt/ smaa støt alle disse til Puluer/ tag saa her til tu Pund rent velskummet Honnig/ verm det / oc rør saa forscreffne Vrters puluer der i / saa haffuer du en dyrbar oc kaastelig Theragelse.

Huo som tager om Morgenen aff denne Theragelse til sig/ saa stort som en Hasle nød/ eller Quintin/ beskermer Mennisken for Pestilentze/ oc for Pestilentzis onde luct / er oc god for de Siugdommer/ som kommer fra Hiernens kaaldhed/ lige som ere/ Lemmernis rørelse/ eller borttagelse/ Podagel Verck/ oc Krampe/ Faldendesot / styrcker Maffuen oc Fordøffuelsen/ sammeledis oc Leffueren / fordriffuer all induaartis breck/ atskil Væderet / oc obner forstoppelsen/ tien oc saare vel til Quæg oc Fæ/ som

som noget Eder i sig ædet eller drucket haffuer/ oc der aff hoffne eller siuge ere.

It andet Electuarium eller Thegelse/ huilcken oc saare loffuis aff gamle Lægedoms *Doctoribus*, beskermer oc Mennisket for Pestilentze oc Pestilentzis onde luct/ oc skal saaledis giøris oc beredis.

Tag 20. ferske Valnøde kierner / skale dem rene/gode ferske Figen 15. Rude en Haand fuld/ Salt saa meget som mand kand tage immellem Fingre/ stød disse vel tilsammen / ædt her aff om Morgenen fastendis.

Huorledis Electuarium aff Reffue Lunge skal giøris.

Tag Lungen aff en Reff / saa varm som hun aff Reffuen tagis/ toe dem vel ren i god sterck Vin/ heng den saa bag en Kackelouen til at tørris/ dog saa at hun icke røgts/ tag saa aff samme Lunge it lodt / aff den huide Marubio/ oc Isop tu quintin/ Anijs/ Fennickel / aff huert tre quintin/ blaa Lilie rod / *Iris* kaldet/ Holtzurt eller S. Elene rod/ aff huert it halffe lodt/ god reent vel skummet Honnig / lit haardere saadet end mand pleyer at siude Honnig/ oc naar som du Honniget aff Ilden tager/

rør saa forscreffne Vrter smaa støtte til Puluer der vdi.

Denne *Electuarium* tiener saare vel for Hoste / for allehaande Lungens siugdommer / for en trang oc stacket Aande / Lossius saare aff ældste forfarne Læger / du maat oc vel frilige forlade dig paa denne Lægedom.

Huorledis Osen aff Skersøde skal giøris.

Osen aff Skersøde er oc god for forscreffne Siugdommer oc Breck / maa oc ladis i forscreffne *Electuario*, oc skal saaledis beredis: Tag den ferskeste Skersøde du kant faa / skaff den reen / skær de i skiffuer / stød den siden vel / lad saa fersk Kilde vand der paa / lad det saa staa indtil sødmen i Vandet vel inddragen er / persse saa Skersøden rent der fra / sæt saa Osen paa en god sacter Kulild / ladt det sactelige siude / oc rør det altstedse / du maat oc vel lade Honnig eller Sucker her iblant / lad det saa siude indtil det bliffuer tyckt nock.

It Electuarium for Lungesot oc Hoste.

Tag grøn oc fersk Kaal / plocke Bladene fra Stilckerne / stød den i Stenmortere / vdkryst saa Osen / siud den til it *Electuarium*, met god

rent

rent klaret Honnig/ Men vil mand haffue den
sterckere oc krafftigere/maa mand tage lit Saff-
ran der til.

Huorledis det huide Pul-
uer beredis / som giøris
i Apotecken.

I Apoteckerne giøris oc beredis it Pul/
uer/ som kaldis det huide Puluer/ oc er god til
Børn/ som Hoste oc Lungesot haffue/ oc ere
trangbrystige / Oc giøris det saaledis: Tag
en Fierding god rent Sucker / smaa stød det/
Sucker Penidiax en halff Fierding / Sucker
Candi tu lodt/ blaa Lilie rod tt lodt / alminde-
lig Gummi / Skersøde/ aff huert tre lodt/ smaa
stød disse forscreffne til Puluer/ blande dem til-
sammen/ Men om Børnene verck haffue/ maa
mand tage her til tre Quintin Pions rod/ oc-
saa smaa støt / Somme tage oc Saffran her
til.

Huorledis Ingfær skal
indsyltis.

Tag den beste huide Ingfær du kant faa/
kant du icke faa den som huid er/ da tag den rø-
de oc toe det røde vel aff/ gior god sterck Lud oc
lat der paa/ oc lad hannem vel blødis / indtil
den øffuerste hud affskales/affskale den rent/ oc
rense Ingefæren vel/ lad saa fersk Lud der paa
igien

igien/ oc lad hannem staa indtil hand er vel blød/ er Luden god oc skarp/ da blødis hand diss snare/ men see vel til/ at hand icke blødis for meget/ oc mister all sin dyd oc krafft/ oc saa aldelis forderffuis/ thi maa hand vaactis vel fliteligen/ tag stedse der aff oc skær sønder eller kløff fra huer anden/ oc see til om hand er igiennem blødt/ oc naar som hand rettelige oc igiennem bløt er/ skalt du met en liden tynd scriffue Kniff den mindste du kand faa/ igiennem stinge oc affskære de induaartis haarde Aarer/ saa bliffuer Ingefæren smuck mør/ Naar som hand saaledis blød oc igennem stungen er/ lad saa Luden der aff/ tør Ingefæren vel i rent Vand/ saa at Luden vel vddragis oc afftois/ du maat oc vel lade dem ligge i fersk Vand i blød en Nat/ oc siden om Morgenen den igien reen toe/ men sactelige/ saa at de bløtte oc igiennem stungne Kløffuer icke sønder brydis/ Dette maa brugis i tu eller tre dage/ oc indtil saa lenge at Luden aldelis affskult oc vddragen er/ oc ingen skarphed mere i Vandet følis/ leg saa Ingefæren paa it lin Klude/ lad hañem saa ligge tre eller fire Timer/ indtil vandet vel vddraget er/ leg hannem saa i en Ten potte eller Stenkrus/ lad klar Vin paa hannem/ lad hannem saa ligge en nat oc en dag/ siden lade Vinen løbe der fra/ leg saa Ingefæren paa it rent Linklæde/ saa at vædsken vel vddragis/ naar som Linkludene ere

vaade

vaade bleffne/ tag saa andre/ gior dette saa lenge indtil Kludene icke mere bliffue vaade / men tørre/ mand maa oc vel tørre den paa it Haar sold/ oc naar som hand saaledis vel tiurt er/ giør en Syrup aff Honnig eller Sucker / eller halffdelen Honnig/ oc halffdelen Sucker/ effter som du selff vilt/ lad dem paa Ingefæreg/ bliffuer Syrupen tynd oc drager nogen vædske til sig aff Ingefæren/ saa lad den igien der fra/ oc siud dem igien indtil den bliffuer tyck nock/ som den bør at vere.

Saadan indsyltet Ingefær/ er saare god oc nyttelig til alle Legemens Breck oc Siugdommer som aff kaald nature kommer / oc serdelis er den god for den forkølede Maffue/ som icke vel Maden fortære eller fordøffue kand/ oc for Maffuens opstødelse / er oc god til alle kaalde vaadactige Menniske / i hede Siugdommer skal den icke brugis/ thi den saare hedmer/ skal alleniste brugis som offuenfaare sagt er/ til kaalde Siugdommer oc flydelse / oc til hues som forkølet er / de gamle kaalde Menniske huilcke deris Mandoms krafft mist haffue/ maa nyttelige bruge den / her met foruermis de igien oc komme til deris Mandoms styrcke igien/ Saadan Ingefær kand lenge foruaris oc giemmis i Tenkar eller glassurede kar/ men i Trækar bortuisner hand snart oc forderffuis.

Huor-

Huorledis Kalmus skal beredis.

Tag den ferskiste oc beste Kalmus du kand faa/ som icke er Ormeden / lad paa hannem fersk vand/siud hannem vel paa en god klar Kulild/ indtil beskheden oc den stercke smag forgaar/ siden skaff oc rense hannem met en god skarper Kniff/ skær saa Kalmussen i lange eller stackede stycker/ effter din egen vilie/ lad hannem saa end faa it opsød met fersk Vand/ rør hannem saa paa it Linklude eller paa it Haarsaald/ lige som om Ingfæren her offuenfaare sagt er/ lad saa Syrup aff Honnig eller aff Sucker/oc Honnig der paa/ lige maade som oc om Ingefær sagt er/ giffuer hand saa nogen vædske fra sig/ maat du vel siude Kalmussen met Syruppen tilsammen.

Kalmus saaledis indsyltet / brugis til atskillige Siugdommer/ oc serdelis til en ond Maffue/ i begyndelsen aff onde fule Kaaldesiuger. Er oc god om Morgenen ædet for ond forgifftelig Pestilentzis luct / giør en god oc velluctendis Aande/ driffuer Pisset/læger allehaande Blærens oc Nyrernis breck/ bryder Stenen/ driffuer Quindernis tid/ Er oc varm oc tør aff nature / thi maa hand oc vel brugis tilalle Siugdommer/som deris begyndelse haffue aff kaald vædske.

Huor-

Huorledis Muscatte nøder skulle indsyltis.

Tag aff de beste ferskiste oc tungeste Muscatte nøder du kand faa/ (thi de onde tørre tilsammen skrumpede/ tiene her intet til) leg dem i blød vdi god skarp Lud/ indtil de ere vel igiennem bløtte/ du skalt oc vel tilsee/ at de ey formeget blødis oc foruandis/ saa at de ey tabe deris gode luct oc smag/ lige som om Ingefæren sagt er/naar som de vel bløtte ere/effter som du dem haffue vilt/ tag dem saa aff Luden/ skab den yderste Hud aff dem/ tho dem vel i fersk Vand/ oc lad dem ligge i Vandet/ saa lenge indtil Luden vel vddragen er/ tør dem saa vel paa it Linklæde/ eller paa it Horsold/ giør en sterck oc tyck Syrup aff Sucker/ lad den paa Muscaterne/ drager Syrupen nogen vædske til sig/ saa lad Syrupen der aff igien/ oc lad hannem siude bedre/ indtil hand ingen mere vædske aff sig giffuer/ oc tyck nock bliffuer/ lad hannem saa paa Muscatterne igien.

Aff disse Muscater/ om Morgenen oc om Afftenen ædet/ tørre den offuerflødige onde vædske/ verme Maffuen/ oc de induaartis Lemmer/ styrcke oc obne Leffueren/ giør gaat reent Blod/ fordriffue den onde ildeluctendis Aande/ nedtrycke oc stille Miltens heffuelse/ oc ere serdelis gode til dem som lenge haffue hafft

 Leffuer-

Leffuersot. Somme ville oc at de skulle driffue Pisset/ oc rense Nyrerne/ men giøre Lunge[n] ont.

Huorledis Queseurt/ Backe-rod/ Bede vrt/ eller Bibernelle Røder skulle indsyltis.

Tag de beste / sletteste / oc fedeste Queseurte/ eller Bibernelle røder / giør dem reene/ oc skær dem i store eller lange stycker / effter som du selff vilt/ oc fleck dem fra huer andre / leg dem saa i blød i fersk Vand/ eller du maat oc vel siude dem lit/ indtil de bliffue bløde oc møre/ i alle maade lige som sagt er om Kalmus / Naar de bløde nock ere/ tør dem saa paa en Linklud igien/ som offte fore sagt er/ lad saa der paa Syrup giort aff Honnig eller Sucker / du maat oc vel lade Røderne lit siude i Syrupen.

Disse Queseurte Røder brugede / bryde Steenen/ rense Blæren oc Nyrerne/ ere oc gode for Tarmenis vred oc pine/ *Colica paßio* kaldet/ til en ond slimactig Maffue / som icke vel fordøffue kand/ til Moderens breck/ oc til alt hues mand vddriffue vil igiennem Pisset/ ere oc gode for allehaande Eder oc Forgifft/ vsund/ ful/ oc ond Pestilentzis luct.

Huorledis denne Tidzels rodt/ *Eryngium* kaldet / skal indsyltis/ Det er den almindelige Tidzel.

Den-

Denne Tidzels røder skulle opgraffuis/ vel rensis oc skaffuis/ oc skæris i stycker saa lang som en Tommel finger er / smerre eller større/ effter som du selff vilt/ vdtag Margen som indvaartis sider/ siud dem i fersk Vand/ indtil de bliffue bløde oc møre/ lige som effuenfaare sagt er om Queseurte røder / tør dem siden paa en Klud eller Haarsaald/ lad saa der paa Syrup aff Honnig eller Sucker giort/ siud hannem indtil hand tyck nock bliffuer. De gamle Læger haffue stunget i steden igien som Margen vdtagis sylter Ingefær/ oc hele Neglicker / oc er icke ilde giort.

Disse Røder saaledis indsyltede/ ere saare gode til de Leffuersottige Mennisker/ til Miltens oc Lendernis siugdommer / stiller Bug vred/ driffuer Quindernis tid oc Pisset / imodstaar Forgifft/ om nogen haffuer dem til sig taget/ ere oc gode for en trang Aande / for Verck oc den Faldendesot / De gamle Læger sige oc at disse Røder foruerme Nyrerne oc den lønlige Ting/ forøge oc Mandsens sæd/ ere oc gode for en ond Maffue.

Huorledis Holtzurt eller S. Elene rod skal indsyltis.

Optag Holtzurts eller Sancte Elene rod i Octobri Maanet/ i den tid haffuer hun hendis rette dyd oc krafft / skal rensis oc skaffuis reen met en skarp Kniff / skær dem

saa i Skiffuer/ siud dem saa i fersk Vand / thi hun saare bitter oc sterck er / oc wlystig til Maffuen / før end hun saaledis formildis oc blødis / lad saa paa hende Syrup aff Honnig eller Sucker/ lige som førre offte sagt er.

Denne Rod saaledis ind syltet er en kastelig Lægedom til dem som en trang oc stacket Aand haffue/ er oc god for en kald Maffue/ for Hoste/ for Blodspyelse/ for Sidernis sting/ vddriffuer Steenen oc allehaande Eder oc Forgifft/ Quindernis tid/ Er en besynderlig Lægedom til den onde Maffue som icke vel fortære eller fordøffue kand/ atskil spyttet/ oc giør vel vdatspytte/ læger Lungens/ Moderens/ oc andre Lemmers vduaartis Saar.

Huorledis Gøgis vrtis Røder / Satyrion kaldede/ skulle indsyltis.

Vilt du indsylte disse huide Røder/ da tho oc rense dem vel fra Jorden oc Sanden/ giør en Sirup aff honnig eller Sucker/ effter som du selff vilt/ Leg Røderne heri/ leg saa noget tungt paa dem / saa at de ey flyde. Somme blande oc i Syrupen de Vrter som bescreffne staar i Gøgis vrtis Røders *Electuario.* Somme legge disse Røder i den Syrup / huor vdi syltet Ingefær legget haffuer / Du maat selff her

her met handle / oc gjøre effter som dig best
finnis.

Disse Røder saaledis indsyltede / haffue all dyd oc krafft / som Gøgis vrters Røders *Electuarium* tilleggis / brugis nyttelige til Menniskens slectis opholdelse oc forøgelse / aff de suage Mend som til denne Strid vduelige oc forkølede ere.

Huorledis Valnødder skulle indsyltis.

Afftag Nødderne om S. Hansis dags tid / før end de bliffue induaartis haarde / oc saa Skaler / sting hul igiennem dem / met it skarpt trint Træ / kaarssuijs (Somme skale den yderste Skale aff dem) Leg dem saa i fersk Vand vdi ni eller ti dage / oc huer dag skal Vandet en gang eller tøsser aff ladis / oc fersk igien paaladis / oc dette skal brugis indtil deris besthed forgaar / siden leg dem vdi en Kedel / oc ladt dem siude paa en sacter Ild / indtil de bliffue møre oc bløde / Mand skal oc vel tilsee / at de siude icke forlenge / at de bliffue icke aldelis til en Mos / siden tør dem paa en Linklud / eller Haarsold / lige som offte førre lært oc sagt er / sting saa i dem Kanel / Neglicker / oc aff indsyltede Pomeransie skaler / giør saa en Syrup her til / aff Honnig eller Sucker / ladt oc den bliffue vel tyck lige som en Syrup bør at vere / Naar

Syrupen tagis aff Ilden/ leg Nøderne der vdi/ oc lad det kølis/ leg noget tungt paa dem / ſaa at de icke opflyde. Om Syrupen drager nogen vædſke til ſig/ ſaa lad hannem ſiude igien/ indtil hand bliffuer ſom en Syrup bør at vere: Somme ſtinge ingen Vrter i Nøderne / men lade aleniſte diſſe Vrter der vdi / ſmaa ſtøtte til puluer/ ſom ere/ Ingefær/ Neglicker / Muſcater/ Galliga / Cardemommer / Cucuber / oc lege Nøderne i Syrupen den ſtund hand end varm er/ oc er ingen ond mening.

Diſſe Nøder ſaaledis indſyltede / ſkulle ſtyrcke oc verme Maffuen/ kand vel ſaa vere/ for Vrternis ſkyld.

Huorledis Kirſſebeer ſkulle indſyltis.

Tag ferſke mode Kirſſebeer / ſom nylig tagne ere aff Træet/ oc icke Ormædne ere/ ſkær ſtielcken fra dem/ lit mere end halff delen / tag ſaa god haard huid Sucker / er hand icke huid nock/ ſkal hand klaris met det huide aff it æg ſom førre ſagt er/ oc ſiudis til en tyck Syrup, oc paa det ſidſte naar hand fuldnær tyck noc er/ tag hannem ſaa fra Ilden/ oc leg Kirſſeberne der vdi / oc lad dem ſactelige oc lit ſiude. Diſſe Kirſſebeer ſkulle giemmis i it Glas / o er en god vnderlig Lægedom til at vederquæ oc væde den tørre Mund/ Tunge / Hals / o

Strub

Strube met/ i hede siugdommer / stycke Tørsten/ oc giøre den siugis Maffue lystig til Maden/ som ingen lyst der til haffuer.

En anden maade til at indsylte Kirssebeer met.

Tag ferske Kirssebeer / skær Stielcken lit mere end helfften fra dem / leg dem i en god glassuret Potte / lad paa dem god klart reent beredt Honnig / leg saa en Fiel oc Steen paa dem / saa at de icke flyde. Disse maa oc brugis i alle maade til alle foresagde Breck/ som her offuenfaare tilforn screffne staa / men ere icke saa kaastelige.

Mand maa oc tørre Kirssebeeren mod Solen / eller i en Bageroen / oc nar mand vil bruge nogle aff dem / skal mand bløde dem i Vin eller Vand / oc bruge dem til alle foresagde Breck.

Huorledis Pærer skulle indsyltis.

Tag gode vel smagendis oc vel mode Pærer / aff Trœet met Haanden / naar Solen skinner klar / oc Maanen vaaxer oc til tager/ oc de som icke Ormædne ere/ skær skalen tynd aff dem met en skarp Kniff / giør en

 Syrup

Syrup aff god huid Sucker / oc klare dem som hannem bør at klaris oc beredis / leg Pærerne der vdi / oc ladt det siden lit siude / strø saa lit støt Kanelebarck der paa.

Pærer saaledis indsyltede giøre Maffuen gaat / men raa Pærer fastendis ædt stopper Buzen oc giøre Maffuen ont.

En anden maade.

Tag Pærerne aff Træet naar de vel mode ere / som offenfaare sagt er / ladt dem saa ligge i en Maanet / leg dem siden i en Stenkrucke / ladt paa dem gaat klar Vin / leg saa en Fiel met en Sten paa dem / saa at de icke flyde saaledis / foruaris de oc Aar oc dag.

En anden maade.

Aff menige Mand her i vore Land indsyltis de saaledis: De tage gode Pærer / oc siude dem i Vand / dog icke formeget bløde / siden lade de dem bliffue kaalde / legge dem saa i it Stenkruff eller Lerpotte / ta[illegible] saa Honnig som førre skummet oc bered er / Edicke / oc malen Senep / siude disse tilsammen / oc skumme det rent / oc lade det saa paa Pærerne / naar som det er bleffuet noget kaalt.

Huorledis de smode Vinbeer skulle indsyltis.

Tag

Tag aff dē største oc beste wmode Vinbeer/ tho oc rense dem vel/ skær dem fra Stielckerne/ oc icke plocke dem der aff/ giør saa en Syrup aff affklaret Sucker/ Naar hand fuldnær er haard saaden / leg saa Beerene der i / lad dem lit siude/ men icke for lenge / paa det at Vinbeerne icke sønder siudis eller spricke.

Disse Beer ere gode til den hede Leffuer/ slycker tørsten/ vederqueger den tørre Tunge/ giør en lystig til Maden/ stille Bugløb.

Huorledis Rosen Conserua/ eller Rosen Sucker skal giøris.

Saccharum Rosaceum.

Tag om Morgenen røde Rosen/ naar som Solen haffuer tiurt Duggen aff dem / skær met en Sax det huide aff / som sider neden paa Bladene/ hacke dem saa smaa paa it reent Hackebredt/ saa at de bliffue aldelis som en Mos/ siden tage til huert pund aff samme Rosen tu pund reent Sucker smaa støt/ bland det tilsammen/ oc lad det i it Glass / heng det mod Solen.

Dette *Conserua* eller Rosen Sucker / brugis almindelige meget aff den menige Mand/ oc er saare god til dem som en ond wfordøffuet Maffue haffue/ oc plagis aff offuerflødig Galle/

stiller oc nedtrycker Skarpheden/ stiller Bugløb/ oc den røde Blodsot/ styrcker Hiertet/ Hiernen/ oc alle induaartis Lemmer/ maa oc giffuis dem som plagis met hed brendendis Kaaldesiuge/ met Rosen vand/ om Bugen icke paa dem forstoppet er/ thi det lesker heden merckelige/ sacter oc vaadgiør Tungen/ Struben/ oc Halsen i alle hede Siugdommer. Det giøris aff somme met Honnig/ det er icke saa got/ men det kaldis Rosen honnig.

Huorledis Fiole Sucker eller *Conserua* skal giøris.

Conserua eller Fiole Sucker beredis lige som sagt er om Rosen Sucker/ saaledis at mand affplocker Blomsterne i Tordmaanet/ naar de staa i deris beste Blomster/ hacke dem smaa som førre sagt er/ tag til huert pund Fioler tu pund Sucker/ lad dem i it glaß/ heng det mod Solen.

Dette *Conserua* eller Fiole Sucker/ brugis til de hede Kaaldesiuger/ oc til alle hede breck/ oc serdelis til vnge Børns som iblant met besuaris met hede Kaaldesiuger/ oc met den Faldendesot/ thi den suarlige lesker den Kaaldesiugis hede/ obenholder Bugen/ styrcker Hiertet/ stiller Sidernis sting/ oc er en god nyttelig Lægedom til alle hede Siugdommer.

Huorle-

Huorledis Roſenmarins Sucker ſkal beredis.

Roſenmarine Sucker giøris lige ſom ſagt er om Roſen oc Fiole Sucker / Blomſterne ſkulle hackis ſmaa/ oc vel blandis oc ſtødis met Suckeret i en Mortere / thi de ere vel tørre aff dem ſelffue/ oc ſiden ladis i it Glaſſ/ oc hengis mod Solen.

Denne Sucker er aff hed qualitet eller nature / atſkil oc ſubtilig giør all Legemens induaartis groffue vædſke / ſtyrcker Hiernen oc Hiertet / vddriffuer den Guleſot / fordriffuer Hickelſe/ obner Lungens rør/ giør vel vdatſpytte/ hielper fordøffuelſen / lader ingen Forgifft tage offuerhaanden / ſtiller Tarmenis oc Bugens vred/ renſer Blodet/ giør at ſuedis / ſtyrcker de Vanmectige/ oc giffuer dem ſtor krafft oc ſtyrcke.

Huorledis Lauendele Sucker eller *Conſerua* ſkal beredis.

Plocke Blomſterne fra Stielckerne den ſtund de end grøne oc ferſke ere / hacke oc ſtøt dem/ lige ſom førre ſagt er om Roſemariner/ lad dem i it Glaſſ/ oc heng det mod Solen.

Denne Sucker bruget / ſtiller Maffuens pine/ *Cardiaca* kaldet/ oc er øffuerſt i Hiertens hule/

huse/ nedtrycker væder oc opblæselse/ vddriffuer den Gulesot / oc er serdelis god for *Popelsie*, igiengiffuer det fortabte maal/ renser Mundens wreenhed / stiller Hoffuedens flydelse / som i Tenderne nedskiuder/ tien dem oc vel som Hoffuetuerck haffue.

Huorledis Betonic Sucker
eller *Conserua* skal giøris.

Tag Betoniæ Blomster i Junij Maanet/ naar de staa i deris beste Blomster/ hack oc stød dem lige som om Rosemariner oc Lauendele sagt er/ oc heng dem med Solen.

De som haffue en ond oc skrøbelige Maffue/ oc icke kunde beholde Maden i dem oc met Hals brynde plagis/ skulle idelige bruge aff dette. Sucker oc de Quindfolck som stedse plagis met Moderens opstødelse/ tien oc til Maffuens induaartis siugdom/ til Leffuerens/ Miltens/ Nyrernis / Blærens / obner Moderen/ vdfører oc all ond skadelige vædske/ om nogen haffuer taget nogen Forgifft eller Eder til sig/ dette Betonie Sucker vddriffuer den/ igiennem Pisset oc stolgangen/ De som haffue den Gule sot skulle idelige bruge Betonie/ vere sig bered/ i *Conserua Electuario*, eller i andre maade / i huorledis hun beredis kand. De som vilde ere oc den Faldensot haffue/ skal mand offte her aff giffue/ Sammeledis dem som ont i Lede-

i Ledemoderne haffue oc dem ſom plagis met Lendeuerck / de ſom forſumde/ oc Lungeſot haffue/ de ſom ſtedſe hoſte/ De ſom tilbøylige ere til Vatterſotten/ eller idelige onde Kaaldeſuger i Maffuen haffue de ſkulle om Afftenen oc Morgenen bruge *Electuarium* eller Sucker aff Betonie / huer gang it lodt eller mere / Aff denne Lægedom ſkulle de fornemme ſtor hielp oc baade.

Huorledis Sucker ſkal giøris aff Kodrøbels vrtis Blomſter.

Aff Kodrøbels vrtis-Blomſter / giøris oc it Sucker eller *Conſerua*, lige maade ſom de andre ſom her faare ſcreffne ſtaa.

Dette Sucker er gaat til de mactløſe oc ſiuge Menniſke/ ſom forkomne ere aff languarig Siugdom/ Sammeledis til dem ſom rørde ere aff Popelſie / maa oc vel brugis til andre induaartis Siugdommer/ thi ſamme Blomſter ſtyrcker Hiernen beſynderlige.

Huorledis Oxetungis vrtis Blomſter ſkal beredis.

Conſerua eller Oxetungis vrtis Blomſters Sucker/ giøris lige ſom ſagt er om Roſens oc Fiole Sucker/ Blomſterne ſmaa hackede

den

de den stund de ferske ere / oc blande dem met Sucker.

Denne Sucker eller *Conserua* maa giffuis i alle Pestilentzis hede Siugdommer / lader icke Forgifften drage til Hiertet / borttager Vanmectighed oc Skrøbelighed / glæder de sorgfulde bedrøffuede Mennisker / renser Blodet. Summa / mand maa bruge vden all farlighed / til alle hede Kaaldesiuger / Oxetungis vrtis Blomsters Sucker / sammeledis det brendte Vand.

Huorledis Borase Blomsters Sucker skal giøris.

Aff Borase vrtis Blomster / giøris oc it Sucker i alle maade lige som sagt er her offuenfaare om de andre Blomsters Sucker.

Denne Sucker styrcker Hiertet / haffuer same dyder oc krafft lige som Oxetungis blomsters Sucker.

Huorledis Sucker aff Prunella eller Rahels blomster skal beredis.

Aff Rahels vrtis Blomster / giøris it Sucker i alle maade lige som sagt er her offuenfaare om andre Blomsters Sucker.

Dette Sucker vddriffuer den skadelige oc onde

onde Damp/ som opfar i Hoffuedet / tien oc til alle Mundens / Halsens/ oc Strubens siugdommer oc breck.

Huorledis Persicke Træes Blomsters Sucker skal beredis.

Persicke Blomsters Sucker/ giøris oc lige som aff de andre Blomster sagt er.

Dette Sucker er it kaasteligt Sucker oc Lægedom til Børn/ som plagis aff Orm/ Mand skal offte giffue dem her aff fastendis/ fordriffuer icke aleniste Ormene/ men lader dem ey heller vaaxe.

Huorledis Sucker aff Saluiæ Blomster beredis.

Aff Saluiæ Blomster giøris oc it Sucker i alle maade lige som aff de andre Vrters Blomster lært oc sagt er.

Dette Sucker styrcker Moderen oc Fødselens Lemmer/ oc er gaat for *Popelsie*, oc andre Hoffuedens kaalde Siugdommer.

Huorledis Sucker skal giøris aff Pions Blomster.

Tag Pions Blomesters ferske Blad/ handle met dem lige som sagt er her offuenfore

om Ro-

om Rosen Sucker/ til huert pund aff disse Rosens blad/ tag it pund Sucker.

Dette Sucker bruget/ er god til dem som Maren rider om Natte tide/ driffuer Quindernis tid/ oc renser dem effter Fødselen / sønderknuser Lendernis oc Blærens steen/ oc vddriffuer hannem / sammeledis den Gule sot/ stiller Bugens pine/ stopper Quindernis Blods flydelse/ staar imod Moderens opstødelse/ nedtrycker kløgelse oc spyelse/ lader ey Steenen vaaxe i vnge Børn / De Quindfolck som nedfaldne ere aff Moderens breck/ oc ligge som de vaare Døde/ opueckis igien aff denne Lægedom.

Dette Sucker styrcker Hiertet/ er en saare god Lægedom til vnge Børn som plagis met suar Siugdom / dem skal mand giffue iblant met aff dette Sucker. Vand som brent er aff Roden oc Blomsterne/maa brugis til alle foresagde Breck oc Siugdommer / disligiste Roden tiurt/ oc til Puluer støt.

Huorledis Sucker eller *Conserua* skal giøris aff Jordrøgs Blomster.

Aff *Fumo terræ* vrtis Blomster/ eller aff Vrten oc Blomsterne / giøris oc it *Conserua* Sucker/ lige maade som om de andre her offuenfaare sagt er.

Dette Sucker eller *Conserua*, er gaat til dem som

dem som vdslagne oc skabbede ere/eller oc Paacker haffue/ thi det renser det onde Blod/ Er oc god til dem som sig frycte for Pestilentze/eller for den onde forgifftige Suedesot/ maa brugis til at vddriffue den onde Vædske oc Sueden met/ lige maade som det brendte Vand brugis aff mange/ naar de ville bade/ er oc gaat i begyndelsen aff Vattersotten offte bruget/ obner Leffueren/ vddriffuer den Gulesot igiennem Pisset. Dette *Conserua*, *Electuarium*, oc det brendte Vand brugis mest aff dem som Paacker læge/ thi det renser Blodet saare/ oc obner de induaartis Lemmer.

Huorledis Sucker eller *Conserua* skal giøris aff den store Jernurters eller Blaabynckis Blomster.

Aff den store Jernurtis Blomster/ giøris oc it Sucker/ lige maade som offuenfaare sagt er.

Denne Sucker eller *Conserua* obner oc renser Leffueren veldelige/ vdfører Gallen/ oc den huide slim/ ved Stolgangen/ fordriffuer Kaaldesiuge/ om mand her aff offte til sig tager/ før end Siugen tager hannem/ obner Milten oc Leffueren/ som sagt er/ Thi skulle de Vattersottige bruge det i begyndelsen aff Vattersotten/

er oc gaat til den hede Maffue/ til alle onde brendendis Kaaldesiuger / vederqueger oc styrcker Hiertet.

Huorledis Sucker aff Jsop skal giøris.

Tag Blomsterne aff Jsop/ naar hun staar i Blomster/ hacke oc blande dem met Sucker/ oc handle i alle maade der met lige som met Lauendels oc Rosemariners Blomster sagt er.

Denne Sucker eller *Conserua*, er gaat til dem som faldne ere/ oc noget i dennem sønder slaget haffue/ oc brugis besynderlige for host/ oc for alle haande Lungens siugdommer/ som kom me aff kaald flydelse/ styrcker Maffuen oc Hoffuedet/ foruermer Brystet/ oc alle induaartis Lemmer/ er oc gaat for Forgifft.

Om mand icke haffuer denne Sucker/maa mand siude Jsop i Vin oc dricke den for forscreffne Breck. Oc dette maa mand oc giøre met alle andre Vrter oc Blomster/ om mand icke saadanne Sucker beredt haffuer/ oc den saa i Vin siude oc den dricke.

Huorledis Sucker aff Aakande blomster skal beredis.

Aff Aakanders huide Blomster giøris oc it Sucker eller *Conserua*, i alle maade lige som sagt

ſagt er om Roſen oc Fiole Sucker/ Maa brugis induaartis i Legemet/ vden all fare/ til alle hede Siugdommer/ det er en kaaſtelig hielp oc Lægedom / til hede brendendis Kaaldeſiuger/ naar Peſtilentze regerer/ oc er ſerdelis gaat til dem ſom Suindeſot (*Hectica* kaldet) haffue/ oc til Leffuerens/ oc til *Pleureſim*, det er Sidernis byld/ er oc gaat til den tørre Hoſte/ løſker Tørſten/ oc til Leffuerens oc Miltens befengelſe/ ſom forſcreffne Breck haffue/ maa mand giffue aff denne Sucker/ eller Vand aff Blomſterne brent effter Sagen/ oc Siugdomſens leilighed/ vden all fare. Mand ſkal oc vaadgiøre Linklude i ſamme Vand / oc vduaartis paa Hiertet oc Leffueren legge. Aff denne Sucker eller Vand offte bruget / ſtiller Bugløb. Men de ſom karſke oc ſunde ere/ ſkulle icke offte bruge forneffnde *Conſerua* eller Vand / vndertagne de ſom met Munden haffue loffuet/ at de ville leffue kyſkelige / oc ville ende deris liff i Cloſter. Thi denne Sucker *Conſerua*, oc det brendte Vand/ døder oc forkøler Fødſelens krafft/ oc naturens indplantede Begierlighed/ oc giør Menniſket krafftløs oc wduelig til ſaadan gierning/ huilcket dog ſaare faa begere.

Saaledis kand mand aff allehaande Vrters blomſter ſom fore ſcreffuet ſtaar/ giøre allehaande Sucker *Conſerua*, om mand hacker dem ſmaa/ oc tager end en gang ſaa meget Sucker der

til som Blomsterne veye / Men ere de saare tørre/ skulle de stødis i en Mortere met Suckeret/ oc hengis mod Solen/ oc siden giemmis oc foruaris.

Huorledis Rosen Syrup skal giøris.

Tag Bladene aff de røde Rosen / saa mange du haffue vilt / leg dem i en Tenkande eller Steenkruss / lad paa dem het siudendis Vand/ lad det saa staa sex eller siu timer/ naar som Rosen ere bleffne blege / skulle de vel vdkrystis / oc samme Vand skal igien vermis/ oc igien ladis paa andre Rosen / lige som første gang/ dette skal tre eller fire gange giøris / altstedse met ferske Rosen/ oc saa lenge til Vandet faar en smuck rød farffue / oc haffuer taget til sig Rosernis luct oc krafft/ Sij det saa klart aff/ lad saa der i Honnig eller Sucker/ lit eller meget/ effter som Vandet meget eller føie er/ tag til huert pund Vand/ tu pund Sucker/ lad samme Vand som Roserne ere saadne vdi/ sactelige siude paa en god Kulild/indtil det bliffuer tyckt som it klart Honnig/ eller lad en taar eller to paa it Tallericken / Kniff/ Mørtere bond/ eller Sten/ bliffue de stille staaendis oc icke flyde/ da er det nock saadet/ Men flyde de/ saa skal det bedre siudis. Merck at denne Regel skal holdis til alle Syruper som giøris skulle/ oc her effter-

efftersølger. Om Suckeret huor aff du Syrup giøre vilt/ vaare icke klart oc skønt/ saa klare det som ieg dig førre lært haffuer.

Denne Syrup brugis almindelige oc aldermest i alle Apotecker/ til atskillige Legemens Siugdommer/ andre Lægedommer styrckis oc krafftig giøris her met/ brugis oc allene for sig selff/ til all brøst oc breck/ lige som om Rosen Sucker sagt er/ til Maffuens/ Leffuerens/ Hiertens brendendis hede Siugdommer/ vaadgiør oc køler den hede tørre Tunge/ Halss/ Strube/ oc alle induaartis Lemmer/ vdi Apotecken giøris oc en drick aff Rosenuand oc Sucker/ til alle foresagde breck oc brøst/ oc kaldis Julep.

Huorledis Fiole Syrup skal giøris.

Fiole Syrup giøris i alle maade som om Rosen Syrup sagt er/ Saaledis: Tag Fiole blomster/ den stund de end vellucte/ leg dem i en Tenkande/ eller Stenkruss/ ladt siudendis het Vand paa dem/ lad dem saa staa 6. eller 8. timer/ vdkryst saa Blomsterne vel/ bortkast dem/ verm Vandet igien/ ladt det paa andre ferske Fioler/ lige som du førre giorde/ brug dette altstedse met ferske Fioler/ indtil Vandet bliffuer smuckt blaat/ oc haffuer aldelis draget til sig Fiolernis luct oc smag. Samme Fio-

leuand skal siudis paa en sacter Kulild / met lige saa meget Sucker / indtil det tyckt nock bliffuer / om det tyckt nock er / kand du forfare paa en Kniff / Tallercken / Mortere bond / eller paa it stycke Papir / lige som offuenfaare om Rosen Syrup sagt er.

Denne Syrup skal ladis i it Glaff / oc der i foruaris indtil mand aff hannem bruge vil / Saaledis foruaris hand best / oc er god til alle hede Siugdommer / oc serdelis til vnge Børn / som iblant met plagis aff den Faldendesot oc hede Kaaldesiuger / thi hand veldelige oc stareklige slycker Kaaldesiugens brendendis hede / holder Bugen oben / bløder Pestilentzis bylder / stycker Hiertet / stiller Sidernis sting. Oc Summa summarum / hand er god til allehaande slag aff Siugdommer / i alle maade lige som sagt er om Fiole Sucker eller *Conserua*.

Men huo som icke formaar at betale dette Sucker / hand maa siude Fioler i Vand / at bruge det til alle forscreffne hede Siugdommer. Somme blande denne Syrup met ferske Kildeuand / oc giffue det at slycke Tørsten met / er en lystig Drick til siuge Mennitske.

Somme Apoteckere giøre aff Fiole Vand oc Sucker en Drick til alle foresagde Siugdommer / oc kaldis *Iulep*.

Huorledis Syrup aff Surer skal giøris.

Tag

Tag Bladene aff Surer / stød dem til Mos/ vdi en Sten mortere/ vdkryst Osen i en glassuret Potte/ saa meget som du vilt haffue/ sæt den saa strax paa en god Kulild/ oc lad den saa en opsød eller tho/ saa atskiller sig Osen/ oc bliffuer klar som Vand/ sij den saa igiennem en Klud / oc vey saa samme Oes/ lad saa lige meget Sucker der i som Osen er / lad det saa sactelige siude/ til det bliffuer tyckt/ som det skal vere/ oc i alle maade lige som du offuenfaare om de andre Syruper hørt haffuer.

Her haffuer du en kaastelig Syrup/ huilcken tien til dem som befengde ere met Pestilentzis hede Kaaldesiuger / til den befengde hede Leffuer/ oc hede Maffue/ styrcker oc vederqueger Hiertet/ oc alle induaartis Lemmer/ slycker Tørsten veldelige. Det brendte Vand om det er rettelige brent/ som det bør at brendis / haffuer samme krafft oc dyd/ til alle foresagde breck oc brøst.

Huorledis Syrup skal giøris aff de wmode Vinbeer.

Osen aff de wmode Vinbeer skal vdpressis/ klaris oc rensis paa en god sacter Ild / met en opsød eller tho/ oc sies igiennem en Linklud/ siden siudis til en Syrup met Sucker / i alle maade lige som førre sagt er.

Denne Syrup køler oc styrcker alle indvaartis befengde Lemmer/ oc stiller vemmelse/ brydelse/ oc spyelse/ stiller Bugløb / som er aff Choleriske vædske / styrcker Maffuen saare i saadanne Choleriske Kaaldesiuger / giffuer siugelige Quinder lyst til Maden / er god for Forgifft. For Bugløb oc Blodsot skal mand aff den fastendis bruge met Vand/ huor i gloendis Staal sluct er.

Huorledis Syrup skal giøris aff Jordrøgs vrt.

Tag Jordrøgs vrt (*Fumus terræ* paa Latine kaldet) den stund hun fedt/ fersk/ oc vædskactig er/ skær Røderne oc de nederste Stielcker der fra/ stød saa offuerdelen vel i en Sten mortere til Mos/ vdkryst Osen / sæt den paa en Kulild /ladt den siude til hand atskillis/ sij dem sactelige der fra igiennem en Klud/ Tag saa den affklarede reene Oes tu pund/ oc Honnig tu pund/ siud disse paa en sacter Ild til en tyck Syrup.

Denne Syrup renser Blodet/ er gaat for Skab oc Klaade/ som kommen er aff den salte Phlegma / oc aff den forbrende oc fortørrede Cholera/ lige som Paacker ere / obner Leffueren/ fordriffuer den Gule sot/ giør en god skøn Farffue. Somme lade her vdi Osen aff vng

Hum-

Humles vrter/ tilforn vel renset oc klaret/ lige som offuensaare sagt er.

Huorledis Syrup skal giøris aff Edicke.

Tag god huid Sucker/ eller reent velskummet Honnig/ fem fierdinger/ fersk Kildeuand it pund/ siud dem vel tilsammen/ paa en sacter Kulild/ oc skumme det vel reent/ Naar som Vandet halffdelen indsaadet er/ lad saa der vdi it halfft pund god sterck Vinedicke/ giort aff huid Vin/ lad det saa siude indtil det bliffuer tyck/ som en Syrup bør at vere.

Denne Syrup slycker Tørsten/ køler oc nedtrycker den vnaturlige Hede i hede Choleriske Kaaldesiuger/ obner all forstoppelse/ driffuer Pisset/ imodstaar oc forhindrer all ond forgifftig oc vaadactig forfulning oc raaduelse/ thi brugis den rettelige i Pestilentzis onde Luct oc Kaaldesiuger/ met Vand brent aff Hiertens fryd/ aff Boras eller aff Oxetunge/ Denne Syrup haffuer oc en vddriffuendis krafft/ thi blandis oc andre Syruper met den.

Denne Syrup aff Edicke/ giøris oc met nogle andre Vrter.

Tag god fersk Kildeuand/ leg der vdi

 Fenicke

Fenicke røder/ Mercke røder oc Endiuie røder/ tag til huert pund Vand aff huer aff disse Vrters rødet/ tre lodt Fenicke frø/ Mercke frø/ oc Endiuie frø/ aff huert it lodt/ gaat reent klaret Sucker/ halffandet pund/ lad Røderne oc Frøet vel siude i Vandet/ indtil det haffuer aldelis draget til sig Rødernis oc Frøsens krafft/ sii saa det igiennem en Klud/ lad Suckeret der vdi/ indtil det bliffuer tyckt saa som en Syrup bør at vere/ som offte saget er / Vilt du oc at den skal vere sur/ saa maat du lade Edicke der vdi/ effter vecten/ som offuenfaare i den anden Syrup saget er. Denne Syrup findis i Apotecken bered vden Edicke.

Denne Syrup tien til alle induaartis Lemmers forstoppelse/ obner dem/ er oc serdelis god til all slimactig phlegmatisk Materie/ løser den/ saa at den lættelige vddriffuis/ obner Leffuerens/ Miltens/ Nyrernis/ oc Blærens forstoppelse.

Huorledis Malurte Syrup skal giøris.

Tag Malurte it halfft pund / Rosen fire lodt/ god sterck Vin / Osen aff Quæer / aff huert halff tredie pund/ lad disse vdi en glassuret Potte/ lad dem saa staa en nat / siud det om Morgenen paa en god Kulild/ indtil halffdelen indsaaber er / kryst det saa igiennem en Klud/ lad

lad der saa to pund Sucker vdi/ siud det til en Syrup/ saa som offte lært er.

Denne Syrup styrcker Maffuen/ fordøffuer eller fortærer vel/ vermer Legemet/ stiller pinen/ vddriffuer Gallen/ oc allehaande Forgifft/ huilcken sig i Legemet lang tid forsamlet haffuer/ borttager Bug vred oc Bugens pine/ vddriffuer Orme/ atskil oc vddriffuer den Gulesot/ Quindernis tid/ oc sammeledis Forgifft/ om nogen den til sig taget haffuer.

Det brendte Vand haffuer samme krafft oc dyd/ Men vircker icke saa krafftelige/ tien til vnge Mennisker oc Børn.

Huorledis Rosenhonnig skal giøris.

Rosenhonnig giøris aff atskillige i atskillige maader. Somme legge Roserne i en Tenkande/ eller Stenkrus / lad der paa siudendis hedt Vand/ oc handle der met i alle maade/lige som sagt er om Rosen Sucker / siden siude de samme Vand met reent skummet Honnig / indtil det bliffuer tyckt igien/ lige som det førre vaar / smaa hacke ferske Rosen/ oc legge dem der vdi noget i bløð/ siden vdkryste de dem igien.

Andre tage til it pund Rosen/ fem. pund Honnig/ oc lade det vel tilsammen siude/ indtil Honniget faar draget Rosernis krafft oc lucr til sig.

Som-

Somme hacke aleniſte Roſerne / blande dem met Honnig / oc ſætte det ſaa mod Solen.

Somme hacke aleniſte Roſerne oc blande dem met Honnig / indtil det bliffuer ret tyckt / ſaa ſom det bør at vere. Du maat vel ſelff vduelge aff diſſe / huilcken dig beſt ſiunis at vere.

Roſen Honnig brugis nu meget aff Læ-gerne / oc ſerdelis om Vaaren oc om Sommeren / de renſe Maffuen der met aff den onde ſlim / Thi Honniget renſer / oc Roſerne verme oc ſtyrcke Maffuen / renſer oc Tarmerne aff all ſlimactig vædſke. Om nogen haffuer taget nogen farlig Purgatz til ſig / da ſkal mand tage til ſig aff dette Honnig / met det ſom Perſilie røder / eller Fenicke røder ere ſaadne vdi. Om mand nogen Purgatz til ſig tage vil / ſkal mand nogle dage tilforne tage til ſig aff dette Honnig / ſaa løſis vædſken oc ſlimen / oc vddriffuis diſſ lætteligere. Det Honnig renſer oc Mundens / Tendernis kiøds / Halſens oc Strubens ſaar oc wreenhed / thi brugis det aff Bartſkærerne i Munduand / met Veybrede eller Brunelle vand / for Brøne / oc andre Mundens wreenhed / oc er it ſtycke aff deris ſtørſte lønlige Konſt. Summa / Dette Roſen Honnig maa brugis til alle Breck oc Siugdommer / lige ſom Roſen Syrup brugis.

Huor-

Huorledis Osen aff Valnø-
ders skaler beredis.

Tag de yderste grøne Valnøde skaler i Hunde dagene/ naar de ere mode/ stød dem i en Stenmortere til en Mos/ kryst Osen der aff/ tag saa fire pund aff samme Oes/ ladt den lit siude paa en sacter Ild / lad der saa vdi tu pund rent skummet Honnig/ oc ladt det siude indtil det bliffuer tyckt/ lige som Honniget førre vaar.

Denne Oes stiller Hoffuedens flydelse/ som nedfalder paa Brystet/ huor aff meget ont kommer/ er oc god til Mundens/ Halsens / oc Strubens hede Bylder/ tilbage driffuer oc tørrer saadan hed materies flydelse/ Munduand skal her met blandis.

Huorledis Syrup aff Quæ-
ers oes skal beredis.

Tag de beste mode Quæer/ riff dem sma paa it riffue Jern/ kryst Osen igiennem en Klud/ saa meget du haffue vilt/ sæt det paa en god Kulild / lad det siude ind paa helfften/ lad siden der vdi saa meget god Vin som Osen vaar/ lad det saa siude indtil det bliffuer tyckt. Somme lade her vdi rent skummet Honnig/ somme affklaret Sucker / somme giør denne Oes sur / de lade her vdi tredie delen

delen

Edicke/ Somme lade her vdi Canel / Neglicker/ Jngefær/ Cardemommer / Saffran / oc saadañe andre Vrter/ smaa støtte til Puluer/ oc binde dem vdi en Klud / oc henge der vdi.

Denne Oes styrcker Maffuen/ giffuer lyst til Maden/ fordøffuer eller fortærer vel/ vermer Leffueren oc alle induaartis Lemmer / stiller vemmelse/ opstødelse/ oc spyelse/ som aff Maffuens skrøbelighed kommer / stopper Bugløb som aff kaald vædskafftig vædske formeget flyder / oc serdelis om samme Oes blandis met Vand huor vdi gloendis Staal slucter. Naar denne Oes alleniste beredis met Vin oc Sucker / kaldis hand aff Apoteckerne *Miua simplex*, Men naar hand beredis met Vrterne / kaldis hand *Miua aromatica*, eller *Miua composita*.

Huorledis Osen aff de wmode Vinbeer skal beredis.

Aff de wmode Vinbeer vdpressis oc en Oes/ oc den saltis oc foruaris i smaa Træfad/ røris offte omkring/ tien bedre i Stegersit end til Lægedom/ thi hand giffuer lyst til Maden/ styrcker Maffuen/ køler Leffueren / oc alle induaartis Lemmer.

Huorledis Jpocras skal giøiris.

Denne

Denne Drick Ipocras kaldis/ effter Ipocratem læge/ som først den paafant/ oc idelige brugede/ oc findis almindelige i alle Apotecker beredt/ oc den skal saaledis beredis.

Tag den beste Canel du kant faa/ halffandet lodt/ god huid Ingefær it lodt/ Galliga it halfft lodt/ stød disse smaa til Puluer/ leg det saa i it Glas/ lad der paa halfftredie potte god rød Vin/ oc Sucker saa meget/ effter som du vilt haffue den sød til/ lad det saa staa en nat tilsammen.

Somme giøre denne Drick saaledis/ De tage fire lodt god Canel/ tu lodt Ingefær/ it lodt Paradisekorn/ it halfft lodt Galliga/ Neglicker/ Muscate nøder/ Cubeber/ Cardemommer/ aff huert halffandet quintin/ dem støde de smaa til Puluer/ aff disse Vrter saaledis støtte tage de it lodt til huer halffanden Potte Vin/ oc it halfft Pund Sucker/ mere eller mindre/ effter som du vilt at samme Ipocras skal vere god sterck oc sød til/ de blande oc Vinen/ Vrterne oc Sucker tilsammen kaalde/ oc lade det saa løbe igiennem en Vlden klarete Seck/ der til besynderlige giort.

Denne Drick er en lystig oc kaastelig Drick til gamle Mennisker/ oc serdelis om Vinteren/ om Morgenen fastendis drucket/ styrcker oc vermer den kaalde Maffue/ er oc god for Hiertens oc alle Seners kaalde Sugdommer/ Denne

Drick

Drick skulle vnge Mennifke icke bruge / for sin store hede skyld.

Huorledis Clarete beredis.

En føie skilsmisse er imellem Ipocras oc Clarete/ Ipocras beredis met Sucker/ oc skal vere rød / Men Clarete giøris met reent vel skummet Honnig/ oc er klar / oc skal saaledis giøris oc beredis.

Tag den beste Canel du kant faa/ sex lodt/ Ingefær tu lodt/ Paradisekorn tre lodt/ Muscate nøder / Muscate blommer / Neglicker/ Cardemommer/ Cubeber / aff huert it halfft lodt/ stød alle disse Vrter smaa til Puluer/ tag saa til huert sex potter Vin/ tre eller halffierde lodt aff forscreffne støtte Vrter / eller mere/ effter som du vilt at samme Clarete skal vere god oc sterck/ lad lit Vin paa Vrterne/ oc halffanden potte vel reent skummet Honnig/ sæt det saa i en varmer sted en Nat/ om Morgenen sæt det paa en god Ild/ lad det faa en opsød eller to/ lad saa den andre Vin der til/ siden tag tredie delen aff it quintin god Saffran/ gnid den sønder met lit Vin/ lad der oc til Honniget oc til den anden Vin oc Vrter/ som saaledis vermde ere/ sæt det saa fra Ilden/ oc lad det saa lit staa/ siden lad det løbe igiennem en Vlden seck/ lige som offuenfaare sagt er om Ipocras / det som

som affløbet er/ lad det vdi Secken paa Vrterne igien/ brug det indtil det som igiennem løbet er/ bliffuer smuct/ reent/ oc klart/ saa er det Clarete/ siden lad hende vdi it Kar/ huor vdi du hende foruare vilt/ oc heng i samme Kar/ nogle aff forscreffne Vrter vdi en liden Linpose/ saaledis giemmis oc foruaris hun lenge.

Denne Drick maa brugis i alle maade/ lige som sagt er om Ipocras/ til kaalde Siugdommer/ oc til den onde kaalde slimactige Maffue/ oc alle induaartis Lemmer/ styrcker oc foruermer dem/ Denne drick tien best gamle Mennisker/ baade Mend oc Quinder.

Huad dyder god gammel Miød haffuer.

Miød loffuis meget aff de gamle forfarne Læger/ oc brugis nyttelige til alle kaalde Siugdommer/ serdelis til Hiertens/ Senernis/ oc Ledemodernis/ renser oc obner det trange Bryst/ er oc god for gammel Hoste/ som mand lenge hafft haffuer/ renser Blæren/ oc obner Pissens gang/ tilsteder ey at Stenen vaaxer/ atskil oc vddriffuer all groff vædske/ renser Induaalene oc Tarmene fra all offuerflødighed/ blødgiør Bugen/ slycker Tørsten/ skal drickis til alle Hiertens/ Senernis/ oc Lendernis kaalde Siugdommer/ vdi den sted som mand van er at dricke Vin/ thi Miøden saare god oc

nyttelig er til saadanne Siugdommer/ som er i Popelsie/ Krampe/ Verck/ Faldendesot/ Hoffuedens suimelse/ oc saadanne lige/ vden saa er/ at nogen anden Breck eller Siugdom besynderlige der imod staar/ Miødsens dyder oc kraffte ere vnderlige.

Denne Drick tilgiøris oc met Vrter/ saaledis: De tage til en Tynne Miød sex lodt Peber/ Ingefær otte lodt/ Paradisekorn tu lodt/ Neglicker tre lodt/ Galliga tre lodt/ Canelebarck ti lodt/ Disse Vrter støde de smaa/ lade dem saa i en Linpose/ oc henge dem i Tynnen.

Huorledis Rosenolie skal giøris.

Tag de røde Rosen (om du dem haffuer) eller oc huide Rosen/ plocke dem rent fra Stilcken/ leg saa vdi it Glas/ som offuen til passeligt viit er/ lad der paa den beste sødiste Lissebons olie du kant faa/ sæt det saa i nogle dage mod Solen/ offuen til vel tæt tilstoppet/ giem det siden indtil du det behoff haffuer.

Vilt du at hun skal vere bedre/ sterckere/ oc krafftigere/ Da tag Rosen/ leg dem i it Glas/ sæt det mod Solen/ siu eller otte dage/ sæt saa samme Glas i en Kedel met Vand/ paa en sacter Kulild/ lad det vel siude/ siden naar som det er bleffuet lit kalt/ sii oc kryst det vel igiennem en Haardug/ tag saa igien ferske Rosen blad/

blad / leg dem i samme Olie igien / sæt saa Glasset igien imod Solen atter siu eller otte dage / siud dem anden gang / lige som offuenfaare sagt er / Dette maat du giøre saa offte som du selff vilt / men Glasset eller it andet Kar som Olien i er / skal allstedse vel stoppis.

Somme giøre oc denne Olie oc saaledis: De tage Roserne oc lade siudendis het Vand paa dem / oc handle der met i alle maade lige som ieg her offuenfaare sagde om Rosen Syrup / saa at Vandet faar draget til sig / Rosernis smag / dyd / oc krafft / siden lade de Olien i samme Vand / sætte saa Glasset / Krus / eller Kande / vdi en Kedel met Vand / oc lade det siude / indtil Vandet indsødet eller fortæret er.

Andre forfarne Læger oc Bardskærer berede oc samme Olie saaledis / De støde Roserne / oc vdkryste Osen / tage saa samme Oes / oc støtte Rosenblad / lade Olie paa dem / henge den saa imod Solen i nogle dage / vel tæt tilstoppet / siden siude den i en Kædel met Vand / lige som offuenfaare sagt er.

Denne Olie styrcker de skrøbelige Ledemodernis / Lemmers naturlige verme / sætter oc køler den vnaturlige befengde hede / oc lesker den. Er Ledemodet saare forkølet / da styrckis oc foruermis det igien / oc Materiens onde tilflydelse tilbage driffuis / aff huilcken nogen ond

Byld komme skulle/ om den brugis i begyndelsen aff hede Bylder.

Huorledis Fiole Olie skal giøris.

Fiole olie giøris i alle maade lige som offuenfaare sagt er om Rosen olie / vden alleniste/ mand tager alstedse grøn Lissebons olie / som giort oc vdpresset er / aff de vmode oliuer her til/ den lader mand paa Blomsterne / lige som sagt er om Rosen olien/ Fiole olie skal icke heller staa saa lenge imod Solen som Rosen olien/ men alleniste i ti dage. Vilt du at den skal vere sterckere oc krafftigere/ da siud oc kryst den tre gange igiennem/ oc lad alstedse ferske Fioler der vdi / oc paa det allersidste skal ladis tørre Fiole blomster der vdi/ som end deris gode luct haffue.

Denne Olie sacter oc stiller Strubens/ Brystens/ oc Lungens onde hede oc skarphed/ er god for den bulde *Pleuresis* kaldet / stiller krampe oc verck / som kommer aff tomhed/ alle hede Bylder maa sactis oc kølis met den.

Merck her / efftersdi at denne Olie/ som giøris aff de vmode Oliuer/ selden føris hid i vore Land / da maa mand tage i den sted/ den Lissebons olie som hid føris / oc den to eller tre gange met kalt Vand tho / saaledis som ieg dig

dig her lære vil/ oc paa det sidste met god Rosen vand skølie / saa bliffuer hun diss kaaldere oc diss bedre til Lægedom / oc saaledis skalt du der met handle.

Lad giøre dig tuende trattere aff blek lige store / effter som du selff vilt/ at de skulle vere store til / lad løbe dem tilsammen paa den store ende / lad Olien oc det kaalde Vand i samme trattere / sæt saa en Finger aff huer Haand paa huert hul/ røst eller squalpe det saa bort oc igien/ saa at det kand blandis tilsammen / hole saa det ene hul aff tratteren op/ oc det andet ned/ nogen stund stille/ saa at det kand klaris igien/ saa flyder Olien oppaa/ oc Vandet bliffuer staaendis hos den nederste Pibe/ lad det nederste hul gaa sactelige op/ saa at Vandet kand vdløbe / strax Olien kommer / holt saa hullet til igien met Fingeren / lad saa kalt fersk Vand (eller anden vædske / huor met du vilt tho Olien) der paa igien / oc handle der met lige som førre/ bruge dette indtil du seer at Olien er nock thoen oc renset / paa det sidste skal hun skyllis med god Rosen vand.

Huorledis Morbeer Oes skal giøris.

Tag Morbere oes it halff pund/ Osen aff blaa Beer it pund / rent skummet Honnig it halff pund/god sød Vin en fierding aff it pund/

 oc den

oc den skal tilforne siudis / lad disse siud sammen paa en god sacter Kulild / som er wden Røg/ indtil det bliffuer til en Syrup.

Denne Oes brugis oc meget aff Bartskærerne iblant deris Munduand/ er en mectig Lægedom til Mundens/ Strubens/ Halsens/ hede Siugdomer/ Wrenhed oc Brynne/ renser oc tørrer den onde vædske/ opløffter drøbelen som nedfalden er.

Huorledis Commendeblomsters Olie skal giøris oc beredis.

Tag Cammomille eller Commendeblomster/ plocke Blomsterne fra Stielckerne / leg dem vdi it Glas / lad Olie der paa / sæt det mod Solen i nogle dage/ siden tag samme Glass/ eller lad det aff Glasset oc i it Krus / eller Tinkande som offuen til vel tæt er / oc sæt vdi en Kedel met Vand/ oc siud det saa/ lige som offuenfaare om Rosenolie sagt oc lært er / sie oc kryst det saa igiennem en Haardug / leg saa atter ferske Blomster der vdi om du vilt/ eller lad det saa bliffue som det igiennem sidt er / oc giem det indtil du det vedtørff eller behøffuer.

Men vilt du at den skal vere sterckere oc krafftigere/ da tag alleniste det gule aff Blomsterne/ bortkast det huide oc lad det gule tørris mod Luctten vdi en tør sted fire oc tiue Timer/

leg

leg det saa i Olien i it Glas/ oc tilstoppe det offuen til met en lin Klud/ saa at der falder icke Skarn i/ sæt det mod Solen/ i halffierdesinds tiue dage/ giem det saa indtil du det behøffuer oc bruge vilt/ altid tilstoppet vel offuen til.

Er det om Vinteren/ eller nogen anden tid om Aaret/ at du denne Olie bruge vilt/ oc den icke haffuer/ maat du lade siudendis het Vand paa Blomsterne/ oc der met handle/ lige som sagt oc lært er om Rosen Syrup/ oc naar som Blomsternis krafft vdi Vandet draget er/ skal Olien der i ladis/ oc i en Kedel met Vand siudis/ indtil Vandet fra Olien aldelis indsaadet er.

Denne Olie er en kaastelig oc nyttelig Olie/ til alle huide Aarers breck oc brøst/ hun atskil oc resoluerer/ oc stiller all pine som kommer aff Kuld/ fordriffuer oc den onde flydelse/ som flyder aff it Ledemod til det andet/ styrcker oc stadfester alle Ledemod/ Sener oc Aarer/ stiller Væderens opblæselse.

Huorledis Olie aff Dild skal giøris oc beredis.

Olie aff Dild giøris aff Blomsterne/ oc aff de grøne Vrter/ i alle maade/ lige som sagt er om Commenteblomsters eller Chammomille blomsters olie.

Denne Olie haffuer fuldnær saadan krafft oc dyd/

oc dyd/ som offuenfaare sagt er om Commente blomsters olie/ men meget sterckere atskil hun Væderens opblæselse/ sacter oc stiller all pine/ vddriffuer Sueden/ thi er hun god til dem som haffue den Kaaldesiuge/ met Frost oc Røstelse/ Rygbenet skal smøris met den/ giør vel at Pisse/ oc at soffue/ stiller Hoffuetuerck/ sacter oc atskil haarde Heffuelser oc Bylder/ tien oc til de hude Aarers oc Seners pine.

Huorledis Liliers olie skal giøris oc beredis.

Olie aff Lilier skal saaledis giøris/ Tag bladene aff Lilier/ leg dem i it Glas/ lad Lisse-bons olie paa dem/ sæt det mod Solen i tre dage/ sie oc kryst det saa vel igiennem en Haar-dug/ leg saa ferske Lilie blad i Olien igien/ sæt det saa igien imod Solen/ i tre dage/ giem den siden vel til stoppet/ indtil du den bruge vilt/ om hun icke vel tilstoppis oc foruaris/ da for-derffuis hun snarlige/ for Liliernis slimacktig-heds skyld.

Denne Olie lener/ sacter/ atskil/ oc blø-der alle kaalde Bylders heffuelse/ er oc serde-lis god oc nyttelig til Rygbenens Lems pine/ som aff Kuld kommen er/ loffuis oc saare aff ærlige Quindfolck oc Jordemodre/ thi at de met hende obne/ lene/ sacte/ oc blødgiøre Fød-selens lem/ i Fødselens farlige Tider.

Huor

Huorledis Olie aff blaa Lilier skal giøris oc beredis.

Denne Olie giøris oc aff blaa Liliers blad/ lige som offuenfaare sagt er / om de huide Liliers olie. Men somme Apoteckere giøre den saaledis/ tage ferske blaa Liliers røder fire lodt/ blaa Liliers blad otte lodt/ saadet huor vdi blaa Liliers røder saadne ere/ it pund/ god fersk Lisse-bons olie tu pund/ siude den saa i it Glass/ Krus eller Kande/ i en Kedel met Vand / indtil Vandet fra Olien indsaaden eller fortæret er/ siden sie oc kryste de det igiennem en Haardug/ oc foruare det saa.

Denne Olie atskil Blodet / oc sacter alle Bylder som aff kuld komne ere/ atskil oc subtilig giør den Flegmattiske materie/ som sig i Brystet oc Lungen forsamlet haffuer / sacter Leffuerens oc Miltens pine / oc foruermer saadanne induaartis Lemmer / er oc saare god oc nyttelig til Ledemodernis Lemmers suare pine / lener all haardhed/ vere sig Bylder eller Heffuelse/ er oc en besynderlig god Lægedom til Fødselens forkølede Lemmer/ stiller Krampe oc Verck/ sacter Ørnenis pinen/ der i lat/ oc fordriffuer Næsens onde luct.

Huorledis Olie aff Valmuer skal giøris oc beredis.

Tag Bladene/Blomsterne/oc Hoffueder-
ne aff Valmuer/den stund de end ferske oc grøne
ere/ stød dem i en Steenmortere / leg disse saa
vdi it Glæss/ eller andet Kar som der til tien/
lad der paa it pund Lissebons olie/ som giort er
aff de vmode Oliuer/ tilstoppe det offuen til/
oc sæt det mod Solen/ i otte dage/ siden siud det
i en Kedel met Vand/ vdi tre Timer/ der effter
sie oc kryst det vel igiennem en Haardug/ lad
saa i Olien igien ferske Blad/ Blomster / oc
Hoffueder/ oc handle der met lige som offuen-
faare sagt er/ Naar du haffuer giort tre gange
saaledis/ skalt du sætte Glasset met Olien vdi
40. dage mod Solen/ oc siden igien det sie oc
vdkryste igiennem en Haardug / oc det vel for-
uare oc gemme / indtil mand det behøffuer oc
vedtørff.

Somme tage it pund aff det saadet/ huor
vdi Valmue blad oc Hoffueder saadne ere/ sæt-
te det mod Sølen/indtil samme Vand aff Sol-
sens hede fortæret er.

Der giøris oc en Olie aff Valmue frø/
Men den brugis sielden til Lægedom.

Olie aff Valmuer er saare god oc krafftig/
til at giøre Søffn met/ nytteligen brugis den
til all breck oc hedis befengelse/ oc til hede Byl-
ders heffuelse / som komne ere aff Cholerisķe
vædske/ blandet oc slaget met det huide aff Eg-
get/ oc lit Lactuckers oes/ oc saa lagt paa den
lønlige

veldeligen

Huorledis Aakanders blomsters Olie skal gøris oc beredis.

Denne Olie skal giøris oc beredis i alle maade lige som sagt er om Fiole olie/ met Lissebons olie som giort er aff de vmode Oliuer.

Denne Olie haffuer lige saadanne dyder/ lige som sagde ere om Valmuers olie/ lesker all Hede/ giør rolig Søffn/stiller Brystens oc Lungens pine/ som aff Hoste kommen er/ vdlesker naturens lyst oc begiering/ om den lønlige sted her met smøris/ er oc noget stercker end Fiole olie.

Huorledis Olie aff Malurt skal giøris.

Tag de øffuerste knopper aff Malurte/ sameledis osen aff Malurte/ aff huert ote lodt/ god Lissebons olie tu pund/ lad disse i it Glass/ sæt det mod Solen i nogle dage/ siud det saa i en Kedel met vand/ sie oc kryst det saa igiennem en Haardug/ saa haffuer du god Malurte olie/ beuare den indtil du den behøffuer.

Denne Olie vermer oc styrcker Maffuen/ oc alle Lemmer oc Ledemoder/ lader icke Orme vaaxe vdi vnge Børns Legeme/ men driffuer dem vd/ om mand smør der aff paa Nafflen.

Huorledis Olie aff Krusemynte skal giøris.

Denne Olie giøris oc i alle maade / lige som her offuenfaare sagt er om Malurte olie.

Denne Olie obner Maffuens oc Leffuerens forstoppelse / som kommen er aff kaald Phlegmatiske vædske / styrcker fordøffuelsen / oc giør Maffuen lystig til Maden / døder Ormerne i Liffuet / oc lader dem icke vaaxe / bløder haarde sener / stiller vemmelse oc brydelse / er oc god for Hoste / som aff Kuld kommen er.

Huorledis Olie aff Rude skal giøris.

Tag Bladene aff Rude som grøne oc ferske ere / sammeledis Osen aff Rude / aff huert ote lodt / Lissebons olie / aff de wmode Oliuer vdperssit / try pund / lad disse i it Glass / giør det vel tæt offuen til / oc sæt det saa mod Solen vdi femten dage / der effter sæt det i en Kedel met Vand / oc lad det siude i fire Timer / siden sie oc kryst det igiennem en Haardug / der effter tag atter ferske Rude oc Rude oes / giør oc handle der met / lige som offuenfaare sagt er / saa haffuer du god Rude olie.

Denne Olie foruermer Lenderne / Nyrerne oc Blæren / Moderen / oc Fødselens lem som forkølet er / afskil oc vddriffuer Væderens opblæselse / stiller Sidernis pine.

Huor-

Huorledis Olie aff Hyldt ſkal
giøris oc beredis.

Denne Olie giøris aff Hylde blomſter/ oc ſaa aff Hyldens vnge Spirer/ Aff Blomſterne giøris hun ſaaledis.

Tag Hyldeblomſter naar de vel vdſprungne ere/ otte lodt / ferſk Liſſebons olie it pund/ lad diſſe tilſammen i it Kar ſom der til tien/ oc handle der met i alle maade / lige ſom om Commendeblomſter oc Olie aff Dil oc ſaadanne lige ſagt er.

Olie aff Hylde ſpirer giøris ſaaledis.

Tag aff de vnge Spirer ſom om ſamme Aar om Sommeren vaaxne oc vdløbne ere/ ſkale den yderſte grøne Barck der aff / lad ſaa Olie paa den inderſte Barck/ ſæt den ſaa mod Solen/ oc handle der met lige ſom ſagt er om de andre Olier.

Olien aff Blomſterne giort / ſtiller alle Senernis pine/ oc ſerdelis tien hun til de huide Seners breck.

Men den aff Spirerne / eller aff imellem Barcken giort er/ køler det ſom brent er/ leſker oc anden ſaadan Hede.

Huorledis Olie aff Quæer
ſkal giøris.

Tag Quæer førre end de bliffue mode al-
delis

delis/tag Kiernerne oc Stenene der aff/riff dem saa paa it riffue Jern / Tag aff samme Quæer saaledis smaa reffne sex lodt / Persse oc Osen aff samme/ tag aff samme Oes oc sex lodt/ lad her paa halffandet pund Lissebons olie/ giort aff de wmode Oliuer/ lad disse i it Kar som der til tien / tilstoppe det vel offuen til / sæt det mod Solen vdi femten dage / sæt siden samme Kar met Olien i en Kedel met Vand / oc lad det siude i fire Timer / sij oc kryst det igiennem en Haardug/ lige som offte offuenfaare sagt er/ Tag saa igien lige saa mange sønder reffne Quæer/ oc deris Oes/ som tilforne / lad disse i Olien igien / sæt den mod Solen igien lige som tilforne/ bruge dette tre gange/ sij det siden lige som tilforne/ oc giem den saa vel tæt tilstoppet.

Denne Olie stiller Bugløb/ er oc god til de huide Aarer/ oc til dem som suedis formeget.

Huorledis Olie aff Mastix skal giøris.

Tag god Rosen olie it pund/ god klar vduaald Mastrix sex lodt/ god sterck rød Vin otte lodt/ blande disse tilsammen/oc lad dem vel siude i it Kar som der til tien/ i it Kedel met Vand/ indtil Vinen indsaaden er/ giem den saa indtil du den vedtørft eller behøffuer. Denne Olie styrcker Maffuen/ Leffueren/ oc Ledemodernis Leder eller Lemmer / stiller pinen/ oc modgiør haarde Bylder. Huor/

Huorledis Olie aff Enebere træ skal giøris.

Tag to Leerpotter/ den ene skal vere vel stor/ oc den anden fierde parten mindre end den ende / som inden til ere vel glassurede / sæt den ene offuer den anden/ Den øffuerste oc den største skal mand lade fuld aff Sponner smaa skaarne aff Eneber træ/ imellem samme begge potter/skal mand legge it stycke Bleck eller Kober/ som skal haffue nogle smaa hul paa sig/ saa at Sponerne icke kunde falde ned vdi den nederste Potte/ Disse samme begge Leerpotter skulle vel tæt tilgiøris met god Leer / som er tilgiort oc vel eltet/ met Salt oc smaa stycker aff en ny Leerpotte vel smaa støtte/ saa at ingen damp aff dem vdgaa kand/ oc sætte dem saa ned i Jorden i en hule/ men den øffuerste Leerpotte skal icke staa dybere i Jorden end en god halff Spand/ eller noget mere/ effter som den øffuerste Potte er stor til / oc skulle begge Potter saa høyt teckis met Jord/ Omkring den øffuerste Leerpotte skal giøris en trind Kretz met Tegelsten/ lige som it trind Mur / vdi samme Kretz skal mand giøre en god Kulild / oc lad den brende i to Timer / oc naar som Sponerne inden i den øffuerste Leer potte hede vorde / da flyder Olien aff dem ned i den nederste Leerpotte. Saaledis kant du brende Olie aff allehaande Træ.

Denne Olie er en meetig Lægedom for all Hudens wreenhed/ for Skab oc Klaade/ for Kræfft/ oc tien til alle onde fule Saar.

Enebers Olies dyd oc krafft/ som aff Eneber er giort.

Aff Eneber giøre oc berede Alchimisterne en god konstelig Olie/ huorledis den giøris oc beredis/ er end lønligt oc icke scrifftlige aff nogen obenbaret/ Men dog vil ieg her hendis dyd oc krafft sætte oc bescriffue.

Denne Olie er varm oc tør i den anden Grad/ maa brugis induaartis i Legemet/ oc vduaartis/ trenger sig igiennem Kiød oc Been/ Aarer oc Sener/ oc giør alle Saar skickelige til at lægis.

Fire eller fem taare aff denne Olie/ Aarle om Morgenen til sig taget/ met en føye drick varm Vin/ oc saa der paa fastet i fire eller fem timer/ renser den forstoppede Maffue aff all kaald Phlegmatiske vædske oc wreenhed/ som sig der inde forsamlet haffuer/ aff huilcken Mennisket stor Hoffuetwerck oc Hoffuedens flydelse faar/ huilcken omsiger bliffuer til Eder oc Forgifft/ thi samme vædske falder ned i Brystet paa somme/ paa somme i Benene/ paa somme i Armene/ oc i Henderne/ saa at Senerne oc Aarerne tilsammen dragis/ oc krømpis/

BIBLIOTHECA
REGIA
HAFNIENSIS